

Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Poliisiammattikorkeakoulu

Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2016–2017

Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Toimittanut Marko Vesterbacka

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ

Kahdeksantoista näkö

Poliisiammattikorkeakoulu

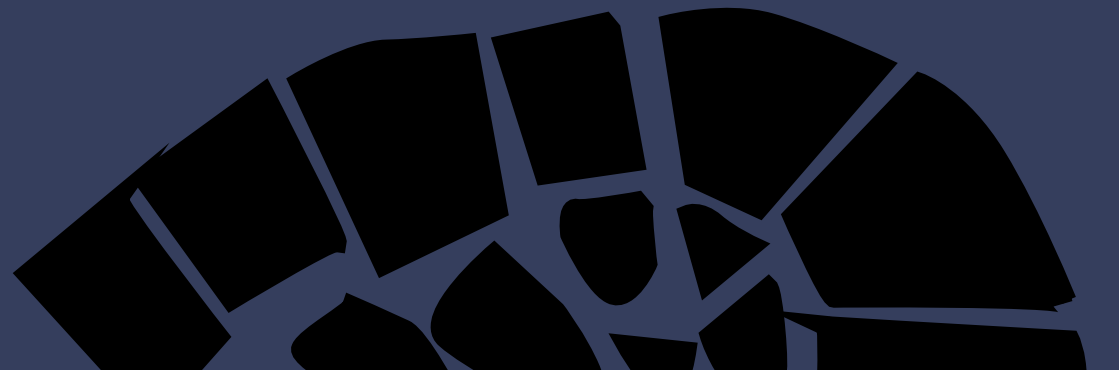
Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2016–2017

ASTUU, JÄÄ ISO JÄLKI
kulmaa poliisin työhön

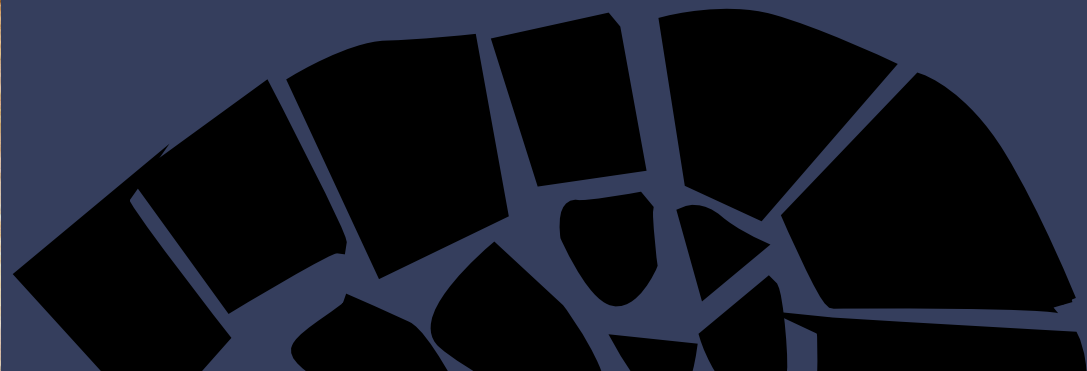
Lukijalle	8
SAARA ASMUNDELA	
Kääntäjästä konstaapeliksi – akateemisena ammatinvaihtajana poliisissa	13
THOMAS ELFGREN	
Den gamla goda tiden	23
ARI EVWARAYE	
”Ei vain pahan poistamista vaan myös hyvän lisäämistä”	39
ANU HAIKANSALO	
Niin poliisia!	53
ANNA-KAISA HEINÄMÄKI	
Ennalta estäminen kuuluu poliisitoiminnan ytimeen	67
HEIKKI HIILAMO	
Timanttia metsästävässä ja hiomassa – miten syntyy ytimekäs ja selkeä teksti	79
MARITTA JOKINIEMI	
Fiktiiviset poliisit ja todellisuus	91
ELINA KATAJAMÄKI	
Kjempebra! – vaihto-opiskelijana Norjan poliisikorkeakoulussa	111
HENNA KELLONIEMI	
Poliisi, joka seisoo maineen takana	135
ANTTI KURITTU	
Poliisityötä ei voi tehdä kuin poliisissa	151
PEKKA LOIKKANEN	
Rutiinjuttu	169
JUSSI MAJANEN	
Vaativin tehtävä?	189
OTSO MANNINEN	
En ollutkaan niin outo lintu	199
MARKKU NYMAN	
Poliisi kohtaa, kuulustelee, kirjoittaa – psykologinen näkökulma	209
TOMMI PARTANEN	
Suomalainen mellakka	231
MIKKO PELTTARI	
Kertomus toimittajista ja heidän kertomuksistaan	243
TIINA TUULASVAARA-KALEVA	
Kun puhe ei riitä	269
MARKO VESTERBACKA	
Tunne lukijasi	295
Muistiinpanoja ja valintakoe-esseiden aiheet vuosina 2014–2015	324

“Oikeuslääkärin tarina murhatusta naisesta,
joka vähistä alkutiedoista huolimatta selvisi
tutkinnan tekemän työn seurauksena.”

"Ihmisten ihmetellessä ihmisen kehon kelluvan
selkä paljaana, jonne poliisit tulivat tutkimaan."

LUKIJALLE

Tämä artikkelikokoelma on uudistettu laitos vuoden 2014 alussa julkaistusta samannimisestä kirjasta. Uudistaminen vuoden tai kahden välein oli tarkoituksena alun pitäenkin. Kirjassa on nyt kuusi täysin uutta artikkelia, joiden tieltä on pitänyt jättää pois kuusi vanhaa artikkelia.

Kirjan nimi on entisellään. Se on sananlasku, jonka Saara Asmundela kertoo kirjan ensimmäisessä artikkelissa kuulleensa isoisältään. ”Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki” kuvaa edelleen koko kirjan henkeä ja näkemystä poliisin työstä.

”Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki” on tehty ennen kaikkea ennakkolukemistoksi Poliisiammattikorkeakoulun valintakoetta varten: kirjan artikkeleiden hyvää tuntemusta edellytetään valintakokeen esseetehtävässä. Lisäksi kirja palvelee myös niitä lukijoita, jotka vielä harkitsevat hakemista. Artikkeleiden äärellä lukija voi tutkia itseään ja miettiä omaa haluaan ja soveltuvuuttaan poliisin työhön. Ehkä kirja löytää tiensä jonkun sellaisenkin käteen, joka vasta kirjaa lukiessaan havahtuu huo-

maamaan, että poliisityö voisi sopia hänellekin.

Kirjan ensimmäisen laitoksen saama palaute kertoo, että hyvin monenlaiset lukijat ovat pitäneet kirjaa antoisana ja valaisevana. Kirja kertoo paitsi poliisin työstä myös siitä, miltä maailma näyttää poliisin silmin.

* * *

Kirjan alaotsikko ”Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön” tähdentää sekä näkökulmien moninaisuutta että rajallisuutta. Näkökulmia on kirjassa kahdeksantoista vain yhden ja ”oikean” sijasta. Toisaalta niitä on vain kahdeksantoista, vaikka jo suomalaisen poliisikunnan joukosta olisi saatavissa tuhansia muitakin näkökulmia.

Artikkelien kirjoittajista suurin osa on poliiseja. Osa ei-poliiseistakin työskentelee poliisihallinnossa, mutta kaksi kirjoittajaa edustaa mediaa ja tiedemaailmaa: Heikki Hiilamo on sosiaalipolitiikan professori ja tutkiva journalisti, Mikko Peltari on tiedetoimittaja. Myös Hiilamon

ja Pelttarin artikkelit käsittelevät poliisin työn kannalta olennaisia asioita.

Poliisikirjoittajat ovat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta nuorehkoja, 2000-luvulla valmistuneita. Poikkeus on rikosylikomisario Thomas Elfgren, jonka urapolku poliisissa alkaa jo 1970-luvulta. Hänen artikkelinsa on poikkeus myös siinä mielessä, että se on ruotsiksi, muistuttamassa hakijoita ruotsin kielen osaamisen merkityksestä.

Muut kymmenen poliisia ovat edelleen siinä iässä, että voisivat vieläkin hakea poliisikoulutukseen, elleivät jo olisi tässä ammatissa. Kirjan kannessa oleva pääanalyytikko Tommi Partanen Suojelupoliisista valmistui poliisiksi vuonna 2000.

Kirjoittajille on annettu lupa ja velvoituskin tarkastella aihettaan rohkeasti omalla tavallaan. Sen he ovat myös ansiokkaasti tehneet. Osa kirjoittajista häivyttää persoonansa taka-alalle, mutta osa tuo ”minänsä” esiin, kertoo omia kokemuksiaan ja esittää omia näkemyksiään. Kirjoitukset ovat myös monen mittaisia ja edustavat erilaisia tekstilajeja. Kirjan toimittajana olen pyrkinyt pikemminkin

korostamaan kuin karsimaan kirjoitusten kirjavuutta.

* * *

Kiitän kaikkia kirjoittajia. Thomas Elfgrenin ja Tommi Partasen lisäksi uusia ovat Ari Evwaraye, Antti Kurittu, Otso Manninen ja Tiina Tuulasvaara-Kaleva.

Kiitän myös kolme muuta henkilöä, joita ilman kirja olisi aivan erinäköinen. Kirjan visuaalisen ilmeen on suunnitellut ja toteuttanut Mika Rautanen Taitotyö Fenenistä. Kirjan valokuvat on pääosin ottanut Poliisiammattikorkeakoulun tiedottaja Anna Byckling, joka on myös huolehtinut muiden valokuvien hankinnasta. Kirjan muusta kuvituksesta on vastannut kuvataiteilija Mikko Ylinen.

Joukko aikaisempia hakijoita on tietämättään osallistunut kirjan tekoon virkkeen tai parin mittaisella panoksella. Kokosin useita vuosia sitten eräessä valintakokeessa kirjoitetuista tiivistelmistä lipsahduksia, joissa kirjoittaja sanoi joltain muuta kuin tarkoitti. Nämä parikymmentä ”vahingonlaukausta” on sijoiteltu

artikkeleiden väliin, ja kuusi niistä on saanut seurakseen Mikko Ylisen kuvallisen tulkinnan. – Jos jotakuta lukijaa jää vaivaamaan, mitä kirjoittajien olisi pitänyt sanoa, hän voi etsiä käsiinsä Murharyhmä-lehden numeron 1/2009 ja sieltä oikeuslääkäri Ursula Valan kirjoituksen. Siinä Vala kertoo kesäisenä päivänä merenlahdesta löydetystä naisen ruumiista, henkirikoksen tutkinnasta ja tutkinnan tuloksena selvinneestä rikoksen tapahtumakulusta.

Tärkeä rooli kirjan ensimmäisen laitoksen synnyssä oli myös suurta valintakoeuudistusta vuonna 2013 valmistelleella projektiryhmällämme, jonka kaikki jäsenet olivat vaikuttamassa artikkelikoelmaan sisältöön. Kiitos kuuluu näille edelleen: ryhmän puheenjohtajalle Lotta Parjaselle sekä muille jäsenille Juha-Matti Huhdalle, Marjatta Kauramäelle, Topi Loikkaselle, Markku Nymanille ja Jouko Pohjoismäelle.

Hakijoiden valintakoe-esseitä arvioi nykyisin viisihenkinen ryhmä: poliisiviestintän lehtorit Anu Haikansalo, Terhi Solja ja Marko Vesterbacka sekä poliisit Saara Asmundela ja Elina Katajamäki. Arvioijakollegat ovat antaneet tärkeää apua tämän uudistetun kirjan toimitustyössä.

Artikkelikokoelma julkaistaan myös ruotsiksi: ”När man går i stora skor lämnar man stora spår efter.” Kiitos käännöstyön koordinoijalle, suunnittelija Kirsti Asunnalle.

Lopuksi kiitän Poliisiammattikorkeakoulun johtoa, erityisesti rehtori Kimmo Himbergiä ja koulutusjohtaja Petri Alkioraa, jotka ovat sanoin ja teoin osoittaneet arvostavansa tätä kirjaa. Heidän an-

siostaan alun pitäen pelkästään sähkökirjaksi aiottu teos julkaistiin vuonna 2014 myös painettuna. Uskon, että päätökseen ovat olleet erityisen tyytyväisiä ne useat sadat hakijat, jotka ovat halunneet hankkia itselleen painetun kirjan verkkokaupan kautta siitä huolimatta, että kirjan voi ladata sähköisessä muodossa maksuttomasti Poliisiammattikorkeakoulun sivuilta. Myös uudistettu laitos julkaistaan painettuna kirjana.

* * *

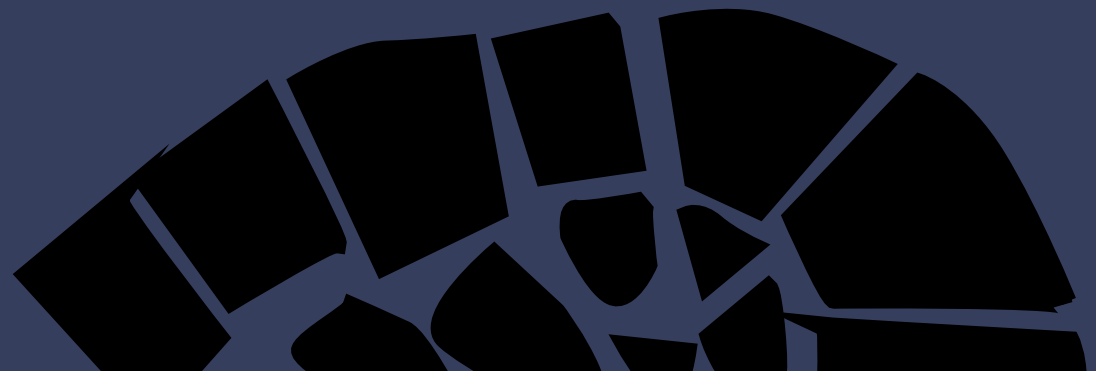
Kirjan artikkeleiden välillä on monenlaisia yhteyksiä, yhtäläisyyksiä ja eroja, joita hakijan tulisi löytää. Sen sijasta, että olisin kirjan toimittajana osoitellut ja alleviivannut näitä yhteyksiä selittelevillä alkusanoilla, artikkeleiden ryhmittelyllä, väliotsikoilla ja monella muulla totutulla tavalla, olen pyrkinyt toimimaan juuri päinvastoin. Artikkelit on järjestetty yksinkertaisesti kirjoittajien mukaan aakosjärjestykseen.

Tämän uudistetun laitoksen loppuun olen lisännyt valintakoe-esseiden aiheet vuosilta 2014–2015. Niistä on uskoakseni hyötyä varsinkin niille hakijoille, jotka haluavat valmistautua kokeeseen mahdollisimman hyvin. Vuosina 2016–2017 tehtävänänot tulevat olemaan samankaltaisia, vaikka konkreettinen aihe vaihtuu tietysti koe kokeelta.

Poliisiammattikorkeakoulussa
Tampereella 2.12.2015
koko tekijäkunnan puolesta

Marko Vesterbacka

“Poliisit piti kutsua paikalle, koska eihän
ihan tavallisessa kuolemassa kurkkua
leikattaisi auki.”

SAARA ASMUNDELA

KÄÄNTÄJÄSTÄ KONSTAAPELIKSI – AKATEEMISENA AMMATIN- VAIHTAJANA POLIISISSA

SAARA ASMUNDELA VALMISTUI
POLIISIKSI 2009. HÄN
TYÖSKENTELEE YLIKONSTAAPELINA
TUTKINTARYHMÄN
VARAJOHTAJANA HELSINGIN
POLIISILAITOKSEN
LÄHISUHDEVÄKIVALTARYHMÄSSÄ.

ENNEN POLIISIOPINTOJA
ASMUNDELA ON SUORITTANUT
FILOSOFIAN MAISTERIN
TUTKINNON PÄÄAINEENAAN
ENGLANNIN KÄÄNTÄMINEN
JA TULKKAUS. ASMUNDELALLA
ON TYÖKOKEMUSTA MYÖS
KÄÄNNÖSTÖISTÄ, ENGLANNIN
OPETTAMISESTA, HAMPURILAISTEN
PAISTAMISESTA JA TEIDEN
AURAAMISESTA.

Melko tarkalleen kymmenen vuotta sitten pidin ainejärjestön puheenjohtajana puheen Helsingin yliopiston käänntieteen laitoksella syyslukukauden avajaisissa. ”Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki”, aloitin. Puhuin kirkasotsaisesti akateemisesta vapaudesta ja sen kääntöpuolesta, vastuusta. Sananlasku oli isoisäni peruja, kuten myös toinen kansanviihe, jota puheessani pyörittelin: ”Kun lumeen kusee, siihen tulee reikä.” Puhuin siitä, että teoilla on aina seuraukset. Ylevästi kehotin opiskelutovereitani olemaan köllöttelemättä akateemisessa vapaudessa ja ottamaan vastuuta valinnoistaan. Puheen pidettyäni jatkoin luennolle ja opiskelemaan konsekutiivitulkkauksista, tekstittämistä, kielenhuoltoa ja tekstianalyysia.

Neljä vuotta myöhemmin poliisikelaana kiskoin sinisiä haalareita ylteni silloisen Poliisikoulun soluhuoneessa, ja aloin toden teolla ymmärtää, millaista on kantaa työssään vastuuta ja minkälaisia seurauksia teoilla voi pahimmillaan tai parhaimmillaan olla.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Voisinpa sanoa, että ammatinvaihtoni perustui huolelliseen harkintaan. Lähinnä se johtui hetken mieltäjohteesta. Suoritin filosofian maisteriksi valmistumisen jälkeen naisten vapaaehtoisen asepalveluksen, ja juostuani kaksitoista kuukautta reppu selässä pitkin metsiä tuntui vaikealta palata työhöni käännöstoimistoon näyttöpäätteen ääreen. Työ oli sinänsä mielenkiintoista ja työpaikka erinomainen, mutta käyttöohjeiden kääntäminen tuntui tarkoituksettomalta. Kaipasin kipeästi merkityksellisyyden tuntua työhöni. Asepalvelukseni viime viikkoina tupamme pöydältä löytyi Poliisikoulun hakuopas. Päätin sen enempää asiaa miettimättä kokeilla onneani. Sitähän oli, ja pari kuukautta kotiutumiseni jälkeen eteisen lattialla odottikin Hervannasta lähetetty paksu kirjekuori.

Alan vaihtaminen tuntui melkoiselta hypyltä tuntemattomaan. Siirtymistä kääntäjästä poliisiksi ehkä hieman edesauttoi se, että sidokseni akateemiseen maailmaan tuntui löyhältä. Kääntäjän, tulkinn ja opettajan ammatti, johon olin opiskellut, oli mielestäni enemmänkin käsityöläistyypistä, tekemällä oppii -henkistä työtä. En mieltänyt vaihtavani ”alaspäin”, akateemiselta alalta ammatikouluun, vaan siirtyväni kisällinhommasta toiseen – vaikkakaan en voi sanoa tienneeni tuolloin poliisiin työnkuvasta juuri tuon taivaallista.

Opiskelin poliisiksi kohtalaisella me-

nestyksellä, valmistuin ja pääsin heti virkaan kentälle. Parin vuoden jälkeen siirryin tutkintaan, ja nyt tutkin päätyökseen aikuisiin ja lapsiin kohdistuneita perheväkivaltarikoksia ja toimin perheväkivaltaryhmän varajohtajana.

EN MIELTÄNYT
VAIHTAVANI ”ALASPÄIN”,
AKATEEMISELTÄ ALALTA
AMMATTIKOULUUN,
VAAN SIIRTYVÄNI
KISÄLLINHOMMASTA
TOISEEN – VAIKKAKAAN
EN VOI SANOA TIENNEENI
TUOLLOIN POLIISIIN
TYÖNKUVASTA JUURI TUON
TAIVAALLISTA.

Akateemisissa ammateissa on oma korkealentoinen hohtonsa. Ajatus työ, luovuus, tieteen tekeminen, korkeampi ajattelu, ne ovat kaikki yleviä ja hienoja asioita. Käännöstieteen opinnoissa akateemisuus kuitenkin välillä turhautti. Suurellisista puheista huolimatta tuntui, ettei oikeasta elämästä saanut otetta – ja jos konkretiaa sivuttiinkin, se tuntui keinotekoiselta. Opiskeluaikana istuin kuuntelemassa esitystä, jossa vastikään väitöskirjansa hyväksytyksi saanut tutkija kertoi tutkimusaiheestaan. Hän oli tutkinut vuosikaudet leipäpussien tekstejä ja analysoi niitä käännös- ja kielitieteen keinoin. Ihailin toki hänen pitkäjänteistä paneutumistaan aiheeseen, mutta minun oli vaikea nähdä, mistä käytännön merkitystä tutkimuksella oli.

Poliisiin työssä olen sittemmin pääsyt tekemisiin ihan kouriintuntuvan konkretian kanssa. Olen kaivanut pikujoulujuhlijoita hangesta ja kuskannut heitä selviämishoitoaseman lämpöön, palauttanut anastettua omaisuutta sen alkuperäiselle omistajalle, päästänyt kärsimyksistään siipensä murtaneen lokin ja

sulkenut rikoksesta epäillyn metallioven taakse selliin. Parhaimmillaan tässä työssä näkee heti työnsä jäljen ja saa välittömän palautteen.

Olisi kuitenkin väärin väittää, että kaikki poliisina tekemäni työ tuntuisi tärkeältä ja arvokkaalta. Kun kirjoittaa sarjanäpistelijälle sakkoa, jonka hän repii heti sen käsiinsä saatuaan, kuulustelee puolisoaan jatkuvasti lyövää henkilöä viidettä kertaa vuoden sisällä tai saa syytäjältä käteensä ties kuinka monennen peräkkäisen syyttämättäjättämispäätöksen itse tutkimassaan rikosasiassa, työn mielekkyyttä saa välillä ihan hakemalla hakea.

Aiemmassa työssäni olin päätyökseni sanankäyttäjä. Kielestä en uudessakaan työssäni halunnut enkä päässyt eroon. Kääntäjän ammatissa opin näkemään kielen merkityssisältöinä ja tulkintoina, ja sellaisena sitä poliisinakin käsittelen. Poliisi ottaa palan todellisuutta ja muo- vaa siitä virkkeen, jonka sitten pitäisi välittää lukijalle se osa todellisuutta mahdollisimman muuttumattomana. Kyky erottaa olennainen epäolennaisesta ja ilmaista itseään täsmällisesti korostuu.

Poliisin kieli jää mitä suurimmassa määrin elämään. Sakon teonkuvaus, eläinsuojelutarkastukseen kirjatut havainnot, kiinnioton perusteet, kiireisen viikonloppuyövuoron tuoksinassa kirjatun rikosilmoituksen selostusosa, kuulustelukertomuksen nyanssit – ne ovat poliisin tekstejä, jotka tarvittaessa esimerkiksi tuomioistuimessa viipaloidaan ja kuutioidaan ja pilkotaan välimerkkejä ja pienimpiäkin merkityssisältöjä myöten.

POLIISIN TYÖSSÄ OLEN SITTEMMIN
PÄÄSSYT TEKEMISIIN IHAN
KOURIINTUNTUVAN KONKRETIAN
KANS-SA.

POLIISI OTTAA PALAN
TODELLISUUTTA JA MUOVAA SIITÄ
VIRKKEEN, JONKA SITTEN PITÄISI
VÄLITTÄÄ LUKIJALLE SE OSA
TODELLISUUTTA MAHDOLLISIMMAN
MUUTTUMATTOMANA.

Poliisilain mukaan poliisimies voi ottaa kiinni henkilön hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voidaan muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin.

Kansankielellä tällaisia kiinniottoja kutsutaan yleensä ns. juoppokiinniotoiksi. Kiinniottolla pitää olla lainmukaiset perusteet ja ne pitää kirjata kiinniottotietoihin. Helsingissä taannoin tällainen perustelu oli tiivistetty kahteen sanaan: ”Ei kykene.” Kiinnioton tehneellä ja sen näin perustelleella voi olla tekemistä vastata laillisuusvalvojalle, miten kyseisen henkilön kiinniottaminen oli poliisilain mukaista. Sanojensa takana pitää todellakin pystyä seisomaan.

Teoriassa kääntäjänä olisin voinut olla vastuussa ihmishengistä kääntäessäni hengityskoneen käyttöohjetta tai oikolukiessani sähkölaitteen asennusopasta. Poliisina on kuitenkin jokaisessa työvuorossa hyväksyttävä se, että mitä tahansa voi tulla vastaan milloin tahansa. Väkivallan ja jopa kuoleman mahdollisuus on aina ilmassa, kun kiskoo luotiliivit päälleen ja asettelee asekotelon vyölleen. Toisaalta on tarvittaessa oltava valmis myös itse käyttämään jopa äärimmäistä voimaa.

Kuitenkin samalla pitäisi pystyä itse valitsemaan sanansa niissäkin tilanteissa, joissa ihminen on herkimmillään. Rytmistelyn vastapainona pitää osata pun-

nita sanansa, kun odottaa ambulanssia miehen kanssa, joka on hetkeä aiemmin ahdistuksensa syövereissä sytyttänyt hiuksensa tuleen, tai kun pitää kertoa vauva sylissä ovea avaamaan tulevalle nuorelle naiselle, että tästä on tunti sitten tullut leski.

Tilannetaju ja kyky sopeutua kulloinkin käsillä

olevaan vuorovaikutustilanteeseen ovat olennaisia. Yhtenä hetkenä sitä on kaivelemassa metrojunan alle jääneen miehen taskuja tämän henkilöllisyyden selvittämiseksi ja seuraavana kirjoittamassa punavalosakkoa, kun matkalla kuolemansyntyntutkintailmoitusta kirjaamaan eteen sattuuakin akuutti liikennerikos. Kummassakin tilanteessa pitää toimia tarkoituksenmukaisella ja asiallisella tavalla. Punaisen liikennevalon noudattamatta jättänyt ei voi eikä hänen pidäkään tietää, että sakkoa kirjoittava konstaapeli on juuri hetkeä aiemmin kohdannut pahasti ruhjoutuneen ihmisruumiin. Liikenne-rikkurin kanssa vuorovaikutustilanne lähtee taas nollasta, ja poliisi käsittelee mahdollisen oman traumakokemuksensa muualla ja muutoin. Välillä tällainen omien tunteiden ja oman ulosannin hallinta vaatiikin melkoista venymistä.

Poliisin asiakkaalle virkavallan kohtaaminen voi olla ainutlaatuinen, traumaattinen tai terapeutin kokemus. Minä kohtaan asiakkaita joka työpäivä, mutta kansalainen ei välttämättä joudu kasvokkain poliisin kanssa kuin kerran elämässään. Tämä kohtaamisen ainutkertaisuus joskus unohtuu, kun itselle työ on

TILANNETAJU JA KYKY
SOPEUTUA KULLOINKIN
KÄSILLÄ OLEVAAN
VUOROVAIKUTUS-
TILANTEESEEN OVAT
OLENNAISIA.

jo kirjaimellisesti arkea.

Liikenteenvalvontaa nuorempana konstaapelina harjoitellessani kohtasin puhallusratsiassa keski-ikäisen mieskuljettajan, joka ei suostunut puhaltamaan alkometriini pilliin. Hänen reaktionsa yllätti. Lyhyen puhejudotuokion jälkeen hän kertoi, että syynä oli hänen vastenmielisyytensä naispoliiseja kohtaan. Kun varovasti kyselin lisää, hän kertoi taannoin löytäneensä oman isänsä kuolleen tämän asunnosta. Paikalle tulleen poliisipartion naisjäsen oli ensi töikseen kysynyt tältä mieheltä: ”Sinäkö tämän raadon löysit?” Yksittäinen sananvalinta oli osunut häntä herkillä hetkellä vyön alle, ja kaikki naispoliisit muuttuivat hänen silmissään tunteettomiksi töksäyttelijöiksi. Pyysin anteeksi kollegani puolesta, ja lopuksi mies puhalsi alkometriin – nollatuloksen – ja kaasutti toivottavasti keventynein mielin pois. Arvokkain oppini siltä ratsialta taisikin olla poliisin ammatista ylipäänsä, ei niinkään liikenteenvalvonnasta.

Puolustusvoimista vitsaillaan, että aina on kiire odottamaan. Poliisilla ei ole aina niin kiire, mutta odottamaan kyllä joutuu ja usein asiakkaan kanssa. Olen viettänyt tuntikausia kuljetettavien tai oikeudenkäyntiin vietävien kiinniotettujen tai vangittujen kanssa, tahdonvastaiseen hoitoon vietävien mieleltään sairaiden ihmisten kanssa ja raiskausten uhrien kanssa oikeuslääketieteen laitoksella yön tunteina. Kenties tärkeimpiä odotuksen ja ajanvieton hetkiä ovat olleet ne partiokaverin kanssa poliisiautossa vietetyt tunnit. Virkamieskin on hämmästyttävän paljas ja haavoittuvainen väsyneenä

TÄMÄ KOHTAAMISTEN
AINUTKERTAISUUS JOSKUS
UNOHTUU, KUN ITSELLE TYÖ ON JO
KIRJAIMELLISESTI ARKEA.

tai koettuaan työtehtävällä jotakin poikkeuksellista, yllättävää tai järkyttävää. Joskus parasta viestintää on olla hiljaa. Huumorilla on oma paikkansa niin kollegoiden kuin joskus asiakkaidenkin kanssa, ja takuuvarma keino sujuvoittaa kommunikaatiota on olla oma itsensä.

Joskus viestinnässä merkityksiä välittää pelkästään äänen sävy tai puhujan ilme. Haastattelin opiskeluaikana erästä esitystä varten raiskauksen uhriksi joutunutta naista. Hän kertoi soittaneensa tapahtuneen jälkeen poliisilaitokselle ja kertoneensa epävarmasti, että hänet oli ”ehkä raiskattu”. Puheluun vastannut poliisimies oli kehottanut jämäkästi naista hakeutumaan sairaalaan ja kertonut partion tulevan perässä. Nainen sanoi, ettei ikinä unohda sen poliisin ääntä. Pelkkä äänensävy oli kuulemma kertonut hänelle, että hänet otettiin tosissaan.

Kääntäjä on kulttuurienvälisen viestinnän ammattilainen, mutta niin on poliisikin. Mistä muusta kuin kulttuurien kohtaamisesta olisikaan kysymys, kun poliisimies yrittää kuulustella ”en kommentoi” -linjan valinnutta järjestäytyneen rikollisuuden edustajaa tai puhuttaa kadulla elävää, vuosikymmenet pullo kädessä viettänyttä rantojen miestä? Asiakkaat ovat välillä niin erilaisesta maailmasta ja kulttuurista, että on työn takana yrittää ymmärtää heidän arkeaan. Tilanretajua ja kykyä tulkita toista ihmistä voi toki opiskella, mutta parhaiten niitä harjaannuttaa elämänkokemus ja työnteke.

Opiskelin pääaineenani englantia, eivätkä opintoni ole todellakaan menneet

JOSKUS PARASTA
VIESTINTÄÄ ON OLLA
HILJAA.

hukkaan. On kuitenkin turha luulla, että englannilla pärjäisi aina ja kaikkialla. Sanotaan, että yleisin vieras kieli on huonosti puhuttu englanti. Seppo Rätty kertoi aikanaan kisamatkasta, että ”Atlantaan lähtiessä päätin, että en perke-

le puhu koko matkalla englannin sanaa – suomella on pärjättävä”. Moni muualla kuin Suomessa syntynyt on ottanut vastaavan asenteen tullessaan Suomeen. Venäläinen tahtoo puhua venäjää ja romanialainen romanian. Huonosti puhuttu englantikin voi olla vain kaukainen haave. Englannilla pääsee toki usein eteenpäin, mutta ei se kaikkia portteja avaa. Siitä eteenpäin pitää luovia jollakin muulla kielellä, kollegan avustuksella, käsimerkeillä tai tulkin avulla.

* * *

On vaikea ajatella, mitä olisin ilman aiempia opintojani ja millainen poliisi olisin ilman omaa koulutustaustaani. Opiskelin viisi vuotta kieliä, kirjoittamista, puhumista ja ihmisten välistä vuorovaikutusta, ja nämä asiat ovat päivittäin keskiössä myös rikostutkijan työssäni. Poliisin työnkuva on kuitenkin niin moninainen, että oikeastaan mistä tahansa työ- ja elämänkokemuksesta on hyötyä. Omalla kursstillani oli muun muassa metsuri, flamenco-tanssija, kauppatieteilijä ja kaupan myyjä, ja väittäisin, että jokainen pystyi hyödyntämään omia kokemuksiaan jollain opiskelun, työssäoppimisen ja työnteon osa-alueella.

Yksi poliisin työn hienouksista pii-

lee siinä, että saman perustutkinnon voimin voi toimia mitä erilaisimmissa työtehtävissä: päätyökseen voi penslata sormenjälkiä ja imuroida kuituja, ratsastaa hevosella Helsingin kaduilla, veneillä Saimaalla, ripittää kaahailijoita tai tutkia ulkomaalaisasioita, väkivaltaa tai talousrikoksia. Poikkisuuntaista etenemistä rajoittavat oikeastaan vain omat kyvyt, soveltuvuus ja kiinnostus. Vaihtaa ehtii myöhemminkin ja monta kertaa, ja poliisina voikin tavallaan tehdä yhdellä uralla monta eri uraa. Aiempi tutkinto tai opinnot voivat myös toimia astinlautana joko poikki- tai pystysuuntaiselle etenemiselle.

Poliisin työ on pitkälti eriasteista ongelmanratkaisua: mitä voin tehdä tässä tilanteessa, mitä pitää tehdä, millä perusteella, mikä on tarkoituksenmukaisin, lievin tai vähiten haittaa aiheuttavin keino. Samalla pitäisi analysoida ja havainnoida tilannetta, olosuhteita ja paikalla olevia ihmisiä. Joskus tähän ajatusprosessiin on aikaa kolme sekuntia, joskus kolme kuukautta.

Uskon, että korkeakouluopinnot ovat antaneet valmiuksia tällaiseen ongelmanratkaisujatteluun. Etenkin rikostutkinnassa, missä parhaimmillaan työ on hyvin itsenäistä ja vaatii tarkkaavaista mutta luovaakin otetta, on etua siitä, että on oppinut hakemaan tietoa, näkemään syy-yhteyksiä, suhtautumaan kriittisesti lukemaansa ja kuulemaansa ja tarttumaan epäjohdonmukaisuuksiin sekä toisaalta keskittymään olennaiseen. Aiemmat opinnot harjaannuttavat näitä taitoja, mutta ei niitäkään yksinomaan koulunpenkkiä kuluttamalla opi. Kun

ÄSIKKAAT OVAT VÄLILLÄ NIIN
ERILAISESTA MAAILMASTA JA
KULTTUURISTA, ETTÄ ON TYÖN
TAKANA YRITTÄÄ YMMÄRTÄÄ
HEIDÄN ARKEAAN.

AIEMPI TUTKINTO TAI
OPINNOT VOIVAT MYÖS TOIMIA
ASTINLAUTANA JOKO POIKKI- TAI
PYSTYSUUNTAISELLE ETENEMISELLE.

rappukäytävästä kuuntelee asunnossaan juoppohulluuskohtauksen kourissa huonekaluja heittelevää miestä ja tietää, että sisään on mentävä ja että se sisään menijä olen minä, ei akateeminen loppututkintokaan juuri lämmitä.

Olisi helppo ajatella, että kaikki aiemmin tekemäni on ohjannut ja johtanut minut tähän pisteeseen. Tehtyjä ratkaisuja ei kuitenkaan pitäisi arvioida niiden lopputuleman perusteella. Ratkaisu on itsessään joko hyvä tai huono riippumatta siitä, mihin se johtaa. Joka tapauksessa olen erinäisten mutkien kautta päätynyt rikostutkijaksi, eikä mikään tähänastisessa matkassani kaduta.

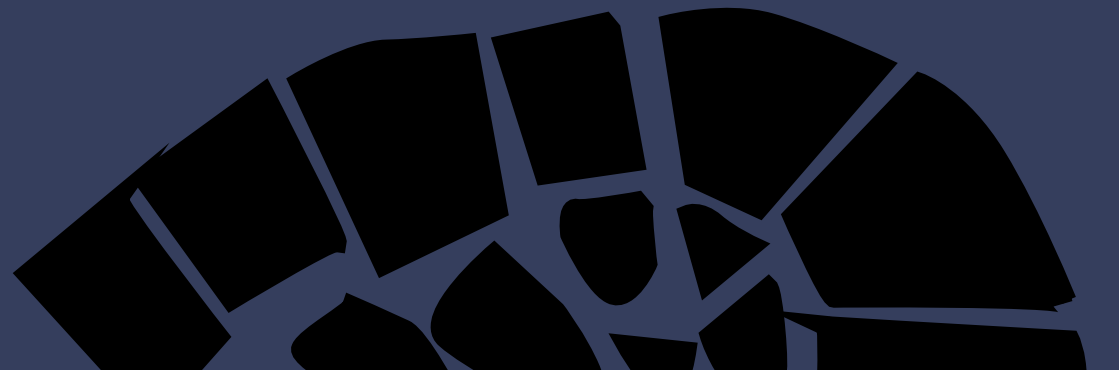
Sattuma tai oma tahto voivat viedä minut vielä moniin uusiin haasteisiin, ja niitä tässä työssä riittää.

Kisällinä oppiminen jatkuu, ja työn haastavuus vetääkin välillä nöyräksi. Vastuu tuntuu ja välillä painaakin, mutta toisaalta saan kokea työssäni kaipaamaani merkityksellisyttä. Olen ylpeä työstäni ja ammattikunnastani. Poliisi astuu isolla kengällä, ja siitä jää iso jälki.

LUE LISÄÄ

- Dobelli, Rolf 2012: *Selkeän ajattelun taito*. Latvia: Helsingin Sanomat.
- Ellonen, Noora ym. 2013: *Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Myllylä, Markku 2010: *Maisteripoliisi. Akateemisen poliisin identiteetin rakentuminen ja ammattiin sitoutuminen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

“Poliisin saapuessa paikalle, tutkittiin paikkaa, mutta naisen henkilötietoja ei mistään saatu selville kesäisestä lauantapäivästä huolimatta.”

THOMAS ELFGREN

DEN GAMLA GODA TIDEN

RIKOSYLIKOMISARIO THOMAS ELFGREN ON OLLUT POLIISINA NELJÄKYMMENTÄ VUOTTA. HÄN VALMISTUI VUODEN 1976 ALUSSA, TOIMI LYHYEN AIKAA LIIKKUVASSA POLIISISSA JA HELSINGIN RIKOSPOLIISISSA JA SIIRTYI KESKUSRIKOSPOLIISIIN VUONNA 1978.

ELFGRENIN TEHTÄVÄT TUTKINNANJOHTAJANA OVAT EDELLYTTÄNEET KIIINTEÄÄ KANSAINVÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ. HÄN ON MYÖS TYÖSKENNELLYT PITKIÄ AIKOJA ULKOMAILLA, MUUN MUASSA TUTKIMASSA SOTARIKOKSIA ENTISESSÄ JUGOSLAVIASSA JA JOUKKOTUHONTAA RUANDASSA.

Jag har varit polis i snart fyrtio år. Samhället då var inte som det är nu. Arbetets innehåll var annorlunda, sättet hur vi gjorde jobbet var annorlunda, verktygen var annorlunda. Mina kolleger talade alltid om den ”gamla goda tiden”. De hänvisade till tiden då de efter kriget på östfronten återvände hem och blev poliser. Allt var så mycket bättre, eller betydligt sämre.

Min gamla goda tid som polis började på den nya polisskolan i Tammerfors. Något år tidigare hade skolan öppnat dörrarna på Pohjologatan. Tre månader på skolbänken – det var allt som krävdes för att få bära uniform och tjänstevapen.

Mitt namn antyder att jag talar svenska. Kolleger från den gamla goda tiden kommer ihåg mig bland annat för min bristfälliga finska, något jag inte själv upplevde innan kravet på mer eller mindre perfekt språkbruk påpekades gång efter gång. Svenskan är mitt modersmål, finskan mitt huvudsakliga arbetsspråk och med mina barn talar jag engelska. Svårt att säga vilket idag är mitt huvudspråk.

Maija Pajarinen, polisskolans lärare i

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

finska, fick mig att sätta vikt vid hur vi poliser uttrycker oss; tal är tanke, tanke är tal, sade hon i en sidomening. Med andra ord, talet reflekterar våra tankar och vice versa. De påverkar och utvecklar varandra. Jag blev vaksam då jag förstod den djupa innebörden i hennes budskap. Hon har rätt, reflektionen är alltid genuin och omedelbar.

Polisens viktigaste arbetsredskap är kommunikation. Det bär långt då man säger de rätta orden vid rätt tidpunkt och i ett tonfall som får den andra att lyssna. Kunskapen att uttrycka sig i skrift står likväl högt upp på listan. Vårt arbete bedöms långt på basen av hur entydigt korrekt och mångsidigt vi skriver.

Ambassadör Ralph Enckell var känd för de höga kvalitetskrav han ställde på skrift och tal. Han tyckte att vi finländare nöjde oss med alltför litet. I en anekdot berättas, att han en gång läxade upp sin underordnade: lär er använda ert eget modersmål, annars verkar ni ännu dummare än vad ni är.

För en oerfaren polis ter sig den skriftliga rapporteringen kanske som ett sekundärt göromål. Så tänkte jag också. Ju mer krävande mitt arbete blev, desto högre krav ställdes på mina texter. Nu ser jag det också från en helt annan synvinkel - ju bättre jag gjorde mitt jobb, desto mer krävande arbetsuppgifter fick jag.

* * *

ARBETETS INNEHÅLL
VAR ANNORLUNDA,
SÄTTET HUR VI GJORDE
JOBDET VAR ANNORLUNDA,
VERKTYGEN VAR
ANNORLUNDA.

Min poliskarriär har präglats av internationellt polissamarbete och otaliga arbetsuppdrag utomlands. Min första utlandsresa som polis gjorde jag för 37 år sedan. Flyttvägen av finländare som emigrerat till Sverige i hopp om bättre levnadsstandard förde med sig kriminella oportunist, alkoholister och vanebrottslingar. Det var på den tiden som uttrycket "en finne igen" myntades av de svenska medierna. Egendoms-

och våldsbrott av alla de slag och i olika former stod högt på agendan.

På den gamla goda tiden talade man inte om internationell brottslighet. Begreppet blev vardagsuttryck långt senare och speciellt i samband med Sovjetunionens fall. Jag hittade mig oftare på arbetsresor i Sverige än i hemlandet eller på Centralkriminalpolisens högkvarter vid Bangatan 12 i Helsingfors. På samma korta gata hade jag levt min barndom. Även folkskolan som jag har gått i låg på samma gata, i samma kvarter som CKP och Skyddspolisens.

Utöver mitt stora intresse för Sherlock Holmes berättelser drömde jag aldrig om att bli polis. Han kunde greppa mitt intresse för många dagar under sommarloven. Jag var fascinerad av Holmes förmåga att dra slutsatser ur små detaljer som Watson inte såg.

Det var chefen för Helsingfors ridande polis, kommissarie Olavi Mannonen, som väckte mitt intresse för polisjobbet. Jag var aktiv modern 5-kampare och han lovade mig tjänst på hans enhet om jag

så ville. Mannonen hade tagit OS-medalj i Melbourne och möjligheten att få träna på jobbet var mer än lockande. En liten annons i Hufvudstadsbladet om ansökning till polisskolan i Tammerfors gav sista stöten. Jag sökte, klarade inträdesprovet och blev invald.

Den vägen gick också mina planer om en karriär som yrkesidrottare.

Efter grundutbildningen fann jag mig på Rörliga polisens huvudavdelning. Också den var i mina barndomskvarter i Rödbergen. Mina kompisar kunde knappt tro sina öron då de hörde att jag blivit trafikpolis.

För att göra saken kort, några månader senare fick jag tjänst vid Helsingfors kriminalpolis och två år senare på Centralkriminalpolisen. Av dessa två år spenderade jag sex månader på polisskolan i Tammerfors. Vi var de första som fick bo i Hervanta.

Mord, dråp, yrkes- och vanebrottslingar blev min vardag. Jag lärde mig brottsutredning under ledning av landets absolut bästa och mest erfarna utredare. Många hade försvarat landets självständighet på Karelska näset där deras livssyn och förståelse av det mänskliga beteendet senare reflekterade på deras arbete.

Min karriär som brottsutredare och förundersökningsledare kan uttömmande beskrivas med orden intressant, krävande och utmanande. Intressant därför att jag varit med om det mesta: hela skalan från bötesbelagda brott till livstidsdomar. Jag har alltid väntat på måndagen. Krävande därför att det värsta en brottsutredare kan åstadkomma

POLISENS VIKTIGASTE
ARBETSREDSKAP ÄR
KOMMUNIKATION.

JU MER KRÄVANDE MITT ARBETE
BLEV, DESTO HÖGRE KRÄV STÄLLDES
PÅ MINA TEXTER.

MIN POLISKARRIÄR HAR
PRÄGLATS AV INTERNATIONELLT
POLISSAMARBETE OCH OTALIGA
ARBETSUPPDRAG UTMOLANDS.

är att han gör ett dåligt arbete som leder till orättvisa för såväl förövare som offer. Utmanande därför att vartenda brottsfall är unikt. Allt ska skraddarsys från topp till tå, utan fördomar och förhandsuppfattning om vad som är relevant.

* * *

Den moderna lingvistikens fader, Noam Chomsky, professor emeritus vid Massachusetts Institute of Technology, sa om sanningen så här: "everyone knows the truth and our lives consist of how we choose to distort it". Som ung utredare trodde jag min uppgift var att utreda sanningen. Med åren och erfarenheten blev mitt förhållande till sanning allt mer skeptiskt. Jag fann mig i ett professionellt och filosofiskt dilemma.

Sanning är en fråga om språk och filosofi. Det tog sin tid innan jag förstod att sluta leta efter den absoluta sanningen, den som parterna i straffprocessen ofter förvränger till sin fördel. Sanning är en filosofisk språkfråga, inte juridisk, även om man i straffprocessen talar om materiell och juridisk sanning. Vår uppgift är att dokumentera relevant information för parterna. Information som är eller kan bli relevant vid åtalsprövning och domstolsbehandling. Vi ger verktygen för en ändamålsenlig straffprocess.

Jag finner mig ofta i diskussioner om rätt- och orättvisa. Det är inte min sak

som polis att grubbla huruvida domstolens utslag är rättvist. Att mäta sina arbetsresultat ur domar kan leda till en förvrängd arbetsbild med ödesdigra konsekvenser.

En brottsutredare ser sig bäst som en forskare som testar sina arbetshypoteser. Lagen förutsätter att den misstänkte (han), den misstänkta (hon), är oskyldig tills annorlunda påvisats av domstol. Rätt så. I min arbetshypotes utgår jag från det motsatta. Hen (båda könen) är skyldig tills materialet jag insamlat påvisar att grund för misstanke inte föreligger. Denna infallsvinkel leder med större sannolikhet till ett kvalitativt bättre resultat. Fokus för utredningen bär

SOM UNG UTREDARE
TRODDE JAG MIN
UPPGIFT VAR ATT
UTREDA SANNINGEN. MED
ÅREN OCH ERFARENHETEN
BLEV MITT FÖRHÅLLANDE
TILL SANNING ALLT MER
SKEPTISKT.

med sig grundprincipen att målmedvetet leta och hitta fakta som är i den misstänktes förmån.

Utan hypoteser kan man inte förrätta en målmedveten rationell utredning. Skillnaden mellan hypotes och förutfattade åsikter är marginell. Det

krävs både yrkeskunskap och erfarenhet att hålla dem isär. Att man är inne på fel spår hör till vardagen.

* * *

På den gamla goda tiden fanns det inte datorer, bara skrivmaskiner. Då jag började som polis skrev de äldsta kollegerna ännu förhören för hand. De kunde konsenten att kommunicera. Dagens utredare har sitt fokus i dataskärmen.

Under 1990-talet studerade jag psy-

kologisk profilering på FBI akademien i Quantico, USA. Den praktiska handledningen fick jag av erfarna mentorer på polisinsrättningarna i New York, Minneapolis, Los Angeles och San Fransisco. På Robbery and Homicide Division i Los Angeles delade femtio brottsutredare i ett och samma utrymme på en dator och tio bordstelefoner. Redan då hade utredare i Finland personliga datorer.

En yrkeskunnig brottsutredare värdesätter högt sin kunskap att förhöra. Ett bra utgångsläge är att man gör det i datorlöst utrymme. Mitt råd till alla som vill bli bra på förhör; lär er lyssna.

En yrkeskunnig brottsutredare känner väl till alla farorna med personbevisföring, dvs. förhör. Professorn i psykologi, Pekka Santtila vid Åbo akademi uttryckte sig så här: om förhör idag skulle introduceras som en ny metod i straffprocessen, skulle den på grund av opålitlighet inte godkännas.

För att i en förundersökning komma fram till vad som är relevant, samlar man information som kanske i första hand saknar betydelse. Med andra ord, först med grävskopa, sedan spade, och till slut för hand. Det är som att vaska guld i en flod.

Med undantag av enstaka fall och smuggling av narkotika definierades Finlands internationella brottslighet på 1970–1980-talen främst ur ett nordiskt perspektiv. Huvudrutton för narkotikan var då via Sverige. Man talade inte om organiserad brottslighet, det var yrkes- och vanebrottslighet som gällde. Den första jag träffade i denna kategori var alkoholsmugglaren Jukka Ojaranta.

VÅR UPPGIFT ÄR ATT DOKUMENTERA
RELEVANT INFORMATION FÖR
PARTERNA.

MITT RÅD TILL ALLA SOM VILL BLI
BRA PÅ FÖRHÖR; LÄR ER LYSSNA.

Då alkohol inte längre såldes på kort, utvidgade Ojaranta sin karriär till egendomsbrott. Riksomfattande ökad blev han efter att ha dumpat gifttunnor i Åbolands skärgård. Vi undvek en ödesdiger storkatastrof tack vare att tunnorna blev flytande. I över två år jobbade jag med hans ärenden.

Ökände Volvo Markkanen var hans like vad hänsynslöshet beträffar. Bevärnade post- och bankrån samt Volvo som flyktbil var hans signatur. Jag träffade honom första och enda gången på Kumla-fängelset i Sverige. Efter en i klassisk stil utförd flykt från centralfängelset i Helsingfors för han till Sverige där han efter ett antal brott blev gripen.

Volvo Markkanen var i minsta detalj värd sitt rykte. Det breda leendet och den sofistikerade verbala uttrycksförmågan dölde väl det djupt inrotade brottsliga sinnelaget. Det blev en intressant och lärorik vecka för mig om hur han efter rånens gång på gång lyckades fly polisen. Mycket litet av det han berättade under våra dagslånga diskussioner intogs i förundersökningsprotokollet. Han fick stor tillfredsställelse av att skryta om sina bravader. Jag gjorde mitt bästa för att visa hur tagen jag var av hans åtaganden. Jag lyssnade till varenda liten detalj för att lära mig hur man hafar honom nästa gång.

Det blev inte en nästa gång. Han uppnådde sin ålderspension i fängelset. En gammal trött Volvo Markkanen lämnade fängelset ett antal år senare efter

avtjänat straff. Hans karriär tog slut, min gjorde det inte.

Det finns två ovärderliga källor för den som vill bli en yrkeskunnig brottsutredare; brottslingar och försvarsadvokater. Ju bättre man känner deras tankar, desto mera kvalitativt blir slutresultatet av det egna arbetet. Under de långa dagarna jag satt med Volvo Markkanen lärde jag mig också att även de smartaste alltid gör misstag. Faktum är att de aldrig har en chans mot en yrkeskunnig och målmedveten poliskår.

Jag har ibland blivit tillfrågad om det finns något sådant som det "perfekta brottet". Ännu fler gånger har jag funderat hur man gör det. Jag vet vilka ingredienserna är, men är alltid lika osäker på slutresultatet. I praktiken är det nästan omöjligt.

DET FINNS TVÅ
OVÄRDERLIGA KÄLLOR
FÖR DEN SOM VILL
BLI EN YRKESKUNNIG
BROTTSUTREDARE;
BROTTSLINGAR OCH
FÖRSVARSAADVOKATER.

Under slutet av 80-talet strök den enögde postrånaren runt om i Nylands län. Hans rutinerade tillslag mot avlägsna postkontor gav stor utdelning. Kontoren hade full alarmberedskap i månader. Ändå lyckades han

med sin "hit and run"-stil undgå gripande. Vi visste inte vem han var, inte ens om han hade brottsligt förflutet. På den tiden fanns inte övervakningskameror.

Efter varje rån blev han allt självsäkrare. Samtidigt var också en annan postrånare i farten. Han likaså utrustad med avsågat hagelgevär och grandioست självförtroende. Utan kännedom om varandra planerade de sina rån i minsta detalj. Rätt plats, rätt tidpunkt var nyckeln till

deras framgång ända till den dagen då de rånade samma postkontor. Då den ena kom ut gick den andra in - däremellan gick larmet. Vi grep båda inom kort.

* * *

Jag lärde tidigt under min karriär att inte göra brottsutredning till en personlig fråga där nederlag eller seger ger anledning till känslouttryck. Den kända vittnespsykologen Elisabeth Loftus lägger orden väl: om både åklagare och försvar endast tänker på att vinna, vem har då tid att tänka på sanningen. Uppdagande av dold grov brottslighet kräver jakt-sinne.

Sovjetunionens fall ledde till en dominoeffekt som svepte över hela Europa med nya utmaningar också för polisen i Finland. Trafiken mellan Tallinn och Helsingfors öppnade ruten för syntetiska narkotikapreparat samt för ligor med speciellt intresse för mindre och större egendomsbrott. Myndighetssamarbetet blev en vardag i den riktningen samtidigt som det operativa samarbetet med de övriga nordiska länderna avtog.

Det vi kallade östbrottsligheten definierade behovet för helt nya samarbetsformer med länder vi inte tidigare haft så mycket gemensamt med. Specialenheter med fokus på problemet grundades på CKP. För att klara av informationsutbytet etablerade vi kanaler för direkta kontakter med låg tröskel. Vår geografiska position och esternas språkkunskap ledde till att vi blev nordiska föregångare inom detta gebit.

Samtidigt som vi var fullt upptagna

UPPDAGANDE AV DOLD GROV
BROTTLIGHET KRÄVER JAKTSINNE.

DET VI KALLADE
ÖSTBROTTLIGHETEN DEFINIERADE
BEHOVET FÖR HELT NYA
SAMARBETSFORMER MED LÄNDER VI
INTE TIDIGARE HAFT SÅ MYCKET
GEMENSAMT MED.

med utvecklandet av åtgärder mot en ”invasion” av östbrottslingar, pågick en blodig konflikt på Balkan. Jugoslaviens president Jozip Broz Tito hade hållit federationen samman och var högt uppskattad både på hemmaplan och utomlands. Efter hans ledarskap (1939-1980) började den socialistiska federationen sakta falla i spillror. I slutet av 1980-talet utbröt den första våldsamma sammanstötningen i Kosovo. Liksom i många andra konflikter tog de maktlystna opportunisterna tillfället tillvara.

Den serbiska partiledaren Slobodan Milosevic övertygade serberna i Kosovo om att landets albaner utgjorde hot mot liv, hälsa, existens och välfärd. Med populism, nationalism och provokation fick han serberna att gripa till vapen. Inom en relativt kort tid spreds konflikten till hela det forna Jugoslavien. För en som inte med stort intresse följde med vad som hände, var det helt omöjligt att förstå vad som pågick. Eller rättare sagt varför. Folk miste livet, hushåll och byggnader förstördes, folk i tiotusental tvingades fly från sina hem.

Under tiden som världen med intresse följde med vad som pågick på Europas bakgård, pågick i den afrikanska lilleputtstaten Rwanda en konflikt med betydligt mindre internationellt mediaintresse. Under en tidsperiod på 100 dagar dödades närmare en miljon människor. 250 000 kvinnor och barn blev våldtagna. Många av dem som överlevde

blev gravida. Omvärlden tänkte och tyckte att folkmordet i Rwanda bara var en naturlig fortsättning av den afrikanska kontinentens blodiga historia. Dessutom hade de en helt annan hudfärg - fel hudfärg.

Hösten 1995 utnämnde utrikesministeriet mig till uppgiften att delta i utredningen av krigsbrotten och människorättsbrotten i det forna Jugoslavien. De följande tre åren jobbade jag på krigsribunalen i Haag, en ad hoc domstol som grundats av säkerhetsrådet som en artikel 7 mission.

Efter en kort tid som utredare tog jag ansvaret som chef för domstolens Kroatienenhet. En utmanande post som senare visade att mer än yrkeskunskap krävde den förståelse för internationell realpolitik. Som polis från Finland hade mina kvalifikationer för politik stora brister. Inte hade någon annan polis heller de nödvändiga kunskaperna.

Av de drygt femtio länder som var representerade var vi två från Finland. Många fler utredare tog senare tjänst vid tribunalen, en klar signal av uppskattning för vår yrkeskunskap. Mycket snabbt blev det klart för mig att den bild som internationell massmedia gav om konflikten var minst sagt förenklad och ofta politiskt färgad. Jag fick omvärdera all den information jag inhämtat före min resa.

Min första resa till den totalförstörda regionen Krajina i Kroatien öppnade mina ögon för vad som i praktiken stod

EN UTMÅNANDE POST SOM
SENARE VISADE ATT
MER ÄN YRKESKUNSKAP
KRÄVDE DEN FÖRSTÅELSE
FÖR INTERNATIONELL
REALPOLITIK.

bakom rubrikerna. Jag hade sett bilder och nyhetsrapporter, men ingen gav rättvisa åt förstörelsen på ort och ställe. Över en kvartsmiljon människor hade tvingats fly sina hem över gränsen till Bosnien. Samtliga hushåll hade totalförstörts för att förhindra att de någonsin kommer tillbaka.

Som polis är det allmänt att tro man efter några år i yrket sett det mesta av livets aviga sidor. Så tänkte jag också till den dag då jag parkerade FN:s vita 4WD på torget i Kistanje. Hela staden var ödelagd. Samtliga hus var mer eller mindre totalförstörda. Invid torget fanns ruinerna av en ortodox kyrka. På motsatta sidan en katolsk kyrka utan minsta skråma. Jag försökte tänka mig hur folk, vänner och bekanta till varandra för inte så länge sedan gjort sina uppköp i butikerna runt torget. Nu hade varenda själ flytt sitt hemland och mot sin egen vilja blivit flyktingar. Att bli flykting är aldrig en fråga om valfrihet.

Overkligheten blev konstigt förlamande. Jag satte mig på ett stenblock som en gång varit en del av kyrkans tjocka vägg. Det tog sin stund innan jag förstod vad som fattades. Ljuden - totaltystnad, inte ens fågelsång. Tre år senare återvände jag till Finland. Jag hade blivit berikad av den äkta känslan av humanism som inte lät mig vila. Jag kunde aldrig mera förhålla mig oberörd av konflikterna runtom i världen.

De följande sex åren svarade jag för uppdagande av grov organiserad brottslighet. Mitt arbete på krigsribunalen hade tagit mig på långa resor till olika delar världen. Mina nya uppdrag i hem-

JAG HADE BLIVIT BERIKAD AV DEN
ÄKTA KÄNSLAN AV HUMANISM SOM
INTE LÄT MIG VILA.

landet var intressanta, krävande och utmanande. Ett 24/7 arbete med bästa möjliga team jag kunde tänka mig.

Vi utvecklade polisens spaningsverksamhet till en hel ny nivå. Vi utvecklade källhanteringen med målsättningen att den är rättssäker, professionell och trygg för alla parter. Vi grundade landets första heltida källhanteringsenhet. Min enhet svarade också för underrättelseverksamheten mot organiserade kriminella motorcykelgäng. Det var en intressant period på sex år tillsammans med exceptionellt kvalificerade kolleger, alla utrustade med jaktsinne och vilja att förbinda sig till det krävande arbetet. Vi gjorde goda resultat.

En arbetsledares främsta uppgift är att upprätthålla motivationen, få kollegerna att känna sig professionella och att ge dem möjligheten att utveckla arbetet och sig själva till nya nivåer.

Jag hade ännu inte sett allt.

I april 2007 häktade Borgå tingsrätt baptistpastorn Francois Bazaramba för delaktighet i folkmordet i Rwanda. Jag hade några månader tidigare lämnat min position som enhetschef. Min chef och goda vän tyckte att det var dags för mig ta emot nya utmaningar.

Jag hade fått min skäligen andel av grova internationella brott och var inte alls motiverad att ta på mig ansvaret för

utredningen. De följande fem åren vistades jag dock största delen i Rwanda, de tusen bergens land och hem för de tidigare utrotningshotade bergsgorillorna. Filmen "De dimhöljda bergens gorillor" berättar om Diane Fosseys livsverk och är känd för den lite äldre generationen. Då jag i början på 1980-talet såg filmen hoppades jag att en dag få uppleva det hon upplevt. Jag tog mig upp i bergen fyra gånger och hur jag än försöker beskriva upplevelsen hittar jag inte de rätta orden.

En miljon människor dödades på hundra dagar bara därför att militärregimen i Rwanda så bestämde. Bazaramba misstänktes för delaktighet i egenskap av lokalledare. Under en tidsperiod på en månad miste 30 000 Tutsi livet i hans kommun.

Att utreda ett brott som skett 13 år tidigare är redan en utmaning i särklass. Mitt uppdrag tog mig till femton länder i Afrika. Efter avslutad förundersökning fick jag i uppdrag att svara för arrangemangen av domstolsbehandlingarna

i Afrika. Bazarambas rätt till närvaro i Kigali och Dar es Salaam tryggades via videolänk från fängelset i Vanda. Ingen hade tidigare gjort det samma i denna omfattning och vårt exempel följdes senare av andra länder.

Jag återvände till Finland med en erfarenhet som fördjupat min insikt om hur enkelt man med populism och propa-

EN ARBETSLEDARES
FRÄMSTA UPPGIFT ÄR
ATT UPPRÄTTHÅLLA
MOTIVATIONEN, FÅ
KOLLEGERNA ATT KÄNNA
SIG PROFESSIONELLA
OCH ATT GE DEM
MÖJLIGHETEN ATT
UTVECKLA ARBETET OCH
SIG SJÄLVÄ TILL NYA
NIVÅER.

ganda samt med en kritiklös media kan motivera folk att ta livet av helt okända människor och rentav vänner, grannar och släktingar. I väntan på flyget tillbaka till Finland skrev jag i dagboken:

“Afrika har många verkligheter, många historier. Den rika kulturen, traditionerna, skönheten och den genuina vänligheten har upptagit mina tankar. Ljus, vatten, mat, eld, graviditet, födsel, sjukdom och död har fått ett innehåll. Jag förstår nu varför livet alltid känts som endast halvlevt. Jag har upplevt livets betydelse. Det är inte det jag upplevt, utan det som tidigare känts så betydelselöst. Känslan är befriande. Den ger mig evig sinnesro. Jag kan njuta av det jag inte har. Mina världen har förändrats och för alltid.”

Efter Rwandauppdraget var jag än en gång helt övertygad om att jag aldrig mera kunde få ett uppdrag som gav mig tillräckligt med utmaningar. Ett år senare fann jag mig ändå än en gång inför ett intressant, krävande och utmanande uppdrag. Två finska medborgare och en österrikare hade blivit kidnappade i Jemen, ett av världens farligaste länder. Vi jobbade febrilt tillsammans med utrikesministeriet och säkerhetspolisen för att få de kidnappade hem vid liv. Drygt fem månader senare satt jag i flygplanet från Wien på väg hem med det finländska paret.

Sommaren 2014 och mordet på en äldre man i Kotka var en påminnelse om vardagarna då jag började min karriär. Vi hittade hans lik två veckor senare undangömt i en skogsdunge i en låda. Det påminde också om att tillsynes enkla fall

INGEN HADE TIDIGARE GJORT DET
SÄMMA I DENNA OMFATTNING OCH
VÅRT EXEMPEL FÖLJDES SENARE AV
ANDRA LÄNDER.

JAG ÅTERTVÄNDE TILL FINLAND MED
EN ERFARENHET SOM FÖRDJUPAT
MIN INSIKT OM HUR ENKELT MÅN
MED POPULISM OCH PROPAGANDA
SAMT MED EN KRITIKLÖS MEDIA
KAN MOTIVERA FOLK ATT TA LIVET
AV HELT OKÄNDA MÄNNISKOR OCH
RENTAV VÄNNER, GRANNAR OCH
SLÄKTINGAR.

ofta är mycket krävande och komplicerade. Att sälla en gärningsman ur en större skara människor som var på plats då mordet skedde kräver mycket av utredarna.

I skrivande stund sitter jag och väntar på nya krävande och intressanta utmaningar. Tyvärr betyder det livslång tragedi för någon. Jag vet att jag inte ännu heller har sett allt. Jag hittar alltid den gamla goda tiden framför mig.

LUE JA KUUNTELE LISÄÄ

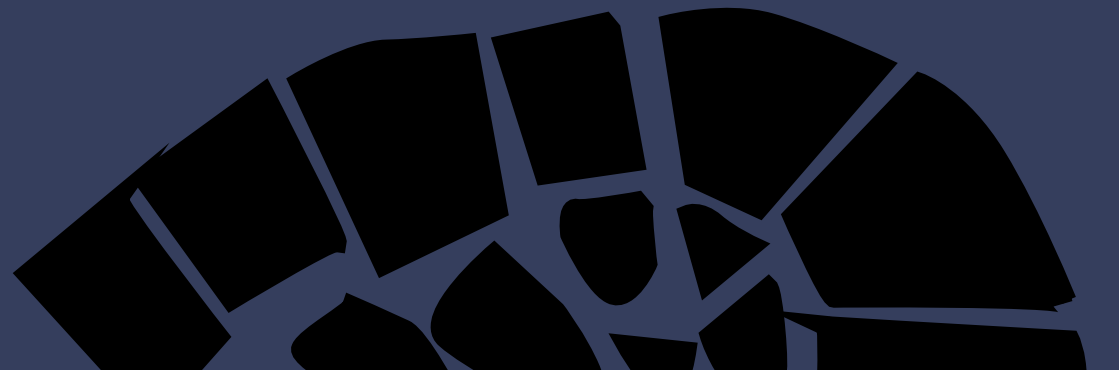
- Laura Halminen: “Rikosylikomisario: Luottamuspuola poliisiin voi johtaa anarkiaan.” Helsingin Sanomat 26.5.2013: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1369533419674>.
- Lasse Kerkelä: “Rikosylikomisario Thomas Elfgren: Laki ei ole Suomessa kaikille sama.” Helsingin Sanomat 28.8.2014: <http://www.hs.fi/i ihmiset/a1409118330154>.
- Lasse Kerkelä: “Poliisi kertoo: Tällaiset henkirikokset ovat hankalimpia selvittää.” Helsingin Sanomat 21.2.2015: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1424487660081>.
- Suomalainen mies. Toimittaja Perttu Häkkinen haastattelee Thomas Elfgreniä 30.4.2012: <http://areena.yle.fi/1-1541397>
- Seitsemän oikein. Toimittaja Rita Strömmer haastattelee Thomas Elfgreniä 19.2.2015: <http://www.radionova.fi/ajankohtaista/uutiset/Rita-Strommer-avasi-ohjelmansa-KRP-n-Thomas-Elf->

[grenin-kanssa---aiheena-ihmisen-tekema-paha-33508.html](http://areena.yle.fi/1-2925064).

- Thomas Elfgrenin kuusi kuvaa. Toimittaja Päivi Laine haastattelee Thomas Elfgreniä 12.9.2015: <http://areena.yle.fi/1-2925064>.

I SKRIVANDE STUND SITTER JAG
OCH VÄNTAR PÅ NYA KRÄVANDE OCH
INTRESSANTA UTMÅNINGAR. TYVÄRR
BETYDER DET LIVSLÅNG TRÅGEDI
FÖR NÅGON.

“Poliisi alkaa selvittää liittykö asiaan rikosta ja vainajan henkilöllisyyttä.”

ARI EVWARAYE

”EI VAIN PAHAN POISTAMISTA VAAN MYÖS HYVÄN LISÄÄMISTÄ”

POLIISITARKASTAJA ARI EVWARAYE TYÖSKENTELEE SISÄMINISTERIÖSSÄ RIKOSTORJUNNAN JA ENNALTA EHKÄISEVÄN TURVALLISUUSTYÖN ASIANTUNTIJANA. HÄNEN VALTIOTIETEIDEN PRO GRADU -TYÖNSÄ VUONNA 2011 KÄSITTELI POLIISIN ENNALTAEHKÄISYTOIMIA VAKAVAN VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN VÄHENTÄMISEKSI.

EVWARAYE VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2007. ENNEN SIIRTYMISTÄÄN MINISTERIÖÖN HÄN ON TYÖSKENNELLYT SEKÄ PAIKALLISPOLIISISSA ETTÄ VALTAKUNNALLISESSA YKSIKÖSSÄ.

Näillä sanoin pääministeri Jyrki Katainen kiteytti marraskuussa 2013 filosofi Pekka Himasen johtaman kansainvälisen tutkimushankkeen loppuraportin ”Kestävän kasvun malli”. Kataisen hallituksen tilaama tulevaisuusraportti herätti paljon julkista keskustelua. Se sai osakseen niin syytöksiä hyvä-veli-asetelmasta, jossa pääministerin entuudestaan tuntema tutkija sai johdettavakseen taloudellisesti mittavan tutkimushankkeen, kuin syytöksiä turhanpäiväisestä sanahelinästä, joka ei yhteiskuntapoliittisesti tarkoittanut mitään. Riippumatta siitä, miten hyödyllinen raportti oli Suomen tulevaisuudelle, voisi sen keskeisessä teesissä – ”hyvän lisääminen” – kuitenkin olla jotakin sellaista, mikä voisi leimata ainakin tulevaisuuden poliisityötä.

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Minulle opetettiin poliisin pe-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

ruskurssilla, että ainakin rikostorjuntaan liittyvät tehtävät on kirjattu lakiin ikään kuin tärkeysjärjestyksessä: rikosten ennalta estäminen on tärkeämpää kuin niiden paljastaminen tai syyteharkintaan saattaminen. Tämän selitettiin tarakoittavan esimerkiksi sitä, että jos vain mahdollista, on estettävä päihtynyttä menemästä auton rattiiin sen sijasta, että odotettaiisiin hänen lähtevän ajamaan ja sitten puhallutetaisiin hänet, rikoksen jo tapahduttua.

Poliisikoulutus antaa hyvät valmiudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen sekä rikosten selvittämiseen. Ajoneuvo- sekä jalkapartiointi, rangaistusmääräysvaatimusten antaminen ja kuulustelutaito ovat esimerkkejä asioista, joita koulutuksessa opetellaan. Koska poliisi käyttää suurta julkista valtaa, menee puolet opiskelua ajasta näitä asioita koskevien lakien ja sääntöjen opetteluun. Pelkkä ”tempu ja miten se tehdään” ei riitä. Tärkeämpää on oppia ”koska tempun saa tehdä ja millä edellytyksillä”.

Voisi jopa sanoa, että Suomen kaltaisessa oikeusvaltiossa poliisitoiminnan ydin on laillisuusperiaate – kaikki tehdään sääntöjen mukaan ja kaikesta, mitä tehdään, puolestaan on säännöt. Voiko tämä kuitenkin johtaa siihen, että jos jostakin asiasta ei ole tarkkoja sääntöjä, ei ole kunnolla toimintaa?

Selvittäessäni poliisin ennalta estävää

toimintaa koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta omaa lopputyötäni varten törmäsin nimittäin hieman yllättäen siihen, että niitä ei juuri ollut. Poliisilain esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa kerrotaan, että ennalta estävään toimintaan voi kuulua esimerkiksi lähipoliisitoiminta, suojausneuvonta, ammattirikollisten valvonta, tieliikenneympäristön kehittämishankkeet, koulutus sekä tieteellinen tutkimus. Myös nuoriso- tai koulupoliisitoiminta sekä liikenne-

MINULLE OPETETTIIN
POLIISIN PERUSKURSSILLA,
ETTÄ AINAKIN
RIKOSTORJUNTAAN
LIITTYVÄT TEHTÄVÄT
ON KIRJATTU
LAKIIN IKÄÄN KUIN
TÄRKEYSJÄRJESTYKSESSÄ:
RIKOSTEN ENNALTA
ESTÄMINEN ON
TÄRKEÄMPÄÄ KUIN
NIIDEN PALJASTAMINEN
TAI SYYTEHÄRKINTAAN
SAATTAMINEN.

turvallisuusvalistus mainitaan usein poliisin ennalta estävää työtä kuvattaessa. Toimintaa siis on, ja se on selvästi jopa varsin kirjavaa. Kuitenkaan käsityksemme siitä, mitä kaikkea se voi pitää sisällään saatikka sitten, mitä sen tulisi pitää sisällään, eivät ole ihan selkeitä.

Rikoksesta epäillyn kuulusteluun pätevät samat säännöt riippumatta siitä, kuulustellaanko murhasta epäiltyä tai vaikkapa ensikertalaista näpistelijää. Suomalaiseen oikeusvarmuuteen kuuluu myös se, että rikostutkinta etenee samalla lailla laadukkaasti kaikkialla Suomessa, tekipä tutkintaa sitten Kajaanin tai Pasilan poliisi. Suojausneuvontaa tai koulupoliisin työtä puolestaan yhdistää oikeastaan vain se, että molemmissa niissä on kyse poliisin ennalta estävästä toiminnasta. Yhteisiä sääntöjä niille ei siis edes voida kirjoittaa. Suojausneuvontaa ei myöskään saa joka poliisilaitoksella, ammatti-

rikollisten valvonta vaihtelee paljon alueittain ja jossakin on koulupoliiseja, kun taas toisaalla ei. Ennalta estävä työ on hajanaista. Ennaltaehkäisyyn ei samalla tavalla voikaan kirjoittaa sääntöjä kuin muuhun toimintaan.

Vaikka rikosten ennaltaehkäisyyn on varmasti vaikeampi luoda kattavia järjestelmiä kuin niiden tutkintaan, ei se kuitenkaan ole ainoa syy siihen, että rikosten tutkinta on vakiintunut osa päivittäistä poliisitoimintaa, mutta ennaltaehkäisy ei.

Yhden selityksen mukaan lain tarkoittama ennalta estävä työ ei ole eikä sen kuulukaan olla erillistä toimintaa. Tämän käsityksen mukaan poliisi hoitaa oman osansa rikosten ennalta ehkäisemisestä, kun se suorittaa näkyvää valvontaa ja paljastaa sekä selvittää rikoksia tehokkaasti: kiinnijäämisriski pysyy korkeana ja rangaistusten pelko saa ihmiset pidättäytymään rikosten tekemisestä. Ne, jotka näkyvästä valvonnasta ja kiinnijäämisriskistä huolimatta tekevät kovia rikoksia, otetaan kiinni ja he saavat tuomioistuimelta vankeustuomion. Tällöin pahantekijät eivät ainakaan tee rikoksia yhteiskunnassa sinä aikana, kun he ovat vankilassa. Nämä asiat – yleinen rangaistuspelote sekä rikoksentehtäjän eristäminen – ovat niin kutsutun rangaistusteorian peruskiviä. Ongelma on se, että ne eivät oikeastaan toimi. Perinteiset poliisikeinot ovat huonoja ennaltaehkäisyyn.

* * *

Olen harvoin niin keskittyneesti seurannut akateemisen tutkimuksen tulosten

VOISI JOPA SANOA, ETTÄ SUOMEN
KALTAISESSA OIKEUSVALTIOSSA
POLIISITOIMINNAN YDIN ON
LÄAILLISUUSPERIAATE - KAIKKI
TEHDÄÄN SÄÄNTÖJEN MUKAAN
JA KAIKESTA, MITÄ TEHDÄÄN,
PUOLESTAAN ON SÄÄNNÖT.

ENNALTAEHKÄISYYN EI SAMALLA
TAVALLA VOIKAAN KIRJOITTA
SÄÄNTÖJÄ KUIN MUUHUN TOIMINTAAN.

esittelyä kuin vuoden 2014 Tukholman kansainvälisessä kriminologiaseminaarissa, kun kaksi juhlapuhujaa, yhdysvaltalaiset Daniel Nagin ja Joan Petersilia, kertoivat tutkimustuloksistaan. Nagin ja Petersilia ovat kumpikin luoneet uran tutkimalla rikosprosessin eri vaiheiden vaikutusta rikosten tekemiseen ja niiden uusimiseen.

Omassa esityksessään Nagin kävi kesäisessä luentosalissa amerikkalaisen selkeästi läpi, miten kiinnijäämisen, pidättämisen, syytteen nostamisen ja tuomion saamisen todennäköisyys vaikuttivat siihen, ryhtyvätkö rikoksenteikijät johonkin rikokseen. Lisäksi hän tarkasteli mahdollisen tuomion ankaruuden vaikutusta rikokseen ryhtymiselle. Hänen aineistonsa oli kerätty ympäri maailmaa usean vuosikymmenen aikana. Naginin tutkimuksen tulos oli karkeasti ottaen, että ainoastaan kiinnijäämisriskillä oli rikoksia ennalta estävä vaikutus. Sekin oli vähäinen eikä liittynyt rikoksesta saatavan rangaistuksen todennäköisyyteen tai ankaruuteen. Pikemminkin se liittyi ihmisen primitiiviseltä vaikuttavaan haluun välttää itse kiinnijäämishetki ja -kokemus.

Vielä hämmentävämpänä voi pitää Joan Petersilian löytöjä. Hänen tutkimustensa mukaan ankarat rangaistukset lisäävät rikollisuutta. Jos kaksi rikoksenteikijää jää kiinni identtisisistä teoista ja saa eripituiset rangaistukset, tulee se, joka vapautuu myöhemmin, vapauduttuaan

tekemään sekä enemmän että vakavampia rikoksia kuin se, joka vapautuu aiemmin. Eli ajatus, että rikoksenteikijä on ainakin poissa kaduilta tekemästä rikoksia sen aikaa kun hän on vankilassa, on periaatteessa oikea, mutta koko yhteiskunnan tasolla ja pidemmällä aikavälillä pitkät vankeusrangaistukset lisäävät rikollisuutta. Petersilian löydökset perustuvat sille, että rangaistuksen pituus lisää vangin syr-

jäytymistä yhteiskunnasta. Se heikentää hänen kykyään palata rikoksettomaan elämään yhteiskunnassa. Pitkä vankilasaoloaika lujittaa rikollista identiteettiä ja vääränlaista sosiaalista verkostoa.

Naginin ja Petersilian tutkimukset ovat pieni mutta tunnettu osa suurta joukkoa kansainvälisiä kriminologisia tutkimuksia, joiden lopputulokset osoittavat lähes poikkeuksetta samaan suuntaan. Poliisin ennalta estävälle toiminnalle näillä löydöksillä on tärkeä merkitys. Ne tarkoittavat, että kattavakaan yleisvalvonta, kiinnijäämisriskin ylläpitäminen tai tehokas rikostutkinta eivät ole riittäviä tai tehokkaita ennaltaehkäisyn menetelmiä.

Suomessa poliisien määrä suhteessa väestön kokonaismäärään on Euroopan pienimpiä, noin 150 poliisimiestä 100 000 asukasta kohti. Manner-Euroopassa ei ole epätavanomaista, että sama suhdeluku on jopa kolminkertainen. Tämä tarkoittaa meille sitä, että jopa siinä tapauksessa, että valvonnan lisääminen olisikin tehokas toimenpide, mahdoli-

NE TARKOITTAVAT,
ETTÄ KATTAVAKAAN
YLEISVALVONTA,
KIINNIJÄÄMISRISKIN
YLLÄPITÄMINEN TAI
TEHOKAS RIKOSTUTKINTA
EIVÄT OLE RIITTÄVIÄ
TAI TEHOKKAITA
ENNALTAEHKÄISYN
MENETELMIÄ.

suutemme lisätä sitä niin paljon, että sillä saataisiin merkittävä rikoksia vähentävä vaikutus, on huono. Rikokset ja niiden valmistelu myös tapahtuvat enenevässä määrin paikoissa, joihin näkyvä valvonta ei ulotu – suljetuissa yhteisöissä, kodeissa, työpaikoilla ja internetissä.

Tutkitun tiedon vaikutus suomalaiseen rangaistuskäytäntöön näkyy myös poliisityössä. Ei liene vain yksi tai kaksi konstaapelia, jotka ovat panneet merkille, että poliisin asiakaskunnassa on heikko vaihtuvuus. Tuomioistuintemme antamat tuomiot, joita usein julkisessa keskustelussa pidetään liian lievinä, näkyvät siten, että rikoksenteelijät ovat edellisen teon jälkeen pian uudelleen poliisin kanssa tekemisissä. Onkin helppo samaistua siihen turhautumiseen, jota moni poliisi kokee esimerkiksi nuoren rikoksenuusijan kolmatta kertaa nähdessään. Kuitenkin – kuten Petersilian tutkimukset osoittavat – meillä olisi todennäköisesti rikollisuutta paljon enemmän, mikäli tuomiot olisivat vaikka kaksin verroin ankarampia.

Poliisin asiakaskunnan heikko vaihtuvuus kertoo kuitenkin myös jostain muusta, mikä ensi silmäyksellä näyttää vain synkältä tilastolta: alle kolme prosenttia väestöstä tekee puolet kaikista rikoksista. Rikollisuus kasautuu voimakkaasti hyvin pienelle osalle väestöä. Väkivaltarikoksissa kasautuminen on vielä voimakkaampaa rikoksen uhreilla kuin tekijöillä: yksi prosentti väestöstä kokee kaksi kolmasosaa kaikesta väkivallasta. Tämä sama prosentti väestöstä joutuu väkivallan uhriksi yli kymmenen kertaa vuoden aikana. Helposti piiloon jäävä

RIKOKSET JA NIIDEN VALMISTELU
MYÖS TAPAHTUVAT ENENEVÄSSÄ
MÄÄRIN PAIKOISSA, JOIHIN NÄKYVÄ
VALVONTA EI ULOTU – SULJETUISSA
YHTEISÖISSÄ, KODEISSA,
TYÖPAIKOILLA JA INTERNETISSÄ.

RIKOLLISUUS KASAUTUU
VOIMAKKAASTI HYVIN PIENELLE
OSALLE VÄESTÖÄ.

seikka on se, että rikoksen tekijät ja uhrit ovat usein samoja henkilöitä. Tälle samalle väestön osalle kasaantuu myös muita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia: työttömyyttä, koulupudokkuutta sekä mielenterveys- ja päihdeongelmia. Poliisin pieni asiakaskunta on myös usean muun toimijan asiakaskuntaa.

* * *

Vaikealta vaikuttava rikosten ja sosiaalisten ongelmien kasautuminen on ennaltaehkäisyyn näkökulmasta kuitenkin mahdollisuus. Vaikuttamalla vain pienen osaan väestöä voidaan mahdollisesti vähentää merkittävää osaa kaikesta rikollisuudesta.

Useat tutkimukset kertovat, että rikosten ja turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy on taloudellisesti kannattavaa. Esimerkiksi Ruotsissa vuonna 2013 tehty kustannusanalyysi osoitti, että yhden, vain vähän väkivaltaisesti oireilevan ääriliikkeeseen kuuluvan henkilön yhteiskunnallinen kustannus on lähemmäs 100 000 euroa vuodessa. Pienen, 15–20 henkilön paikallisen äärioikeistolaisjengin aiheuttamat kustannukset 15 vuoden aikana ovat noin 30 miljoonaa euroa. Nämä kustannukset koostuvat rikosten selvittämisestä, niiden aiheuttamien vahinkojen korjaamisesta, uhrien ja tekijän sairaalahoitosta, työpoissaoloista ja työttömyydestä johtuvista veronmenetyksistä sekä muista menoista, joita tällainen syrjäyty-

minen aiheuttaa. Tuolla 100 000 euron summalla voitaisiin esimerkiksi palkata kaksi poliisia, nuorisotyöntekijää tai järjestötyöntekijää tekemään väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyä paikallistasolla. Ja, kuten sama tutkimus osoittaa, näiden työntekijöiden vaikuttavuus olisi paljon suurempi kuin vain yhden nuoren ääriliikkeeseen liittymisen estäminen. Ennaltaehkäisy maksaa itsensä takaisin.

Tämän tiedon perusteella voisi ajatella, että turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy olisi poliisin tai jonkin muun viranomaisen tosiasiallinen päätyö jo tänä päivänä. Eihän voi olla, että pelkkä puutteellinen tieto siitä, miten vähän kiinnijäämisriski ehkäisee rikoksia, olisi esteenä aidolle ennalta ehkäisevälle työotteelle. Näin ei varmasti olekaan, vaan toinen suuri este toiminnalle tulee hal-

VAIKEALTA
VAIKUTTAVA RIKOSTEN
JA SOSIAALISTEN
ONGELMIEN
KASAUTUMINEN ON
ENNALTAEHKÄISYN
NÄKÖKULMASTA
KUITENKIN MAHDOLLISUUS.

linnon luonteesta. Ne säästöt, joita ennalta ehkäisevä työ tuo, eivät näy pelkästään poliisin tai sosiaalitoimen tai Kelan säästöinä, vaan ne muodostavat pieniä puroja, jotka näkyvät vähän kaikkien budjeteissa. Mikään yksittäinen viranomaisen

ei siis yksin hyödy näistä säästöistä vaan koko yhteiskunta. Kun viranomaisten toiminnan tuloksellisuutta sitten seurataan konkreettisilla suoritteilla, kuten rikosjuttujen tutkinta-ajoilla, jaetuilla sakoilla tai liikenteessä puhallutettujen määrällä, on vaikea yhtälö valmis: ennaltaehkäisyyn hyödyt jaetaan ”muiden kanssa” ja jokainen ennaltaehkäisyyn käytetty henkilötyövuosi on pois ”omi-

en” mitattavien tulosten kuten vaikkapa puhallutusten tekemisestä.

Vaikka ennaltaehkäisy on ensisijaisesti kannattavaa yhteiskunnalle, on siitä kuitenkin hyötyä myös poliisille itselleen. Ennaltaehkäisytön ei tarvitse olla perinteisillä mittareilla edes kovin tehokasta, jotta se olisi hyödyllistä. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikka Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen ja Lyömätön Linja Espoossa ry:n yhdessä kehittämää Väkivallan katkaisu -mallia. Siinä poliisi ohjaa lähisuhdeväkivallasta epäillyn tekijän joko jo tavattaessa tai viimeistään kuulustelusta kolmannen sektorin toimijan tarjoamaan väkivallan vähentämishjelmaan. Rikoksentekijän osallistuminen ohjelmaan ei vaikuta itse rikosprosessiin mitenkään ja siihen ohjaaminen vie asian tuntevalta poliisilta ehkä viisi minuuttia enemmän työaika. Kun otetaan huomioon, miten paljon yksi lähisuhdeväkivaltajuttu sitoo poliisin resursseja hälytyksestä valmiiseen esitutkintapöytäkirjaan, täytyy väkivallan katkaisuohjelman onnistua ehkä vain joka kymmenennen lähisuhdeväkivallan tekijän kohdalla, jotta hänen tekemättä jäävien seuraavien rikostensa poliisilta säästämä vaiva on enemmän kuin kaikkien perheväkivallan tekijöiden ohjaukseen käytetty aika. Voi olla, että laskennallisesti ”onnistumisprosentin” ei tarvitse olla näinkään suuri. Kuten edellä on todettu, yksi tekijä tekee usein paljon tekoja. Siinä missä tutkinta ja mahdollinen rangaistus kohdistuvat lähtevät varsinaisesta teosta, Väkivallan katkaisu -mallin kaltainen ennaltaehkäisy kohdistuu tekijään itseensä ja sitä kautta kaikkii hänen tuleviin

ENNALTAEHKÄISYTÖN EI TARVITSE
OLLA PERINTEISILLÄ MITTAREILLA
EDES KOVIN TEHOKASTA, JOTTA SE
OLISI HYÖDYLLISTÄ.

tekoihinsa. Tällainen tehokkuuslaskenta kuitenkin sivuuttaa poliisin ohjaavan toiminnan kaikkein tärkeimmän seurauksen: sen, että toiminnan ansiosta vähintään joka kymmenes uhri, joka kymmenes tekijä ja usein yksi kokonainen perhe pystyvät jatkamaan elämänsä ilman väkivaltaa.

Väkivallan katkaisumalli osoittaa hyvin sen, mihin rikosten ennaltaehkäisy ja poliisin rooli ennaltaehkäisyssä perustuvat. Olen viimeiset kolme ja puoli vuotta työskennellyt valtakunnallisen sisäisen turvallisuuden ohjelman parissa. Sen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut kehittää ja levittää toimintamalleja, jotka tehokkaasti ennaltaehkäisevät erilaisia turvallisuusongelmia. Tällaisten toimintamallien kehittäminen edellyttää jatkuvaa arviointia ja sen opiskelua, mistä turvallisuusongelmat johtuvat. Työpaikoilla kohdattu väkivalta on ilmiönä erilainen kuin ääriajatteluun perustuvat väkivallanteot, ja huumausaineiden myyminen kadulla on erilainen ilmiö kuin vaikkapa viharikokset. Ymmärtämällä ongelmien syitä ymmärretään samalla, mihin tekijöihin vaikuttamalla voidaan ennaltaehkäistä niitä. Tätä analyysiä tekemällä poliisin rooli ja mahdollisuudet löytyvät. Avain on siinä, että tunnistetaan ne kohdat, joissa poliisi yksin tai yhdessä jonkun muun kanssa voi tehokkaasti vaikuttaa kielteiseen kehitykseen. Kaikkia ilmiöitä ei voi tai kannata yrittää ennaltaehkäistä, ainakaan osana poliisin toimintaa.

Harva turvallisuusongelma tai rikolli-

suusilmiö on sellainen, ettei sen kanssa olisi tekemisissä laaja joukko erilaisia ammattilaisia, jotka voivat asiaan vaikuttaa ennen ongelmien ilmenemistä. Poliisi on yksi näistä ammattilaisista. Rikosten taustasyihin vaikuttaessa poliisin rooli on kuitenkin erilainen kuin vaikkapa rikostutkinnas-

sa: poliisi toimii osana moniammatillista toimijoiden ketjua eikä yksin. Resurssien näkökulmasta tämä on helpotus. ”Taakkaa” ei tarvitse kantaa yksin – kunhan yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on kunnossa. Tämä edellyttää usein sitä, että yhteistyötä varten on olemassa sopimukset, rakenteet ja, ennen kaikkea, vahva luottamus poliisin ja näiden muiden toimijoiden välillä.

Esimerkiksi koulusurmista tiedetään, että käsittelemättömät kiusaamiskokemukset, ahdistukseen ja masennukseen liittyvät mielenterveysongelmat, päätyminen joukkosurmia ihannoiville sivuille internetissä sekä helppo pääsy ampumaseisiin ovat usein näiden tekojen taustalla. Poliisi voi olla se, jolle kiusaamiskokemus paljastuu, tai se, jonka tietoon henkilön huolestuttavat kirjoitukset keskustelupalstoilla tulevat, mutta poliisi ei voi olla se, joka hoitaa henkilön kiusaamistraumojia tai mielenterveysongelmia ammattilaisnäkökulmasta. Poliisi voi kuitenkin välittää näitä tärkeitä tietoja esimerkiksi koululle tai terveydenhuollolle, jotka eivät muuten tietoja saisi. Sen lisäksi poliisi tietysti hoitaa omaan toimivaltaansa kuuluvan tehtävän eli am-

YMMÄRTÄMÄLLÄ
ONGELMIEN SYITÄ
YMMÄRRETÄÄN SAMALLA,
MIHIN TEKIJÖIHIN
VAIKUTTAMALLA VOIDAAN
ENNALTAEHKÄISTÄ
NIITÄ

puma-aseiden saatavuuden rajoittamisen silloin, kun siihen on aihetta ja lailliset perusteet. Poliisin suora, oma ennalta estävä toiminta voi konkreettisina toimenpiteinä erilaisissa tilanteissa olla jopa vähäistä, mutta poliisilla on sitäkin tärkeämpi rooli sekä toiminnan käynnistäjänä että yhteistyön veturina.

Poliisi on, kuten aina ennenkin, turvallisuuskysymysten asiantuntija. Usein on myös niin, että laillinen velvoite ennalta estää rikos on poliisilla, mutta parhaat työkalut ovat muilla. Voi esimerkiksi olla, että ilman poliisin aloitetta masentuneen ja aseista kiinnostuneen nuoren ihmisen vierailut ihmisvihaan liittyvillä verkkosivuilla voivat jäädä muille tapausta lähellä oleville merkityksettömäksi seikaksi.

Lähes näin kävikin eräässä hiljattaisessa tapauksessa. Poliisi sai huoli-ilmoituksen nuoresta aikuisesta, joka oli vihjaissut netissä tekevänsä koulusurman ja jonka profiili sosiaalisessa mediassa huokui viittauksia suomalaisiin ja amerikkalaisiin koulusurmaajiin. Poliisi selvitti tapausta, mutta nopeasti ilmeni, että rikosprosessuaalisesti asia oli selvä: ei ollut riittävä näyttöä siitä, että henkilö valmistelisi törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta, mistä häntä voitaisiin tuomita. Koulusurmaajista tiedetyn perusteella hänellä oli kuitenkin useita joukkosurmaan ryhtymiseen liittyviä riskitekijöitä. Asiaa ei voinut jättää sikseen. Ilmeni, että yksi näistä ongelmista oli mielenterveyteen liittyvä. Aivan kuten monella muulla joukkosurmaan toteuttaneella tai sillä uhkailleella mielenterveysongelmaan ei kuitenkaan

RIKOSTEN TAUSTASYIHIN
VÄIKUTETTAESSA POLIISIN ROOLI
ON KUITENKIN ERILAINEN KUIN
VÄIKKÄPÄ RIKOSTUTKINNASSA:
POLIISI TOIMII OSANA
MONIAMMATILLISTA TOIMIJOIDEN
KETJUA EIKÄ YKSIIN.

USEIN ON MYÖS NIIN, ETTÄ
LAILLINEN VELVOITE ENNALTA
ESTÄÄ RIKOS ON POLIISILLA, MUTTA
PARHAAT TYÖKALUT OVAT MUILLA.

liittynyt sellaisia harhoja, väkivaltaisuutta tai itsetuhoisuutta, että sen perusteella henkilön olisi voinut määrätä tahdonvastaiseen hoitoon. Terveydenhuollon näkökulmasta henkilö ei edes ollut akuutisti palvelujen tarpeessa.

Poliisi oli vaikeassa tilanteessa. Perinteisistä keinoista jäljellä oli ainoastaan poliisilain mukainen tarkkailu tai kiinniottaminen rikoksilta tai häiriöiltä suojaamiseksi. Ongelmaksi muodostui uuhkan luonne: vaikka todennäköisyys sille, että mahdollinen koulusurmaaja tekisi jotain, oli suuri, ei ollut mitään selkeää osoitusta siitä, koska se tapahtuisi. Poliisilain mukainen kiinniottaminen on hyvin lyhytaikainen ratkaisu, ja on kyseenalaista, voidaanko henkilöä oikeastaan edes ottaa kiinni sillä perusteella, jos kiinniottotarkkailulla ei ole ilmeistä, että hän juuri lähitulevaisuudessa tekisi rikoksen, jolta kiinniotolla suojataan. Poliisilain mukainen tarkkailu ilman mitään tietoa siitä, koska jotain voi tapahtua, on puolestaan erittäin aikaa vievää ja kallista.

Ratkaisu tilanteeseen syntyi edellä mainitun yhteistyön ja poliisin aktiivisuuden kautta. Poliisi neuvotteli mielen-terveyspalvelujen järjestäjien kanssa ja selvitti heille, millaisia riskejä tällaisiin tilanteisiin liittyy. Henkilö pääsi oikeiden palvelujen piiriin, vaikka hän ei pelkän lääketieteellisen arvion perusteella olisi niitä saanut ainakaan yhtä nopeasti tai samassa laajuudessa. Poliisin johtaman moniviranomaistüimin kautta henkilö

pääsi myös sosiaalipalvelujen ja järjestöjen tarjoaman tuen piiriin. Poliisin oma panos tällä hetkellä on se, että ennalta estävään toimintaan koulutettu poliisimies on säännöllisesti yhteydessä henkilöön. Sitä, että muutaman keran viikossa tai kuukaudessa tämä poliisimies tapaa henkilöä ja kysyy ”miten sinulla menee?”, voi kutsua pehmeäksi turvallisuustyöksi. Jos

pehmeällä kuitenkin tarkoitetaan jotain sellaista, mikä ei kuulu poliisitoiminnan kovaan ytimeen, niin on todettava, että joukkosurmien estämisessä ei ole mitään pehmeää.

* * *

Ennalta estävän toiminnan merkitystä poliisitoiminnan kokonaisuudelle on hahmotettu asiaa koskevassa strategiassa vuosille 2014–2018. Sen mukaan ennalta estävä toiminta muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu toisaalta ennalta estävästi suoritettu jokapäiväinen poliisin toiminta sekä toisaalta erityistoiminta, jossa poliisi toteuttaa toimenpiteitä ensisijaisena tavoitteenaan ennalta estävä turvallisuuden parantaminen.

Poliisin toimenpiteet Väkivallan katkaisu -mallissa ovat varmasti hyvä esimerkki ennalta estävästi suoritetusta jokapäiväisestä poliisin toiminnasta. Samoin esimerkiksi se, että poliisi kohtaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvia nuoria syrjimättömästi ja asiallisesti, on omiaan

lisäämään luottamusta suomalaisiin vi-
ranomaisiin ja ehkäisemään sellaisia tur-
vallisuusongelmia, joita luottamuksen
puute voi aiheuttaa.

Tietojohdoisesti toteutettu ennalta
estävä toiminta ei ole ideologinen vaan
tutkimustietoon perustuva valinta. Ky-
symys on siitä, mikä on kustannustehok-
kain tapa tehdä poliisin työtä eli saavut-
taa paras mahdollinen tulos yleisen jär-
jestyksen ja turvallisuuden sekä oikeus-
ja yhteiskuntajärjestyksen kannalta. Yksi
mielenkiintoisimmista esimerkeistä uu-
desta kokonaisvaltaisesta ajattelusta tuli
hiljattain Ruotsista. Rikskriminalpolisen
julkaisi lokakuussa 2014 raportin järjes-
täytyneen rikollisuuden vaikutuksista ja
uhkista paikallistasolla. Sen sijaan, että
raportin johtopäätöksenä olisi esitetty
lisää lainsäädännöllisiä keinoja vaikeut-
taa rikollisjengien toimintaa tai lisää
toimivaltuuksia poliisille, esitettiin siinä
lähipoliisien kohdentamista sosiaalisesti
syrjäytyneille alueille, jotta jengien oli-
si vaikeampi rekrytoida itselleen nuoria
jäseniä. Ennaltaehkäisy edellyttää oikeita
työkaluja. Ruuvim saa kiinni vasarallakin,
mutta ruuvimeisselillä se on huomatta-
vasti helpompaa.

Mitä tulevaisuuden poliisityö sitten
voisi olla? Tulevaisuuden poliisityössä
poliisi on osa yhteiskuntaa, jossa se toi-
mii. Työn itsetarkoituksena ei ole hoitaa
tehtäviä suoritteita tuijottaen. Poliisi on
tärkeä osa ”turvallisuuden arvoketjua”,
jossa pelkän pahan poistamisen sijaan
panostetaan niihin lenkkeihin, joilla
voidaan lisätä ihmisten turvallisuutta ja
turvallisuuden tunnetta. Tulevaisuuden
poliisityössä poliisi ehkäisee ennalta ri-

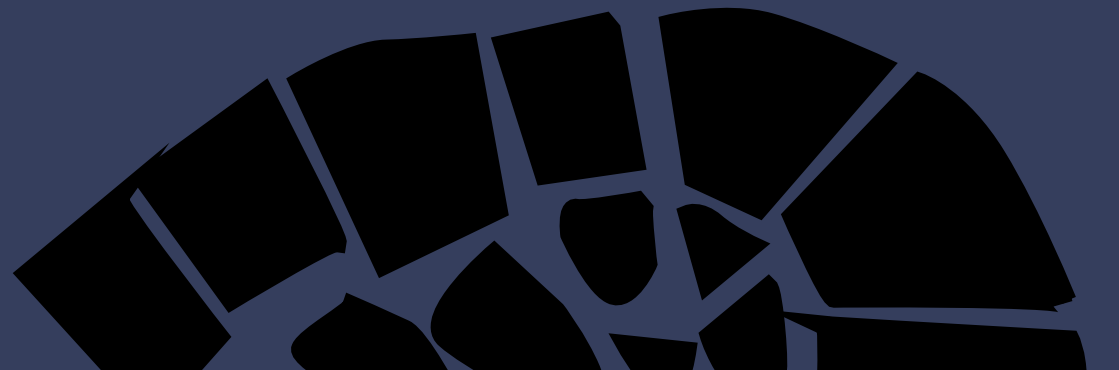
POLIISI ON TÄRKEÄ OSA
”TURVALLISUUDEN ARVOKETJUA”, JOSSA
PELKÄN PAHAN POISTAMISEN SIJAA
PANOSTETAAN NIIHIN LENKKEIHIN,
JOILLA VOIDAAN LISÄTÄ IHMISTEN
TURVALLISUUTTA JA TURVALLISUUDEN
TUNNETTA.

kollisuuden syntymistä yhdessä muiden kanssa ja selvittää laadukkaasti ne rikokset, joita kaikkien yhteisestä parhaasta yrityksestä huolimatta pääsee syntymään.

LÄHTEET

- Castells, Manuel ja Himanen, Pekka (toim.) 2013: Kestävän kasvun malli. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Elonheimo H, Gyllenberg D, Huttunen J, Ristkari T, Sillanmäki L, Sourander A (2014: Criminal Offending among Males and Females between Ages 15 and 30 in a Population-based Nationwide 1981 Birth Cohort: Results from the FinnCrime Study. *Journal of Adolescence*, 37:8, 1269-1279.
- En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan i lokalsamhället. Rikskriminalpolisens 2014.
- Ewvaraye, Ari, Mankkinen, Tarja ja Vertio, Kia 2012: Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisuja.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 57/1994 vp).
- Hautamäki, Jari 2013: Mikä miinuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Nørhaven: Gummerus.
- Helminen, Klaus, Kuusimäki, Martti ja Rantaeskola, Satu 2012: Poliisilaki. Helsinki: Talentum.
- Melander, Sakari 2010: Rikosoikeus 2010-luvulla. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Nagin, Daniel 2013: Deterrence in the twenty-first century. *Crime and Justice*.
- Nilsson Lundmark, Eva ja Nilsson, Ingvar 2013: Sammanfattning av intoleransens pris. En socioekonomisk analys av vit maktörelsen och Kungälvsmoellen. Stockholm: Åtta.45 Tryckeri AB.
- Petersilia, Joan 2009: When Prisoners Come Home. New York: Oxford University Press.
- Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia vuosille 2014–2018. Sisäministeriön julkaisu 2/2014.
- Smolej, Mirka 2013: Katsaus toistuvaan rikoksen uhriksi joutumiseen ja sen ehkäisyyn. Helsinki: Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita.

“Naiselle tehtiin ruumiinavaus, mistä selvisi, että nainen oli kuin eläessään, ja naiselta oli kaula auki.”

ANU HAIKANSALO

NIIN POLIISIA!

ANU HAIKANSALO ON
POLIISIVIESTINNÄN LEHTORI.
HÄN ON TYÖSKENNELLYT
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA
VUODESTA 2010.

HAIKANSALO ON FILOSOFIAN
MAISTERI JA AMMATILLINEN
ERITYISOPETTAJA. HÄN
VALMISTEE VÄITÖSKIRJAA
POLIISIPÄÄLLYSTÖN KIELENKÄYTÖN
ERITYISPIIRTEISTÄ.

Tässä artikkelissa käsittelem poliisikulttuurille tyypillistä kielenkäyttöä siitä näkökulmasta, miten se näyttäytyy kaltaiselleni kielentutkimukseen suuntautuneelle siviilille.

Aluksi esitän tulkintojani poliisikulttuurin luonteesta ja peilaan niitä aihetta käsitteleviin tutkimuksiin. Siitä jatkan valottamalla diskurssin ja genren käsitteitä. Tarkoitukseni on pohdiskella sitä, miksi poliisissa ovat vallalla tietynlaiset kielenkäytön tavat: Mitä niillä halutaan korostaa? Millaisia funktioita eli käyttötarkoituksia kielelliset valinnat palvelevat?

Lopuksi esitän toiveen siitä, että tulevat poliisit kehittäisivät kielitietoisuuttaan ja oppisivat tunnistamaan yhteisölliset voimat, jotka heitä ohjailevat.

* * *

Kun hieman yli kolme vuotta sitten astuin suomen kielen ja viestinnän opettajan virkaan ja Poliisi ammattikorkeakoulun ovista sisään, astuin sisään minulle uuteen kulttuuriin ja uuteen kieleen. Samalla kun koetin hahmottaa poliisikult-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

tuurin muotoja, arvoja ja menneisyyden painolasteja, naureskelin sanastollisille kummallisuuksille ja heristelin sormeani koukeroisille rakenteille. Sinisilmäisyyttäni koetin toimia tämän kielen kanssa kuin aiemmin tuntemieni ja taivuttaa sitä tahtooni. Pian huomasin, että jotkin kielenkäytön tavat ja piirteet olivat niin tiukasti osa tätä kulttuuria, sen käytäntöjä ja tätä kieltä, että olin niiden edessä aseeton.

Poliisikulttuuri sekä poliiseja kouluttavan oppilaitoksen tavat kielellistää ja tuottaa poliisina olemisen tapaa tuntuivat minusta aluksi hämmästyttävän vanhanaikaisilta. Sain lämpimän vastaanoton ja tutustuin lukemattomiin mukaviin ja viisaisiin persooniin mutta törmäsin myös herrasmiesmäisyyteen verhottuun seksismiin, esimiesten edessä jäykistelyyn, homofobiaan, rasismiin ja sukupuolittuneisiin vuorovaikutustilanteisiin. Missään en ole ollut niin tietoinen sukupuolestani ja ulkonäöstäni kuin tässä ympäristössä. Kohtasin myös sekä ronskia huumoria että koomisen virkamiesmäistä kielenkäyttöä, jossa *toimenpiteitä suoritettiin henkilöiden toimesta*. Tutustuessani poliisikulttuurista tehtyihin tutkimuksiin huomasin, että samansuuntaisia havaintoja olivat tehneet myös minua viisaammat. Timo Korander on listannut poliisikulttuurin piirteiksi muun muassa ammatillisen eristäytymisen, keskinäisen solidaarisuuden, hegemonisen maskuliinisuuden, moraalisen ja poliittisen konservatiivisuuden, pragmatismia ja hie-

rarkkisuuden¹. Hyvin yksinkertaistetusti tyypillinen poliisikulttuurin edustaja on siis perhekeskeinen ihminen, joka arvostaa miehisiä asioita, kannattaa oikeistoa, viihtyy vapaa-aikanaan työkavereidensa kanssa, tuntee paikkansa komentoket-

jussa ja on toimintata-voiltaan käytännöllinen. Poliisikulttuuria kuvataan tutkimuksissa maskuliiniseksi ja poliisina olemista hyvin sukupuoliseksi asiak-².

Kulttuurisia arvostuksia tuotetaan kielellä ja jo sananvalinnat kantavat paljon merkityksiä.

Todellisuuden kielen-täminen on täynnä valintoja. Missä tahansa kielenkäyttötilanteessa valintojen takana on jonkinlainen ideologia.³ Tästä kulttuurisesta merkitysten tuottamisesta ja sen lopputuloksena syntyneestä merkitysvyyhdestä voidaan käyttää nimitystä *diskurssi*.

* * *

Luodaanpa siis kevyt silmäys diskursseihin, joiksi edellä kuvatun kaltaisia kulttuurin ja kielen erottamattomia pienoismaailmoja eri tieteissä kutsutaan. Ne kahmaisevat kynnyksen ylittäneen nopeasti sisäänsä – ihmisellä on luontainen tarve sosiaalistua ja tulla osaksi *meitä*. Muutaman vuoden minäkin saatoinkin tarkastella poliisi(oppilaitos)diskurssia ul-

PIAN HUOMASIN, ETTÄ
JOTKIN KIELENKÄYTÖN
TAVAT JA PIIRTEET
OLIVAT NIIN TIUKASTI
OSA TÄTÄ KULTTUURIA,
SEN KÄYTÄNTÖJÄ JA
TÄTÄ KIELTÄ, ETTÄ
OLIN NIIDEN EDESSÄ
ASEETON.

¹ Korander 2004, 4

² Honkonen 1999, 168

³ Heikkinen 2012, 17.

kopuolisen silmin, kunnes eräänä päivänä huomasi *jalkauttavani suunnitelmia ja siunaavani päätöksiä*. Ajattelutapa muuttuu, kieli muuttuu, toiminta muuttuu.

Poliisin diskurssin muodostavat ne kaikki käytännöt, joissa kieltä käytetään. Siihen vaikuttaa kulttuuri, joka tuottaa kieltä ja jota tuotetaan kielellä. Kiteytyneet ajattelutavat, arvot, asenteet ja oletukset luovat yhteisen diskurssin ja määrittelevät siinä tehtäviä kielellisiä valintoja. Poliisin diskurssia muovaavat esimerkiksi edellä mainitut kulttuuriset ominaispiirteet, kuten vahva hierarkkisuus, maskuliinisuus ja konservatiivisuus, sekä erilaiset me ja muut -asetelmat. Kulttuurisesti hyväksyttävät kielenkäytön muodot syntyvät Pierre Bourdieun mukaan ajan saatossa käytävissä sosiaalisissa kamppailuissa, joissa määritellään se, kenellä on lupa puhua tietyllä tavalla tietyssä tilanteessa⁴.

Diskurssilla voidaan nähdä olevan yhteisöllisyyttä luova funktio: yhteisellä diskurssilla erottaudutaan toisista ryhmistä. Tässä yhteydessä voidaan puhua myös ryhmädiskurssista, jolloin yhteinen kieli ja toimintatapa nähdään ryhmän yhteenkuuluvuutta luovana symbolisena tekijänä. Timo Korander puhuu poliisien keskinäisestä vahvasta koodista, johon sisältyy myös oman kielen käyttö⁵. Ammattikieli on koodin keskeinen osatekijä. Pirjo Hiidenmaan mukaan ammattikieltä ei opinnoissa yleensä nosteta millään tavalla esiin, vaan sen omaksuminen tapahtuu professionaalisten taito-

KOHTASIN MYÖS SEKÄ RONSKIA
HUUMORIA ETTÄ KOOMISEN
VIRKAMIESMÄISTÄ KIELENKÄYTTÖÄ,
JOSSA TOIMENPITEITÄ
SUORITETTIIN HENKILÖIDEN
TOIMESTA.

TODELLISUUDEN
KIELENTÄMINEN ON TÄYNNÄ
VALINTOJA. MISSÄ TAHANSA
KIELENKÄYTTÖTILANTEESSA
VALINTOJEN TAKANA ON
JONKINLAINEN IDEOLOGIA.

DISKURSSILLA VOIDAAN NÄHDÄ
OLEVAN YHTEISÖLLISYYTTÄ LUOVA
FUNKTIO: YHTEISELLÄ DISKURSSILLA
EROTTAUDUTAAN TOISISTA
RYHMISTÄ.

⁴ Bourdieu 1991, 38

⁵ Korander 2004

jen opettelun sivussa⁶. Matti Mälkiän ja Jari Stenvallin sanoin ”ammattikieli on yleensä vahvasti sisäistetty ja luonnollinen tapa jäsentää oman alan ammatillista todellisuutta”⁷.

Vaikka poliisissa on tavoitteena luoda kuva yhdestä, yhtenäisestä poliisista, on kulttuurin sisällä ristivetoja ja vastakkainasetteluja, jotka heijastuvat diskurssiin ja sitä kautta kielenkäyttöön. Poliisin vastavoimina eri tilanteissa ovat muutamia mainitakseni asiakkaat, juristit ja siviilit. Vastakkainasetteluja olen hahmottanut olevan myös miehistön ja päällystön, kenttätoiminnan ja tutkintatoiminnan sekä miesten ja naisten välillä. Samoja havaintoja eri ryhmien välisistä jännitteistä on tehty myös ruotsalaisesta poliisikulttuurista⁸.

Poliisidiskurssi ei näin ollen pidä sisällään vain yhtä yhtenäistä kielenkäyttötapaa. Näistä diskurssissa elävistä eri yhteyksissä käytettävistä tavoista tehdä kielellisiä valintoja käytetään esimerkiksi kielentutkimuksessa nimitystä genre eli tekstilaji. Eri tilanteissa valitaan erilainen tapa käyttää kieltä ja joskus käy myös niin päin, että genre ohjaa sitä, miten käyttäydymme tiettyssä tilanteessa tai miten tulkitsemme sitä.

* * *

⁶ Hlidenmaa 2000, 28

⁷ Mälkiä & Stenvall 1997, 34

⁸ Stenmark 2005

Mitä tiedetään poliisikielen genreistä? Yhteinen piirre kaikelle poliisikielelle on ainakin se, että kaikki työssä tuotettava kieli on viranomaiskieltä, virkakieltä. Kotimaisten kielten keskus määrittelee internetsivuillaan sen näin: ”Virkakieli on kieltä, jota viranomaiset ja julkisten palvelujen tarjoajat käyttävät työtehtävissään. Virkakielellä valmistellaan ja hoidetaan yhtä hyvin koko maan kuin yksit-

täisen kansalaisen asioita. Sillä tiedotetaan, päätetään, raportoidaan, opastetaan ja neuvotellaan.”⁹ Toisinaan virkakieli-sanalla on negatiivinen sävy; silloin tarkoitetaan kieltä, joka on mutkikasta ja vaikeaselkoista. Poliisigenrejen yhteiset piirteet muodostuvat niiden piirteiden kimpusta, joita tyypillisesti löytyy poliisikielestä. Poliisikieli sisältää runsaasti virkakielelle ja lakikielelle ominaisia

piirteitä. Toisaalta päämääränä on yksiselitteisyys ja aukottomuus, toisaalta taas yläkäsitteillä pelaava ympäröisyys.

Poliisidiskurssissa on siis useita genrejä. Genreillä on yhteisiä piirteitä, mutta myös eroja. Esimerkiksi talousrikostutkija käyttää työssään todennäköisesti erilaista kieltä ja sanastoa kuin kenttämies partioidessaan. Ensiksi mainittu kirjoittaa työssään paljon ja sosialistuu oman alansa erikoiskieleen ja ilmaisukaavoihin ollakseen uskottava. Hänen tekstiensä

⁹ Mitä virkakieli on? Luettu 19.10.2013.

oletuslukija on todennäköisesti talousrikoksiin erikoistunut syyttäjä, jonka kanssa jaetaan yhteinen termistö ja jopa juridinen tyyli. Jälkimmäinen taas lähinnä puhuu työkseen ja oppii valitsemaan oikean tavan viestiä erilaisten ihmisten kanssa. Hänen työssä tuottamiensa lyhyiden tekstien lukijoita ovat lähinnä jutun tutkijat eli toiset poliisit, joskus kuitenkin myös syyttäjä. Kielellisiin valintoihin on aina käytännön syy.

Genren käsite ei suinkaan ole selvärajainen. Kapeasti nähtynä sillä voidaan tarkoittaa erilaisia kirjoitettuja tekstilajeja, jotka ovat esimerkiksi muodoltaan tai ilmaisultaan tietynlaisia: tällöin poliisigenrejä voisivat olla esimerkiksi rikosilmoitus, tutkintamuistio, kuulustelukertomus, esitutkintapöytäkirjan johdanto ja tiedote. Laajasti nähtynä genrellä voidaan kuitenkin tarkoittaa tilanteittain vaihtelevaa tai tiettyä teemaa käsiteltäessä aktivoituvaa kirjoitettua ja puhuttua kieltä. Genre siis vallitsee tekstien ja keskusteluiden taustalla, ohjaa niiden tuottamista ja myös ymmärtämistä: keskustelukumppani, tilanne tai henkilön asema hierarkiassa vaikuttavat kieleen. Genreanalyysi-teoksen alkusanoissa genreä luonnehditaan seuraavasti: ”Genret eli tekstilajit ovat olennaisia kaikessa ihmistenvälisessä kanssakäymisessä. Ne ohjaavat sitä, miten toimimme erilaisissa tilanteissa ja miten tulkitsemme toistemme kielellistä ja muuta käyttäytymistä. Toisaalta muutamme genrejä jatkuvasti omilla teoillamme. Elämme jokapäiväistä elämäämme erilaisten lajien keskellä,

POLIISIKIELI SISÄLTÄÄ RUNSAASTI VIRKAKIELELLE JA LAKIKIELELLE OMINAISIA PIIRTEITÄ. TOISAALTA PÄÄMÄÄRÄNÄ ON YKSISELITTEISYYS JA AUKOTTOMUUS, TOISAALTA TAAS YLÄKÄSITTEILLÄ PELAAVA YMPÄRIPYÖREYS.

ja nämä lajit elävät meissä.”¹⁰

Myös genret itsessään ovat hämäräraja-
jaisia: ei voida tarkasti määritellä, mitkä
piirteet, rakenteet tai yksittäiset sanat
esiintyvät tietyssä genres-
sä. Kyse on enemmänkin
tyypillisyyksistä – genre
hahmottuu sille tyypillisen
rakenteen tai kielenkäytön
mukaisesti. Genret sisältä-
vät luonnollistumia eli so-
siaalistumisen kautta kehiti-
tyneitä normeja ja vakiintu-
neita tapoja ilmaista asioita.

Suuri joukko genreistä on sellaisia, että
huolimatta niiden hämärärajaisuudesta
niiden käyttäjät todennäköisesti tunnis-
tavat ne¹¹.

Maailma tekstualisoituu eli rakentuu
enemmän ja enemmän tekstien varaan.
Tekstiyhteiskunnassa selvitäkseen on ol-
tava genretietoinen, on tiedostettava, että
ihmiset vaihtelevat kielellistä ja muuta
käyttäytymistään tarkoituksenmukaisesti
tilanteen ja tavoitteidensa mukaan. Taito
tunnistaa genrejä on osa tekstitaitoja.¹²
Ihmiset hyödyntävät jatkuvasti genrejä
elämässään ja ovat niiden vaikutuksen
alla, vaikka käytännössä otammekin lajit
usein itsestäänselvyyksinä tiedostamatta
niiden vaikutusta¹³. Ihminen ei useinkaan
huomaa sitä, mikä on läsnä kaikkialla.

Poliisigenreistä tunnistettavin ja ensik-
si mieleen tuleva lienee niin sanottu *cop*
speak, joka on muuan muassa yläikäsi-
teillä ja ammattisanastolla operoiva kie-

limuoto. Kenttäpartio saattaisi kirjjata
arkipäivän keikan vaikkapa näin: *Kobtees-
sa havaittu mieshenkilö. Partio jalkautunut
ajoneuvosta ja sen toimesta suoritettu kiinni-*

GENRET SISÄLTÄVÄT
LUONNOLLISTUMIA ELI
SOSIAALISTUMISEN
KAUTTA KEHITTYNEITÄ
NORMEJA JA
VAKIINTUNEITA TAPOJA
ILMAISTA ASIOITA.

otto. Mielenkiintoinen
piirre *cop speak*issa on
se, että se näyttäytyy
hyvin samanlaisena eri
kielten poliisigenreissä.
Marko Vesterbacka on
kuvannut *cop speak*iksi
kaikkea sellaista tavalli-
sesta yleiskielestä eroa-
vaa poliisikieltä, joka on

muuttunut itsetarkoitukseksi ja jolle
poliisi itsekään ei pysty keksimään mi-
tään kovin järkevää selitystä. ”*Copspeak*
on sanontoja ja kirjoitustapoja, joista on
tullut maneeereja.”¹⁴

Poliisikielestä omiksi genreikseen
voitaisiin lisäksi hahmottaa esimerkiksi
hallinnollinen genre ja päivittäistiedot-
tamisen genre sekä miehistö-, voiman-
käyttö- ja talousrikosgenre. Erityisen
kiinnostunut olen kuitenkin viime ai-
koina ollut monen muun genren kanssa
pällekkäisestä päällystögenrestä, jolle
ominaista vaikuttaa olevan suoranainen
pyrkimys virkakielisyyteen.

* * *

Katsotaanpa tarkemmin kielenkäyttö-
tapaa, jota tässä kirjoituksessa kutsun
päällystögenreksi. Sen käyttäjäryhmän
muodostaa poliisipäällystö eli esimies- ja
asiantuntijatehtävissä toimiva päällystö-
tai yliopistokoulutuksen suorittanut *cop*

¹⁰ Heikkinen ym. 2012, 11.

¹¹ Heikkinen & Voutilainen 2012, 36

¹² Heikkinen & Voutilainen 2012, 18.

¹³ Heikkinen & Voutilainen 2012, 18

¹⁴ Vesterbacka & Pajarinen 2008.

liisin ”aristokraattinen eliitti”¹⁵. Ryhmä ei toki ole tasapäinen vaan pitää sisällään monenlaisia kielenkäyttäjiä. Tiettyjä tyyppisyyksiä ja ilmausten luonnollistumia olen kuitenkin päällystön kielellisistä valinnoista pannut merkille. Otetaan seuraavaksi kaksi lyhyttä näytettä teksteistä, joiden kirjoittajat edustavat poliisipäällystää. Näyte A on katkelma päällystöopinnoissa annetusta kypsyysnäytteestä, B taas ote AMK-opinnäytetyöstä.

A. *Opinnäytetyöskentelyn aikana havaitsin, että poliisilaitoksen henkilöstöltä puuttui riittävää osaamista ottaa vastaan turvapaikkahakemus ja käyttää hakemuksen vastaanottamiseen eri viranomaisten tietojärjestelmiä. Osaamispuute oli siten moni-ilmeinen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä henkilöstön osaamista ja auttaa henkilöstöä suoriutumaan turvapaikkahakemuksen vireillepanossa ja siihen liittyvissä alkutoimenpiteissä.*

B. *Pyynnön oikeusalan muuttumisen johdosta, että sitä pyytää väärä viranomainen, ei tämän läbestymistavan mukaan voi olla mahdollista. Mikäli pidättäydyttäisiin käsityksessä, että oikeusapua voi olla vain oikeusviranomaisen hallussa oleva tieto, tarkoittaisi se sitä että oikeusviranomaisen käsite tulisi yhdenmukaistaa. Toisaalta, edellä käsitelty huomioiden, voidaan tulkita että yhdenmukaistaminen tapahtuu juuri edellä mainittujen ilmoitusten ja varausten muodossa valtioiden liittyessä sopimuksiin.*

IHMINEN EI USEINKAAN HUOMAA
SITÄ, MIKÄ ON LÄSNÄ KAIKKIALLA.

¹⁵ Honkonen 1999, 171

Yllä olevat esimerkkikatkelmat ovat periaatteessa virheetöntä kieltä, mutta jotain erityistä niiden ilmaisutavassa kuitenkin on. Havaintojeni mukaan päällystögenrelle tyypillisiä piirteitä ovat tietynlainen korostunut virkamiesmäisyys, virkkeiden ideatiheys (paljon asiaa ja painavamerkityksisiä sanoja yhdessä virkkeessä) sekä pitkien virkkeiden ja lauseenvastikkeiden aiheuttama koukeroisuus. Etenkin kirjoitetussa kielessä esiintyy runsaasti geneerisiä substantiiveja eli yläkäsitteitä (*henkilö, suorite, toiminta*), kiilalauseita, määritekettä, postpositioita (*subteen, toimesta, tabolta, kannalta, osalta*) ja juridisia pronomineja (*puheena oleva, edellä mainittu*). Piirteet ovat pääpiirteittäin samoja, joilla yleensä kuvataan huonoa virkakieltä.

Miksi siis päällystö valitsee kieleensä hallinnollisia, juridisia ja virkakielen piirteitä? Mikä on tämän genren funktio? Halutaanko virkakielisyydellä antaa vaikutelma uskottavuudesta ja professionaalisuudesta? Tällainen ilmiö on havaittu lääkäreiden ammatillisen identiteetin kehittymisessä. Yhteisössä hyväksyttyä kielimuotoa käyttämällä lääkäri esittää itsensä pätevänä ja osoittaa kuuluvansa ammattikuntaan. Jenni Viinikka esittelee pro gradu -tutkielmassaan sosiologi Frederick Ericksonin tekemiä havaintoja, joiden mukaan lääketieteen opiskelijat saattavat esittää potilaskertomuksensa uransa alussa tavalla, joka poikkeaa paikoin lääkäreiden tyypillisestä kielenkä-

töstä¹⁶. Kokemuksen myötä ja ammatti-identiteetin vahvistuttua lääkäreiden kielenkäyttökin muuttuu genrenmukaiseksi eli ammattikieliseksi¹⁷.

VÄITÄN, ETTÄ
PÄÄLLYSTÖGENREN
KÄYTTÄJÄN
VIRKAKIELISYYS ON
JOSSAIN MÄÄRIN
TIETOISEN VALINNAN
TULOS: KIELEN AVULLA
HALUTAAN TEHDÄ
ERO MIEHISTÖÖN ELI
PERUSPOLIISEIHIN.

Mielenkiintoinen käsite tässä yhteydessä on myös sosiolingvistiikan käyttämä tyylittely, jonka mukaan kielenkäyttäjä jäljittelee stereotyyppisesti tietylle henkilölle tai ihmisryhmälle ominaista kieltä sosiaalisten merkitysten tuottamiseksi. Vesa Heikkisen mukaan jotkin tekstilajit ovat yhteisössä arvostetumpia kuin toiset. Näihin arvostettuihin genreihin kuuluvista teksteistä myös otetaan mielellään aineksia omaan tekstiin.¹⁸ Voidaanko siis ajatella, että päällystö tyylittelee ja jäljittelee juristien kielenkäyttöä hankkiakseen sosiaalista arvostusta?

Väitän, että päällystögenren käyttäjän virkakielisuus on jossain määrin tietoisesti valinnan tulos: kielen avulla halutaan tehdä ero miehistöön eli peruspoliiseihin. Virkakielisuus siis ymmärretään tärkeäksi osaksi päällystövirkamiehen professiota ja rooli-identiteettiä. Päällystön työssään kirjoittamien tekstien lukijana on usein toinen poliisi tai juristi, joten yhteisen kielen käyttäminen on toki luonnollista. Virkakielisestä poliisigenrestä näyttää kuitenkin olevan vaikea luopua. Kun päällystöopinloppu- ja opinnäytetyön poh-

¹⁶ Erickson 1999, 119–124

¹⁷ Viinikka 2012, 36–37.

¹⁸ Heikkinen ym. 2012, 110.

jalta kypsyysnäyte, virkakieliset rakenteet ja sananvalinnat ovat läsnä myös niissä teksteissä, vaikka kirjoitusohjeissa painotetaan, että tekstin tulisi olla nimenomaan yleistajuinen.

Alkuvaiheessa olevassa väitöstutkimuksessani olen aikeissa selvittää, millainen on päällystögenre. Millaisen prosessin kautta siihen sosiaalistutaan? Onko virkakielisyys epävarmuuden ilmaisin, eräänlainen sumuverho, jonka tarkoitus on antaa vaikutelma ammatillisuudesta? Tarkoitukseni on (kriittisen) diskurssianalyysin keinoin tarkastella päällystötutkimuksen lopuksi kirjoitettavista kypsyysnäyteksteistä ennen kaikkea sitä, miten rooli-identiteetti, poliisius, ammatin kautta luonnollistunut kielenkäyttötapa ja kieliyhteisön konventiot näkyvät tiettyinä lähestymistavan, rakenteiden, ilmausten ja sanaston tyypillisyyksinä. Minua kiinnostaa se, miten ja miksi virkakielisyydet esiintyvät myös teksteissä, jotka eivät ole virkatekstejä vaan jotka kirjoitetaan poliisityöstä irrallaan opiskelijan roolissa. Tavoitteenani on hahmotella poliisin ryhmädiskurssin luonnetta, kuvata poliisin virkatekstien konventioita ja genreä sekä saada selkoa päällystövirkamiesten kielen tilasta. Tarkoitukseni on myös selvittää, voitaisiinko kieli- ja genretietoisuus ottaa vahvemmin mukaan Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelmiin.

Edellä olen kuvannut poliisikieltä diskurssi- ja genrenäkökulmasta sekä esittänyt omia havaintojani ja mieltäni askar-

ONKO VIRKAKIELISYYS
EPÄVARMUUDEN ILMAISIN,
ERÄÄNLAINEN SUMUVERHO, JONKA
TARCOITUS ON ANTAA VAIKUTELMA
AMMATILLISUUDESTA?

HAVAINTOJENI MUKAAN
PÄÄLLYSTÖGENRELLE TYYPILLISIÄ
PIIRTEITÄ OVAT TIETYNLAINEN
KOROSTUNUT VIRKAMIESMÄISYYS,
VIRKKEIDEN IDEATIHEYS (PALJON
ASIAA JA PAINAVAMERKITYKSISIÄ
SANOJA YHDESSÄ VIRKKEESSÄ)
SEKÄ PITKIEŦ VIRKKEIDEN JA
LAUSEENVÄSTIKKEIDEN AIHEUTTAMA
KOUKEROISUUS.

ruttavia kysymyksiä päällystögenrestä. Tekstin alussa uhkasin lopettavani artikkelini vetoomuksella kielitietoisuuden tärkeydestä. Näin teenkin, mutta ensiksi kerron anekdootin. Jokin aika sitten työhuoneen toiselta laidalta kuului naputte-
 lua ja sitten kollegan tuskastunut ulvai-
 su ”Eih! Tämä on niin poliisia!” Miesparka oli yrittänyt etsiä yksinkertaista arkipäi-
 vän tietoa oppilaitoksemme sisäverkosta ja vastauksen sijaan saanut eteensä vain asiaa normittavat lakipykälät, kuten niin usein tässä diskurssissa käy. Kollegan reaktio on hyvä osoitus *tietoisuudesta*. Vaikka hän on sotkeutunut meitä poliisi-
 hallinnossa työskenteleviä ympäröivään diskurssivyyhteen ehkä minuakin kohta-
 lokkaammin, hän ei ole sokeutunut sille eikä ota sen kaikkia piirteitä annettuina ja luonnollisina.

Tällaista diskurssi-, genre- ja kielitie-
 toisuutta toivon myös tulevilta poliiseil-
 ta. Mitään ei voi kehittää, jos ei tiedosta omaan toimintaansa vaikuttavia voimia ja havaitse syvällä diskurssin rakenteissa piileviä arvoja ja ideologioita. On tärkeää pysähtyä miettimään, miten havain-
 tomme maailmasta, ihmissuhteemme ja viestintämme rakentuvat eri yhteyksissä kielellisten valinnoista; miten kieli vai-
 kuttaa meihin ja miten me voimme vai-
 kuttaa kielellä.

LÄHTEET

- Bourdieu, Pierre 1991: Language and symbolic Power. Cambridge, Harvard University Press.
- Erickson, Frederick 1999: Appropriation of voice and pre-

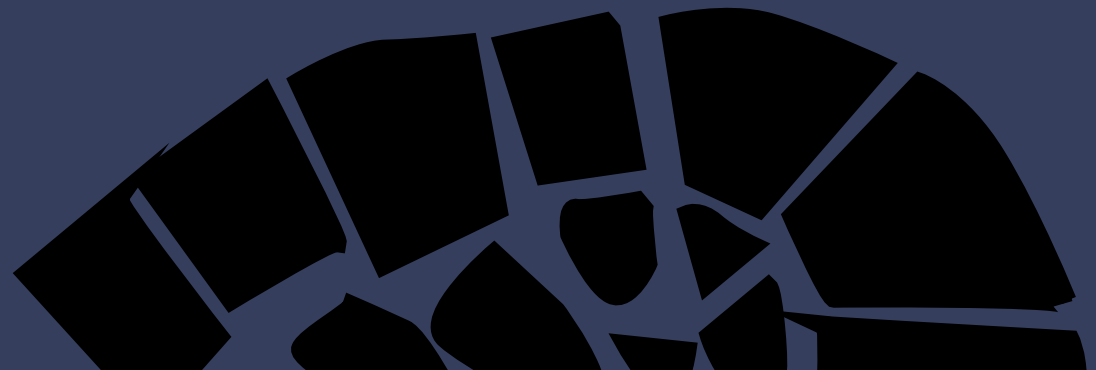
sentation of self as a fellow physician: aspects of a discourse of apprenticeship in medicine. Teoksessa Srikant Sarangi, Celia Roberts (toim.) Talk, work and institutional order. Discourse in medical, mediation and management settings, s. 109–143. Berlin, Mouton de Gruyter.

- Heikkinen, Vesa 2012: Diskurssi. Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.): Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja. Helsinki, Gaudeamus.
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero 2012: Genre – monitieteinen näkökulma. Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.): Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja. Helsinki, Gaudeamus.
- Hiidenmaa, Pirjo 2000: Työ ja kie-
 li. Teoksessa Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä: Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki, Gaudeamus.
- Honkonen, Risto 1999: Poliisi ja opintoviikon metsästys. Koulutus poliisimiehen elämässä. Tampere, Tampereen yliopisto.
- Korander, Timo 2004: Poliisikulttuuri. Poliisiammatin ja tutkimuk-
 sen väline. Oikeus 2004:1, s. 4–24. Oikeuspoliittinen yhdistys Demlary & Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen yhdistys ry, Helsinki.
- Mitä virkakieli on? Kotimais-

ten kielten keskus. Luettavissa: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=4222>. Luettu 19.10.2013. Artikkelin poistunut saatavilta, sen sijasta ks. ”Virkakieli”, luettavissa: http://www.kotus.fi/kielitieto/viranomaisten_kielenkaytto/virkakieli.

- Mälkiä, Matti & Stenvall, Jari 1997: Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen. Tampere, Tampereen yliopisto.
- Stenmark, Henric 2005: Polisens organisationskultur. En explorativ studie. Umeå Universitet. Akademisk avhandling.
- Vesterbacka, Marko & Pajarinen, Maija 2008: Kirjoittaminen poliisin työssä. Hyvä ja huono poliisikieli. Opetusmoniste. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.
- Viinikka, Jenni 2012: Kuoleman kielissä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

“Hänellä oli syvä viilto kaulassa,
joka oli hänen kuolinsyynsä.”

411

GX-928

www.poliisi.fi

ANNA-KAISA HEINÄMÄKI

ENNALTA ESTÄMINEN KUULUU POLIISITOIMINNAN YTIMEEN

ANNA-KAISA HEINÄMÄKI
TYÖSKENTELI ARTIKKELIA
KIRJOITTAESSAAN ENNALTA
ESTÄVÄN TOIMINNAN
RYHMÄNJOHTAJANA PIRKANMAAN
POLIISILAITOKSESSA.

HEINÄMÄKI VALMISTUI
POLIISIKSI VUONNA 2001. SEN
JÄLKEEN HÄN ON SUORITTANUT
MYÖS YHTEISKUNTATIETEIDEN
MAISTERIN TUTKINNON 2006 JA
HALLINTOTIETEIDEN MAISTERIN
TUTKINNON 2013.

TÄLLÄ HETKELLÄ HEINÄMÄKI
TOIMII TAMPEREEN
APULAISPORMESTARINA. HÄN ON
MYÖS VARAKANSANEDUSTAJA.

On sateinen perjantai-ilta. Ilta on poikkeuksellisen rauhallinen, ja työvuorossa olevalle poliisipartiolle jää kerrankin aikaa poiketa paikallisella nuorisotilalla, jossa heitä on toistuvasti pyydetty vierailemaan. Partio astuu ovesta sisään. Tunnelma sähköistyy. Ilmaan sinkoilee lukuisia hämmästyneitä ja innostuneita, mutta myös epäileviä kysymyksiä: ”Miksi te tänne tulette?” ”Mitä on tapahtunut?”

Asetelma on tyypillinen. Suomalaista poliisia arvostetaan ja poliisiin luotetaan. Poliisi on kuitenkin mielletty pakkoorganisaatioksi, joka torjuu yhteiskuntaa ja yksityisiä uhkaavia vaaroja käsky- ja pakkovaltaa käyttämällä. Näkökulma poliisin ydintehtävään on siten varsin kontrollikeskeinen. Myös poliisilain (872/2011) 1. §:ssä säädetty poliisin tehtävät ilmentävät poliisin ydintehtävien reaktiivista ja kontrolloivaa luonnetta. Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syytehar-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

kintaan saattaminen. Näiden tehtävien lisäksi poliisiin tehtäväksi on kuitenkin säädetty myös yhteistyö muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Tämä yhteistyövelvoite lisättiin poliisiin tehtäviin vuonna 2001. Poliisilla oli tuossa vaiheessa jo pitkät, usean vuosikymmenen takaiset turvallisuusyhteistyöperinteet. Poliisiin tehtäviin ei siten ehdotettu lakimuutoksen yhteydessä varsinaista tehtävien laajennusta, vaan turvallisuusyhteistyön mainitsemisella haluttiin korostaa tehtävän merkityksellisyyttä osana poliisitoimintaa. Kyseistä lakimuutosta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 34/1999) lisäystä perusteltiin seuraavasti:

Poliisin tehtävä on usein luonnehdittavissa turvallisuusalan asiantuntijan tehtäväksi, jossa pyritään edistämään alueen turvallisuutta erilaisin keinoin ottamalla riittävästi huomioon kunkin alueen asukkaiden turvallisuusodotukset ja -tarpeet sekä kunkin alueen ominaispiirteet. Lähipoliisitoimintamalliksi nimetyllä poliisin perustoiminnalla pyritään poistamaan arkipäivän rikollisuuden ja häiriöiden taustalla olevia syitä sekä vaikuttamaan niihin ennakoivasti kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin.

Lähipoliisitoiminnalla on perinteisesti tarkoitettu koko poliisitoiminnan läpäisevää toiminta- ja ajattelumallia, jonka ytimessä on kansalaisten ja sidosryhmien kans-

LÄHIPOLIISITOIMINTAA
VOIKIN LUONNEHTIJA
POLIISIN YLEISEKSI
TOIMINTA-
FILOSOFIAKSI.

sa käytävä vuorovaikutus. Toiminnan tavoitteena on tuottaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, vähentää ja ehkäistä rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä. Näin ylläpidetään myös myönteistä ja luotettavaa poliisikuvaa. Lähipoliisitoimintaa voikin luonnehtia poliisin yleiseksi toimintafilosofiaksi. Poliisiin tulee olla lähellä, läsnä, käytettävissä ja palvelualtis.

Sen lisäksi, että lähipoliisitoiminta on koko poliisitoimintaa läpileikkaava toimintamalli, käsitteellä tarkoitetaan myös konkreettista turvallisuusyhteistyötä paikallisissa yhteisöissä. Organisatorisena terminä puhutaan tällöin usein poliisin *ennalta estävästä toiminnasta*. Varsinaiseen ennalta estävään toimintaan keskittyvä lähipoliisitoiminta on ollut tyypillisesti osa erikseen nimettyjen poliisimiesten työtehtäviä. Tällaisista lähipoliisitehtävistä käytettyjä tehtävänimikkeitä ovat olleet koulupoliisi, nuorisopoliisi, aluepoliisi, viime aikoina myös nettipoliisi. Poliisi ratkaisee tällöin turvallisuusongelmia, vastaa palautteeseen, tekee vierailuja, tiedottaa ja valistaa. Tavoitteena on poistaa yhteistyössä muiden tahojen kanssa arkipäivän rikollisuuden ja häiriöiden taustalla olevia syitä sekä vaikuttaa niihin ennakoivasti tarkoituksenmukaisin keinoin.

Ennalta estävän toiminnan vakiintuneesta luonteesta huolimatta toimintaa on luonnehtinut tietynlainen ”yleispoliisimainen” luonne. Ennalta estävää työtä ovat tyypillisesti tehneet lähipoliiseiksi nimetyt poliisimiehet, jotka ovat saman-

aikaisesti tehneet ainakin jonkin verran myös kenttä- tai rikostutkintatyötä. Heidän vastuullaan on ollut poliisilaitoksessa tai tietyssä kunnassa tehtävän käytännön tason turvallisuusyhteistyön moninainen kirjo. Toimintamallissa on ollut hyötynsä, mutta laadukas ja tuloksellinen ennalta estävän toiminnan kehittäminen on ollut paikoin puutteellista. Karkeasti kärjistäen voi todeta, että poliisilain 1. §:n edellyttämä turvallisuusyhteistyö on tarkoittanut lukuisia kahvinjuontikerhoja ja puuhakkaita yhteistyötahoja. Aivan liian usein toiminta on ollut tempoilevaa puuhastelua hälytystehtävien hoitamisen ja erilaisten kokousten välimaastossa ilman, että kokonaisuus olisi hallittua tai painopisteet valittuina. Tällöin toiminnan tuloksellisuus on luonnollisesti ontunut ja tavoitteet ovat olleet hämärteitä.

Ongelma kiinnittyy mielestäni erityisesti koko ennalta estävän toiminnan strategisen tason ohjaukseen. Ennalta estävä toiminta on mielletty tärkeäksi, mutta sen organisatorinen paikka on silti ollut ennemminkin marginaalissa kuin poliisitoiminnan ytimessä. Toiminta on valitettavan usein levännyt yksittäisten lähipoliisien harteilla ja mikrotason käytänteissä. Tällöin ennalta estävä toiminta on jäänyt irralliseksi osaksi muusta operatiivisesta poliisityöstä.

Toiminnan tulee olla harkitusti johdettua ja valittuihin painopisteisiin pu-reutuvaa. Ilman näitä elementtejä ennalta estävä toiminta ja sen painotukset henkilöityvät yksittäisiin poliisimiehiin ilman, että toiminta on kiinteä osa organisaation rakenteellista kokonaisuut-

ENNALTA ESTÄVÄ TOIMINTA ON MIELLETTY TÄRKEÄKSI, MUTTA SEN ORGANISATORINEN PAIKKA ON SILTI OLLUT ENNEMMINKIN MARGINAALISSA KUIN POLIISITOIMINNAN YTIMESSÄ.

ta. Toiminnan irrallisuus konkretisoitua arjen pieniä paikallisia turvallisuusongelmia ratkottaessa. Tästä käy esimerkiksi seuraava tilanne elävästä elämästä: Kaupungin läntisessä osassa oli tehty toistuvasti ilkivaltaa paikallisella ostarilla. Lähipoliisi oli käynyt keskustelemassa asiasta alueen yhteisöjen, koulun ja asukkaiden kanssa. Tilannetta jäätiin seuraamaan. Tekijöiden henkilöllisyyttä yritettiin saada selville. Samanaikaisesti hälytyspartiot saivat alueelle useita hälytystehtäviä, koska paikallinen nuorisohajotti paikkoja. Poliisipartio hääteli alueelta tapaamaansa nuorisoa pois ilman, että otti heiltä henkilötietoja ylös. Eri poliisitehtävissä toimivien tiedot ja intressit eivät kohdanneet paikallisen turvallisuusongelman ratkaisemiseksi.

* * *

Ennalta estävä toiminta on nykyään tärkeämpää kuin ehkä koskaan aikaisemmin. Avoin, lähestyttävä ja vuorovaikutteinen kommunikaatio korostuvat, kun poliisiorganisaatio ja sen toimintaympäristö muuttuvat ja ajankäyttö, väestöryhmät ja elintavat pirstoutuvat. Nykyiset turvallisuuteen liittyvät kysymykset ovat paitsi paikallisia myös kansallisia ja globaaleja. Yhteiskunnan kehitys haastaa myös poliisitoiminnan perinteiset muodot. Rikollisuuden kansainvälistyminen ja järjestäytyneen väestörakenteen ja lainsäädännön muutokset, tietotekniikan kehittyminen, käytettävissä olevien resurssien niukkene-

minen ja uudenlaiset turvallisuusodotukset pakottavat muuttumaan.

ALOITTAESSANI
POLIISIURANI
2000-LUVUN ALUSSA
POLIISIN ULKOINEN
VIESTINTÄ OLI
VÄLTTÄMÄTÖN PAAHA.

Myös nopeatempon tiedonkulku ja median valta haastavat poliisin aseman yhteiskunnan ensisijaisena ja arvostettuna turvallisuusviranomaisena. Television tosielämäsarjojen ja poliisin aktiivisemman tiedottamisen myötä poliisi ja turvallisuuskysymykset ovat tunkeutuneet aivan uudella tapaa kansalaisten olohuoneisiin ja työpaikan kahvipöytäkeskusteluihin. Tässä varsin nopeassa kehityskulussa on ollut paljon positiivista. Aloittaessani poliisiurani 2000-luvun alussa poliisin ulkoinen viestintä oli välttämätön paha. Ulkoista viestintää oli vain harkituissa tilanteissa. Viestintä oli reaktiivista, yksittäisiin tapahtumiin perustuvaa. Poliisilaitosten nettisivuja rakennettiin tuon ajan vaatimusten mukaisiksi, virkamiesmäisellä harmaudella höystettynä. Nyt virtuaaliympäristö on keskeinen osa vuorovaikutusta. Vuoropuhelu on parhaimmillaan välitöntä ja nokkelaa. Ennen vanhaan, lauantai-illan hämärtyessä, paikallisella torilla kulki lähestyttävä ja arvostettu lähipoliisi. Nykyajan lähipoliisi chattaa illan kuulumiset sosiaalisen median eetteriin lukemattomien ihmisten ulottuville. Muutaman sekunnin viiveellä lukijat kyseenalaistavat, haastavat, kritisoivat ja kiittävät.

Kehityksellä on myös varjopuolensa. Tiedonkulun nopeatempoisuus on haaste poliisitoiminnan legitimitetille ja oikeisiin tietoihin pohjautuvalle vuorovaikutukselle. Poliisi toimii ensisijaisesti

neuvoin, käskyin ja kehotuksin. Kokeukseni mukaan tämä on syvällä suomalaisen poliisin ammatti-identiteetissä. Poliisin ja asiakkaan vuorovaikutuksen dynamiikkaan kuuluvat kuitenkin ääritilanteissa myös poliisin käyttämät voimakeinot. Ei ole tavatonta, että hankalan asiakkaan kanssa käyty painiottelu on nopeammin YouTubeissa kuin poliisin rikostietojärjestelmässä. Sosiaalisen median ylläpitämä sosiaalinen kontrolli on kieltämättä tehokas oikeudenvartija, mutta ei aina palvele luottamusta rakentavaa vuorovaikutusta poliisin ja kansalaisten välillä. Tietokoneruutujen takaa katsottujen videopätkien perusteella on helppo antaa pikaisia tuomioita (tai armahduksia) suomalaisen poliisin virka-tehtävistä. Tällöin hämärtyy herkästi se, että poliisilla on vuorokauden ympäri työtehtävissään vastassa koko inhimillisen elämä kirjo. Inhimillinen elämä ei taivu mustavalkoisiksi asetelmiksi hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä. Virtuaalimaailman nopeatempoisissa viestintäkäytänteissä tapahtumista kuitenkin herkästi kuutioidaan ehdottomia totuuksia viidentoista sekunnin videopätkän perusteella.

* * *

Ennalta estävän toiminnan operatiivisessa keskiössä ovat olleet perinteisesti nuoret. Myös erilaiset strategisen tason rikosentorjuntaohjelmat ja kuntien turvallisuussuunnitelmat kohdistavat painopisteensä nuoriin. Nuorten hyvinvointi on investointi tulevaisuuteen. Näissä rakennustalkoissa myös poliisi on mie-

NYT VIRTUAALIYMPÄRISTÖ ON
KESKEINEN OSA VUOROVAIKUTUSTA.

TIEDONKULUN NOPEATEMPOISUUS
ON HAASTE POLIISITOIMINNAN
LEGITIMITEETILLE JA OIKEISIIN
TIETOIHIIN POHJAUTUVALLE
VUOROVAIKUTUKSELLE.

lellä mukana. Erityisesti oppilaitokset ovat poliisille tärkeä yhteistyökumppani. Ne edustavat instituutiota, joka kasvattaa kerrallaan kokonaista sukupolvea. Koko ikäluokka on saatavilla ja nähtävillä oppilaitosyhteistyön kautta.

Poliisin perinteinen rooli laillisuuskasvattajana on kuitenkin murrosvaiheessa. Pulpetin takana ei istu enää yhtenäistä joukkoa kuuntelemassa poliisin laillisuussanomaa, vaan kulttuurien ja eri lähtökohtien kirjo on laaja. Kun vielä 1980-luvulla nuorten muodostamat suuret ja yhtenäiset alakulttuurit olivat helposti määriteltävissä, ovat nämä korvautuneet lukuisilla pienemmillä, varsinkin heterogeenisillä nuorten ryhmillä. Tällöin erilaisten nuorisotyöryhmien näkyvyys myös katukuvassa on kasvanut räjähdysmäisesti. Pitkän linjan poliisimiesten kokemusten mukaan tämä näyttäytyy poliisin operatiivisessa työssä katukuvan rauhoittamisena. Nuoret eivät enää liiku kaupungilla suurina ryhmittyminä, vaan heidän elämäntapaansa leimaa kiinnittyminen pienempiin alakulttuureihin. Tämä ilmiö sallii nykyajan nuorille liikumatilaa. Yhdenmukaisuuden paine ei ole yhtä suuri kuin aiemmin.

Poliisitoiminnan näkökulmasta muutos edellyttää kuitenkin nuorison alakulttuurien aiempaa parempaa ymmärtämistä. Erilaisia alakulttuurisia identiteettejä ylläpidetään virtuaalimaailman yhteisöissä. Se on haastanut myös poliisitoiminnan perinteiset muodot. Turvallisuusyhteistyötä ja ilmiöseurantaa on osattava tehdä siellä, missä nuoret ovat ja kokoontuvat.

Poliisin menestyksenkäs turvallisuusyhteistyö vaatii luontevaa mediaosaamista, vuorovaikutusta ja virtuaalisuuskulttuuria.

ERILAISIA
ALAKULTTUURISIA
IDENTITEETTEJÄ
YLLÄPIDETÄÄN
VIRTUAALIMAAILMAN
YHTEISÖISSÄ.

Parhaimmillaan tämä kokonaisuuden hallinta palvelee poliisia ja koko toimintaympäristöä. Esimerkiksi nuorisotilalla poikkeava lähipoliisipartio saa reaaliaikaista informaatiota

uhkaavasta joukkotappelusta, johon rekrytoidaan osallistujia Facebookin kautta. Lähipoliisipartio välittää tiedon eteenpäin paikallispoliisin partioille ja tarvittaville sidosryhmille. Luontevien sidosryhmäkontaktien ja poliisin virtuaalisuuskulttuurin avulla uhkaava tilanne saadaan estettyä.

Poliisin ja nuorison välisessä vuorovaikutuksessa on ikuisena lisäjännitteenä aikuisväestö, joka määrittelee toistuvasti uuden kasvavan sukupolven edeltävää sukupolvea ongelmallisemmaksi. Ihmisten mielikuvissa on aina kasvamassa syrjäytyneempi, enemmän päihteitä käyttävä ja enemmän rikoksia tekevä sukupolvi. Poliisi taiteilee uusien ilmiöiden ja turvallisuuteen liittyvien mielikuvien välimaastossa. Kansalaispalautteen perusteella kuva yhteiskunnallisesta tilasta on kuitenkin lohdullinen. Nuorison häiritsevä oleskelu paikallisen Siwan edustalla on poliisille saapuvan kansalaispalautteen ikuinen kesto-suosikki. Tästä on vielä matkaa tilanteeseen, jossa nuoriso on yhteiskuntarauhalle aito uhka.

Poliisin ennalta estävässä toiminnassa olisi kuitenkin osattava katsoa lähikaupan mopopoikia pidemmälle. Tosiasia

on, että olemme monikulttuuristuva maa, Euroopan reunamailla. Vuorovai-
kutusta tulee rakentaa suuntaan, jossa
vastakkainasettelua eri väestöryhmien
kesken ennemminkin puretaan kuin
rakennetaan. Poliisilla on tässä kehityk-
sessä merkittävä rooli julkisen vallan
käyttäjänä ihmisten arjen rajapinnassa.
On oltava ilmiöiden ja kulttuurien tunte-
musta ja kyky luoda verkostoja niihinkin
tahoihin, jotka ovat perinteisesti olleet
viranomaistoiminnan yksipuolisen kont-
rollin kohteena.

Suomessa eri väestöryhmät eivät ole
vielä radikalisoituneet toiminnallisesti
toisiaan tai viranomaisia vastaan. Hil-
jaisia signaaleja tällaisesta kehityssuun-
nasta on kuitenkin löydettävissä. Väki-
valtainen radikalisoituminen kumpuaa
yhteiskunnallisesta tyytymättömyydestä
ja eriarvoistumisesta. Negatiiviset ko-
kemukset purkautuvat yleistä järjestystä
ja turvallisuutta vaarantavina väkivaltai-
suuksina, äärimmillään terroritekoina
osana kansainvälistä rikollisuutta. Kehi-
tyskulku lähtee liikkeelle arjen pienem-
mistä häiriöistä ja oirehdinnasta. Juuri
tähän paikallistason lievään oirehdintaan
on poliisin ennalta estävässä toiminnassa
puututtava aiempaa systemaattisemmin.
Paikallispoliisin toiminta on ollut kuiten-
kin luonteeltaan varsin reaktiivista. Kun
jossain rähistään, mennään paikalle ja
tehtävät suoritetaan kontrollin keinoin.
Tämä on sinänsä poliisitoiminnan ydin-
tä ja näin tulee olla jatkossakin. Askeleita
on poliisityön arjessa otettava kuitenkin
myös suuntaan, jossa luottamuksen ra-
kentaminen mahdollisesti radikalisoitu-
vien erityisryhmien kanssa on operatiiv-

POLIISIN MENESTYKSEKÄS
TURVALLISUUSYHTEISTYÖ VAATII
LUONTEVAA MEDIAOSAAMISTA,
VUOROVAIKUTUSTA JA
VIRTUAALISUKKULOINTIA.

VUOROVAIKUTUSTA TULEE
RAKENTAA SUUNTAAN, JOSSA
VASTAKKAINASETTELUA ERI
VÄESTÖRYHMIEN KESKEN
ENNEMMINKIN PURETAAN KUIN
RAKENNETAAN.

JUURI TÄHÄN PAIKALLISTASON
LIEVÄÄN OIREHDINTAAN ON
POLIISIN ENNALTA ESTÄVÄSSÄ
TOIMINNASSA PUUTUTTAVA AIEMPAA
SYSTEMAATTISEMMIN.

visen toiminnan keskiössä. On osattava tunnistaa ilmiöitä yksittäisten ongelmien ja tehtävien takana.

Luottamusta ei rakenneta salassa tapahtuvan tiedustelun ja kontrollin keinoin. Yksipuolinen kontrolli jäykistää sosiaalista vuorovaikutusta ja lisää herkästi yhteiskunnallista polarisaatiota. Luottamusta rakennetaan avoimessa vuorovaikutuksessa, jossa paikallisella poliisilla on kasvot ja aito halu toimia paikallisten erityisryhmien kanssa. Näitä erityisryhmiä voivat olla esimerkiksi toisen tai kolmannen polven vakavasti oirehtiva maahanmuuttajanuoriso tai äärioikeistolainen ryhmitelmä. Parhaimmassa tilanteessa syntyy yhteisöjen ja viranomaisten välille toimiva vuorovaikutus.

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäiseminen on nivottava monipuolisemmin osaksi poliisilaitoksen ennalta estävää toimintaa ja näissä tehtävissä toimivien poliisimiesten toimenkuvia. Radikalisoitumisen tunnistaminen edellyttää syvempää osaamista jokaiselta poliisimieheltä, mutta myös poliisin yhteistyökumppaneilta, opettajilta, sosiaaliviranomaisilta ja kolmannen sektorin toimijoilta. Perinteisen lähipoliisitoiminnan rooli ja mahdollisuus kehittyä osaksi rikostiedustelua ja laaja-alaista rikostorjuntaa on tunnistettava. Nykyaikaisen lähipoliisitoiminnan on oltava ongelmanratkaisuun perustuvaa, systemaattista tiedon vaihtamista ja tiedon analyysiä organisaation sisäisesti ja eri sidosryhmien kanssa.

Poliisi näkyy yhä moninaisemmin.

PERINTEISEN
LÄHIPOLIISITOIMINNAN
ROOLI JA MAHDOLLISUUS
KEHITTYÄ OSAKSI
RIKOSTIEDUSTELUA
JA LAAJA-ALAISTA
RIKOSTORJUNTAA ON
TUNNISTETTAVA.

Poliisin resurssit kuitenkin niukkenevat valtionhallinnon tuotavuusohjelman ja toimintaympäristön muutosten puristuksessa. Samanaikaisesti turvallisuus on muotia. Sillä tehdään bisnestä ja politiikkaa. Tosiasialli-

nen turvallisuus ja turvallisuuden tunne sekoittuvat herkästi subjektiivisiksi mielikuviksi turvattomasta ympäristöstä. Heikentynyt turvallisuuden tunne kiteytyy vaatimuksiksi saada poliisi näkyville, kansalaisten seuraan. Poliisin läsnäolo nähdään ratkaisuna yhteiskunnassa syntyneeseen turvallisuusvajeeeseen. Kliseinen mielikuva kadulla tepastelevasta hyväntuulisesta, mutta kurista ja järjestyksestä huolehtivasta (lähi-)poliisista edustaa viranomaista, jonka valtaan ja merkitykseen lähiyhteisöissä ja urbaanissa kaupunkitilassa halutaan ripustautua.

Poliisin näkyvyys ja läsnäolo on arjen turvallisuuden yksi kivijalka, mutta poliisiorganisaatiossa on osattava katsoa myös pidemmälle. On erittäin tärkeää olla läsnä ja näkyvillä sekä keskustella paikallisista turvallisuuskysymyksistä kansalaisten kanssa. Mutta samanaikaisesti on välttämätöntä edetä turvallisuusyhteistyössä kohti syvempää ammatillista asiantuntijuutta. Työn ammatilliset vaatimukset eivät toteudu ilman erityistä perehtyneisyyttä laaja-alaisiin turvallisuus-

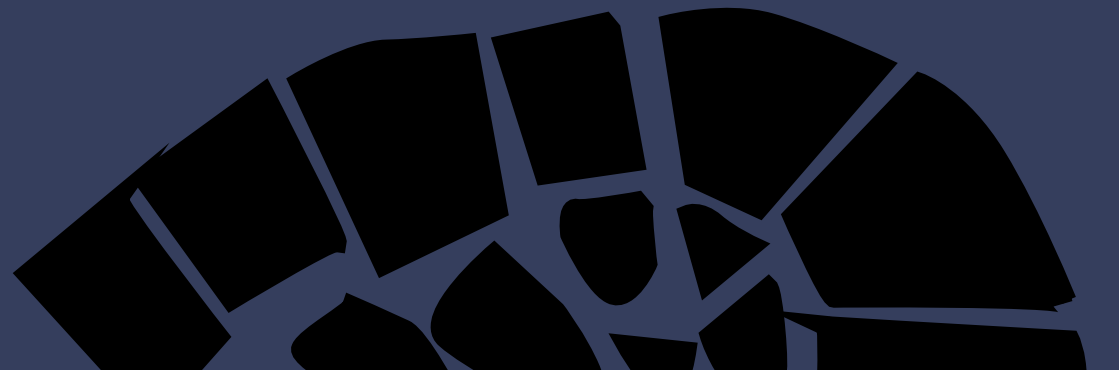
kysymyksiin. Poliisilaitostasolla on oltava substanssia toimia laaja-alaisesti oppilaitosturvallisuuden, moniammatillisten verkostojen, ympäristön turvallisuuden, rikostorjuntahankkeiden, monikulttuurisuuden ja erilaisia väestöryhmiä koskevien erityiskysymysten taitajana. Tämä onnistuu vain, jos ennalta estävä toiminta nostetaan strategisessa ja operatiivisessa ohjauksessa riittävästi keskiöön. Jos näin ei tapahdu, niin pahimmassa tapauksessa, valtion tuottavuusohjelman puristuksessa, vanhoihin käytänteisiin nojautuva lähipoliisitoiminta ajetaan pääomaa tuottamattomana toimintana alas. Olisi vahingollista, jos sitä tiedollista pääomaa yhteiskunnallisista turvallisuuskysymyksistä, jota poliisiorganisaation jäsenet kantavat mukanaan, ei päästäisi kehittämään ja hyödyntämään täydessä mitassa, koko yhteiskunnan hyväksi.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti (2007) Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 34/1999 vp).
- Immonen, Seppo & Vuorinen Matti (2005) Kihlakuntaudistus, poliisitoiminta ja turvallisuusyhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 41. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Koskela, Hille (2009) Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Tampere: Esa Print Oy.

- Lähipoliisitoiminnan strategia. Lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusyhteistyön kehittämisen strategiset linjaukset ja tavoitteet 2010. Poliisiammattikorkeakoulun julkaisusarja.
- Peak, Kenneth & Glensor, Ronald (1999) Community Policing & Problem Solving. Strategies and Practices. U.S.A: RR Donnelley and Sons Company.
- Rätty, Minttu (2002) Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Sainio, Maria (2012) Poliisin ennalta estävän toiminnan nykytila. Poliisipäällystön tutkimus PPT16. Poliisiammattikorkeakoulu.
- Salasuo, Mikko & Poikolainen, Janne & Komonen, Pauli (2012) Katukulttuuri. Nuorisoesiintymiä 2000-luvun Suomessa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 124. Helsinki: Hakapaino.
- Virta, Sirpa (1998) Poliisi ja turvayhteiskunta. Lähipoliisi turvallisuusstrategiana. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 1/1998. Helsinki: Oy Edita Ab.

“Mysteeri syveni kun mahalaukusta löytyi kuolettavia määriä unilääkkeitä ja kesäkeittoa, tutkijan mukaan.”

HEIKKI HIILAMO

TIMANTTIA METSÄSTÄMÄSSÄ JA HIOMASSA – MITEN SYNTYY YTIMEKÄS JA SELKEÄ TEKSTI

HEIKKI HIILAMO ON
SOSIAALIPOLITIIKAN PROFESSORI
HELSINGIN YLIOPISTOSSA.

HIILAMO TUNNETAAN MYÖS
TUTKIVANA JOURNALISTINA.
ENNEN TIEDEURAANSA HÄN
TYÖSKENTELI TOIMITTAJANA MUUN
MUASSA UUDESSA SUOMESSA JA
YLEISRADIOSSA. HIILAMO ON
JULKAISSUT LUKUISIA TEOKSIA
JA TUTKIMUKSIA, AIHEINA
MUUN MUASSA SUOMEN
HÄVITTÄJÄHANKINNAT, PANKIT JA
TUPAKKATEOLLISUUS.

HIILAMO ON KAUPPATIETEIDEN
MAISTERI (1988), VALTIOTIETEIDEN
TOHTORI (2002) JA FILOSOFIAN
TOHTORI (2007).

Poikani sai kolmannen luokan päätteeksi kesätehtävän: hänen piti rakentaa talon pienoismalli. Kesän kuluessa pohdimme monia eri vaihtoehtoja, mutta ne hupenivat yksi toisensa jälkeen kesäloman päättymisen lähestyessä. Viimeisenä viikonloppuna ennen koulun alkua istuimme kesämökin laiturilla auringon jo kääntyessä laskuun. Ehdotin pojalle, että alkaisimme kaivaa laiturin alta savea ja rakentaisimme siitä talon. Koko pitkän illan nostimme paljain käsin savea puualustalle. Sen jälkeen kokosimme tikuista rungon, muotoilimme savea sen ympärille, tasoitimme pinnan ja viritimme katon tikuista ja ruohosta. Lopulta kasassa oli tukeva pieni savitalo.

Tapaus kuvaa tutkivan kirjoittamisen vaiheita: käsin kaivamme pohjamutien alta rakennusainetta, kokoamme sen yhteen, viritämme rungon ja sen ympärille rakennamme tarinan. Aluksi käsissä on vain harmaata massaa, lopussa suorakulmainen talo.

Olen harjoitellut tutkivaa kirjoittamista 1980-luvun lopusta alkaen. Käytän sanaa ”harjoitellut” siksi, että kirjoittaminen

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

on yksi niistä vaativista taidoista, joita ei voi koskaan oppia täydellisesti. Ensimmäiset juttuni julkaistiin Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskuntien julkaisemassa Contactor-lehdessä. Olin silloin 22-vuotias. Aluksi minulle oli sisältöä tärkeämpää persoonallinen ilmaisu. Yritin olla luova ja omaperäinen kirjoittaja. Contactorin silloinen päätoimittaja Jari Sarasvuo neuvoi minua sanomalla, ettei joka lauseessa tarvitse räjäyttää pommia. Huomasin myös sen, että yritin paikata taitavalla sanankäytöllä puuttuvia faktoja. Vähitellen mielenkiintoni kohdistui yhä enemmän juttujen sisältöön ja taustatytöhön.

Työskentelin sanomalehti Uudessa Suomessa, kun Suomen telakkateollisuuden lippulaiva, Wärtsilä Meriteollisuus, ajautui konkurssiin syksyllä 1989. Siitä tuli veronmaksajille miljoonien lasku. Pyörittelin tapausta usein mielessäni, keräsin materiaalia ja soittelin lähteille. Lopulta laadin tapahtumista sekalaisen kaavion, sellaisen kuin kuvittelin poliisien tekevän suurten talousrikosten yhteydessä. Halusin selvittää, kuka oli munannut ja missä. Jäin kuitenkin pian jumiin, enkä tiennyt miten edetä. Minulla ei ollut luottamuksellisia lähteitä eikä riittävästi muitakaan tietoja. Sain kuitenkin aikaiseksi kolumnin, joka herätti hieman keskustelua. Myöhemmin myös luottamuksellisia lähteitä alkoi löytyä. Tein juttuja ja kirjoja muun muassa pankkeista ja Hornet-hävittäjistä.

Jo Uudessa Suomessa huomasin, että

HUOMASIN MYÖS
SEN, ETTÄ YRITIN
PAIKATA TAITAVALLA
SANANKÄYTÖLLÄ
PUUTTUVIA FAKTOJA.

talousaiheet olivat leipälajini. Ennen suurta lamaa 1990-luvun alussa talousjournalismi oli melko kehittymätöntä ja kesyä. Se muistutti urheilujournalismia, jossa lähinnä kerrotaan kritiikittä, miten joukkueet tai yksilöt menestyvät. Kriittisempi ote olisi vaatinut syvällisempää analyysiä ja paneutumista monimutkaisiin kysymyksiin. Ne kiinnostivat minua ja sainkin etua siitä, että olin suorittanut ensimmäisen yliopistotutkintoni Helsingin kauppakorkeakoulussa, missä opiskelin pääaineenani kansainvälistä liiketoimintaa.

Yksinkertainen tavoitteeni kirjoittajana oli ja on saada aikaan toimintaa. Se ei ole mahdollista, jos vastaanottaja ei ymmärrä viestiäni. En pyri niinkään herättelemään tunteita tai muistikuvia, vetoan järkeen ja loogiseen ajatteluun. Tämä vaatii sitä, että kertomus pysyy selkeänä ja ymmärrettävänä.

* * *

Aloin 1990-luvulla työstää väitöskirjaa sosiaalipolitiikasta ja vähitellen siirryin toimittajan ammatista tutkijan ammatin. Hyppy oli yllättävän suuri. Tiedon tuottamisen prosessit ja intressit sekä kirjoitustapaa koskevat konventiot ovat aivan erilaisia journalismissa ja tieteessä.

Tieteellisessä kirjoittamisessa selkeys ja loogisuus syntyvät kuin itsestään. Tieteen pelisääntöihin kuuluu, että käsitteet määritellään tutkimuksen alussa eikä niistä enää sen jälkeen jousteta ja

että esitystapa on aina sama: johdanto, tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmä, analyysi ja johtopäätökset. Kaava on toimiva, mutta toki aika tylsä.

Alottaessani tiedetekstejä huomasin sen, että automaattisesti vaihdoin käsitteitä tautologian välttämiseksi. Minulta kesti pitkään oivaltaa, että tiedeteksteissä samoihin asioihin viitataan aina samoilla käsitteillä – tautologiasta piittaamatta. Itse asiassa tuo käytäntö sopii hyvin myös muunlaiseen kirjoittamiseen, jos kyse on monimutkaisen asian yksinkertaistamisesta.

Pohdin seuraavassa, miten monimutkaisista aiheista voi kirjoittaa selkeästi ja ymmärrettävästi. Oli kyse tieteestä, journalismista tai vaikkapa poliisityöstä, voi kirjoitusprosessin tiivistää kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa kerätään materiaalia vastauksena tiettyyn tutkimuskysymykseen, juttuaiheeseen tai esitutkintaan. Toisessa vaiheessa materiaali jäsennetään ensimmäiseksi versioiksi tapahtumien kulusta. Kolmannessa vaiheessa tarina hiotaan lopulliseen muotoonsa.

* * *

Materiaalin kerääminen on yleensä hauskaa ja jännittävää. Siihen sisältyy vastaiskuja ja esteiden voittamista, epätoivon ja oivalluksen hetkiä, joita leimaa kuitenkin tietty huolettomuus. Kun materiaalia on riittävästi kasassa, tietää lopputuloksen syntyvän. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan vielä tarvitse kantaa huolta sen rakenteesta.

Riemullisin tiedonhankintakokemuk-

MINULTA KESTI PITKÄÄN
OIVALTA, ETTÄ TIEDETEKSTEISSÄ
SAMOIHN ASIOIHIN VIITATAAN
AINA SAMOILLA KÄSITTEILLÄ –
TAUTOLOGIASTA PIITTAAMATTA.
ITSE ASIASSA TUO KÄYTÄNTÖ
SOPII HYVIN MYÖS MUUNLAISEEN
KIRJOITAMISEEN, JOS KYSE
ON MONIMUTKAISEN ASIAN
YKSINKERTAISTAMISESTA.

seni tutkimusvaiheesta liittyy kirjaan, jonka kirjoitin pakolaisia Chilessä pelastaneesta suomalaisdiplomaatista. Näin sattumalta Suomen televisiosta ruotsalaisen diplomaatin vanhan lausunnon, joka oli tallennettu haastattelu filmille vähän sen jälkeen, kun mies oli karkotettu joulukuussa 1973 Chilestä. Haastattelussa ruotsalaisdiplomaatti mainitsi, että vain Suomen asiainhoitaja Santiagossa auttoi häntä Chilen pakolaisten pelastamisessa. Päätin ottaa selvää, kuka tuo henkilö oli.

Alusta asti tuntui siltä kuin tarina syntyisi melkein itsestään. Tuntemattoman sankarin etsimisestä hahmottui kertomuksen runko, johon liittyi tapahtumia paitsi Santiagossa myös Helsingissä, Berliinissä ja Tukholmassa. Tapahtumien rekonstruktio oli siksi kiitollista, että palapeliä saattoi koota yhdistelemällä aikalaisten muisteluita ja arkistolähteitä. Yleistietoa oli saatavilla paljon Chilen politiikasta, vallankaappauksesta ja sotilasvallan vuosista, mutta pakolaisten kokemuksia oli kartoitettu vähemmän, Chilen solidaarisuusliikettä ja diplomaattien toimintaa vieläkin niukemmin. Tietoja löytyi kuitenkin juuri sopivasti – ei liian vähän, muttei liian paljonkaan. Kirjoitin materiaalia muistiin pitkin tutkimusmatkaa, ja tulokset oli lopulta hyvin helppo vetää yhteen.

* * *

Uskon, että haastavat kirjoitushankkeet vaativat paljon tiedostamatonta työsken-

ALUSTA ASTI TUNTUI
SILTÄ KUIN TARINA
SYNTYISI MELKEIN
ITSESTÄÄN.

telyä. Jo tiedonhaun aikana kirjoittaja pohtii enemmän tai vähemmän tietoisesti vasta syntyvässä olevansa kertomuksen rakennetta. Tuo rakenne toki ohjaa myös tiedonhakua. Parhaimmillaan rakenne syntyy tiedonhaun yhteydessä – palaset loksastelevat kohdalleen kuin itsestään.

Toisinaan materiaali on kuitenkin niin haastava ja aihe niin epämääräinen, ettei auta muu kuin vain lapioida materiaalia rohmaloikaupalla kasaan tietämättä tarkkaan, mitä siitä oikein voisi syntyä. Pulmana on juuri se, ettei kertomusta ole vielä valmiina. Näkökulma on löydettävä paneutumalla syvälle materiaaliin.

Suomen tupakkapoliittisen yhdistyksen toiminnanjohtaja Mervi Hara pyysi minua syksyllä 2000 kirjoittamaan raportin siitä, mitä tupakkayhtiöiden sisäiset asiakirjat kertoisivat tupakanteollisuuden toimista tupakkasääntelyn viivyttämiseksi Suomessa. Muutamaa vuotta aikaisemmin yhdysvaltaisessa oikeudenkäynnissä oli tehty päätös, joka toi miljoonia tupakkayhtiöiden sisäisiä asiakirjoja julkisuuteen.

Tupakka-asiakirjat ovat syntyneet tupakan terveyshaittoihin liittyvän oikeudenkäynnin todisteluvaiheessa, jonka kuluessa toinen osapuoli voi pyytää toista osapuolta tuottamaan mitä tahansa oikeusjutun kannalta olennaista tietoa. Asiakirjat sisältävät jo aikaisemmin tunnettuja asiakirjoja, kuten julkaistuja tutkimuksia ja niiden yhteenvetoja, mainosmateriaalia ja kopioita lehtiartikkeleista. Kiinnostavin osa tupakka-asiakirjoista

koostuu yritysten sekä niiden PR- ja asianajotoimistojen sisäisistä dokumenteista. Mukana on muun muassa sisäistä ja ulkoista kirjeenvaihtoa, muistioita, suunnitelmia, toimintaohjeita, strategia-papereita, sopimuksia ja maksutositteita.

Asiakirjoja saattoi hakea vain hakusanoilla. Kansioihin ei ole mahdollista tutustua kuin rekonstruoidessa niitä jälkikäteen. Asiakirjat eivät kerro aina tarkasti tapahtumien kulusta. Esimerkiksi suunnitelmia on vaikea erottaa varsinaisista päätöksistä ja luonnoksia varsinaisista muistioista tai pöytäkirjoista. Asiakirjat ovat kuitenkin siinä mielessä autenttisia, että niitä laatineet henkilöt tuskin saattoivat kuvitella asiakirjojensa tulevan joskus julkisiksi, ja näin ollen ne välittävät editoimatonta ja historiallista kuvaa teollisuuden toiminnasta.

Edessäni oli samanaikaisesti aarre-kammio ja upottava suo. Vuonna 2000 alkanut tutkimustyö onkin edelleen kesken. Olen julkaissut lukuisia raportteja, lehtijuttuja, tieteellisiä artikkeleita ja väitöskirjankin aiheesta, mutta yhä edelleen käyn muutaman kuukauden välein etsimässä Philip Morrisin ja British American Tobaccon nettiarkistoissa uusia asiakirjoja hakusanalla ”Finland” ja pohdin, muuttaisivatko löytyneet asiakirjat kuvaa tupakkayhtiöiden roolista tupakkasääntelyn vastustamisesta Suomessa.

* * *

Radiokuuluttaja kuvasi sarjakuvien ehkä tunnetuimman lehtimiehen eli Hergén Tintti-hahmon seikkailun päättymistä kirjassa Tintti Amerikassa:

TOISINAAN MATERIAALI ON
KUITENKIN NIIN HAASTAVA JA
AIHE NIIN EPÄMÄÄRÄINEN, ETTEI
AUTA MUU KUIN VAIN LAPIOIDA
MATERIAALIA ROHMALOKAUPALLA
KASAAN TIETÄMÄTTÄ TARKKAAN,
MITÄ SIITÄ OIKEIN VOISI SYNTYÄ.

NÄKÖKULMA ON LÖYDETTÄVÄ
PANEUTUMALLA SYVÄLLE
MATERIAALIIN.

”Tintin jutussa on tapahtunut dra-
maattinen käänne. Tämä nuori, kuului-
sa ja sympaattinen lehtimies --- palasi
ihmisten ilmoille ja jär-
jesti Chicagon gangste-
risyndikaatin pidätyksen
suoraan pesäpaikastaan.
--- Olemme varmoja, että
koko Amerikka tunnustaa
kiitollisuutensa tälle lehti-
mies Tintille.”

Luin lapsena Tintit kannesta kanteen.
Ne erottuivat muista sarjakuvista joten-
kin hienostuneempina ja jopa todenma-
kuisempina tarinoina. Tintti oli lehti-
mies, ei mikään pyssysankari. Kirjoista
huokuu myytti sankaritoimittajasta, jon-
ka työ on jatkuvaa matkustamista, seikk-
kailua, vaaroja ja konnien jahtaamista.
Pahat erottuvat nopeasti hyvistä, ja saa-
vat lopussa rangaistuksensa. Toimittajal-
la on loputtomasti aikaa tutkia ja seurata
juttua, ikävistä rutineista kuten juttujen
kirjoittamisesta ei ole vaivaa. Itse asiassa
muistelen, että Tintti ei olisi koskaan ol-
lut kirjoittamassa juttujaan.

Tiedonhankinta voi parhaimmillaan
tarjota seikkailua, mutta sen jälkeen on
vuorossa paluu tyhjän ruudun ääreen.
Edessä on kirjoitusprosessin haastavin
vaihe.

* * *

Opiskelin 1980-luvun lopussa yhden lu-
kukauden St. Bonaventuren yliopistossa
Yhdysvalloissa. Minulle opetti kirjoit-
tamista silloin jo lähes 70-vuotias pro-
fessori Russell Jandoli. Jandoli painotti
kiinnostavien tarinoiden merkitystä – ja

antoi esimerkit omasta elämästään: mies
oli työskennellyt sotareportterina ja
lapsena häntä oli purrut vesikauhuinen
koira. Kiinnostava tarina
on sellainen, jonka voi
myydä yhdellä lauseella:
lapsen kokemus vesikau-
huisen koiran puremasta
selviämisestä tai nuoren
miehen paluu pommitus-
lennolta, kun laivueesta

palasi vain yksi kone. Yksi harjoitusteh-
tävistämme oli sukutarinan kirjoittami-
nen. Se oli mainio tehtävä, sillä huoma-
sin, että omasta maastani ja oman sukuni
vaiheista löytyi kerrottavaa, joka puhut-
teli ihmisiä myös kaukana kotoa St. Bo-
naventuren yliopistossa.

Jandolin tärkeämpi opetus oli kuiten-
kin se, että kirjoittaminen on raskaam-
paa työtä kuin ojan kaivaminen. Jandolin
oppi palaa mieleeni aina silloin, kun ai-
neiston keruu on päättymässä ja edessä
on ensimmäisen version kokoaminen.
Se on minusta ylivoimaisesti raskain vai-
he kirjoitusprosessissa. Edessä on hah-
moton massa materiaalia, joka olisi pa-
kotettava jonkinlaiseen muotoon.

En osaa tarkkaan sanoa, mistä ensim-
mäisen version – first draftin – kokoa-
misen vaikeus syntyy. Kyse voi olla siitä,
että prosessissa on pakko pitää muistissa
valtava määrä yksityiskohtia ja koko ajan
saa pelätä, että unohtaa jotain olennaista.
Toisaalta puolittain tietoinen ajatus tari-
nan rakenteesta kohtaa todellisuuden sii-
nä vaiheessa, kun materiaalia alkaa työs-
tää. Ehkä aineisto ei asetukaan siihen
muotoon, johon sen on ajatellut asettu-
van? Ehkä aineiston sisällä on jokin toi-

nen ja parempi muoto, joka odottaa vielä löytämistä? Toisin sanoen materiaalin äärellä kirjoittaja joutuu peilaamaan omia ennakkoluulojaan siihen, mitä aineisto todellisuudessa näyttää puhuvan.

Tieteellisessä kirjoittamisessa ensimmäisen version laatimista helpottaa se, että tutkimuksesta on yleensä jo kirjoitettu abstrakti. Se sisältää tutkimuksen pääjuonen. Sama käytäntö palvelee myös muussa kirjoittamisessa. Yksinkertaisimmillaan kyse on siitä, että kirjoittaa koko tarinan yhdellä virkkeellä. Chile-kirjasani yritin vastata vain yhteen kysymykseen: oliko Suomen asiainhoitaja Santiagossa sankari vai ei? Tupakkajutuissani olen yrittänyt vastata myös aina yhteen kysymykseen: Miten tupakkateollisuus lobbasi Suomessa? Miten tupakkateollisuus manipuloi lääketiedettä Suomen oikeudenkäynneissä? Miten kansainvälinen tupakkateollisuus ujutti viestinsä läpi pienempien pohjoismaisten tupak-kayhtiöiden kautta? Monet kertovat kirjoittavansa abstraktin vasta sitten, kun kaikki muu on valmista. Niinkin voi tehdä. Minusta on kuitenkin hyvä kirjoittaa jo alkuvaiheessa ylös se hahmo, jonka ajattelee antavansa materiaalille. Sen jälkeen voi heittäytyä materiaalin vietäväksi ja lopuksi palata abstraktiin ja tehdä tarvittavat muutokset.

Ensimmäisen version rakentamista voi helpottaa myös alustavan sisällysluettelon tai väliotsikoiden avulla. Ne toimivat eräänlaisena luurankona, jonka ympärille voi alkaa kerätä vähitellen lihaksia leikkaamalla ja liimaamalla tekstipätkiä. Tämänkaltaisen tekniikan käyttäminen on oman kokemukseni mukaan

TOISIN SANOEN MATERIAALIN
ÄÄRELLÄ KIRJOITTAJA
JOUTUU PEILAAMAAN OMIA
ENNÄKKOLUULOJAAN SIIHEN, MITÄ
AINEISTO TODELLISUUDESSA
NÄYTTÄÄ PUHUVAN.

MINUSTA ON KUITENKIN HYVÄ
KIRJOITTAJA JO ALKUVAIHEESSA
YLÖS SE HAHMO, JONKA AJATTELEE
ANTAVANSA MATERIAALILLE.

välttämätöntä, jos kirjoitushanke on laaja – esimerkiksi kokonainen kirja.

Käytin tuota tekniikkaa ensimmäisen kerran, kun kirjoitin kirjaa Säästöpankkien-Keskus-Osake-Pankista Skopista 1994 ja 1995. Nimesin tiedostot kirjan lukujen perusteella ja kokosin niihin kuuluvia tietoja: purettuja haastatteluja sekä lehdistärtikkeleista ja kirjoista kerättyjä katkelmia. Sillä tavalla elefantti tuli syötyä palasina.

Olen joskus myös aivan konkreettisesti leikannut kertomuksen kappaleiden kokoisiin palasiin ja alkanut järjestellä niitä uudelleen lattialla. Toinen vaihtoehto on lukea tekstiä läpi ja antaa jokaiselle kappaleelle nimi. Näiden nimien perusteella tekstille on helppo löytää oikea looginen rakenne.

* * *

Kirjoittamisen raskauden lisäksi vanha herra Russell Jandoli opetti, että kirjoittaminen on uudelleen kirjoittamista. Tekstiä on hiottava kunnes se kiiltää. Ensimmäisen version voi runnoa väkisin kasaan, mutta tekstin hiominen vaatii äärimmäistä keskittymistä. Vasta tässä vaiheessa ratkeaa se, onko teksti loogista ja ymmärrettävää. Kyse on kuitenkin aika yksinkertaisista tempuista: kirjoita kappaleen tärkein lause alkuun, pidä lauseet mahdollisimman lyhyinä, älä käytä passiivia, karsi toisto. Pulmana on kuitenkin se, että kirjoittaja tulee nopeasti sokeaksi omalle tekstilleen. Sen voi toki jättää muutamaksi päiväksi sivuun ja palata edi-

toimaan tuorein silmin. Suurempi apu on kuitenkin kollega tai joku täysin tuntematon, joka vaivautuu käymään tekstin huolellisesti läpi ja kommentoimaan sitä.

Vuosien kuluessa olen alkanut itse nauttia yhä enemmän tekstin hiomisesta. Kun ensimmäinen vedos on kasassa, työn voi siirtää muutamaksi päiväksi sivuun. Sen jälkeen on mukava palata tietokoneen ääreen kahvikupin kanssa ja alkaa käydä läpi tekstiä. Olen itse aamuihminen, mikä tarkoittaa sitä, että olen vireimmilläni aamun ensimmäisinä tunteina. Pyrinkin sijoittamaan vaativimmat kirjoitustyöni aamuihin.

Työskentelin 1990-luvun puolivälissä muutamia vuosia tv-toimittajana. Ammattia pidettiin pinnallisena, koska jutut ovat usein lyhyitä ja kuvat vetoavat enemmän tunteisiin kuin järkeen. TV:ssä tärkeää ei ole se mitä sanotaan, vaan miten sanotaan.

Kirjoittamisen näkökulmasta aika Yleisradion palveluksessa oli hyvin opettavaista. Toisaalta minua harmitti, että materiaalia jäi niin paljon käyttämättä ja jutut unohtuivat nopeasti niiden ulosajamisen jälkeen. TV-jutussa ei vastaanottajalla ole mahdollisuutta palata siihen, mitä aikaisemmin on sanottu, jos viesti jää epäselväksi (nykyisin on tietysti Yle Arena, mutta harva sieltä jaksaa tarkistaa asioita). Toisin sanoen tv-insertti on kirjoitettava äärimmäisen selkeäksi ja loogiseksi esitykseksi. Käytännössä tämän voi kiteyttää sanoihin: kill your darlings! Turhat yksityiskohdat on jätettävä pois, vaikka juuri niiden esiin kaivaminen

olisi ollut kaikkein vaikeinta. Nokkelista ilmaisuista ja näppäristä anekdooteista on pakko luopua, jos ne vievät sivupolulle. Kaiken tekstin on palveltava vain yhtä päämäärää: lukijan liimaamista tarinan viimeiseen lauseeseen asti.

Yleisradiossa työskentelin A-Moknimisessä TV-ohjelmassa. Erään ohjelman valmistelussa aloin penkoa niin kutsuttua Rapap-juttua. Rapap oli ay-johtajien ”sijoituskerhoksi” Säästöpankkien-Keskus-Osake-Pankin eli Skopin toimesta perustettu osakeyhtiö, jota Skop rahoitti ja joka ajautui myöhemmin konkurssiin. Ay-johtajat yrittivät käyttää asemaansa hyväkseen selvittääkseen sijoitukseikkailuistaan ilman tappioita. Juttu päättyi myös poliisille ja syyttäjälle, joka ei kuitenkaan vienyt juttua oikeuteen. Sen sijaan syyttäjä totesi syyttämättä jättämispäätöksessään harvinaislaatusesti, että tutkitussa asiassa oli kysymys hyvä veli -toiminnasta, joka oli eettisesti arveluttavaa muttei yksinomaan sen vuoksi lainvastaista.

Tässä tapauksessa ”saven kaivaminen” kesti kauan. Aluksi yhtiön asiakirjoja ei löytynyt kaupparekisteristä eikä kukaan suostunut haastatteluun. Kymmenien puhelinsoittojen jälkeen löysin lopulta yhtiön entisen osakkaan, jolla oli hallussaan yhtiön asiakirjoja. Hankin omistukseeni myös erään velan, jonka avulla pääsin Rapap Oy:n konkurssipesän osakkaaksi. Pesänhoitaja ei kuitenkaan suostunut luovuttamaan minulle yhtiön osakasluetteloa – ennen kuin peruin hänestä Suomen Asianajajaliittoon tekemäni kantelun.

Minulle kertyi tapauksesta aineistoa

ENSIMMÄISEN VERSION VOI RUNNOA
VÄKISIN KASAAN, MUTTA TEKSTIN
HIOMINEN VAATII ÄÄRIMMÄISTÄ
KESKITTYMISTÄ.

KAIKEN TEKSTIN ON PALVELTAVA
VAIN YHTÄ PÄÄMÄÄRÄÄ: LUKIJAN
LIIMAAMISTA TARINAN VIIMEISEEN
LAUSEESEEN ASTI.

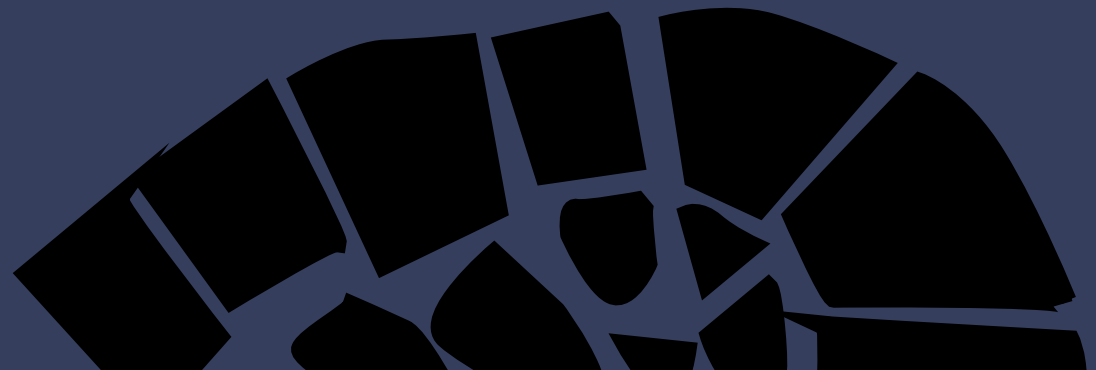
hyllymetrin verran – asiakirjoja, haastattelunauhoja, kuvausmateriaalia, kopioita kirjoista ja lehtileikkeistä. Ohjelmassa materiaalia käytettiin vain vajaan kahden minuutin verran. Olin pettynyt, mutta toimittajakollegani lohdutti minua sanomalla: se oli hiottu timantti!

LUE LISÄÄ

Artikkelissa mainittuja Heikki Hiilamon teoksia julkaisujärjestyksessä:

- Aavelasku. Dokumenttikirja vuosisadan suomalaisesta asekaupasta. Like 1994. (Yhdessä Simo Sipilän kanssa.)
- SKOP. Lyhyt historia. WSOY 1995.
- Neitsytsaarten salaisuus. Like 2001.
- Kieltämisen ammattilaiset. Tupakkayhtiöiden strategiat tupakkalainsäädännön estämiseksi Suomessa. Suomen ASH ry, Lääkärin sosiaalinen vastuu ry 2001.
- Valheen mesenaatit. Suomi tupakkateollisuuden manipuloiman lääketieteen näyttämönä. Suomen ASH ry, Lääkärin sosiaalinen vastuu ry 2004.
- The Fear of Losing out. Tobacco Industry Strategies in Finland 1975–2001. Tampereen yliopiston terveystieteen laitos 2007. – Väitöskirja on saatavilla myös pdf-julkaisuna: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/67737>.
- Kuoleman listat. Suomalaisten salainen apu Chilen vainotuille. Ota-va 2010.

“Lehteen painettu kuva tuotti tulosta, sillä uhrille tuttu pariskunta otti yhteyttä ja kertoi hänen olevan parturi. Poliisi tutki kyseisen parturin ja sieltä löytyi tie uhrin kotiin. Kotietsinnältä selvisi uhrin saaneen uuden ystävän parturin kautta.”

MARITTA JOKINIEMI

FIKTIIVISET POLIISIT JA TODELLISUUS

MARITTA JOKINIEMI ON
POLIISIMUSEON TUTKIJA.

JOKINIEMI ON KOULUTUKSELTAAN
FILOSOFIAN MAISTERI JA
KIRJASTONHOITAJA. HÄN ON
TOIMINUT MYÖS JYVÄSKYLÄN
YLIOPISTON ETNOLOGIAN
LAITOKSEN AMANUENSINA JA
KIRJOITTANUT HISTORIEKSIÄ.

Rikokset ja niiden selvittely ovat kiehtoneet ihmisiä jo vuosisatoja, ja rikosaiheinen fiktio eri muodoissaan on nykypäivänä suosittua ajanvietettä. Poliisimuseossa avautui keväällä 2013 erikoisnäyttely ”Poliisi fiktiossa”. Se kertoo, miten kotimainen fiktiivinen kirjallisuus, elokuvat ja tv-tuotannot ovat muovanneet kansalaisten mielikuvia poliisista ja poliisin työstä. Näyttely alkaa 1800-luvun alun pilkkarunoista ja päättyy nykypäivän monimuotoiseen ja -ilmeiseen tuotantoon.

Näyttely oli usean vuoden ideoinnin tulos ja vakuutti näyttelyntekijät siitä, että poliisin ammatti on suosittu, ellei peräti suosituin fiktion kuvaama ammatti. Näyttelyn suunnitteluvaiheessa aineistosta oli enemmän runsaudenpulaa kuin puutetta. Valintakriteerinä oli teosten ja tuotantojen suosio eli myynti- ja katsojaluvut. Mitä enemmän teosta on luettu tai filmiä katsottu, sitä enemmän sillä on ollut vaikutusta mielikuviin poliisin työstä.

Näyttelyssä kuullaan myös poliisien näkemyksiä fiktion poliisihahmoista ja poliisityöstä annetuista mielikuvista.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Haastateltavina ovat mm. Poliisimuseon museoyhdyshenkilöt poliisilaitoksilta ja Helsingin poliisilaitoksen rikosylikomisario Juha ”Hermo” Rautaheimo ja vanhempi rikoskonstaapeli Eerika Palomurto. Lisäksi nykypäivän kirjoittavat poliisit Marko Kilpi, Mikko Karppi ja Pasi Lönn kertovat, miten he ovat yhdistäneet poliisin ja kirjailijan työn.

Kansalaisnäkökulmaa on saatu Suomen dekkariseuralta ja Facebookin suosikkipoliisihahmo-äänestyksellä. Dekkariseura edusti paljon lukevaa yleisöä, ja Facebookin kautta haluttiin saada ”tavallisen kansan” mielipiteitä hahmojen suosiosta.

Facebook-äänestyksen perusteella fiktiivisessäkin poliisissa arvostetaan huumorintajua ja sanavalmiutta. Ylivomaisiksi suosikkipoliisihahmoiksi selviytyivät Reinikainen ja komisario Palmu. Kolmanneksi tuli hieman ehkä yllättäen Palmun apulainen, ylietsivä Väinö Kokki. Neljänneksi sijoittui Raid-sarjan komisario Jansson. Loput äänet jakautuivat tasaisesti eri poliisihahmoille. Itse asiassa on aika yllättävää, että suosikit ovat vuosikymmenien takaa, ”kestosuosikkeja”. Mika Waltarin ensimmäiset Palmuteokset julkaistiin 1930-luvun lopussa ja Matti Kassilan ohjaamat Palmu-elokuvat esitettiin 1960-luvun alussa. Reinikainenkin on 1970- ja 1980-lukujen vaihteen tv-suosikki.

Tuoreimpana suosikkina on 2000-luvun Pasila-animaatiosarjan Rauno Repomies. Varsinkin nuorten keskuudessa Pasila on suosittu, ja vuonna 2010 sarja

sai parhaan komediasarjan Venla-palkinnon.

* * *

”Tässä kaoottisessa maailmassa ihmisillä on tarve lukea asioista, jotka selviävät”, totesi Leena Lehtolainen Aktuumi-lehden haastattelussa vuonna 2004 ja jatkoi:

”Dekkareiden lukeminen on myös turvallinen tapa kokea tosi pahoja asioita.” Dekkarit voidaan siis mieltää aikuisten saduiksi, joissa tyypillisenä teemana on hyvän

ja pahan taistelu. Suomalaiset lukevat ja ostavat sekä kotimaisia että käännettyjä rikosaiheisia teoksia ennätysmäärin. Vuonna 2010 dekkareiksi luokiteltavia kirjoja julkaistiin yli 70 ja myydyimmistä teoksista lähes puolet kertoi rikoksista. Dekkarit ovat myös kirjastojen lainatuimpia teoksia. Varsinkin 2000-luvulla rikoskirjailijoiden määrä on lisääntynyt ja henkilöhahmojen kirjo laajentunut. Tämä on kansainvälinen ilmiö, ei vain suomalainen.

Kahden esimerkin kautta voidaan osoittaa, että poliisitaustaisilla henkilöillä on ollut keskeinen merkitys kotimaisen rikoskirjallisuuden kehityksessä. Viipurissa työskennellyt rikosetsivä Hugo Nousiainen julkaisi esikoisteoksensa ”Murhattiinko hänet?” vuonna 1945. Teoksen alkusanoissa hän kirjoitti: ”Seuratessani sekä ulkomaista että suomalaista jännityskirjallisuutta olen tehnyt sen havainnon, että tekijä on ammattimies vain kirjallisessa mielessä. Todel-

VARSINKIN 2000-LUVULLA
RIKOSKIRJAILIJOIDEN
MÄÄRÄ ON LISÄÄNTYNYT
JA HENKILÖHAHMOJEN
KIRJO LAAJENTUNUT.

lisen rikostutkimuksen tuntemus puuttuu melkein jokaisessa tapauksessa.” Kirjailija lupasi, ettei hänen kirjassaan ole mitään sellaista, mitä ei olisi voinut sattua suomalaiselle poliisille taistelussa alamaailmaa vastaan. Nousiainen julkaisi lisäksi teokset ”Hälytys murtoryhmään” 1947 ja ”Yöpäivystäjät” 1949. Viimeksi mainittu oli varhaisin kotimainen poliisiromaani, jossa koko poliisilaitos nousi päärooliin yhden sankaripoliisin sijasta.

Nousiaisen ”Yöpäivystäjät” päättyi myös valkokankaalle. Edvin Laine ohjasi elokuvan ”Yhden yön hinta” vuonna 1952. Elokuvan esikuvina olivat neorealistiset ja puolidokumentaariset amerikkalaiset rikosfilmit (film noir). Laine sanoi tehneensä filmillään kunniaa suomalaisille poliiseille, jotka tekivät tarpeellista ja vaarallista työtä, vaikka olivat usein vihattuja ja vitsien kohteena. Työyhteisö oli kuvauksen keskiössä. Yksittäistä sankarihahmoa ei ollut. Filmissä työyhteisö toimi saumattomasti yhteisen tavoitteen, turvallisen kaupungin puolesta.

Poliiseille annettiin elokuvassa myös siviilielämä, yksi oli esikoistaan odottava nuori rikosetsivä ja toinen jo kokenut rikospoliisi, joka haaveili opiskelevasta pojastaan suuria. Filmi tavoitteli dokumentaarisuutta, ja se kuvattiin yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen kanssa. Suomen Poliisilehti kirjoitti filmin etukäteisarviossa 1952: ”– elokuva on poikkeuksellinen siinäkin mielessä, että siinä pyritään esittämään poliisin työtä rakentavassa hengessä. — Maamme poliisikunta kokonaisuudessaan on siitä kiitoksen velkaa elokuvan valmistajille, sillä se, mitä filmi tuo katsojan eteen, liikuttaa

KAHDEN ESIMERKIN KAUTTA
VOIDAAN OSOITTAA, ETTÄ
POLIISITAUSTAISILLA HENKILÖILLÄ
ON OLLUT KESKEINEN MERKITYS
KOTIMAISEN RIKOSKIRJALLISUUDEN
KEHITYKSESSÄ.

ja järkyttää.” Elokuvan yleisömenestys oli esitysvuotensa keskitasoa.

Elokvakriitikot pitivät elokuvan puolidokumentaarisuudesta, sillä se oli kuvattu oikeilla tapahtumapaikoilla Helsingissä ja avustajina käytettiin helsinkiläisiä poliiseja. ”Yhden yön hinta”

osallistui kesällä 1952 ensimmäisenä suomalaisena elokuvana Berliinin elokuvajuhliin. Vaikka Nousiaisen teos ja sen pohjalta tehty elokuva eivät nousseet katsojien suosikeiksi Suomessa, niitä voi hyvällä syyllä verrata muun muassa amerikkalaisen Ed McBainin 87. piiri -rikosromaaneihin, jotka alkoivat ilmestyä 1950-luvulla. Teokset sijoittuvat New Yorkia muistuttavaan suurkaupunkiin nimeltä Isola. Dekkarisarjasta tuli uuden tyyliin perusteos: kaupunkiin sijoittuva nykyaikainen poliisiromaani. Myöhemmin tv-tuotantoihin omaksuttiin sama tyyli. Suomessa esitettiin 1980-luvulla ”Hill Street Blues”, jossa seurataan elämää kuvitteellisella Hill Streetin poliisiasemalla, joka sijaitsee nimeämättömässä suuressa teollisuuskaupungissa.

Rikoskirjallisuus kantoi pitkään halvan kioskikirjallisuuden mainetta. Suomessa kirjallisuuskriitikoiden arvostusta rikoskirjallisuus sai odottaa aina 1970-luvulle asti. Matti Yrjänä Joensuun (1948–2011) esikoisteos ”Väkivallan virkamies” voitti pohjoismaisen rikosromaanikilpailun vuonna 1975. Joensuu toimi poliisina 1973–2006, suurimman osan ajasta rikostutkijana Helsingin poliisilaitoksen väkivaltatoimistossa, virkauransa lopulla palonsyöntutkijana. Kaikkiaan Joensuu

julkaisi 12 teosta, joille on tyyppillistä vahva yhteiskunnallinen ote ja väkivaltarikosten maailman realistinen kuvaaminen.

JOENSUU NOSTI
KOTIMAISEN
RIKOSKIRJALLISUUDEN
ARVOSTUSTA.

Kirjoissa ei ole sankareita vaan tavallisia ihmisiä iloineen ja huolineen. Keskushahmo on herkkä ja inhimillinen ylikons-
taapeli Timo Harjunpää,

joka tasapainoilee työn ja perheen välillä.

Joensuu nosti kotimaisen rikoskirjallisuuden arvostusta. Hän oli kaksi kertaa Finlandia-palkintoehdokkaana ja sai valtion kirjallisuuspalkinnon sekä useita Vuoden johtolanka -palkintoja. Finlandia-palkintoehdokkaudet olivat näkyvin osoitus dekkarin noususta laatukirjallisuudeksi. Poliisi fiktiossa -näyttelyä varten haastatellut poliisit pitivät varsinkin Joensuun ensimmäisten teosten poliisikuvausta erinomaisena, realistisena ja totuudenmukaisena. Esimerkiksi Juha Rautaheimo totesi, että Joensuun ensimmäisistä kirjoista tunnisti tutun Helsingin poliisilaitoksen työyhteisön ja se kuvasi hienosti poliisikollegoiden työtä. Kirjasarjan edetessä henkilöhahmot ja kirjojen tunnelma synkkenevät kuva-
taen myös Joensuun oman maailman-
kuvan synkkenemistä. Arvostetun poliisikirjailijan synkkyys on saanut myös usean poliisin toteamaan, ettei ”tuolla mentaliteetilla pysty poliisin työtä tekemään”. Poliisien mielestä rikollisen mielen sielunsyövereihin uppoaminen menee niissä liian pitkälle eivätkä kirjat ole enää realistista poliisityön kuvausta. Joensuun kirjalliset ansiot ovat kuitenkin kiistattomat ja hänen suosionsa on vankka, vaikkakin hieman ristiriitainen.

* * *

2000-luvun myydyimpiä kotimaisia dekarikirjailijoita ovat olleet Leena Lehtolainen, Seppo Jokinen, Harri Nykänen, Matti Rönkä ja Jarkko Sipilä. Jokisen Sakari Koskinen, Lehtolaisen Maria Kallio ja Sipilän Kari Takamäki työskentelevät poliiseina suurella sydämellä, vaikka välillä järjestelmään ärsyyntyen ja turhautuen. He vievät lukijan poliisien monipuoliseen arkeen ja erilaisiin työyhteisöihin. Lukija tutustuu myös heidän siviilielämänsä iloiseen ja suruihiseen. Hahmoihin on helppo samaistua, he ovat saaneet vaikutteita tosielämästä kirjailijoiden luovuudella höystettynä. Lehtolaisen teokset ovat tuoneet naisnäkökulman miehisenä pidettyyn työyhteisöön. Nykäsen Eero Jansson ja Röngän Teppo Korhonen ovat enemmän työyhteisöjensä kapinallisia, oman tiensä kulkijoita, joilla on käytössään yksi tärkeimmistä poliisin voimavaroista: huumorintaju. Toinen laukoo harkitusti sarkastisia kommentteja ja toinen on huippuluokan ”moottoriturpa”.

Dekkareista poliiseilla on yhtä monta mielipidettä kuin on poliisiakin. Näkemykset ja mieltymykset jakautuvat. Kirjallisuuden osalta he tuntuvat antavan enemmän anteeksi pieniä epäjohtomukaisuuksia ja virheellisyyksiä kuin esimerkiksi tv-sarjoissa. Selitys tälle on ehkä osin siinä, että (liikkuva) kuva on yksityiskohtaisuutensa vuoksi puutteis- saan, virheissään ja epätarkkuuksissaan armottoman läpinäkyvä; sen sijaan lukemaansa tekstiä lukija visualisoi itse ja täyttää aukot ”oikein” omien tietojensa

DEKKAREISTA POLIISEILLA ON
YHTÄ MONTA MIELIPIDETTÄ KUIN ON
POLIISIÄKIN.

ja todellisuuskuvansa pohjalta.

Kaiken perusta on hyvä tarina, joka pitää yllä mielenkiinnon. Usein poliisit myös toteavat, ettei kukaan jaksaisi lukea realistista ja pikkutarkkaa poliisityön kuvausta, koska se on niin tylsää. Tosin voi miettiä, onko oman ammattiminän näkemys tylsyydestä sama kuin tavallisten kansaläisen.

Poliisit sanovat myös, että ”siviilit”, siis ei-poliisitaustaiset henkilöt, voivat kirjoittaa hyviä dekkareita ja onnistuneita poliisikuvauksia. Kirjailijan poliisitaustakaan ei anna anteeksi sitä, että tarina ei ”vedä” tai etene uskottavalla tavalla. Juha Rautaheimo mainitsee suosikikseen realistisen ja nopeatempoisen Jarkko Sipilän, jonka rikostoimittajan tausta antaa syvyyttä ja takaa oikeanlaisen terminologian. Suomalaisissa dekkaristeissa onkin paljon toimittajia: Jarkko Sipilä, Harri Nykänen, Matti Rönkä tunnetuimpina esimerkkeinä.

Toisaalta Rautaheimo mainitsee, että myös täysin yliampuva ja liioiteltu teksti vetoaa häneen. Harri Nykäsen Raid-kirjat ja ja niihin perustuva tv-sarja opposivatkin häneen kuin naskali voihin. Hauska ja toimiva dialogi sekä järjestelmän byrokraattisuuden sarkastinen kuvaus olivat hänen mielestään erinomaisen nautittavaa luettavaa.

Kirjailijat Marko Kilpi, Mikko Karppi ja Pasi Lönn työskentelevät päätoimisesti poliiseina. He kaikki allekirjoittivat näkemyksen, että poliisityö antaa ideoita ja inspiraatioita, mutta yksi yhteen

poliisityön kuvausta ei voi käyttää dekkareissa. Tapahtumat ja henkilöhahmot on tehtävä sellaisiksi, ettei niitä voi todellisuuteen sellaisenaan yhdistää. Tarinaan pitää saada vetävyyttä ja jännitettä. Todellisuudesta poimitut tapahtumat ovat mahdollisia, mutta kukin kirjailija poimii sen ”parhaan osan” ja muuntaa omalla tyylillään fiktiossa toimivaksi tarinaksi.

Poliiseillekin dekkarien lukeminen on ajanvietettä ja viihtymistä. Liiallinen realismi saattaa karkottaa poliisin dekkarin ääreltä. Näin totesi mm. vanhempi rikoskonstaapeli Eerika Palomurto. Arkirealismia saa kokea ihan tarpeeksi omassa työssään, joten enää vapaa-ajalla ei jaksakaan sellaista lukea. Tämän takia poliiseja ehkä voi pitää poliisifiktio suhteen kriittisempinä kuin tavallista kansalaista. Sama pätee varmasti muihinkin ammattikuntiin, joita fiktiivisesti esitellään.

USEIN POLIISIT MYÖS
TOTEAVAT, ETTEI
KUKAAN JAKSAISI
LUKEA REALISTISTA
JA PIKKUTARKKAA
POLIISITYÖN KUVAUSTA,
KOSKA SE ON NIIN
TYLSÄÄ.

Tv-lähetykset alkoivat Suomessa vuonna 1957. Televisiot yleistyivät nopeasti, sillä vuonna 1969 maassa oli miljoona televisiolupaa. Yle ja MTV tuottivat ohjelmia kahdelle kanavalle. Suomessa nähtiin 1960-luvun puolivälissä ulkomaisia poliisisarjoja: saksalainen ”Rikosmuseo kertoo”, brittiläinen ”Komisario Maigretin tutkimukset” ja yhdysvaltalainen ”Lahjomattomat”. Kotimaista tuotantoa edusti MTV:n tuottama Mauri Sariolan

käsikirjoittama neliosainen poliisisarja Susikoski.

Poliisi fiktiossa -näyttelyssä ensimmäisenä merkittävänä poliisiaiheisena tv-tuotantona esitellään Mikko Niskasen käsikirjoittama ja ohjaama neliosainen tv-elokuva ”Kahdeksan surmanluotia” vuodelta 1972. Tv-sarjan pohjalta tehtiin myös samanniminen lyhennetty kokoillan elokuva. Niskasen elokuvassa poliisin rooli oli keskeinen vaikkakaan ei päärooli.

Elokuva perustuu osittain tositahtumiin. Vuonna 1969 Pihtiputaalla 33-vuotias pienviljelijä surmasi neljä poliisia, jotka olivat tulleet ilmoituksen perusteella pidättämään häntä. Poliisin saamien ennakkotietojen mukaan tiedettiin tekijän ammuskelleen kotona, ja siksi poliisit olivat varustautuneet virka-aseiden lisäksi Suomi-konepistoolilla. Surmateko on Suomen poliisin historiassa traagisuudessaan ainoa laatuaan: koskaan yhtä monta poliisia ei ole kuollut kerralla virkatehtävissä. Nykytermein puhuttaisiin joukkosurmasta.

Niskasen elokuva valmistui vain kolme vuotta poliisiturmien jälkeen. Elokuva tulee tarkastella aikakauden poliittis-kulttuurisessa kehityksessä. Yhteiskunnallinen keskustelu kiihtyi 1960-luvun lopulla ja tv sai kritiikistä osansa. Etenkin ulkomaisia sarjoja moitittiin väkivaltaisiksi ja epärealistisiksi. Ylen informatiivisessa ohjelmepoliittisessa julistuksessa 1966 asetettiin television tehtäväksi ”oikeisiin tietoihin ja tosiasioihin perustuvan maailmankuvan tarjoaminen”. Keskustelua tuli herättää ja erilaisia, radikaalijakin mielipiteitä piti esittää.

TAPAHTUMAT JA HENKILÖHÄHMOT
ON TEHTÄVÄ SELLAISIKSI, ETTEI
NIITÄ VOI TODELLISUUTEEN
SELLAISENAAN YHDISTÄÄ.

”Tiesin heti, että Pihtiputaan laukaukset päättivät pitkän ja johdonmukaisen tapahtumaketjun. Tajusin, että tässä oli taustalla kokonainen ongelmakenttä”, kertoi Niskanen elokuvastaan. Vastaanotto oli ylistävä, elokuva sai Jussi-palkinnot parhaasta ohjauksesta ja miespääosasta. Niskaselle myönnettiin myös 1972 Valtion elokuvataiteilijapalkinto. Tv-draama korosti olosuhteiden merkitystä ja päähenkilö nähtiin niiden ”uhrina”. Esillä olivat maaseudun työttömyys, syrjäytyminen sekä päättäjien ja tavallisen kansan välinen kiulu. Valtaapitävien päätöksiä toteuttaneet poliisit olivat draaman sijaiskärsijöitä.

Niskasen elokuvan taiteelliset ansiot ovat kiistattomat. Elokuvakriitikot valitsivat sen Ylen uutisten kyselyssä 2012 kymmenen parhaimman suomalaisen elokuvan joukkoon. Viimeisin kansainvälinen huomionosoitus oli, kun elokuva esitettiin New Yorkin Museum of Modern Artissa lokakuussa 2013. The New York Times -lehti julkaisi elokuvasta perusteellisen arvostelun, jossa sitä pidettiin loisteliaana. Arvostelussa viitattiin rohkeasti jopa siihen, että Niskasen elokuva olisi esikuva rikossarjoille ”The Wire” (Langalla), ”Breaking Bad” ja ”The Killing” (Jälkiä jättämättä). Kaikissa mainituissa tuotannoissa tarkastellaan rikosta eri perspektiiveistä. Tapahtumiin mahdollisesti johtaneita syitä tarkastellaan myös tekijän näkökulmasta.

Pihtiputaan poliisisurmien esitutkimamateriaalin perusteella tapahtumista

piirtyy kuitenkin erilainen kuva kuin elokuvassa. Noin kymmenen minuutin kohtauksessa poliisien surmaaminen kuvataan väsyneen, hätäntyneen ja paniikissa olevan miehen teoksi, joka tapahtui etäältä ampuen. Kun mies näkee poliisien lähestyvän taloa, hän ampuu neljä ensimmäistä laukausta talon sisältä ja seuraavat kaksi pihalta.

Kaksi viimeistä laukausta kuuluvat vain ääninä. Ainoastaan ensimmäisten laukausten jälkeen näytetään, kuinka osa uhreista kaatuu maahan ja osa yrittää ryömiä piiloon. Lopuksi kauempaa kuvaten näytetään, kun mies laittaa aseensa lumihankeen pystyyn yhden uhrin viereen ja lähtee kävelemään polkua pitkin naapuritaloon.

Esitutkimamateriaalin mukaan teko sisälsi yksityiskohtia, jotka eivät tue tekijän paniikkia tai hätäntymistä. Teon julmimmat osuudet eivät tule esille elokuvassa. Neljä poliisia käveli lumista polkua peräkkäin kohti taloa. Mies avasi tulen Sako-metsästyskiväärillä (7x33 kaliiberia) eteisen ikkunasta poliisien ollessa n. 50 metrin etäisyydellä. Kaksi poliiseista kaatui polulle, kolmas polulta vasemmalle ja neljäs juoksi suojaan kuusen taakse. Mies jatkoi ampumista, meni lopuksi ulos ja ampui yhtä maassa makaavaa ja toista pakoon pyrkinyttä konstaapelia kuolettavasti teloitustyyliin lähietäisyydeltä uhrien ollessa vielä elossa. Surmien jälkeen mies asetti ascensa pystyyn ensiksi surmatun viereen. Löy-

PIHTIPUTAAN
POLIISISURMIEN
ESITUTKINTA-
MATERIAALIN
PERUSTEELLA
TAPAHTUMISTA PIIRTYY
KUITENKIN ERILAINEN
KUVA KUIN ELOKUVASSA.

dettyjen tyhjien hylsyjen perusteella laukauksia ammuttiin ainakin kymmenen. Miksi tekijä ei lopettanut julmaa tekoaan vaan jatkoi siihen asti, että kaikki poliisit olivat varmasti kuolleet? Käsittämättömydessään tämä kysymys jää ikuiseksi arvoitukseksi.

Mies tuomittiin neljän ihmisen tahallista surmaamisesta elinkautiseen kuritushuonerangaistukseen. Hän vapautui vuonna 1982 presidentin armahduksella eli noin 12 vankeusvuoden jälkeen. Vuonna 1996 mies teki uuden henkirikoksen surmaten entisen vaimonsa. Hänet tuomittiin ensikertalaisena, koska elinkautisesta tuomiosta oli kulunut niin pitkä aika. Tuolloin tekijän elinkautistuomion armahduksesta nousi vilkas keskustelu. Fiktio luoman kuvan syyllisestä yhteiskunnan uhrina katsottiin vaikuttaneen liiaksi vapautuspäätökseen.

Niskanen oli todennäköisesti tutustunut poliisin esitutkintamateriaaliin. Taiteilijalle kuuluu tietenkin taiteilijan vapaus, ja Niskasen elokuva on loistava esimerkki fiktion vaikuttavuudesta ja voimasta. Fiktio avulla saa helposti korostettua haluttua näkökulmaa tai häivytettyä todellisuuden kannalta olennaisia faktoja. Fiktio vastuustakin on syytä puhua, kun käsitellään todellisia tapahtumia, sillä fiktion totuudesta tulee suurelle yleisölle helposti ”virallista” totuutta. Pelkästään taiteelliseen vapauteen vedoten ei voi muunnella totuutta mielivaltaisesti. On muistettava, että todellisessa elämässä henkirikosten kärsijöitä ovat surmattujen lisäksi aina myös uhrien ja tekijän omaiset ja lähiympäristö. Esimerkiksi Pihtiputaan surmissa me-

FIKTION VASTUUSTAKIN ON
SYYTÄ PUHUA, KUN KÄSITELLÄÄN
TODELLISIA TAPAHTUMIA, SILLÄ
FIKTION TOTUUDESTA TULEE
SUURELLE YLEISÖLLE HELPOSTI
”VIRALLISTÄ” TOTUUTTA.

nehtynyttä Veikko Riihimäkeä (53 vuotta) jäivät suremaan vaimo ja yksi lapsi, Onni Saastamoista (37 vuotta) vaimo ja 3 kuukauden ikäinen vauva, Pentti Turpeista (33 vuotta) vaimo ja neljä lasta ja Mauno Poikimäkeä (31 vuotta) vaimo ja kaksi lasta.

* * *

Television katselu kulutti suomalaisten vapaa-ajasta noin neljäsosan 1980-luvulla. Uusi kanava MTV3 osti ohjelmia ulkomaisilta tuotantoyhtiöiltä. Satelliittija kaapelitelevisiot näkyivät jo, ohjelmat lisääntyivät, kanavilla ”surf-failtiin” kaukosäätimillä ja videoilta katsottiin ohjelmia uusiksi. Ulkomaiset poliisisarjat seikkailivat suomalaisiin olohuoneisiin. Saksalainen ”Vanha kettu” sai uskollisen katselijakunnan, yhdysvaltalaiset ”Hill Street Blues” ja ”Miami Vice” olivat lajityyppinsä esikuvia. Suomessa tuotettiin tv-jännitystä dekkarien pohjalta.

Åke Lindman ohjasi Matti Yrjänä Joensuun kirjoihin perustuvat ”Harjunpää och kalla döden” (1983) ja ”Harjunpää och antastaren” (1985). Matti Kassila tarttui Pentti Kirstilän rikostutkija Hanhivaaran hahmoon elokuvassa ”Jäähäväiset presidentille” (tv-esitys 1989), samoin Anssi Mänttari tv-elokuvissa ”Isku vasten kasvoja” ja ”Jumalia ei uhmata” (1988). Näissä Hanhivaaraa esitti Antti Litja.

”Tankki täyteen” -sarjasta luotiin

TV2:lla spin-off-komedia Reinikainen, josta tehtiin pilottiosa ja 15 jaksoa. Lepoisaa, sanavalmista järjestyskonstaapeli Artturi Sakari Reinikaista näytteli Tenho Saurén. Hahmo kehitettiin vastakohtaksi vanhojen kotimaisten farssien ”idioottipoliiseille”. Pilkka kohdistui nyt poliisin sijasta byrokraatiaan. Käsikirjoittajat Jussi Tuominen ja Neil Hardwick latasivat tamperelaiskonstaapelin täyteen maalaisjärkeä ja tilanneälyä, joilla hän laukaisi hankalatkin tilanteet. Komedian suunnittelu- ja tekovaiheessa tekijät tutustuivat Tampereen poliisilaitokseen ja sen henkilökuntaan.

KÄSIKIRJOITTAJAT
JUSSI TUOMINEN JA
NEIL HARDWICK
LATASIVAT
TAMPERELÄIS-
KONSTAAPELIN TÄYTEEN
MAALAI SJÄRKEÄ
JA TILANNEÄLYÄ,
JOILLA HÄN LAUKAISI
HANKALATKIN
TILANTEET.

Sarjan muita poliisihahmoja olivat suomea hitaasti puhuva, ruotsinkielinen konstaapeli Ek, pessimistinen ja hieman onneton vanhempi konstaapeli Hautamäki, vakavamielinen konstaapeli Jänkälä sekä erikoisella ”englannilla” lauleskeleva, naistenmiehenä itseään pitävä konstaapeli Kataja. Yli-

komisario Rautakallion aika kävi työhuoneessa pitkäksi, mutta julkisivu pysyi moitteettomana: ”Eihän sitä muuten ylikomisarioksi pääsisikään.” Komedia tuotti joukon pitkään eläneitä sutkautuksia.

Reinikainen lottoaa kioskilla: Oon meinaan ennenkin voittanut markalla neljäkymppiä.

Myyjä: Ohbob. Mitäs teit niin kauheella summalla?

Reinikainen: No suurin osa meni viinaan

ja naisiin. Ja sitten loput mää panin laittaen turhuuksiin.

Komediaa seurasi 2,4 miljoonaa suomalaista. Se voitti Venla- ja Telvis-palkinnot mm. hauskimpana suomalaisena tv-ohjelmana. Reinikaisesta kasvoi kansansuosikki, joka kelpasi sekä poliisien että juoppojen sankariksi. Sarjaa on nähty uusintana useita kertoja ja suosio näyttää pysyvän.

Moni poliisi on todennut Reinikaisen olevan kaikkien aikojen paras poliisin PR-mies. Tampereen poliisilaitoksen entinen tiedottaja Seppo Rantanen oli järjestelmässä Reinikais-sarjan kuvauksia poliisilaitoksella. Hänen mukaansa Reinikainen lähensi poliisiin ja kansalaisten suhdetta. Poliisi ei ollut enää tiukkailmeinen tuppisuu, joka käveli keskellä katua eikä puhua pukahtanut kuin tilanteen niin vaatiessa. Reinikainen käyttää mainiosti poliisiin tehokkainta voimankäyttövälinettä, ”turpavärkkiä”. Poliisissa kiertää useita tarinoita, joissa näkyy Reinikaisen vaikutus tositilanteissa. Yksi niistä kertoo poliisista, joka matkusti vapaa-ajallaan kaupunkiliikenteen linja-autossa. Humalainen mies häiritsti yksinäistä naismatkustajaa eikä uskonut naisen pyyntöjä siirtyä toiseen paikkaan istumaan. Poliisi mietti mielessään, mitäköhän Reinikainen tekisi tässä tilanteessa. Niinpä hän sitten sai häirikön huomion itseensä, kun totesi reinikaismaiseen tyyliin:

No moro vaan, on muuten sitte niin maan perusteellisen pimmeetä näin syksyllä. Ei meinaa millään näbrä eres etteensä. Mää tualla kattelin että ompas tutun näkönen miäs, ja aattelin, että tuun kattoon että mitä se Pena täällä nätille tytölle juttelee.

MONI POLIISI ON TODENNUT
REINIKAISEN OLEVAN KAIKKIEN
AIKOJEN PARAS POLIISIN PR-MIES.

POLIISI MIETTI MIELESSÄÄN,
MITÄKÖHÄN REINIKAINEN TEKISI
TÄSSÄ TILANTEESSA.

Arvata saattaa, ettei kyseessä ollut Pena eikä sen paremmin kertojan tuttu-kaan, mutta naismatkustaja sai olla rauhasa, kun ”kaverukset” alkoivat muistella, mistä voisivat toisensa tuntea.

* * *

Vuonna 2000 Suomessa sai valita neljältä tv-kanavalta ohjelmia 56 tuntia päivässä. Internet tuli koteihin ja tv:n katselun kasvu pysähtyi. Ulkomaiset sarjat lisääntyivät edelleen. Vuonna 2010 kaikilla pääkanavilla oli omat poliisi- ja rikossarjansa. Sarjat toistivat usein vanhoja sankaritaruja, joissa sankari suojeli yhteisöä pahalta. Vähitellen kerronta muuttui, rikoksia ratkottiin jo tiimityönä. Poliisit kuvattiin nyt yksilöiksi tunteineen ja taustoineen. Yhteiskunta nähtiin entistä synkempänä. Paha ei aina saanutkaan palkkaansa, etenkin ruotsalaisissa sarjoissa ”Komisario Beck” ja ”Wallander”. Fiktiivisiä kotimaisia sarjoja 1990-luvulla oli mm. Peter Lindholmin ”Isältä pojalle”, Åke Lindman jatkoi Harjunpää-sarjaa. 2000-luvulla tv-kanaville on tehty lisää sarjoja, keskeisissä osissa ovat poliisit. Näitä ovat mm. ”Kylmäverisesti sinun”, ”Rikospoliisi Maria Kallio”, ”Gränsfall/Rajatapaus”, ”Rikospoliisi ei laula”, ”Tappajannäköinen mies”, ”Virta” ja ”Roba”.

Televisio on tänään jokaisen suomalaisen ulottuvilla. Se on tuonut maailman lähemmäksi ja tehnyt myös paikallista kulttuuria tunnetuksi laajemmin. Alusta asti tv:n kotimaiset draamasarjat ovat

saaneet Suomessa paljon katsojia. Ne ovat peilanneet aikaansa ja muovanneet käsityksiä suomalaisuudesta. Suosituimpia ovat olleet sarjat, jotka on koettu totuudenmukaisiksi ja joiden ihmiskohtaloihin on voitu helposti samaistua.

Vuonna 2000 valmistuneesta 12-osaisesta rikossarjasta ”Raid” tuli yleisön ja kriitikoiden suosikki. Tapio Piiraisen ohjaama ja Harri Nykäsen käsikirjoitukseen perustuva tarina sijoittuu nykyaikaan: talouselämää pyörittävät monikansalliset yhtiöt ja rikollisuus on järjestäytyntä. Hämäräjuttuja penkoo poliisin lisäksi rikollisen alamaailman ”hy-

vis” Raid (Kai Lehtinen). Sarjan toinen päähenkilö on pykälistä piittaamaton, jopa anarkistinen poliisikomisario Jansson (Oiva Lohtander). Mies pitää ilmeen peruslukemilla, puhuu vähän ja viljelee kyynistä huumoria. Jansson porautuu yhdessä vanhempien konstaapelin Hopon (Pekka Huusko) ja Susisaaren (Kirsti Väänänen) kanssa syvälle korruptioon. Matkaa totuuteen vaikeuttaa pikkumainen pomo, apulaispoliisimestari Hakala (Tuula Nyman). ”Raid” voitti vuonna 2000 neljä Venla-palkintoa: paras draama-sarja, käsikirjoitus, ohjaus ja miespääosa (Oiva Lohtander).

”Pasila” on humoristinen aikuisille suunnattu pürrossarja. Ensiesitys oli vuonna 2007. Tietokoneella animoitu tv-sarja käsittelee poliisin arkea satiirisesti. Pasilan piti kestää vain yksi tuotantokausi, mutta suosion vuoksi sitä tehdään edelleen. Laitoksella rikoksia ratkoo ”nuorempi komisario” Kyösti

VÄHITELLEN KERRONTA
MUUTTUI, RIKOKSIA
RÄTKOTTIIN JO
TIIMITYÖNÄ.

Pöysti, neuroottinen älykkö, joka imee tuttia aina paitsi juodessaan viinaa ja suudellensa. Hänen paras kaverinsa on laitoksen ainut täysjärkinen, joustava, perheellinen nuorempi konstaapeli Tommi Neponen. Käytökseltään miesmäisin, varsinainen ”macho” on naiskonstaapeli Helga. Pasilan rutiinittöitä hoitaa ”jännästi” filosofoiva Pekka Routalempi. Vanhan ajan poliisimestarin Rauno Repomiehen lääkitys ei aina ole kohdallaan.

Draamasarja ”Taivaan tulien” pääosassa on vanhempi konstaapeli Rauni Väänänen, joka palaa Espoosta kotiseudulle Kemijärvelle järjestyspoliisiksi ja selvittämään omaa menneisyyttään. Elämä on erilaista kuin etelässä, ja miehinen lappilainen ympäristö suhtautuu naispoliisiin ensin ihmetellen. Yhteisön arvostus on ansaittava. Rauni on aluksi tiukkaotteinen mutta oppii käyttämään psykologista silmää työssään. Pohjoisen tavoille häntä ohjaavat leppoisa, ihmisluontoa tunteva poliisipäällikkö Kauko Junni ja partiokaveri, luonnossa viihtyvä, yksin elävä ”urospoliisi” Aimo Peltoniemi. Sarjan päähenkilöt ovat poliiseja, mutta juonen keskiössä eivät ole pelkät rikokset vaan poliisin ihmissuhdetyö.

Kemijärven maisemat, sarjan tapahtumat ja kuvitteellisen ja todellisen maailman välinen rikottu raja ovat ”koukuttaneet” noin 1,3 miljoonaa katsojaa. Lapin poliisilaitoksen oikealla Kemijärven poliisiasemalla tunnistetaan draamasta aito, hyvä poliisityön henki, vaikka fiktio ei kaikin osin toimikaan todellisuuden ehdoilla. Sarjan neljäs tuotantokausi tehtiin

SARJAN PÄÄHENKILÖT OVAT
POLIISEJA, MUTTA JUONEN
KESKIÖSSÄ EIVÄT OLE PELKÄT
RIKOKSET VAAN POLIISIN
IHMISSUHDETYÖ.

kevällä ja kesällä 2013. Vuonna 2008 ohjaaja, käsikirjoittaja ja näyttelijä Kari Väänänen sai Erikois-Venlan palkinnoksi Taivaan tulet -tuotannosta.

* * *

”En hakkaa asiakasta tuollilla päähän joka päivä, en edes joka viikko.” Näin totesi talousrikostutkinnassa työskentelevä vanhempi rikoskonstaapeli ja kirjailija Mikko Karppi eräässä haastattelussaan. Tämä huumorilla heitetty ja provosoivasti ilmaistu kommentti kuvaa hienosti poliisien näkemyksiä poliisisarjoista sekä tosielämän ja fiktion välistä kuulua. Draaman ja jännitteen vuoksi poliisisarjoihin luodaan varsinkin kuulustelutilanteisiin sinne kuulumattomia asioita: kiristystä, uhkailua, jopa väkivaltaa. Tv-sarjojen harhat ja virheellisyudet myös ärsyttävät poliiseja eniten. Tv-sarjan action-keskeisyys ja toimintatapojen alkeelliset virheet vaikuttavat myös eniten kansalaisten mielikuviin poliisin työstä. Fiktiosta tulee vaihkaa ”totta” tai ainakin se antaa vahvoja mielikuvia, miten poliisi toimii.

Vuoden poliisiksi vuonna 2008 valittu Leo Gullsten toteaa suurimpia poliisisarjojen harhakuvia olevan, että ihmiset saataisiin puhumaan pakottamalla. Käytännössä juttelu on enemmän leppoista kahvipöytäkeskustelua. Poliisin tehtävä on tutkimalla löytää totuus, ei lähteä tuomitsemaan. Poliisit moittivat fiktiopoliisien inhimillisyyden puutetta. Poliiseista tehdään tiukkoja ja kovapintaisia; läm-

min huumori ja välittäminen puuttuvat. Monen poliisin mukaan yhtään juttua ei tosielämässä pääsisi menestyksekkäästi tutkimaan, jos suhtautuisi epäilyihin yhtä työkeästi kuin sarjoissa. Lisäksi fiktiopoliisit ovat usein ”hölösuita”. Oikeassa elämässä poliisilla on vaihtoehtoisuus, joten poliisi ei kerro yksityiskohtia tapauksista eteenpäin siihen tyyliin kuin sarjoissa tehdään. Tosielämässä myös käyttäytyään korrektisti

POLIISIT MOITTIVAT
FIKTIOPOLIISIEN
INHIMILLISYYDEN
PUUTETTA.

eikä vastapuolta haluta shokeeraata rankeilla yksityiskohdilla retostelemalla.

”Ensimmäistä kroppakeikkaa ei ikinä unohda, se on jäänyt ikuisesti verkkokalvolle”, kertoo rikosylikomisario Juha Rautaheimo, jolla on vuosikymmenien työura Helsingin poliisilaitoksen väkivaltayksikössä. Hän pohtiikin pitkään, miten poliisisarjojen rikosjutut ovat ”steriilejä”. Homma hoidetaan suoraviivaisen yksinkertaisesti, nopeasti ja jopa rutiininomaisesti. Tutkintapaikalle menevä poliisi käy läpi monenlaisia ajatuksia, aistimuksia ja tunnetiloja. Kokoneen ammattilaisen harjaantunut silmä osaa havaita monenlaista, mutta kokemattomammalle konstaapelille kokemus on aina mielenjäävä ja vaikuttava. Varsinkin itsemurhat tai lapsiin kohdistuneet rikokset sisältävät monenlaista tunnetta myös kokeneelle poliisille. Tutkintapaikka on aina kaikilla aisteilla koettava kokemus. Sen tavoittaminen jää fiktiossa usein ohueksi, näin toteaa useampikin poliisi.

* * *

Usein poliisisarjoissa mässäillään henkirikosten karmivilla yksityiskohdilla ja luodaan niillä jännittävää intensiteettiä tarinaan. Todellisuudessakin poliisi kohtaa työssään ihmiselämän suurimpia ja raskaimpia tragedioita sekä ajoittain käsittämätöntä pahuutta. Kun poliiseille on esitetty kysymys, mikä saa heidät kestämään esim. raajan henkirikospaikan tutkinnan, vastaukset ovat samansuuntaisia: Työnä on kerätä todisteet, jotta juttu selviäisi mahdollisimman pian. Se on se päämäärä, johon pyritään. Koulutuksen ja kokemuksen tuomat tiedot ja taidot otetaan käyttöön ja ne valjastetaan ammatilliseen onnistumiseen. Tämä ei tarkoita tietenkään, että kokeneinkaan tutkija olisi tunteeton, mutta omat tunteet on pidettävä ammatillisesti sivussa.

Toistuvasti tulee esille myös lähimpien työtovereiden tuki ja ”poliisihuumori”. Viimeksi mainittua on kuvailtu mm. seuraavasti: härskiä, roisia, alatyylisiä, mautonta – mutta auttaa selviytymään. Monilla muillakin ammateilla on sisäpiirihumorinsa, joka ulkopuolisesta kuulijasta voi tuntua tilanteeseen sopimattomalta ja arveluttavalta. Ronski ”läpänheitto” ei ole suinkaan itsetarkoitus, vaan se on osa ammattikieltä ja on yksi keino luoda ahdistavaan tilanteeseen helpotusta.

Poliisien vapaa-aikaa ja rankkojen juttujen jälkihoitoa tuodaan enemmän esille 2000-luvun poliisisarjoissa, mutta kuitenkin vain ohimennen ja viittauksenomaisesti. Varsinkin ulkomaisten sarjojen kovapintaiset ja kaikenkestävät poliisikonkarit tuntuvat kovin konemaisilta ja kylmiltä. Toisaalta niin poliisisarjoissa kuin todellisuudessakin mennään usein rankan

TUTKINTAPAIKKA ON AINA
KAIKILLA AISTEILLA KOETTAVA
KOKEMUS. SEN TAVOITTAMINEN JÄÄ
FIKTIOSSA USEIN OHUEKSI, NÄIN
TOTEAA USEAMPIKIN POLIISI.

TODELLISUUDESSAKIN POLIISI
KOHTAA TYÖSSÄÄN IHMISELÄMÄN
SUURIMPJA JA RASKAIMPIA
TRAGEDIOITA SEKÄ AJOITTAIN
KÄSITTÄMÄTÖNTÄ PAHUUTTA.

työvuoron jälkeen ottamaan muutama ja käydään yhdessä työkaverien kanssa tilannetta läpi. Perhe-elämän vaikeuksia kuvataan myös sarjoissa, eikä poliisin työn ja perhe-elämän yhdistäminen ole aina todellisuudessaakaan helppoa.

Suosittu amerikkalaisarja C.S.I. on vaikuttanut paljon mielikuviiin teknisestä rikostutkinnasta. Katsoja saa esimerkiksi usein sellaisen käsityksen, että kun kotietsintää lähdetään tekemään, paikalle saapuu ensimmäisenä päällystö eli komisario ja ylikomisario. Tosielämässä asia menee aivan toisella tavalla. Myös kontaminaatoriski unohdetaan sarjassa lähes täysin: naistutkijat sipsuttelevat korkkareissa hiukset hulmuten tutkintapaikalle ja suojavälineeksi riittävät kumihanskat. ”Ei tarvita kuin yksi aivastus ja tutkintapaikka on täynnä sinne kuulumatonta DNA:ta”, toteaa Juha Rautaheimo. Lisäksi sarjoista välittyy kuva, että tilanteet etenevät nopeasti. Tutkittavana on vain yksi juttu, kun taas tosielämässä poliisilla voi olla monta eri juttua yhtäaikaisesti tutkinnassa. Sarjassa käytetään huipputeknisiä menetelmiä ja etsityt asiat löytyvät nopeasti. Rautaheimon mukaan kokenut sormenjälkitutkija luuppinsa kanssa voi joskus ratkaista jutun paremmin kuin mikään DNA-analyysi.

Poliisit kohtaavat aina välillä tilanteita, joissa kansalaiset ovat omaksuneet ulkomaisista poliisisarjoista virheellisiä tai harhaanjohtavia toimintatapoja. Putkaan vietävä saattaa esittää järjestyspartiolle olevansa oikeutettu ”yhteen puhelinsoittoon”, ja kotibileitä rauhoittamaan tul-

leelta partiolta voidaan kysellä kotietsintä-lupaa. Lisäksi suomalaisen poliisin työssä on huomattavasti vähemmän actionia kuin poliisisarjat antavat ymmärtää. Poliisin työpäivään kuuluu paljon arkisia ja kuivakkaitakin rutineja,

esimerkiksi kuulustelupöytäkirjojen ja erilaisten raporttien kirjoittamista. Nämä eivät kuitenkaan juurikaan näy poliisisarjoissa, vaan poliisityöstä otetaan esille jännityksen kannalta parhaiten toimivat osiot. Jännittävyyttä saadaan aikaiseksi, kun pyssyn kanssa heilutaan kaupungilla ja autot räjähtelevät taustalla. Mikko Karppi toteaaakin, ettei pyssyn paukuttelu ole sellaista jokapäiväistä poliisityötä, joka olisi rutiinia tai tapahtuisi kuin itsestään ja miettimättä. Aseella uhkaaminen on hyvin poikkeuksellista.

Poliisi katselee siis oman ammatinvalintansa perusteella varsin kriittisesti poliisiaiheisia fiktiosarjoja. Viime vuosina ovat lisääntyneet tosi-tv-tuotannot, jotka esittelevät eri ammattien, esim. poliisien, pelastuslaitoksen tai sairaalan arkipäivää. Monet kuvittelevat, että poliisit hyvinkin mielellään katselisivat omasta työstään kertovia dokumentaarisia ohjelmia. Itse asiassa poliisit eivät juuri seuraa poliisityötä kuvaavia hyviäkään tosi-tv-ohjelmia, sillä työ tarjoaa realismia tarpeeksi eikä siihen enää vapaa-ajalla haluta palata.

Jim-kanavan Poliisit-sarja on tavoittanut kiitettävästi katsojia. Sarja on myös omalta osaltaan vahvistanut ymmärrystä poliisin työn ihmisläheisyydestä. Poliisi kohtaa työvuoronsa aikana ihmiselämän ilot ja murheet, surun ja vihan,

LISÄKSI SARJOISTA
VÄLITTYY KUVA, ETTÄ
TILANTEET ETENEVÄT
NOPEASTI.

eikä työ ole vain autolla kaahailua ja voi-mankäyttöä.

Poliisit suhtautuvat omasta ammatistaan kertoviin reality-sarjoihin hieman ristiriitaisesti. Osa pitää niitä jopa ennaltaehkävänä toimintana, osa vain poliisi-työn ”rusinat pullasta” -esittelynä. Erään vanhemman ja kokeneemman poliisin toiveena oli, että Poliisit-sarjaan pitäisi saada myös osuus poliisi-työn kuivista ruutiineista. Hän mainitsi poliisin lukuisat, alati uusiutuvat tietojärjestelmät, esimerkiksi matkanhallintaohjelma M2:n käytön ja matkalaskujen laatimisen tuskan. Tosin hän ei vakuuttunut, että katsojien mielenkiinto välttämättä riittäisi tapahtuman seuraamiseen, varsinkaan kun jatkuva sensuroiva ”piip”-ääni peittäisi poliisimiehen ärsyntyneet manailut.

LÄHTEILLE

- Poliisi fiktiossa -näyttelyjulkaisu Dekkaristi: http://www.poliisimuseo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisimuseowwwstructure/24420_Dekkaristi_netti.pdf?398e4f1109aed288
- Hale, Mike: ”Follow the Tracks of the Crime Drama. Mikko Niskanen’s ‘Eight Deadly Shots’ May Seem Familiar.” The New York Times 13.10.2013. – Julkaistu The New York Timesin verkkosivuilla 11.10.2013: http://www.nytimes.com/2013/10/13/arts/television/mikko-niskanens-eight-deadly-shots-may-seem-familiar.html?_r=2&.

ITSE ASIASSA POLIISIT EIVÄT
JUURI SEURAA POLIISITYÖTÄ
KUVAAVIA HYVIÄKÄÄN TOSI-TV-
OHJELMIA, SILLÄ TYÖ TARJOAA
REALISMIA TARPEEKSI EIKÄ
SIIHEN ENÄÄ VAPAA-AJALLA HALUTA
PALATA.

“Asia alkoi menemään poliisin näkökulmasta huonompaan suuntaan. Ruumiista löydettiin monia eri aineita ja vatsalaukusta myös.”

ELINA KATAJAMÄKI

KJEMPEBRA! – VAIHTO-OPISKELIJANA NORJAN POLIISIKORKEAKOULUSSA

VANHEMPI KONSTAPELI ELINA KATAJAMÄKI TOIMII LAPIN POLIISILAITOKSEN VIESTINTÄPÄÄLLIKKÖNÄ. HÄN VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2013. VALMISTUTTUAN HÄN TYÖSKENTELI RIKOSTUTKIJANA ITÄ-UUDENMAAN POLIISILAITOKSESSA JA SEN JÄLKEEN YLITARKASTAJANA SISÄMINISTERIÖSSÄ.

ENNEN POLIISIURAA KATAJAMÄKI ON OPISKELLUT FILOSOFIAN MAISTERIKSI JA TYÖSKENNELLYT TOIMITTAJANA MUUN MUASSA POLIISI-TV:ssÄ.

KATAJAMÄKI ON RESERVIN YLILUUTNANTTI. HÄN ON PALVELLUT AFGANISTANISSA SOTILAALLISEN KRIISINHALLINNAN TEHTÄVISSÄ.

Vaikka poliisin työ on tiukasti sidoksissa kotimaiseen lainsäädäntöön, ei se kuitenkaan tarkoita, etteikö muualta maailmasta voisi saada hyviä ideoita työn tekemiseen. Poliisiammattikorkeakoulu on mukana Nordcop-yhteistyössä, jonka kautta pohjoismaiset poliisiopiskelijat pääsevät vuosittain vaihto-ohjelmiin muihin pohjoismaihin. Tämä päiväkirja kertoo vaihto-opiskelijajaksostani Norjassa keväällä 2013.

Maanantai 8.4.

Oslon lentokentällä vastassa oli Norjan Politihøgskolenin kansainvälisen osaston työntekijä, joka pahoitteli, ettemme me suomalaiset, minä ja Jan, saapuneet jo sunnuntaina, kuten muut ulkomaalaiset opiskelijat. Hän kertoi lähettäneensä asiasta pyynnön Suomeen Poliisiammattikorkeakoulun yhteyshenkilölle. Tieto lienee muuttunut matkalla, sillä meille oli ilmoitettu, ettemme ehdottomasti voi mennä ennen maanantaita, sillä kukaan ei olisi vastassa. Myöhäisen saapumisen vuoksi emme ennättäneet mukaan avausluennolle.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Kongsvingerin koulutuskeskuksessa tapasimme kouluttajia, kurssin johtajan ja muuta henkilöstöä. Virkavaatteiden vaihtamisen ja lounaan jälkeen kuitasimme aseet. Pian koko 60 hengen vahvuinen kurssi kiersi voimistelusalin seinänvierustoja, kun kuivaharjoitteluna käytiin läpi aseotteita.

Aseet ovat samanlaisia kaikkialla, mutta voi pojat, kuinka niiden käsittely voikaan erota maittain. Kun suomalaisen poliisin aseotteet on kaiverrettu selkärankaan, niistä ei noin vain opi pois. Koska lihasmuistia on hidadasta kouluttaa uudelleen, itsensä tunsii toistaitoiseksi norjalaisia versioita opetellessa.

Vaihto-opiskelijat syövät poliisikorkeakoulun laskuun, mutta norjalaisopiskelijoille ruoka on omakustanteista. Ateriat maksavat heille 4–6 euroa kerralta. Ilmeisesti juuri hinta pakottaa ruokalan huolehtimaan siitä, että tarjottava ruoka on erinomaista, muutoin lähikaupan eväät houkuttavat lounaslinjaa enemmän.

Tiistai 9.4.

Norjalaisilla opiskelijoilla oli esittää kaksi näkökulmaa siihen, miksi operatiivisella leirillä herätään joka aamu kello 6.15 alkavalle aamulenkille. Ensimmäisen näkemyksen mukaan kyse on siitä, että kurssilaiset tekevät jotain yhdessä. Mäeltä, jonne aamuisin juostiin, ei saanut juosta alas ennen kuin kaikki olivat perillä ylhäällä. Yhdessä tekemisen meininkiä siinä ei kuitenkaan juuri ollut, el-

lei mukaan lasketa sitä, että kaikki olivat yhtä näreissään ylämäkijuoksusta aamupakkasessa.

Toinen, kenties uskottavampi näkemys oli se, että aamulenkellä halutaan pitää kurssille kuria. Ainakaan myöhään iltaan ei kannata valvoa, eikä varsinkaan juhlia, mikäli mieli ylös kuuden korvilla ja lenkkareissa ylämäkeen.

Kuri oli muutenkin läsnä pienissä asioissa: aamut ja lounastuntien jälkeiset harjoitukset alkoivat kokoontumispaikalta, jossa menttiin joukkueiden sisällä ryhmittäin jonoihin

ja jonon johtajat ilmoittivat kurssin johtajalle kaikkien olevan paikalla. Sen jälkeen otettiin hieman asento-lepo-komentoja ja saatiin ohjeita alkavasta harjoituksesta. Suomalaisen varusmiespalveluksen ja poliisikoulutuksen käyneelle meno muistutti enemmän ensimmäistä kuin jälkimmäistä.

Ensimmäisenä kokonaisuena kurssipäivänä päästiin soveltamaan opittuja aseotteita ja asentoja sekä käytäntöjä todellisuudessa, kun koko päivä kului pistooliammunnan parissa. Kouluttajan asenne oli ihastuttava: meno oli vauhdikasta, iloista ja kannustavaa. Kouluttaja ei jaaritellut turhia, mutta näytti kyllä tarkkaan, mitä seuraavaksi oli tulossa. Ei haitannut, vaikka ymmärsi puheesta keskimäärin vain joka viidennen sanan.

Ensimmäisenä päivänä laukauksia ammuttiin pitkälti kolmatta sataa. Ja hylsy oli toki kerättävä itse pois märästä ja sulavasta maasta. Ampumaradalla kont-

KUN SUOMALAISEN
POLIISIN ASEOTTEET
ON KAIVERRETTU
SELKÄRANKAAN, NIISTÄ
EI NOIN VAIN OPI POIS.

tailu todisti, ettei suomalaisen poliisin kenttähaalarin vedenpitävyys ole aivan samaa luokkaa kuin norjalaiskollegoiden asu. Pelkästään harjoitustoimintaan tarkoitettuna kaksiosaisen, teknistä kangasta oleva asu on valmistanut maan ylpeys, Helly Hansen.

Vaikka päivä oli alkanut varhain ja sisältänyt rutkasti raitista ilmaa, jaksoivat useimmat lähteä vielä illallakin urheilemaan. Kuntosali oli varustelultaan perusmuotoinen, joskaan vapaita tankoja tai maastavetopaikkaa ei ollut. Onneksi aivan kaikki laitoksen opiskelijat eivät tulleet sinne samaan aikaan, sillä melko ahdasta siellä oli nytkin.

Keskiviikko 10.4.

Toisena kokonaisuena ampumaratapäivänä ero suomalaisen poliisin ampumaharjoitteluun kirkastui. Siinä missä meillä harjoitukset keskittyvät ensisijaisesti työelämän tilanteiden ennakkointiin, norjalaisten harjoittelu tähtäsi puhtaasti ampumatestiin, joka leiriläisillä olisi edessä.

Suomessa tasokoe ammutaan ennen työharjoitteluun lähtöä, mutta Norjassa vasta joitain viikkoja ennen valmistumista; sitä ennen virkatehtävissä on turha haaveilla aseiden käytöstä. Toihin ei pääse, ellei sekä pistoolin että konepistoolin tasokoe ole hyväksytysti suoritettuna.

Kaikki ammunnat ammuttiin raskaat suojaliivit yllä. Tätä perusteltiin sillä, että aseenkäyttötilanteen koittaessa Norjan poliisi kiskaisee aina raskaan suojaliivin ylleen. Tähän meilläkin toki pyritään, mutta suurin ero on se, että siinä missä suomalaisen poliisin ase kulkee aina yöllä, norjalaisen poliisin ase on pää-

SUOMALAISEN
VARUSMIESPALVELUKSEN JA
POLIISIKOULUTUKSEN KÄYNEELLE
MENO MUISTUTTI ENEMMÄN
ENSIMMÄISTÄ KUIN JÄLKIMMÄISTÄ.

TOISENA KOKONAISENA
AMPUMARATAPÄIVÄNÄ ERO
SUOMALAISEN POLIISIN
AMPUMAHARJOITTELUUN KIRKASTUI.

asiassa lukitussa lokerossa virka-autossa. Sieltä se otetaan esiin tarpeen tullen, joten samalla voi poimia raskaan liivinkin.

Ammuntojen jälkeen rata putsattiin muutamasta tuhannesta hylsystä. Vaikka osa joukosta selvästi vältteli noukkimista, kilisivät hylsyt laariin sitä tahtia, että mikä tahansa siivousfirma olisi ottanut tämän joukon töihin!

Torstai 11.4.

Ensimmäisen kerran päiväohjelmassa, eli dagsedelissä, ei ollut mainintaa raskaasta suojaaliivistä, johon hartiat ja selkät ovat saaneet totutella alkuvuikon. Luvasa oli taktiikkaopetusta, joten meidän joukkueemme pakattiin pakettiautoihin. Meidät kuljetettiin vajaan kymmenen kilometrin päähän teollisuusalueelle, jossa sijaitsi poliisin koulutuskäyttöön otettu tyhjät teollisuuskiinteistö.

Päivä alkoi oppitunnilla, jonka aiheena oli Stop stick, eli norjalaisten käyttämä versio auton pysäyttämiseen tarkoitettua piikkimatosta. Tässä kohti pisteet menevät norjalaisille, sillä käytettävyydellään ja helppoudellaan Stop stick hakkaa meidän vastaavan vekottimemme mennessä tullen. Luento kuului myös lainsäädäntöä voimakeinojen käytöstä. Kuulosti kumman tutulta, kun voimankäyttöä koskevan poliisilain pykälän lopussa mainittiin voimakeinojen välttämättömyydestä, puolustettavuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Luennon jälkeen menimme asfaltoidulle pihalle

harjoittelemaan Stop stickin heittoa.

Pysäytystikkujen jälkeen opettajat antoivat meille ryhmittäin kolme pikkuautoa ja laminoidun tiepohjan. Näistä kaksi poliisiautoa ja yksi pakenijan auto piti asettaa kaistalle siten, että Stop Stickin käyttö olisi taktisesti sujuvinta. Toisilla ryhmillä sujui ilmeisesti paremmin kuin toisilla, mutta suomalaisnäkökulmasta tuntui kummalliselta, kuinka kapea-alaisesti kolme vuotta opiskelleet poliisit ajattelivat pysäytysasiaa. Ajattelu voisi kuvata siviilimäiseksi, sillä ajoneuvot aseteltiin teiden sivuun, eikä siten, että näkyvyys ja siten samalla sekä oma että sivullisten turvallisuus maksimoitaisiin. Asiaan piti tuoda hieman suomalaisnäkemystä, joka myös opettajien mielestä osoittautui oikeaksi. Vika ei varmasti ole opiskelijoissa, mutta onhan toki mielenkiintoista, jos piikkimaton käyttöperiaatteesta ei ole kerrottu opiskelijoille, jotka ovat jo vuoden olleet työelämässä.

TÄSSÄ KOHTI
PISTEET MENEVÄT
NORJALAISILLE, SILLÄ
KÄYTETTÄVYYDELLÄÄN
JA HELPPOUDELLAAN
STOP STICK HAKKAA
MEIDÄN VASTAAVAN
VEKOTTIMEMME MENNESSÄ
TULLEN.

Aamupäivän toisena rastin oli case-harjoituksia. Niiden yksinkertaisuus hämmensi suomalaisen koulutuksen saanutta, sillä norjalaisten kolmannen vuoden opiskelijoiden tehtävät olivat vaikeudeltaan meidän ensimmäisen vuoden tehtäviämme:

jokainen tehtävä oli sama, mielentilaltaan epästabili mies, jolla oli puukko kädessä. Teräaseen kanssa heiluvan kohtaaminen ei koskaan ole helppoa, mutta näissä esimerkeissä oli rakennettu tilan-

ne niin, että jokaisella noin kymmenellä rastipaikalla kohdehenkilö luopui aseestaan miltei heti käskytettäessä.

Iltapäivän opintokokonaisuudessa käsiteltiin poliisijoukon liikkumista. Tavoitteena oli turvallinen kohteeseen pääseminen. Raskaassa suojaliivissä ja pitkän aseensa kanssa liikkua meille suomalaisille tuli väistämättä mieleen varusmiespalvelus sillä erotuksella, että poliisitaktikassa henkilöiden väliset etäisyydet ovat käsivarren mittaiset sotilaallisen viiden metrin sijaan. Iltapäivä kuluikin rakennusten ja metsikön suojissa hiiviskellen.

Perjantai 12.4.

Keneltäkään ei taatusti jäänyt huomaamatta, että oli ensimmäisen leiriviikon viimeinen päivä. Tunnelma oli kevyt aamusta alkaen, vaikka aamulenkin vetänyt naiskonstaapeli laittoi meidät punnertamaan lenkin puolivälissä!

Joukkueemme päiväohjelma oli tuttu: askel kulki koulun takana sijaitsevalle pistooliradalle. Miltei koko päivän ajan ammuimme 20 metristä, sillä norjalaisten tasokoe odotti tulevana maanantaina. Kaksi aiempaa ammuntopäivää olivat tuottaneet oivalluksen norjalaisen virkaaseen liipaisimesta, ja osumat alkoivat olla juuri siellä, missä niiden kuuluikin. Jos hyvässä laukauksessa laukaustapahuma tulee puristavalla liipaisulla ikään kuin yllätyksenä, saa norjalaisten virkaaseessa tätä yllätystä odottaa hieman kauemmin kuin suomalaisessa virkaveljessään.

Meille suomalaisille eksoottisinta oli köllöttää kyljellään kuin norpanpoikanen ja ampua makuuasennosta. Norjalaisten

MEILLE SUOMALAISILLE
EKSOOTTISINTA OLI KÖLLÖTTÄÄ
KYLJELLÄÄN KUIN NORPANPOIKANEN
JA AMPUA MAKUUAASENNOSTA.

tasokokeeseen kuuluu makuuammunnan lisäksi ampuminen aikaa vastaan 50 metrin juoksupyrähdyksen kanssa. Niinpä me, suoja-
liiveissämme kovakuoriaisen näköiset konstaapelinalut, ravasimme ampumataa edestakaisin.

Toisinaan hauskuutta aiheutti joko kielimuri tai oma tottumus: yhtäkkiä pitikin ampua maalitaulun alaosaan, ”jal-koihin”, eikä tätä ymmärtänyt, tai kun ymmärsi, ei muistanut. Oli terveellistä huomata, kuinka orientoitunut sitä on-kaan osumaan keskelle maalitaulua.

Varusmiesmäinen ote oli läsnä asetarkastuksissa, joissa aseennäkö tuli puhdistuksen jälkeen näyttää kouluttajalle ennen viikonloppusäilytykseen pakkaamista. Aseiden luovutuksen jälkeen valtaosa kurssilaisista suuntasi koteihinsa tai Oslon yöhön. Vaihtarit jäivät eväslaatikon kanssa Kongsvingeriin, keskelle norjalaista peltoa.

Lauantai 13.4.

Koulutuskeskus hiljeni viikonlopuksi, kun valtaosa opiskelijoista oli kodeissaan. Vajaa kymmenkunta meistä vietti kuitenkin viikonloppunsa Kongsvingerissä. Laiska aamu ja rauhallinen päivä tulivat tarpeeseen, sillä viikolla tahti oli rivakkaa ja näitä viikkoja olisi edessä vielä kaksi.

Osalla opiskelijoista viikonloppuun kuului käynti Ruotsin puolella Charlottenbergin ostoskeskuksessa. Norjalaiset suosivat mielellään ostoksilla käyntiä itänaapurissaan, sillä hintataso on siellä tšekäläisittäin alhainen ja makeisvalkoi-

KUNTOTESTIT TOSIN
OVAT KOVEMMAT.

ma käsittämätön. Niinpä ostoskeskuk-
sen parkkipaikalla arviolta 90 prosent-
tia kaikista autoista oli
Norjan kilvissä. Illalla
suomalais-norjalainen
seurue söi hilpeinä ruot-
salaisella jauhelihalla
täytettyjä tortilloja ja katsoi miehekkäitä
elokuvia.

Sunnuntai 14.4.

Koska sunnuntaille ei ollut varattuna
ohjelmaa, oli aikaa tarkastella hieman
norjalaista poliisikoulutusta.

Norjassa on neljä poliisikoulua, jotka
sijaitsevat Oslossa, Bodössä, Kongsvingerissä sekä Stavernissa. Kouluihin haetaan kerran vuodessa yhteishaus-
sa muiden koulujen kanssa. Vaikeinta on päästä Oslossa sijaitsevaan kouluun suuren hakijamäärän vuoksi ja helpointa Bodön kouluun sen pohjoisen sijainnin ansiosta. Koulun aloittaa vuosittain reilut 700 opiskelijaa.

Poliisiksi päästäkseen on oltava Norjan kansalainen ja vähintään 20-vuotias, tai täytettävä 20 vuotta hakuvuotena. B-luokan ajo-oikeus on vaatimuksena Suomen tavoin, lisäksi on oltava terveydeltään hyvässä kunnossa ja täytettävä näkö- ja kuulovaatimukset. Rikosrekisteriä ei saa olla ja henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan on oltava sopiva poliisiin työhön. Melkein kuin suomalaisia poliiseja valitsisi. Kuntotestit tosin ovat kovemmat.

Koulutus on Norjassa kolmivuotinen. Kolmesta vuodesta ensimmäinen viete-
tään koululla opiskellen, toinen vuosi ollaan töissä jollain Norjan poliisiasemista

ja kolmas kuluu jälleen koululla. Koululla opiskellaan pitkälti samanlaisia asioita kuin Suomessa, ensimmäinen vuosi on melkein pelkkää teoriaa.

Oppiaineina koulussa on mm. sosiologiaa, lakia, rikosoikeutta, rikostutkintaa, psykologiaa ja ennaltaehkäisevää poliisityötä. Kolmas vuosi on operatiivista leiriä lukuun ottamatta myös hyvin teoriapainotteinen.

Vasta toisena vuonna, kun ollaan töissä, harjoitellaan ensimmäistä kertaa ase-käsittelyä ja ampumista, jota sitäkin vain muutaman päivän verran. Suomesta poiketen harjoittelussa olevilla poliiseilla ei siis ole oikeutta aseenkäyttöön virkatehtävillä. Vasta kolmantena vuonna järjestetään tämä kolmen viikon mittainen operatiivinen leiri, jolla ammutaan pistoolin ja MP5:n tasokokeet.

Maanantai 15.4.

Viikonloppuna satoi lunta. Sitä tuli toistakymmentä senttiä. Sunnuntai-iltana lumentulo vaihtui vedentuloksi, joten maanantaiaamun koittaessa aamulenkintie oli muuttunut jäiseksi luistinradaksi loskakuorutteella ja ampumaradasta oli tullut kahluuallas.

Norjalaisilla oli edessään leirin siihen saakka jännittävin hetki. Ampumakatoksen ilma oli siis sakeana paitsi kostean ilman aiheuttamaa, suojalaseihin häiritsevästi tarttuvaa usvaa, myös hermostuneisuutta, kun pistoolin tasokoeammunnat olivat alkamassa.

Kouluttajan mielestä kyseessä oli niin tärkeä tapahtuma, että norjalaisille tahdottiin taata täysi keskittymisrauha siirtämällä suomalaiset katsomoon testin

SUOMESTA POIKETEN
HARJOITTELUSSA OLEVILLA
POLIISEILLA EI SIIS OLE OIKEUTTA
ASENKÄYTTÖÖN VIRKATEHTÄVILLÄ.

ajaksi. Rauha olisi saattanut häiriintyä siitä, ettei ampumatestissä käytettäviä seinämiä ja sitä kautta ampumapaikkoja ollut riittävästi. Totutteluamunnoissa vesi pisaroi kauniisti alas norjalaisten Goretexiltä, kun suomalainen haalari imaisi sisäänsä kaiken maahan kertyneen veden. Niinpä ei harmitanut yhtään vapautua testin ajaksi pois ampuma-alueelta, vaihtamaan kuivaylle ja kuivattelemaan varusteita ennen iltapäivän harjoituksia.

Jotain tasokokeen vaikeudesta kertoo se, että 59:stä kurssilaisesta 11 ei läpäisyt testiä. Suomen tasokokeeseen verrattuna koe on melko kaukana työelämästä, sillä siinä ammutaan enimmäkseen aikaa vastaan. Tasokokeita verrattaessa suomalainen malli puoltaa sekä meidän että norjalaisten opiskelijoiden mielestä paikkaansa siinä, että poliisin ei ole tarkoitus ampua lyhyessä ajassa mahdollisimman monta laukausta, vaan sen sijaan olisi parempi ampua yksi hyvä ja tarkkailla vaikutuksia.

Norjalaiseen opetusmetodiin näyttää kuuluvan, että lyhyestä luennosta siirrytään suoraan case-harjoituksiin. Niinpä lounaan syötyämme kuuntelimme ensin ajoneuvon luona toimimista käsittelevän luennon ja pakkauduimme sitten autoihin ja suuntasimme jälleen teollisuus-alueelle. Suomalaiseen oppimiseen kuuluu usein käytännön ”käsityötaitojen” harjoittelemista pienemmissä paloissa, mutta Norjan mallissa kouluttajat näyttivät tilanteen ja heti sen jälkeen ryhdyt-

SUOMEN TASOKOKEESEEN
VERRATTUNA KOE
ON MELKO KAUKANA
TYÖELÄMÄSTÄ, SILLÄ
SIINÄ AMMUTAAN
ENIMMÄKSEEN AIKAA
VASTAAN.

tiin tositoimiin. Kouluttajien esimerkin jälkeen harjoittelimme siis käytännössä henkilön kiinniottamista autosta. Tapaukset alkoivat hyvin rauhallisesti ja odottelimme loppua kohti kiihtyvää tahtia.

Tapauksia käytiin läpi puolentoista tunnin ajan, eivätkä ne oleellisesti vaikeutuneet. Vaikeinta

opiskelijoille oli se, että välillä kohdehenkilö olikin aivan rauhallinen, mutta harjoituksen synnyttämä jahtivietti johdatti siihen, että myöntyväinen henkilökin revittiin vilauksessa hihastaan ulos. Suomalaisesta näkökulmasta erikoisinta oli, että norjalaiset ovat työskennelleet jo kokonaisen vuoden, ja nyt käytiin läpi tällaisia, miltei kokonaan puhuttamiseen perustuvia harjoituksia. Yritimme välillä kysyä, mitä sitten tehdään, jos henkilö todellakaan ei tahdo autosta ulos, mutta siihen ei saatu muuta vastausta kuin että ”laitetaan kaasua sisään ja odotetaan”.

Puolentoista tunnin kuluttua kouluttajat alkoivat päättää harjoitusta, sanoivat että kaikki on tässä ja hyvin meni. Sitten he ymmärsivät, että meillä olikin vielä tunti aikaa. Sitten toistettiin aivan samankaltaisia harjoituksia, mutta into oli hiipunut kuin helium vappupallosta juhannuksena.

Tiistai 16.4.

Tiistain ohjelmassa oli suomalaisittain ”jotain ihan muuta”: MP5-konepistoolilla ampumista. Norjassa MP5, *empesem*, koulutetaan ja jaetaan kaikille poliiseille, sillä koskaan ei tiedä, milloin MP5 on

paras ase käytettäväksi. Loogista kyllä, mutta epäloogista siihen nähden on se, että harjoittelussa olevat poliisit eivät sitten kuitenkaan saa kantaa tai käyttää asetta.

Ampumaradalla jokaiselle opiskelijalle jaettiin MP5:n lukko, joita kouluttajat säilyttävät meille jaetuista aseista erillään. Tämä käytäntö mahdollisti sen, että opiskelijat saattoivat säilyttää aseita huoneissansa omatoimista totuttelua varten.

MP5:llä ammutaan seisten, polvelta ja maaten. Harjoittelu käynnistettiin 20 metristä, jotta ampujat tottuisivat uuteen aseeseen. Kun totuttelulaukaukset oli ammuttu, siirryttiin 50 metriin. Tältä etäisyydeltä ammuttiin makuulta ja polvelta, sillä näissä asento on huomattavasti tukevampi ja etäisyyden kasvaessa laukauksen onnistuminen muuttuu osuamisen kannalta tärkeämmäksi.

Lopulta ammuttiin aikaa vastaan ja testattiin oppilaiden oppimia asioita. Jos päivän aikana saaduista neuvoista otti vaarin, pystyi annetussa ajassa ampumaan laukaukset tarkasti tauluun.

Keskiviikko 17.4.

Toisen joukkueen tutustuessa MP5:n saloihin meidän joukkueemme harjoitteli taktiikkaa erityisen pitkän päivän ajan. Aamupäivällä harjoittelimme etenemistä ryhmässä. Käytännössä tämä tarkoitti noin viiden hengen joukon siirtymistä turvallisesti jonossa kohteesta A kohteeseen B. Kolmisen tuntia aamupäivästä harjoittelimme etenemistä 360 asteen suojauksella pistoolin ja MP5:n kanssa.

Ensimmäisenä tehtävänä oli sovittaa joukon etenemisnopeus siten, että vii-

SUOMALASEEN OPPIMISEEN
KUULUU USEIN KÄYTÄNNÖN
"KÄSITYÖTAITOJEN"
HARJOITTELEMISTA PIENEMMISSÄ
PALOISSA, MUTTA NORJAN
MALLISSA KOULUTTAJAT NÄYTTIVÄT
TILANTEEN JA HETI SEN JÄLKEEN
RYHDYTTIIN TOSITOIMIIN.

TIISTAIN OHJELMASSA OLI
SUOMALAISITTAIN "JOTAIN IHAN
MUUTA": MP5-KONEPISTOOLILLA
AMPUMISTA.

meisenkin turvallisuus säilyy. Kun vauhti oli järkevä, lisättiin vaikeutta erilaisilla ympäristöillä. Tekniikkaa harjoiteltiin asuinrakennuksemme käytävillä ja kuumahan siinä suomalaiselle tuli haalarissa ja raskaassa liivissä. Etenkin siinä vaiheessa, kun mukaan otettiin norjalaisten käytössä oleva kilpi, celsiukset haalarin sisällä kohosivat.

Tauolla yksi kouluttajista kertoi pitkän pitkää tarinaa siitä, kuinka etenemistaktikat ovat hänen urallaan osoittautuneet kullannarvoiseksi. Harmitti, kun hankalalla murteella kerrotun tarinan huippukohdat jäivät ymmärtämättä. Eikä osannut nauraa oikeassa kohdassa.

Jos autoihin liittyneen taktiikkaharjoituksen kohdalla olikin päässyt valitsemaan kuivaharjoittelun puutetta, lounaan jälkeen sitä oli edessä senkin edestä. Koko iltapäivän ajan liikuimme joukkona oville, joita sitten availimme. Erikoisen harjoituksesta teki se, kuinka vaikeusaste ei tosiaankaan noussut.

Illalla lepo olisi ollut paikallaan, mutta päivällisen jälkeen oli varattu vielä yksi 3,5 tunnin opetuspaketti henkilön kiinnittämisestä auton luona. Jokainen sai suorittaa partiona kaksi harjoitusta. Toinen kouluttajista esitti kohdehenkilöä ottaen välillä myös oppilaita avukseen.

Harjoitukseen liittyi suomalaisnäkökulmasta ehkä tähän mennessä erikoisin tilanne. Kun norjalaispartio oli aseella uhaten käskytännyt veitsensä kohottaneen kohdehenkilön maahan ja toinen partiosta meni raudoittamaan kohde-

henkilöä, osoitti toinen partiosta edelleen aseella maassa täysin rauhallisesti makaavaa ja puukostaan vapaaehtoisesti luopunutta kohdehenkilöä. Ja samalla tulilinjalla oli myös partiokaveri. Jäin oikein odottamaan, että kouluttaja nostaisi asian esiin palautteessaan, mutta sitä ei edes sivuttu, vaan suoritus kehuittiin

kaiken kaikkiaan onnistuneeksi.

Asia piti kuitenkin ottaa puheeksi ja ehdottaa, että josko partiokaveri olisi voinut vaikka koteloida aseensa ja tarvittaessa sitten esimerkiksi painia kohdehenkilön maahan. Ampuma-aseen käyttöhän olisi siinä tilanteessa joka tapauksessa ollut täysin mahdotonta, kun partiokaveri oli samassa mytysssä kohdehenkilön kanssa. Tästä näkökulmasta sain erityistä kiitosta, ja suomalaisopiskelijan ehkä perusteetonkin maine taktisena ajattelijana kasvoi.

Torstai 18.4.

Koko torstai kului jälleen MP5:n kahvassa. Norjan harmaa taivas tiputti vettä, niinpä vahingosta viisastuneena osasi pyytää norjalaisilta opiskelijoilta sadevaatteita lainaan. Norjalaiskollegat eivät lakkaa ihmettelemästä meidän varusttamme ja etenkin sen puutteita säänsäilytyksessä. Terveisiä vain Poliisihallitukseen: sadevaatteet olis kivat!

Michelinin pulskaan rengasmieheen oli helppo samaistua, kun haalarin ja sadeasun ylle heitti vielä raskaan suojaliivin. Raskasta liiviä on kahta mallia, joista

TÄSTÄ NÄKÖKULMASTA
SAIN ERITYISTÄ
KIITOSTA, JA
SUOMALAISOPISKELIJAN
EHKÄ PERUSTEETONKIN
MAINE TAKTISENA
AJATTELIJANA KASVOI.

uudemmassa on jo niin paljon liikkuvia osia ja erilaisia suoja, että sen puettavuus ja käytettävyys kärsivät. Liivin rungosta roikkuvat erillään etulevy, alasuoja, hihaoosat, niskasuoja ja kaulasuoja. Kun nämä kaikki yritetään yhdistää ampu-ma-asentoon, ollaan melkoisen haasteen edessä. Hankaluus korostuu, jos ampuja on suhteellisen pienikokoinen. Jos yhtälöön lisätään vielä aikarajoitettu ampuminen, tuloksena on räväköitä kirosanoja, kun yrittää asetella aseensa päätä kaulasuojuksen sisään maaten, polvella ja seisten ampuessa. Tai vaihtoehtoisesti taivuttaa niskaansa siten, että ylipäänsä näkisi tähtäimistä!

Lisäksi niskasuojukset nostivat kuulosuojaimet pois korvilta. Mutta koska kuppikuulosuojaimia oli pakko käyttää, toimivat ne tai eivät, on alle laitettava tulppasuojaimet, jotta kuulo oikeasti olisi suojassa. Kaksoissuojaus toki hankaloitti sitten entisestään norjaksi annettujen tehtävien ymmärtämistä. Mutta huoli pois: kuten koko reissu on osoittanut, yllättävän paljon asioita voi tehdä oikein, vaikkei ymmärtäisi puoltakaan annetuista ohjeista.

Perjantai 19.4.

Teollisuusalueen harjoitusrakennukset, etenemistä ja etsintää kahden tai kolmen hengen ryhmissä. Alkuun kolmen miehen partioita ja huoneisiinmenoja. Aamupäivän loppuun etenimme partioina huoneistoa kuvaavan radan läpi ohjaajien seuratessa liikkumista. Viimeisessä vedossa tilanteeseen liitettiin vielä kohdehenkilö ja hieman tempo. Tällä testattiin, oliko ryhmällä tekniikka hal-

NORJALAIKOLLEGAT EIVÄT
LAKKAA IHMETTELEMÄSTÄ MEIDÄN
VÄRUSTUSTAMME JA ETENKIN SEN
PUUTTEITA SÄÄNKESTÄVYYDESSÄ.

RASKASTA LIIVIÄ ON KAHTA
MALLIA, JOISTA UUEMMASSA ON
JO NIIN PALJON LIIKKUVIA OSIA
JA ERILAISIA SUOJIA, ETTÄ SEN
PUETTAVUUS JA KÄYTETTÄVYYS
KÄRSIVÄT.

lussa ja hoksottimet kohdallaan.

Iltapäivän harjoituksessa testattiin aiemmin opittuja asioita: etenemistä partiossa, etsintää rakennuksessa ja henkilön kiinniottoa autosta. Suoritukset arviointiin ja niistä annettiin vain suppea palaute. Lisäksi iltapäivään kuului sinisen harjoituspistoolin ja MP5:n puhdistus ja sen yhteydessä leikkimielisiä kilpailuja aseiden purkamisessa ja koostamisessa.

Iltapäivällä teimme suunnitelmia piiritystilan-teen hoitamisesta. Norjalainen kouluttaja oli kiinnostunut siitä, miten tilanne Suomessa etenisi, mutta maaottelua tästä ei saatu, sillä takitukamme oli kovin samanlainen kuin norjalaisilla. Yksi piste kuitenkin Suomelle, sillä lopuksi esitelty pehmeä suojakilpi eli ”lerppu” herätti norjalaiskollegoissa kateellisia ”miksei meillä ole”-kommentteja.

Pitkältä tuntunut päivä huipentui siihen, että käteen lyötiin pakettiauton avaimet. Kädellä osoitettiin summittainen suunta, sillä sadan kilometrin päässä tuolla jossain olisi Oslo ja Majorstuan poliisiasema.

Lauantai 20.4.

Vuoro Oslon poliisin mukana alkoi kello 24 aloituspalaverilla, jossa käytiin tarkasti läpi lähiaikoina kirjattuja rikosilmoituksia. Rikoksista, erityisesti huumausainerikoksista, epäiltyjen kuvat näytettiin aina, kun ne olivat saatavissa.

Oman partioni muodosti kaksi kokonutta konstaapelia, keski-ikäiset mies ja

nainen. Autoon lastattiin konstaapelit eväineen. Se osoittautui viisaaksi, sillä laitoksella emme käyneet koko yön aikana.

Ensimmäinen toimenpide oli kadun sulkeminen. Majorstuan kaupunginosan vilkkain ravintolakatu suljettiin muulta kuin taksi- ja huoltoliikenteeltä, jotta iloisella tuulella oleva juhlakansa ei jäisi autojen alle. Sulkeminen vähensi lisäksi meluhaittaa, jota bassot jytkyen rinkiä ajavat autot aiheuttaisivat.

Suljetulla kadulla oli hyvä tehdä jalkapartiota, ja kolmisen tuntia siinä vierähtikin. Pieniä tappelunalkuja sammuteltiin tämän tästä, ja muuan veijari joutui viettämään hyvän tovin käsiraudoissa, kun järjestyksenvalvoja oli halukas tekemään rikosilmoituksen pahoinpitelystä. Läsnäolijoiden mukaan rytäkässä oli tosin loukkaantunut lähinnä järjestyksenvalvojan ego.

Suuren hankaluuden Oslon poliisille muodostavat romanialaiset taskuvarkaat. He toimivat pareittain tai ryhmissä siten, että yksi tai useampi näpistelee juhlakansan omaisuutta baarin sisällä ja kontaktihenkilö odottaa syrjässä ulkopuolella. Saalista viedään ulos tämän tästä ja poliisin nähdessään kontaktihenkilö katoaa yöhön. Baarissa kiinni jäänyt keikkamies ei siis kannu mukanaan anastettua tavaraa. Tämänkaltaisia epäilyjä mekin selvittelimme, mutta tuloksena ei ollut löytyneitä älypuhelimia, vaan romanialaissyntyinen rattijuoppo.

Rattijuoppo vietin jättimäiselle poli-

PITKÄLTÄ TUNTUNUT
PÄIVÄ HUIPENTUI
SIIHEN, ETTÄ KÄTEEN
LYÖTIIN PAKETTIAUTON
AVAIMET.

siaseman ja poliisivankilan yhdistelmälle, jossa Oslon alueen poliiseja palvelee oma lääkäri. Verikokeen lisäksi lääkäri teki epäillylle tarkat kokeet, joilla mitattiin reaktionopeutta. Rakennuksessa riitti kuhinaa, sillä sisään tuli niin sekavia henkilöitä kuin muita rattijuoppojakin.

Partion miesjäsen kuulusteli epäillyn heti, ja kuulustelu alkoi täsmälleen samalla epäillyn oikeuksien kertomisella kuin Suomessakin. Ja Suomestakin tuttuun tapaan pitkään kestäneen työrupeaman tuloksena oli melko kasa papereita.

Rattijuopon päästettyämme kello oli jo lähellä neljää aamuyöllä ja Oslo hiljени. Söimme eväitä Oslon poliisin operaatiokeskuksessa, joka on kuin pieni hätäkeskus, mutta jakaa vain poliisin tehtäviä. Suomessa ”yhden luokun periaatetta” on jalostettu hienosti, sillä Norjassa 112 on vain poliisille, 113:sta saa ambulanssin ja palokunnallekin on oma numeronsa, 114.

Yö ei eronnut suomalaisen poliisin viikonloppuyöstä kuin kahdella tavalla: aseet olivat laatikossa lukkojen takana ja kaikki puhuivat norjaa.

Sunnuntai 21.4.

Valvotun yön jälkeen Oslon aamu näytti kauniilta. Ainoastaan aamupalojen hinnat saivat pilven auringon eteen. Jos Suomessa ruoka on kallista, Norjassa se on järkyttävän hintaista.

Oslon turistinähtävyydet sijaitsivat keskustassa, kun opiskelija-asuntola taas oli koulun lähellä kalliilla hienostoalueella ostoskadun varrella. Siksi turistikohdeet jäivät katsastamatta. Burger Kingin pannukakut maistuivat hyvin, ennen

PARTION MIESJÄSEN KUULUSTELI
EPÄILLYN HETI, JA KUULUSTELU
ALKOI TÄSMÄLLEEN SAMALLA
EPÄILLYN OIKEUKSIEN
KERTOMISELLÄ KUIN SUOMESSAKIN.
JA SUOMESTAKIN TUTTUUN TAPAAN
PITKÄÄN KESTÄNEEN TYÖRUPEAMAN
TULOKSENA OLI MELKO KASA
PAPEREITA.

YÖ EI ERONNUT SUOMALAISEN
POLIISIN VIIKONLOPPUYÖSTÄ KUIN
KAHDELLA TAVALLA: ASEET OLIVAT
LAATIKOSSA LUKKOJEN TAKANA JA
KAIKKI PUHUIVAT NORJAA.

kuin pakettiauton nokka suuntasi kohti Kongsvingerin peltoa ja viimeistä leiri-
viikkoa.

Maanantai 22.4.

Rutiinilla juostun aamulenkkin jälkeen päivä jatkui MP5:n tasokokeella. Suomalaisen haalarin saattoi kokeen ajaksi heittää nurkkaan ja ottaa päiväunet, sillä tästäkin testistä oli vapautus, jottei norjalaisille tulisi lisää stressiä.

Lounaan jälkeen harjoiteltiin leirillä jo opittuja asioita, mutta uuttakin oli tarjolla. Yleensä sorkkaraudat ja muut murtovälineet kuuluvat poliisin asiakkaiden arsenaaliin, mutta tällä kertaa niitä käytteli poliisi. Ovesta kun on joskus päästävä sisään, vaikkei kolkuttavalle avattaisi.

Päivällisen jälkeen oli poikkeuksellisesti iltaohjelmaa. Ja voi pojat, minkälaisia! Suomessa tätä kai kutsuttaisiin räätislukeiksi. Kokoontumispaikalle tultiin kenttävarustuksessa ilman liivejä tai välineitä. Kouluttajat ryhtyivät antamaan käskyjä ja aikamääreitä uusien asusteiden pukemiseen. Toisen ja kolmannen vaatteidenvaihdon jälkeen ilmassa oli turhautumista, kun väärinä asuvalintoja säesti kouluttajien kettuilu.

Viimeisen vaihdon jälkeen kaikilla oli päällä kenttävarustus kera raskaan suojaliivin. Kurssi jaettiin kahteen ryhmään ja ryhmille valittiin johtajat, jotka saivat tehtäväkseen organisoida ryhmät nopeasti toimintakykyisiksi. Kun ryhmät oli muodostettu, kerrottiin tehtävästä, jolle ryhmät lähtevät. Tehtävänannon

mukaan läheisellä ampumaradalla on menossa leirikoulu, josta on kuulunut ammuskelua. Ryhmät etenivät kohteeseen leirin aikana opetetulla tavalla, taktiset näkökulmat ja turvallisuus huomioiden. Jännitys tiivistyi kohdetta lähestyttäessä, mutta juuri kun toiminnan oli tarkoitus alkaa, harjoitus laitettiin poikki ja matka jatkui luokkaan, jossa pidettiin oppitunti valmistautumisesta tilanteisiin.

Oppitunnilla selvisi myös syy varustelu-
rulettiin. Tarkoituksena oli luoda opiskelijoihin painetta ja ärtymystä, ja simuloida näin todellista stressitilannetta. Poliisin työhön kun pitää kyetä keskittymään, vaikka kantaisikin henkistä reppua, esimerkiksi kotihuolia. Niitä täytyy pystyä käsittelemään siten, että työt hoituvat.

Tunnin loppuksi käytiin keskustelu, jossa purettiin harjoitustilannetta ja tilanteenjalkeista toimintaa. Näkemys henkisen hyvinvoinnin merkityksestä on ilmeisesti yhteispohjoismainen, ehkä jopa yleismaailmallinen, sillä suomalaisen ja norjalaisen purkukeskustelumallin välillä ei ollut eroja.

Tiistai 23.4.

Että pitikin Suomesta, kouluampumisten osalta liiankin kokeneesta maasta, matkustaa Norjaan saakka päästäkseen mukaan aihetta käsittelevään harjoitukseen. Ammunnan pääkouluttaja piti alkupuhuttelun, jonka aihe oli vakava ja kumpaanakin kansallisuutta koskettava. Siinä missä suomalaisesta rikoshisto-

OVESTA KUN ON JOSKUS
PÄÄSTÄVÄ SISÄÄN,
VAIKKEI KOLKUTTAVALLE
AVATTAISI.

riasta ei voi puhua mainitsematta Jokelan tai Kauhajoen kouluampumisia, norjalaisilla on tuoreessa muistissa Utøyan joukkomurha. Kouluttaja korosti, että Norjassa on voimassa ensimmäisen partion sääntö: lähin partio menee paikalle kokoonpanosta riippumatta. Tutulta kuulosti.

Opiskelijajoukko oli jaettu kahtia, joten 15 opiskelijasta muodostettiin kahden konstaapelin partiota. Saimme radiosta tehtävän, jonka mukaan eräässä rakennuksessa ammuskellaan. Yhden pistoolin ja kahden MP5:n voimin partio lähti suorittamaan tehtävää.

Oven luokse päästyämme alkoi kuulua huutoa ja pauketta. Asemies vilahti yläkerrassa ja huutavia, kirkuvia ja verisiä ihmisiä juoksi vastaan ja pyrki kontaktiin poliisin kanssa. Partiomme suuntasi yläkertaan, ja rappusten tasanteella makasi ensimmäinen kuollut. Vasta jälkeinpäin ymmärsi, että kaikilla ”kuolleillakin” oli suojalasit päässään. Suorittamisen vaiheessa tilanne oli niin todellinen, ettei suojautumista edes huomannut: parin viikon aikana tutuksi tulleet kaverit olivat muuttuneet melkein tunnistamattomiksi uhreiksi. Yläkerrassa huutoa kuului lisää ja ihmisiä tuli vastaan, mutta lopulta tekijä tavoitettiin kapealla käytävällä ja hänet pysäytettiin ampumalla.

Harjoituksen järjestelyssä oli panostettu autenttisuuteen ja audiovisuaaliseen. Tekoveri, siviilivaatteet, hienot näyttelijäsuoritukset ja korvia huumaava huuto saivat aikaan sen, että todellisuudentuntua ei tarvinnut etsiä. Tehtävällä oltiin todellakin jahtaamassa kouluampujaa. Oli opettavaista päästä testaa-

TARKOITUKSENA OLI LUODA
OPISKELIJOIHIIN PAINETTA JA
ÄRTYMYSTÄ, JA SIMULOIDA NÄIN
TODELLISTA STRESSITILANNETTA.

SIINÄ MISSÄ SUOMALAISESTA
RIKOSHISTORIASTA EI VOI PUHUA
MAINITSEMATTA JOKELAN TAI
KAUHAJOEN KOULUAMPUMISIA,
NORJALAISILLA ON TUOREESSA
MUISTISSA UTØYAN JOUKKOMURHA.

maan osaamistaan ja ymmärrystään tilanteessa, joka sekavuudeltaan oli huomattavasti haastavampi kuin yksikään poliisikoulutuksessa eteen tulleista tilanteista siihen mennessä. Kun oma puolijoukkueemme oli valmis, siirryimme näyttelijäosastoon huutamaan ja vaike- roimaan.

Harjoitusta keuhuttiin yleisesti leirin parhaaksi, ja meidän suomalaisten piti oikein käydä erikseen kiittämässä kouluttajaa hyvin järjestetystä harjoituksesta. Tässä harjoituksessa, kuten koko leirillä, oli läsnä valtava määrä kouluttajia. Tämä oli erinomaista: Logistiikkaan ei kulunut turhaa aikaa, kun opiskelijoiden ei tarvinnut hakea, kantaa ja purkaa jokaista harjoitukseen kuuluvaa esinettä. Toiseen palautetta antavia kouluttajia riitti niin paljon, että toisten suorittaessa edellinen ryhmä sai palautetta. Lisäksi tarkkailevia silmiä riitti kaikkialle, ja kaikes- ta tekemisestään saa palautteen. Lisäksi miltei kaikissa harjoituksissa kouluttajat esittivät kohdehenkilöitä, eli toimivat maalimiehinä. Opiskelijat saattoivat pääasiassa keskittyä oppimaan toistensa suorituksista sen sijaan, että yrittäisivät metkuilla maalimiehinä. Kouluttajat eivät olleet pelkästään koulun henkilöstöä, vaan heitä oli haalittu ympäri Norjaa laitosten voimankäytön kouluttajista.

Aamupäivän koulutuskokemuksen jälkeen iltapäivä tuntui hieman lattealta. Tehtävänä oli kymmenen hengen ryhmällä eristää talo, jossa oleskeli mielenterveydeltään ailahteleva henkilö. Aseistautunutta henkilöä ei saanut

päästää pois alueelta, jonne paikallisen nopean toiminnan ryhmän oli tarkoitus saapua kymmenen minuutin sisään.

TÄSSÄ HARJOITUKSESSA,
KUTEN KOKO LEIRILLÄ,
OLI LÄSNÄ VALTAVA
MÄÄRÄ KOULUTTAJIA.

Johtotehtävä vaihteli vuorotellen opiskelijoiden kesken. Suoritukset olivat moninaisia, mutta norjalaiseen tyyliin kriittisen palautteen antami-

nen oli kovin vaikeaa. Esimerkiksi tähtysasemat ja henkilöiden sijoittelu olivat toisinaan ahdistavaa katseltavaa, kun liike paljasti henkilöt eikä maaston ja rakennuskannan tarjoamia suoja osattu hyödyntää ja aivan liian usein tulilinjalle oli vaarassa joutua kollega.

Harjoitus oli varusmiespalveluksesta tuttua juoksemista aseisiin. Vaikka haalarissa tuli tukalan kuuma, kun päällä oli sekä kevyt että raskas suojaliivi, norjalaisten suoraan 1980-luvulta ammentavassa, pakistanilaisen vuohen nahasta ommellussa takissa oli taatusti vielä kuumempi.

Siinä missä suomalaisen poliisin lippiksessä on irti repäistävä tarrakokardi, on se norjalaisella poliisilla kullankimallava, kiinteä ja metallinen. Kouluttajia kysyi eräältä tytöltä, miksei hän muiden tavoin ollut kääntänyt sitä niskaan, vaan antoi auringon loistaa siihen paljastavasti. Vastauksena oli, että lippaa ei voi kääntää niskaan, koska poninhäntä ei mahtuisi sen alle. Tämä sai jopa aina niin kannustavan norjalaiskouluttajan kohotamaan kulmiaan – aiheesta.

Keskiviikko 24.4.

Ensimmäisen kerran leirin aikana päivä tuntui täyteohjelmalta. Aamupäivän

harjoituksessa tehtiin käytännössä samaa kuin edellisen iltapäivän kestäneessä harjoituksessa. Aamupäivän harjoituksessa tosin kohteen eristämisen lisäksi tehtiin myös kiinniotto. Suoritus kesti kaikkiaan tunnin, ja eniten siitä saivat irti johtotehtävissä olevat. Me tarkkailupisteisiin asetetut kykimme puskissamme, enkä tänäkään päivänä tiedä, kuinka ryhmämme suoritus lopulta meni.

Kun eristäminen ja kiinniotto oli tehty haastavissa kerrostalo-olosuhteissa kahteen kertaan, kouluttajille tuli kiire keksiä lisää ohjelmaa. Ja aina, kun ohjelmassa on aukko, voi harjoitella ryhmän etenemistä. Meidän majoitustalomme käytäviä oli nyt edetty siinä määrin, että sähkökatkon tullessa jokainen käytävän kulma ja ovenkahva olisi taatusti mieleen syöpyneenä pohjapiirustuksena.

Iltapäivän harjoituksessa tehtiin kiinniottoa autosta, väkivaltaisuuden taipuvaisen päihtyneen kiinniottoa ja kotikeikka. Keikat olivat melko yksinkertaisia, mutta suurimmat erot suomalaisen ja norjalaisen toiminnan välillä saatiin kotikeikalla.

Tehtävänantona oli mennä taloon, jossa isäntä on pahoinpidelty puolisoaan, mutta nyt noin 15 minuutin ajan oli ollut hiljaista. Partio lähti etenemään talolle suomalaisittain poikkeuksellisesti kilven kanssa. Isäntä tuli vastaan ovella, kilpi viskattiin mäkeen ja siitä lähti paini. Jykevä opiskelijatoveri tarjosi kohdehenkilönä melkoisen voimakkaan vastuksen partiolle, mutta hänet saatiin pian aisoihin.

Kouluttajien palaute oli jännää kuultavaa, sillä heidän mukaansa sisälle taloon olisi tullut syöksyä välittömästi, kun toi-

KEIKAT OLIVAT MELKO
YKSINKERTAISIA, MUTTA SUURIMMAT
EROT SUOMALAISEN JA NORJALAISEN
TOIMINNAN VÄLILLÄ SAATIIN
KOTIKEIKALLA.

nenkin käsiraudan lenkki on kilahtanut kiinni. ”Poliisin tärkein tehtävä on ihmishenkien pelastaminen”, kuului kouluttajan opetus. Suomalaisen poliisin näkökulmasta ei toki sovi vähätellä kiireellistä apua, mutta kun on tottunut siihen, että rikollisen teon ja toiminnan estäminen sekä työturvallisuus ovat ensi sijalla, ei toimintatapoihin kuulu viitta hulmuten syöksyä yksin kohdeasuntoon, jossa aggressiivisen henkilön kertoman mukaan on mahdollisesti myös toinen vaarallinen henkilö. Rastilla olleet kouluttajat kuuluvat kouluttajaporukan temperamenttisimpiin, niinpä palautteen laatu oli sen mukaista. Vielä aikaisemmin ei norjalaisten suusta ollutkaan kuulunut, että ”se oli niin saatanan hidasta”.

Jälkeenpäin piti oikein tehdä vertailua lakien suhteen ja toden totta: Norjan poliisilaissa aivan ensimmäiseksi tehtäväksi on merkitty ihmisten suojeleminen. Suomalainen poliisi katselee asiaa hieman eri näkövinkkelistä, kun tärkeimpänä on estää ja pysäyttää vaarallinen teko tai tapahtuma. Henkien pelastaminen on hieno ja arvokas asia, mutta ei jotain, mitä olisi kirjattu suoraan auki suomalaiseen poliisilakiin. Norjalaiset selittivät myöhemmin, että norjalaisen poliisin ajattelumallin mukaan poliisin on mentävä vaikka kuinka vaarallisiin paikkoihin, koska poliisilla on aina yllään kevyt suojaliivi. On siis yskimättä oltava valmis kuolemaan muiden puolesta ja oltava valmis tekemään vähän hätäilyiltäkin tuntuvia ratkaisuja ihmishenki-

en pelastamiseksi. Tehtäville menoa ei Suomessakaan epäroida hetkeäkään. Siitä huolimatta tuntuu, että pienellä mie-
tinnällä ja taktikoinnilla voisi huomattavasti lisätä työturvallisuutta. Tästä ajattelusta siis pisteet Suomelle.

Illan päätteeksi melkein puolet kurssista, kouluttajat mukaan lukien, suuntasi Ruotsin puolelle ostoksille. Torstain päättäisi juhlinta kurssikeskuksella ja kaupungin keskustassa. Ja sitä varten tarvittiin edullisempaa alkoholia Ruotsin puolelta.

Ostosmatkan jälkeen, illan päätteeksi, oli vielä vuorossa meidän esityksemme suomalaisesta poliisikoulutuksesta. Se päättyi voimankäyttöopetusta käsittelevään videoon, joka taisi olla jopa opettavainen, sillä suurin osa kuulijoista ei ollut perillä kaasusumuttimen vaikutuksista. Monissa harjoituksissa täällä kohdehenkilö on kaatunut kuin kuolleena maahan saatuaan vähän sumutetta. Oli hyödyllistä näyttää, kuinka toimintakyky hidastuu kaasun vaikutuksista, muttei katoa täysin. Eniten ihmetystä herätti kuitenkin video, jossa opiskelijat altistuvat etälammittimelle. Laite kiinnosti paljon, se kun ei ole Norjan poliisin käytössä.

Torstai 25.4.

Aamulenkkin ilmapiiri oli normaalia rennompi, sillä viimeistä vietiin. Koko päivän teimme case-harjoituksia perustasolla. Tarkoituksena oli testata, oliko oppi mennyt perille.

Erään tehtävän kohdalla oli perusteet varautua ampuma-aseen käyttöön,

VIELÄ AIKAISEMMIN EI
NORJALAISTEN SUUSTA
OLLUTKAAAN KUULUNUT,
ETTÄ ”SE OLI NIIN
SAATANAN HIDASTÄ”.

mutta näin ei tehty. Suomalaisittain sitä piti palautteessa hieman kyseenalaistaa. Kouluttajat vastasivat palautteeseen, että todennäköisesti asetetut oikeasti haettaisiin autosta, mutta ajan puutteessa emme sitä tehneet. Mutta miksi harjoitella tekemään tavalla, jota ei kuitenkaan todellisuudessa käytettäisi? Suomalaisen opiskelijan selkärankaan on syöpynyt ajatus siitä, että tositalanteessa toimit, kuten treenaat.

Koko päivän ajan ilmapiiri oli tavallista rennompaa. Kurssilaisista ja jopa kouluttajista huomasin, että ajatukset alkoivat siirtyä illalla järjestettävään leirin päätösjuhlaan. Naureskelu leimasi koko päivää ja osalla rasteista opiskelijat saivat kappellimestaroida rastien maalitoimintaa. Tottahan silloin pitää koettaa, montako poliisiopiskelijaa yhteen henkilöautoon mahtuu kerralla. Ainakin kahdeksan.

Päivällisen jälkeen leirin johtaja piti puhuttelun, jossa muistutti, että olemme poliisimiehiä ja käytöksen tulee illan juhlassa olla sen mukaista. Lopuksi pestiin vielä leirillä käytetyt autot ja putsattiin kaikki harjoituspistoolit. Iltaohjelmaksi opiskelijat olivat järjestäneet esityksen kouluttajista ja kouluttajat olivat koonneet videokoosteen leirin tapahtumista.

Perjantai 26.4.

Vuimeiseksi päiväksi oli jäljellä varusteiden palautusta ja palautetilaisuus. Osaa väestä väsytti hieman enemmän kuin muina aamuina, mutta kuudenkymmenen hengen norjalaisjoukko tarttui palautetilaisuuteen käsittämättömällä intensiteetillä.

Se vietiin läpi siten, että reilun puolen

JÄLKEENPÄIN PITI OIKEIN
TEHDÄ VERTAILUA LAKIEN
SUHTEEN JÄ TODEN TOTTÄ:
NORJAN POLIISILAISSA AIVAN
ENSIMMÄISEKSI TEHTÄVÄKSI ON
MERKITTY IHMISTEN SUOJELEMINEN.

SUOMALAISEN OPISKELIJAN
SELKÄRANKAAN ON SYÖPYNUT AJATUS
SIITÄ, ETTÄ TOSITALANTEESSA
TOIMIT, KUTEN TREENAAT.

tunnin ajan opiskelijat puhuivat keskenään kohta kohdalta annetun rungon mukaan: mikä oli ollut tosi hyvää, kjempebra, ja missä olisi kehitettävää. Yksi opiskelija johti tilaisuuden ja yksi kirjasi. Tämän jälkeen luokkaan tuli kurssin johtaja, jolle asiat kirjannut opiskelija esitteli kohdat

ja sitten keskusteltiin. Osasta palautetta kurssin johtaja, kuten tavallista, hieman turhautui, sillä aivan kaikki ei ole toteutettavissa, mutta rakentava ote säilyi.

Lounaan ja hyvästelyjen jälkeen tilausbussi kuljetti osan väestä lentokentälle ja Osloon, osa suuntasi omilla autoillaan koteihinsa. Norjalaisilla oli heti maanantaina alkamassa tiukka puristus, sillä valmistumista edeltävät voimankäyttökokeet, fyysiset kokeet ja opinnäytetyön palautus odottivat tulevien kahden viikon aikana.

Moni norjalainen tuli halaamaan, ja pahoitteli, ettei suomalaisväriä olisi enää maanantaina heidän joukossaan koulussa.

* * *

Opiskelijavaihto Norjassa oli poliisiopintojeni kohokohta. Sitä voi suositella kaikille, jotka kirkkain silmin kehtaavat väittää ymmärtävänsä hyvin ruotsin kieltä; muutoin vaihto muodostuu hankalaksi sekä opiskelijalle että kouluttajille. Päivät ovat pitkiä ja fyysisiä, mutta sellaisista päivistä jää myös parhaat muistot. Aamulenkillä oli mukava huomata kunnan kohenevan, eikä monikaan tunne

ole parempi kuin se, jonka saa suihkun jälkeen ruhtinaallisella aamupalalla.

Oli silmiä avaavaa nähdä, kuinka eri tavoin toinen pohjoismaa voi poliisitehtäviään hoitaa ja millaisia lähestymistapoja se tarjoaa. Kaikista parhaiten ero konkreetisoitui, kun vertasi rinnakkain kahden maan poliisi-

lakeja. Siinä missä suomalaisen poliisin ensisijainen tehtävä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten estäminen ja selvittäminen, Norjassa poliisin ensisijaisena tehtävänä on henkien pelastaminen. Tämä muodostaa suuren näkökulmaeron, kun puhutaan lain tasoisista teksteistä.

Vaikka suomalaisen poliisilain esitöissä todetaan, että yleinen järjestys ja turvallisuus ulottuvat tulkinnallisesti myös yksilötasolle, ei suomalainen poliisilaki kuitenkaan nimeä ensisijaiseksi tehtäväksi henkien pelastamista. Suomessa kenties ajatellaan, että se tulee hyvässä poliisitoiminnassa ikään kuin kaupan päälle. Useita kertoja sekä opiskelijat että kouluttajat perustelivat hätäilyltä tuntuvaa ja työturvallisuuden kannalta kyseenalaista toimintaa sillä, että poliisin on mentävä vaaralliseen tilanteeseen, koska poliisilla on suojaliivi ja se kuuluu työnkuvaan. Varmasti näin, mutta silti ei voi kuin tuntea ylpeyttä tehokkaasta ja työturvallisuusajattelua korostavasta suomalaisesta tavasta toimia: tehtävät eivät jää hoitamatta ja poliiseja loukkaantuu harvoin.

Norjassa hämmensi myös poliisin teknisten laitteiden vanhakantaisuus.

OPISKELIJAVAIHTO
NORJASSA OLI
POLIISIOPIINTOJENI
KOHOKOHTA.

Valtavat radiot, joita mekin käytimme koulutuksessa, ovat edelleen arkipäivää pienemmissä laitoksissa. Lisäksi Norjan poliisi toimii osin avoimessa radioverkossa, jota kuka tahansa voi kuunnella. Tietotekniikasta poliisiautossa norjalaiset kollegamme voivat vain haaveilla, vaikka asuvat monilla mittareilla maailman rikkaimmassa maassa. Onneksi Suomessa on pelottomasti hyödynnetty uutta teknologiaa myös viranomaiskäytössä.

Norjalaiset opiskelijat kuuntelivat usein ihastuneina, millä tavoin poliisikoulutus on Suomessa järjestetty. Erityisesti käytännönläheinen ote kiinnosti ja myös vakuutti, kun koulutuksen perusteella kykeni esittämään osuvia huomioita taktiikoista ja niiden noudattamisesta. Toivoa sopii, että poliisikoulutuksen uudistuksen myötä tätä ei Suomessa menetetä. Jos koulutusten suurimmat erot kärjistää äärimmilleen, voi sanoa, että niin mukavaa kuin onkin tietää, ettei japanilaista sovi katsoa silmiin, vielä hienompaa on osata toimia siten, ettei partiokaveri seiso oman aseensa tulilinjalla.

Vaikka juuri eroavaisuuksia onkin kiinnostava etsiä ja pohtia, enemmän suomalaisella poliisilla ja norjalaisella poliisilla taitaa kuitenkin olla yhteistä. Meillä on ihmis- ja yksilön oikeuksia kunnioittavat lainsäädännöt, ja sen mukaan toimiva poliisi. Meillä on samankaltainen luonteenlaatu, joskin norjalainen ilmaisee, ainakin koulutuksessa, asiansa hieman positiivisemmin kuin suomalainen. Poliisitehtävät osoittautuivat samankaltaisiksi, samoin ongelmat, joiden kanssa painitaan.

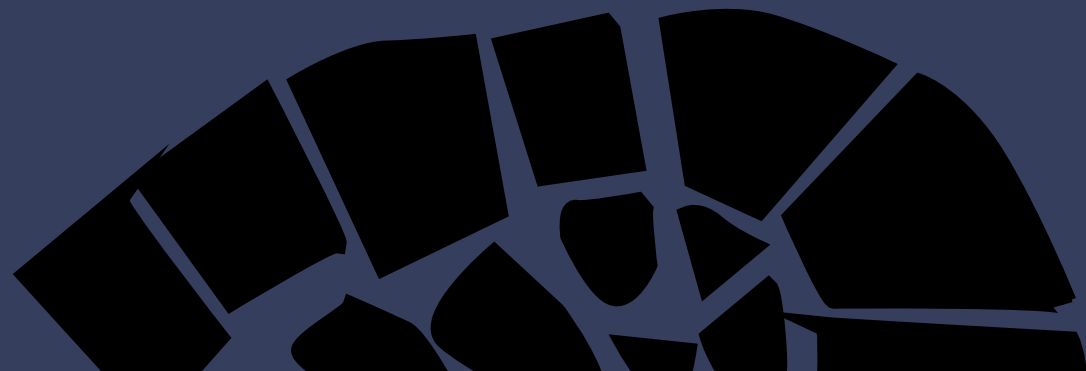
OLI SILMIÄ AVAAVAA
NÄHDÄ, KUINKA ERI TAVOIN
TOINEN POHJOISMAA VOI
POLIISITEHTÄVIÄÄN HOITAA JA
MILLAISIA LÄHESTYMISTAPOJA SE
TARJOAA.

Sen paremmin suomalaiselle kuin norjalaisellekaan poliisille ei ole vierasta, että käytettyjen keinojen on oltava välttämättömiä, puolustettavia ja tarkoituksemukaisia.

LUE JA KUUNTELE LISÄÄ

- SuomenPoliisi: ”Toisesta ammatista poliisiksi.” <https://www.youtube.com/watch?v=gAQUAEbK3k>.
- Yle Lapin toimittaja Bikka Puoskari haastattelee Elina Katajamäkeä: ”Poliisi-tv:stä Afganistaniin ja sieltä ministeriön kautta Lappiin.” <http://areena.yle.fi/1-2615741>.
- Elina Katajamäki: ”Tule hyvä kakku.” <http://www.sitra.fi/blogi/uusi-turvallisuus/tule-hyva-kakku>
- ”Kolme turvallisuusmyyttiä – onko nuoriso paha?” <http://www.sitra.fi/blogi/uusi-turvallisuus/kolme-turvallisuusmyyttia-onko-nuoriso-paha>.

“Tähän tarinaan liittyi vielä toinenkin henkilö, joka on ammatiltaan siivooja ja oli tälle naiselle ystävänä ja iso ja suuri hyöty, koska siivoojalla oli auto ja autolla pääsi paikasta toiseen.”

HENNA KELLONIEMI

POLIISI, JOKA SEISOO MAINEEN TAKANA

VANHEMPI KONSTAPELI
HENNA KELLONIEMI VALMISTUI
POLIISIKSI VUONNA 2007.
SEURAAVANA VUONNA HÄNESTÄ
TULI POLIISILAITOKSENSA
PÄÄTOIMINEN VIESTINTÄVASTAAVA.
VUODEN 2015 ALUSSA
KELLONIEMI JÄI VIRKAVAPAALLE
LAPIN POLIISILAITOKSEN
VIESTINTÄPÄÄLLIKÖN TEHTÄVÄSTÄ
JA TYÖSKENTELEE TÄLLÄ HETKELLÄ
OMASSA YRITYKSESSÄÄN KAUPAN
ALALLA.

KELLONIEMI ON MYÖS TAITEEN
MAISTERI. ENNEN POLIISIOPINTOJA
HÄN ON TYÖSKENNELLYT
TOIMITTAJANA MUUN MUASSA YLE
LAPIN RADIOSSA.

” **A**i, oletko sinä se mysteerinen nainen, joka lähettää aina sitä palautepostia?”

Näin kysyi yksi työkaverini, kun selvisi, että muiden tehtävieni ohella vastaan myös poliisilaitoksemme palautepostin käsittelystä. Meitä mysteerisiä naisia ja miehiä on tässä hallinnossa paljon. Hallinto- ja esikuntalinjoilla sekä erilaisissa tukitehtävissä on ammattilaisia, jotka tekevät omaa työsarkaansa usein huomaamattomana niin, etteivät muut oikeastaan tiedä, mitä henkilön työtehtäviin kuuluu. Usein näiden henkilöiden työpanos ei suoraan ole nähtävissä mitattavina tuloksina, mutta heidän ansiostaan peruspoliisitoiminta pyörii päivästä toiseen niin, että kenttämiehet ja rikostutkijat saavat keskittyä oman työnsä tekemiseen. Aina ei kuitenkaan jonkin erityistehtävän päävastuu tarkoita sitä, etteikö muillakin olisi asian kanssa paljonkin tekemistä.

Itse olen vastuussa päätoimisesti poliisilaitoksemme viestinnästä. Kun tulin pestiin vuonna 2008, reaktioita oli monenlaisia: ”Hieno homma, nyt saadaan tuo turhanpäiväinen tiedotushomma pois

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

oikeilta poliiseilta” tai ”Just joo, taas yksi poliisivirka viedään pois kentältä”. Näistäkin kommenteista molemmat ovat täysin ymmärrettäviä, jos kommentoija ei tiedä, mitä me kaikki hallintomme mysteerimiehet ja -naiset todellisuudessa oikein teemme. Mutta kun ymmärrys kasvaa, voi palo sydämessä syttyä itse kullakin muunkinlaisiin tehtäviin ja vastuisiin kuin hallintomme kulmakiveen eli peruspoliisityöhön.

* * *

Oma tieni poliisiksi kulki ensin media-kulttuurin opiskelun kautta. Joskus yliopistoaikoina tuntui, että olenkohan aivan oikeassa paikassa, kun makasin kauppaeskuksen lattialla esittämässä taiteiden välisen opintokokonaisuuden opintoihin kuuluvaa kokeellista performanssia, kuuntelin usean tunnin luentoa pisteestä ja viivasta estetiikan luennoilla tai katselin silmät lautasina luennoitsijaa tieteenfilosofian kurssilla ymmärtämättä sanaakaan.

Kuitenkin maisterin tutkinto Lapin yliopiston Mediatieteen laitokselta antoi loistavan pohjan tulevalle – ymmärrys median historiasta sekä kulttuurista ja sen laajasta kentästä monine mahdollisuuksineen on arvokasta tietämystä nykyisessä tehtävässäni.

Yliopisto-opintojeni aikana ja sen jälkeen tein töitä radiotoimittajana Yleisradiolla Lapin Radiossa ja parissa pie-

nemässä radiotoimituksessa. Tämä arvokas työkokemus palvelee minua ansiokkaasti nykyisiä viestinnän tehtäviä hoitaessani. Eikä vähiten siksi, että tunnen edellisten työpaikkojeni vuoksi toimittajia, joiden kanssa olen nykyäänkin paljon tekemisissä työpäivieni aikana, ja radiotoimituksen työskentelytavat ovat minulle tuttuja.

Kokeilin nuorempana toimittajan lisäksi myös monenlaisia muita töitä. Kuitenkaan en löytänyt omaa paikkaani mistään, missä työskentelin. Tuli vaihe, jolloin halusin olla niin sanotusti ”oikeassa, vanhan kansan ammatissa”. Kun mummit kyselivät, mitä sinä teet työsesi, toivoin, että siihen olisi helppo vas-

tata eikä sen sijaan tarvitsisi selittää, mitä kaikkea minä voisin tehdä, kun nyt olen valmistunut audiovisuaalisen media-kulttuurin koulutusohjelmasta taiteen maisteriksi. Tämä halu ”oikeaan ammattiin” kumpusi myös siitä, etten oikein osannut ajatella itseäni mihinkään työpaikkaan omien osaamisieni ja kykyjeni

taikka heikkouksieni kanssa. ”Mikä minusta tulee isona” -huuto kasvoi päässäni yhä suuremmaksi.

Silloin yksi lapsuuteni haaveista alkoi vaivata mieltäni – mitä jos hakisin poliisiksi? Poliisi on arvostettu, kunnioitettu ja hyvämaineinen ammatti. Jossakin sisälläni oli tunne, että halusin olla työssä, jossa palvelen ihmisiä ja voin aidosti olla avuksi. Lähipiiriin kannustuksesta

MUTTA KUN YMMÄRRYS
KASVAA, VOI PALO
SYDÄMESSÄ SYTTYÄ
ITSE KULLAKIN
MUUNKINLAISIIN
TEHTÄVIIN JA
VASTUISTIIN KUIN
HALLINTOMME
KULMAKIVEEN ELI
PERUSPOLIISITYÖHÖN.

ryhdyin tuumasta toimeen ja päätin, että haen kouluun vain yhden kerran. Jos en pääse kertalaakista, unohdan koko jutun. Kouluun tuli kuitenkin kutsu ja aloitin opinnot Tampereella Poliisikoulun kursseilla 108 elokuussa 2004.

Heti opintojen alussa koulutustautastani johtuen monet opettajista sanoivat, että minulle tulee olemaan kovasti käyttöä poliisihallinnossa ja että en tule jäämään peruspoliisitoihin. Itse olin aika lailla tyrmistynyt. Sitähän minä juuri halusin, tehdä ”oikeita” poliisin töitä! En ollut ajatellut paljoakaan sitä, että poliisihallinto voisi tarvita minua juuri koulutus- ja työtaustani takia joihinkin erityistehtäviin. Ymmärsin toki, että kokemuksestani oli hyötyä kouluun pääsyn kanssa, mutta en vielä tajunnut kaikkia mahdollisuuksiani. Ja itse asiassa hyvä niin. Keskityin opintoihini ja halusin oppia olemaan hyvä ja ammattitaitoinen poliisi. Mutta viimeistään poliisin maineenhallintaa käsittelevää lopputyötä tehdessäni kuitenkin ymmärsin, että minulla oikeasti voisi olla viestinnän saralla paljon annettavaa tälle hallinnolle. Olinhan opiskeluissani erityisesti perehtynyt mielikuvien ja imagon syntymiseen, ja poliisin viestinnässä oltiin laittamassa ihan uutta vaihdetta silmään.

Ja niinhän siinä kävi, että sain aika nopeasti valmistumiseni jälkeen ensimmäisen vakituisen virkani juuri viestinnän tehtäviin Rovaniemen kihlakunnan poliisilaitokselle. Ja samassa duunissa ollaan edelleenkin. Toki paljon on matkan varrella muuttunut niin hallinnossa kuin itsessäniikin ja tätä työtä tehdessä olen oppinut paljon lisää, joskus kanta-

YLIOPISTO-OPINTOJEN
AIKANA JA SEN JÄLKEEN TEIN
TÖITÄ RADIOTOIMITTAJANA
YLEISRADIOLLA LAPIN RADIOSSA
JA PÄRISSÄ PIENEMMÄSSÄ
RADIOTOIMITUKSESSA. TÄMÄ
ARVOKAS TYÖKOKEMUS PALVELEE
MINUA ANSIOKKAASTI NYKYISIÄ
VIESTINNÄN TEHTÄVIÄ
HOITAESSANI.

SILLOIN YKSI LAPSUUTENI
HAAVEISTA ALKOI VAIVATA
MIELTÄNI - MITÄ JOS HAKISIN
POLTIISIKSI? POLTIISI ON
ARVOSTETTU, KUNNIOITETTU
JA HYVÄMAINEINEN AMMATTI.
JOSSAKIN SISÄLLÄNI OLI TUNNE,
ETTÄ HALUSIN OLLA TYÖSSÄ,
JOSSA PALVELEN IHMISIÄ JA VOIN
AIDOSTI OLLA AVUKSI.

päänkin kautta. Työtehtäväni oli poliisilaitoksella uusi ja otti oman aikansa ennen kuin toimenkuva alkoi muotoutua. Poliisin hallintorakenneuudistus vuoden 2009 alussa yhdisti meillä viisi kihlakunnan poliisilaitosta yhdeksi, ja silloin minut nimitettiin uuden laitoksemme päätoimiseksi viestintäkoordinaattoriksi.

Vuoden 2014 alusta poliisilaitoksia liitetään jälleen yhteen ja Lappiin tulee yksi iso koko maakunnan poliisilaitos, joka pinta-alaltaan kattaa lähes puoli Suomea. Minulla on kunnia jatkossa työskennellä Lapin uuden laitoksen viestintäpäällikkönä.

Enpä tosiaan olisi silloin arvannut, kun ensimmäisen kerran uniformun päälleni kiskoin ja hypistelin uuden, pakasta vedetyn virka-aseeni kahvaa, mihin tämän lappilaisen työnhupakon tie viekään. Aika pian viestintätehtäviin ryhdyttyäni sain kutsun puhumaan etelässä isolle joukolle poliisihallinnon viestinnästä vastaavia henkilöitä; mukana oli paljon poliisin päällystöä. Jännityksestä huolimatta kokosin itseni ja puhuin reippaasti sisäisen viestinnän tärkeydestä ja siitä, kuinka jokainen poliisi omalta osaltaan on vastuussa koko Suomen poliisin maineesta. Tämä reissu johti siihen, että pian huomasin istuvani konklaavissa, joka laatii viestintästrategiaa koko poliisin hallinnolle. Sitten oli vuorossa paneutuminen poliisin tehostettua viestintää vaativien tilanteiden ohjeistukseen, poliisin viestinnän käsikirjan suunnitteluun, poliisin nettiradion suunnitteluun

ja perustamiseen sekä valtakunnallisen viestinnän valmiusryhmän suunnitteluun ja jäsenyyteen.

On kerrassaan huikeaa, miten erikoisiin paikkoihin olen päässyt ja miten mielenkiintoisia sekä haastavia työtehtäviä eteeni on tullut jo nyt, vaikka uraa ei ole vielä takana muutamia vuo-

sia enempiä. En voisi olla tyytyväisempi siihen, millaisia mahdollisuuksia Suomen poliisi on minulle tarjonnut. Ajatukseni Poliisikouluun hakiessa oli, että haluan työn, jossa yksikään päivä ei ole samanlainen. Tämä on pitänyt kutinsa alusta saakka, tosin täysin eri tavalla kuin ajattelin.

* * *

Suurissa saappaissa olen astellut ja välissä on täytynyt heinää puskea lisää kenkään, etteivät ne pyöri jaloissa. Mutta olen tämän vaiherikkaan matkan varrella oppinut poliisihallintoa tarkkailemalla ja omista kokemuksistani, että se aina arvostamani ja totuudenmukaisena pitämäni poliisin hyvä maine ei synny aivan itsestään ja sen eteen on kaikkien hallinnossamme työskentelevien tehtävä töitä. Hyvä maine nimittäin syntyy sillä, kun me kaikki teemme poliisille kuuluvia tehtäviä oikein ja suunnitellusti ja kerromme siitä myös muille. Maineen syntyminen ja sen hallinta on pitkäjänteistä ja suunniteltua toimintaa, jolla vaikutetaan ihmisten meistä tekemiin tulkintoihin - siihen millainen mielikuva meistä syntyy.

Kaikkien tekemisemme lähtökohdan tulisi olla jokaisella poliisihallinnossa työskentelevällä joka aamu kirkkaana mielessä, kun tulemme töihin. Sillä kaikkian lähtee poliisilain ensimmäisestä pykälästä, jota itselleni joudun aina silloin tällöin mieleeni muistuttamaan. Miksi me teemme tätä työtä ja miksi kaikki peruspoliisityötä tukevat toiminnotkin ovat olemassa:

”Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa. Poliisin on suoritettava myös muut sille erikseen säädetty tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua.”

Tästä herää väistämättä kysymys, mikä sitten on poliisin viestinnän rooli tähän perustehtävään peilaten. Poliisin viestinnän tavoite on, että meistä kerrottavat tarinat ja kokemukset olisivat hyviä ja totuudenmukaisia – että poliisin maine olisi hyvä. Poliisin ei tarvitse kilpailla maineestaan kenenkään kanssa, toisin kuin vaikkapa yritysten, sillä on vain yksi Suomen poliisi. Se helpottaa kuitenkin kovasti meidän kaikkien työtä, jos meillä on hyvä maine.

Meidät tunnetaan hyvin, ja poliisin tiedottamisen kulttuuri on viime vuosina muuttunut paljon avoimempaan suuntaan. Tämä helpottaa viestinnän käytännön toteuttamista. Arvomme – oikeudenmukaisuus, ammattitaito, pal-

SUURISSA SAAPPAISSA OLEN
ASTELLUT JA VÄLISSÄ ON TÄYTYNYT
HEINÄÄ PUSKEA LISÄÄ KENKÄÄN,
ETTEIVÄT NE PYÖRI JALOISSA.

POLIISIN EI TARVITSE KILPAILLA
MAINEESTAAN KENENKÄÄN KANSSA,
TOISIN KUIN VAIKKAPA YRITYSTEN,
SILLÄ ON VAIN YKSI SUOMEN
POLIISI. SE HELPOTTAA KUITENKIN
KOVASTI MEIDÄN KAIKKIEN TYÖTÄ,
JOS MEILLÄ ON HYVÄ MAINE.

veluperiaate ja henkilöstön hyvinvointi – ovat kohdallaan ja mainettamme näiden arvojen valossa tulee vaalia. Tavoitteemme eli perustehtävämme ja arvomme muodostavat aina maineenhallinnan lähtökohdan ja puitteet. Ja merkittävää on, että jokaisen poliisimiehen tekemiset joko tukevat tai heikentävät mainettamme. Suomen poliisin maine koostuu siitä, mitä teemme, miltä näytämme ja mitä me viestimme eri keinoin ulospäin. Nämä yhdessä välittyvät kansalaisten ja eri sidosryhmien havainnoiksi ja tulkinnoiksi. Yhdessä näistä syntyy poliisin maine.

Muistanpa kerran, kun olimme partiossa Ylä-Savon kihlakunnan poliisilaitoksen alueella ja meille tuli hälytyskeikka yksityisasuntoon. Asunnossa oli mies, joka olisi pitänyt toimittaa lääkärin arvioitavaksi mielenterveysongelmien takia. Ambulanssimiehet eivät olleet päässeet sisälle asuntoon, koska mies oli aggressiivinen ja riehui asunnossa jonkinlaisen astalon kanssa haluttomana lääkärin pakeille. Partiomme päästessä paikalle tilanne näytti hankalalta. Jotakin mielenkiintoista kuitenkin tapahtui. Kun tulimme oven taakse ja mies raotti ovea, hän näki minut seisomassa ulkopuolella ja saman tien miehen ilme muuttui. Huomasin, että kyseessä oli asiakas, jonka olin jo tavannut jollakin tehtävällä pari viikkoa aikaisemmin. Mies ilahtui niin kovasti näkemisestäni, että unohti kokonaan aggressiivisuutensa ja laski astalon kädestään.

Hän oli ollut varsin haastava asiakas jo edellisellä kerralla, mutta tuolloin olin jaksanut selittää hänelle tekemämme toimenpiteet perusteellisesti ja suhtautunut häneen muutenkin rauhallisesti ja ystävällisesti. Tämä miehelle jäänyt viimeisin, ilmeisen positiivinen mielikuva poliisista pelasti seuraavan kohtaamisen konstaapeleiden kanssa. Ja millainen mielikuva poliisista syntyikään muille paikallaolijoille: naapurit ja ambulanssimiehet näkivät, että partion tarvitsi vain tulla paikalle ja tilanne rauhoittui jo sillä. Ja kaikki oli kiinni vain yhdestä lyhyestä kohtamisesta, jonka poliisi jaksoi hoitaa asiaan kuuluvalla tavalla tehokasta viestintää käyttäen.

* * *

Poliisin maine syntyy siitä, kun konstaapelit kohtaavat ihmisiä erilaisissa tilanteissa. Näiden kohtaamisten aikana poliisimiehen teot ja eri tavoin tapahtuva viestintä luovat yhteisvaikutuksen, jonka perusteella asiakas tai sidosryhmän edustaja tekee tulkinnan koko Suomen poliisista. Kaikissa tilanteissa, joissa konstaapelit ovat tekemisissä muiden ihmisten kanssa, he ovat myös viestintätilanteessa. Oma käyttäytyminen, ulkoinen olemus sekä virkavaatteet ja varusteiden kunto voivat joko edistää tai heikentää poliisin mainetta ja luotettavuutta.

Erään konstaapelin kanssa partiossa ollessani jouduimme asiakkaiden kans-

JÄ MERKITTÄVÄÄ
ON, ETTÄ JOKAISEN
POLIISIMIEHEN
TEKEMISET JOKO
TUKEVAT TAI
HEIKENTÄVÄT
MAINETTAMME.

sa painitilanteeseen lähes poikkeuksetta joka työvuorossa. Tämä muodostui ras-kaaksi, kun jo ennakolta tiesi, että vuo-rostsa kyseisen poliisimiehen kanssa tulee haastava. Yhteenotot asiakkaiden kanssa johtuivat pääsääntöisesti siitä, että tämän poliisimiehen kehon kieli ja sananvalin-nat ärsyttivät asiakkaita. Konstaapeli oli pienestä koostaan huolimatta rehvakas ja puhutteli asiakkaita aina epäystävälli-sesti ja arvostellen. Hänen koko olemuk-sensa huokui halveksuntaa asiakkaan valitsemaa elämäntapaa ja hänen teke-miään valintoja kohtaan. Ja tästähän seu-rasi väistämättä tilanne, johon edes rau-hallinen partiokaveri ei voinut vaikuttaa, kun partion toisen puoliskon tuottamat viestit tilanteessa ”huusivat” niin lujaa. Ja niin sitä painittiin.

Toinen ääripää työkavereissa olivat ”kuoliaaksi ymmärtäjät”, joiden kanssa työskentely oli ihan yhtä raskasta, koska tehtävien suorittaminen meni jähkailuk-si ja väittelyksi asiakkaan kanssa. Poliisin on kyettävä koko olemuksellaan osoit-tamaan esimerkiksi rikoksesta epäillyn kohdalla, että me emme hyväksy hänen tekojaan ja meillä on omat, selkeät toi-mintatapamme, joiden mukaan asia hoi-detaan, mutta siltikään emme arvostele, aliarvioi ja halveksu hänen ihmisyyttään tai oikeuksiaan.

Usein meiltä poliiseilta unohtuu, että jokin kohtaamisemme kansalaisen kans-sa voi olla ainoa kerta, jolloin tuo kysei-nen ihminen tapaa henkilökohtaisesti poliisin. Ja silloin tämä ihminen muo-dostaa koko käsityksensä poliisista juuri tuon kohtaamisen perusteella. Tavalli-nen mökin mummo ei välttämättä tapaa

POLIISIN MAINE SYNTYY SIITÄ, KUN
KONSTAAPELIT KOHTAAVAT IHMISIÄ
ERILAISISSA TILANTEISSA.

poliisia koskaan tai kenties vain kerran elämässään.

Kansalaisten lisäksi myös sidosryhmien edustajat arvioivat poliisin mainetta omien kokemustensa, muiden kokemusten ja median välittämien tietojen perusteella. Jos omia kokemuksia poliisista ei ole, arvio tehdään kokonaan mielikuvien ja vaikkapa toisten ihmisten kertomusten perusteella. Ihmisten mielikuvat syntyvät mm. median ja muiden olemassa olevien viestintäkanavien tuottamien viestien perusteella. Näitä mielikuvia rakentaa kuitenkin myös poliisi itse omilla viestintäkanavillaan ja -keinoillaan, kuten esimerkiksi TV-sarjoissa, tiedotteilla, sosiaalisessa mediassa, verkkosivuilla tai kohtaamisissa kansalaisten kanssa. Juuri tästä syystä viestintä on paljon laajempi ja monimuotoisempi asia kuin pelkkä mediatiedottaminen, jollaiseksi se varsinkin aikaisemmin on hyvin pitkälti mielletty.

* * *

Olemassa olevien lakien ja ohjeistuksien valossa jokainen poliisimies on vastuussa omien toimenkuvaansa liittyvien asioiden viestimisestä oman hallinnon sisällä. Tämä tulee ilmi jo siinä, että viestintä on tärkeä osa erilaisten työhömmme kuuluviin projektien ja hankkeiden suunnittelua ja toteutusta. On tärkeää, että tieto kulkee työntekijöiltä joka suuntaan: alaisille, esimiehille sekä samaa työtä tekeville kollegoille. Jos mielen viereenkään tulee

ajatus, että pitäisiköhän minun kertoa tästä asiasta jollekulle muullekin, tämä kertoo jo viestintätarpeesta. Ja kun on tarve, silloin on syytä välittää tietoa.

Ulkoiseen viestintään liittyen on kuitenkin syytä muistaa, että poliisihallinnossa tiedottaminen on annettu tiettyjen henkilöiden vastuulle.

Esimerkiksi esitutkinnasta tiedottamisesta on vain ja ainoastaan vastuussa kunkin jutun tutkinnanjohtaja tai hänen esimiehensä. Peruspoliisityötä tekevä konstaapeli voi kuitenkin antaa esimerkiksi haastatteluja tiedotusvälineille koskien poliisin työtä yleisellä tasolla, kunhan ei paljasta mitään poliisin taktisia toimia. Ja tietysti ylemmältä taholta tehtävän saaneena konstaapelille voi tulla monenlaisia tilanteita, joissa hän on viestintätilanteessa hallinnon ulkopuolelle. Suurin vastuu yksittäisellä poliisimiehellä on kuitenkin sisäisen viestinnän onnistumisessa, kerrotaan ja jaetaan tietoa aina kun siihen on tarve ja joskus myös varmuuden vuoksi. Poliisin viestintään liittyy ohjeistuksia, lakeja ja määräyksiä, joihin perehtyminen helpottaa konstaapeleiden työn hallintaa ja antaa ymmärrystä viestinnän prosessista.

Jokaisen poliisin on hyvä pitää silmät ja korvat avoimina, jotta olemme heti valmiina, kun havaitsemme suuria eroavaisuuksia olemassa olevan todellisuuden ja kansalaisten tai sidosryhmien käsityksissä poliisista. Se on osaltaan poliisin maineen arviointia ja hallintaa, sillä jo-

ON TÄRKEÄÄ, ETTÄ
TIETO KULKEE
TYÖNTEKIJÖILTÄ JOKA
SUUNTAAN: ALAISILLE,
ESIMIEHILLE SEKÄ
SAMAA TYÖTÄ
TEKEVILLE KOLLEGOILLE.

kaisella poliisilla on myös mahdollisuus vaikuttaa asian tilaan kertomalla havainnoistaan eteenpäin. Miksi emme puuttuisi ja vaikuttaisi poliisin maineeseen positiivisella tavalla, kun siihen on sekä mahdollisuus että keinot, sen sijaan, että antaisimme muiden tahojen määritellä meidän maineemme?

Ihmisten mielikuviiin poliisista voidaan vaikuttaa suunnitelmallisella yhteistyöllä median ja muiden sidosryhmien kanssa. Yksi merkittävä tekijä, joka on viime vuosina suuresti vaikuttanut poliisin työstä muodostuneisiin mielikuviiin, on suomalaiset dokumentaariset televisiosarjat ja -ohjelmat, joita on esitetty eri televisiokanavilla. Tavoitteena on ollut ohjelmien kautta välittää totuudenmukainen kuva poliisin toimintaympäristöstä ja tehtävistä sekä lisätä poliisin näkyvyyttä ja olla läsnä siellä, missä kansalaisetkin ovat. Erityisesti dokumenteilla on havaittu olevan vaikutusta mielikuviiin muun muassa rekrytoinnin ja ammatinvalinnan näkökulmasta.

* * *

Kasvavalla tahdilla yhä suurempaa roolia länsimaisessa kulttuurissa näyttelee sosiaalinen media ja verkossa tapahtuvat muut toiminnot. Minulle, ja uskoisinpa että monelle muullekin minun ikäiselleni ja meitä vanhemmille, internetin maailma on ikään kuin erillinen paikka, johon tietoisesti mennään ja joka on erillään ”todellisesta elämästä”. Minua kuitenkin on viime aikoina jaksanut kovasti hämmästyttää, miten nuoret eivät tuota rajaa enää koe. Koko ajan mukana kul-

ULKOISEEN VIESTINTÄÄN LIITTYEN
ON KUITENKIN SYYTÄ MUISTAA,
ETTÄ POLIISIHALLINNOSSA
TIEDOTTAMINEN ON ANNETTU
TIETTYJEN HENKILÖIDEN VASTUULLE.

SUURIN VASTUU YKSITTÄISELLÄ
POLIISIMIEHELLÄ ON KUITENKIN
SISÄISEN VIESTINNÄN
ONNISTUMISESSA, KERROTAAN
JA JAETAAN TIETOA AINÄ KUN
SIIHEN ON TARVE JA JOSKUS MYÖS
VÄRMUUDEN VUOKSI.

IHMISTEN MIELIKUVIIIN
POLIISISTA VOIDAAN VAIKUTTA
SUUNNITELMALLISELLÄ YHTEISTYÖLLÄ
MEDIAN JA MUIDEN SIDOSRYHMIEN
KANSAA.

kevat älypuhelimet ja tablettitietokoneet yhdistävät nyt ihmiset internetiin ja erilaisiin sosiaalisen median alustoihin aivan eri tavalla kuin vielä vuosikymmen sitten. Nuorissa on jo ikäluokka, jota kutsutaan diginatiiveiksi. He eivät ole eläneet ilman jonkinlaista ”härpäkettä”, jolla pääsee nettiin. He eivät lue paperilehtiä, katso ohjelmia televisiosta tai kuuntele radiota. He tekevät tämän kaiken netin kautta. Tiedon ja uutiset he kaivavat netistä ja saavat kavereiltaan sosiaalisen median kautta, kuten vaikkapa Facebookista.

Tämä asettaa paineita myös viranomaisviestinnälle. Oikea-aikaista faktatietoa on jaettava siellä, missä kansalaisetkin ovat, sillä huhut ja ”musta tuntuu” -tieto leviävät nyt nopeammin kuin koskaan. Sosiaalinen media on usein poliisin toimintaa askeleen edellä. Rikos- ja onnettomuustilanteissa netissä voi olla jo jaossa kuvia tapahtuneesta, vaikka poliisi on vasta matkalla tapahtumapaikalle. On tutkittu, että noin 30 sekunnissa on ensimmäinen kuva netissä, jos isomman ihmisjoukon läheisyydessä tapahtuu jokin poikkeuksellinen.

Lapissakin tämä on jo todellisuutta. Pienellä paikkakunnalla, syrjäisellä tiellä, tapahtui kuolemaan johtanut auton ulosajo. Ennen kuin pelastajat ehtivät paikalle, siellä oli jo paikkakuntalainen ohikulkija ottamassa kuvia onnettomuusautosta. Paikalle tulleet palokuntalaiset pyysivät henkilöä poistamaan

kuvat kännykästään ja tämä aikoi tehdä sen. Kuitenkin lähes samaan aikaan, kun poliisi saapui paikalle, olivat ensimmäiset kuvat onnettomuusautosta Facebookissa. Kuvat ladanut henkilö ei laisinkaan ajatellut, että paikkakuntalaisen menehtyneen auto oli kuvista tunnistettavissa eivätkä omaiset olleet saaneet vielä viranomaisilta tietoa rakkaansa kuolemasta. Mikä

shokki onkaan lukea asia Facebookista.

Tämmöisiä tilanteita on vaikea hallita. Mutta on paljon asioita, joihin poliisi voi varautua myös nettiä ajatellen. Internetissä tapahtuu jo paljon rikoksia, joiden vuoksi poliisien on hyvä kouluttautua netin ihmeelliseen maailmaan. Yleisimpiä lienevät nettipetokset, sosiaalisessa mediassa tapahtuvat kunnianloukkaukset sekä seksuaalirikokset. Tämänkin vuoksi poliisilaitoksilla on nettipoliiseja, jotka toimivat siellä kuulostellen ja luodaten tietoa, opastaen ihmisiä ja ratkoen netissä tapahtuvia rikoksia.

Suurissa kriisitilanteissa, jolloin ihmisten tiedontarve kasvaa voimakkaasti, on sosiaalisen median todettu olevan oiva apuväline tiedon levittämiseen. Kun Japanissa tapahtui Fukushimaan ydinvoimalaonnettomuus, puhelinyhteydet lakkasivat hyvin pian toimimasta. Japanissa olevien suomalaisten tilanne saatiin kuitenkin selvitettyä – Facebookin kautta.

Itse olin mukana suuressa poliisin valmiusharjoituksessa, jonka yhtenä osaluueena oli viestintä. Kuinka ollakaan,

OIKEA-AIKAISTA
FAKTATIETOA ON
JAETTAVÄ SIELLÄ,
MISSÄ KANSALAISETKIN
OVÄT, SILLÄ HUHUT
JÄ ”MUSTA TUNTUU”
-TIIETO LEVIÄVÄT
NYT NOPEAMMIN KUIN
KOSKAÄN.

juuri kun harjoituksen piti alkaa, poliisin omat verkkoyhteydet kaatuivat teknisen vian vuoksi. Emme päässeet aluksi mihinkään poliisin järjestelmään emmekä esimerkiksi olisi voineet lähettää tiedotteita poliisin omalla julkaisujärjestelmällä. Tämä vahvisti minun uskoani siihen, että poliisin on hyvin tärkeää olla mukana myös sosiaalisessa mediassa. Jo senkin takia, että jos omat järjestelmämme satuvat kaatumaan, meillä on varajärjestelmä, joka ei ihan hevillä mene jumiin. Facebookin ja Twitterin kaltaisten sosiaalisen median alustojen käyttäjämäärät on laskettu jo ennakkoon suuriksi ja niiden takana jylläävät semmoiset rahamäärät, että heillä ei ole varaa suuriin toimintahäiriöihin.

Näiden edellä esittämäni ajatusten valossa on hienoa, että Suomen poliisilla on tämän artikkelin kirjoitushetkellä jo yli 197 000 seuraajaa Facebookissa. Tähän kun lasketaan vielä mukaan poliisilaitosten omat profiilit seuraajineen, niin se on valtava resurssi, jota voidaan tarvittaessa käyttää kriisitilanteissakin. Eikä pidä lainkaan väheksyä sosiaalisen median merkitystä, kun haluamme neuvoa ja opastaa kansalaisia sekä kertoa meneillään olevista ilmiöistä poliisin näkökulmasta. Sosiaalisessa mediassa poliisi voi myös olla hieman vähemmän virallinen, jakaa myös keveämpää materiaalia rennommalla otteella. Netissäkään poliisi ei kuitenkaan spekuloi tai kerro faktana huuhaa-tietoa. Sillä poliisi on aina poliisi. Siksi ammattimainen ja määrätietoinen ote myös internetin maailmaan on poliisille oltava samanlainen kunnia-asia kuin muukin poliisitoiminta.

EIKÄ PIDÄ LAINKAAN VÄHEKSYÄ
SOSIAALISEN MEDIAN MERKITYSTÄ,
KUN HALUAMME NEUVOA JA OPASTAA
KANSALAISIA SEKÄ KERTOAA
MENEILLÄÄN OLEVISTA ILMIÖISTÄ
POLIISIN NÄKÖKULMASTA.

* * *

Ennen poliisiksi valmistumista ajatelin, että poliisi on ammatti, jota kunnioitetaan ja jonka arvostus on Suomessa korkealla. Tiesin, että poliisiksi ryhtyminen antaa minullekin statuksen, joka on erilainen kuin muilla. Tulen olemaan aina poliisi niin hyvässä kuin pahassakin, tapahtuipa elämässäni mitä hyvänsä. En kuitenkaan ymmärtänyt, millaista työtä suomalaisen poliisin hyvän maineen eteen on tehty ja mitä tehdään jatkuvasti. En tajunnut liittyväni joukkoon, jossa sen jokaisen jäsenen tulisi katsoa samaan suuntaan, sama selkeä tavoite mielessään: keitä me olemme ja miksi me olemme olemassa. Jossain vaiheessa, kun aloin tajuta omaa hallintoani isommassa mittakaavassa ja ymmärsin poliisin poikkeuksellisen roolin syvällisemmin, koin jopa ahdistusta – poliisin, myös minun, täytyy olla täydellinen eikä virheisiin ole varaa, koska olemme jatkuvasti suurennuslasin alla. Miten voin olla täydellinen ihminen yötä päivää, pyhää arkea?

Mutta siinä on maineenhallinnan sekä ennakoivan viestinnän ja suunnittelun hienous: kun olemme pitkäjänteisesti jokainen omalla tahollamme tehneet työtä viestinnän eteen ja pitäneet huolta poliisin maineesta, on varaa myös virheisiin.

Poliisikin on ihminen ja ihminen on inhimillinen. Virheitä tapahtuu kaikille ja joskus jopa niin suuria, että se aiheuttaa poliisissakin mainekriisin. Jos kuitenkin

VIRHEITÄ TAPAHTUU
KAIKILLE JA JOSKUS
JOPA NIIN SUURIA,
ETTÄ SE AIHEUTTAA
POLIISISSÄKIN
MAINEKRIISIN. JOS
KUITENKIN MAINEEN
PERUSTUS ON KUNNOSSA,
NIIN VAURIOT ON
KORJATTAVISSA
PIENEMMILLÄ
KUSTANNUKSILLA SUORAAN,
REHELLISESTI JA
PEITTELEMÄTTÄ.

maineen perustus on kunnossa, niin vauriot on korjattavissa pienemmillä kustannuksilla suoraan, rehellisesti ja peittelemättä. Kerran, kun eräs konstaapeli oli käyttäytynyt vapaa-ajallaan humalassa erittäin sopimattomasti ja tapahtuma aiheutti suuren mediakohtauksen, kuulin poliisin ylimmästä johdosta käskyn, että ”kiillottakaa kilpi”. Poliisin kilpi oli saanut tahrata, mutta maineemme kesti sen, koska mai-

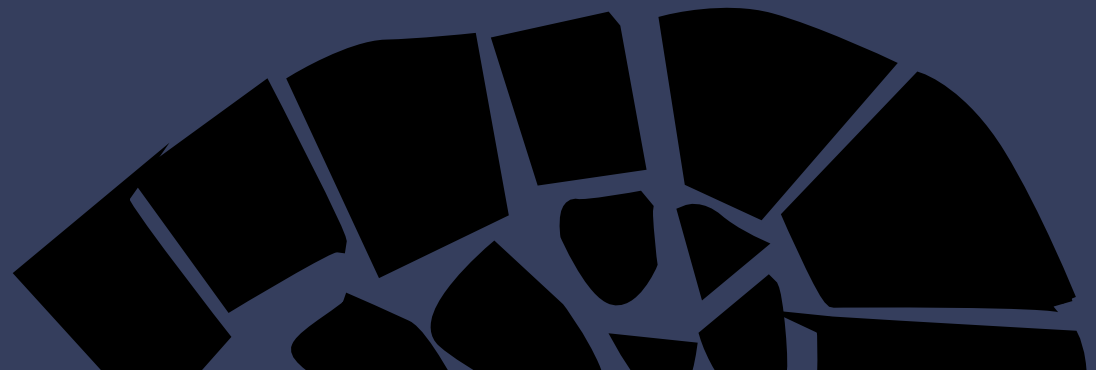
nitunkaltaiset tapaukset ovat harvinaisia. Kilpi oli tässä tapauksessa helppo kiillottaa. Paljon helpompi kuin ruosteista ja valmiiksi varsin törkyistä kilpeä, jonka kohtalosta kukaan ei ole kiinnostunut.

Kun jotain alun perin mysteeriksi mainittua asiaa tutkitaan perusteellisesti ja sen alkulähteille päästään, se yleensä osoittautuukin varsin luonnolliseksi ja hyvin järkeenkäyväksi asiaksi. Näin on myös hallintomme mysteerimiesten ja -naisten olemassaolon kohdalla. Tehtävämme on johtaa, koordinoita ja kouluttaa niin, että hallinnossamme ei leiju viestinnän mysteeriiä. Viestintä on poliisityön luonnollinen osa, jonka avulla saavutamme tavoitteita ja rikomme muureja.

LUE LISÄÄ

- Korpiola, Lilly: Kriisiviestintä digitaalisessa julkisuudessa. Infor 2011.
- Poliisit sosiaalisessa mediassa: https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisit_sosiaalisessa_mediassa
- Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/15034_PO-LIISI_viestintakäsikirja_v090511.pdf?4e47f1fbd798d288
- Poliisin viestintä: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/37186_Poliisin_viestinta_Poliisihallituksen_julkaisusarja_2-2015.pdf?a48bdffbd798d288

“He ystävystyivät ja siivoja oli käyttänyt
häntä asioilla autollaan kun naisruumiilla
ei sellaista ollut.”

ANTTI KURITTU

POLIISITYÖTÄ EI VOI TEHDÄ KUIN POLIISISSA

RIKOSYLIKONSTAPELI ANTTI KURITTU TYÖSKENTELEE VAKAVIEN TIETOTEKNIKKARIKOSTEN JAOKSEN RYHMÄNJOHTAJANA HELSINGIN POLIISILAITOKSESSA.

KURITTU VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2013 JA TYÖSKENTELI VANHEMMAN RIKOSKONSTAPELIN VIRASSA, KUNNES SEURAAVAN VUODEN ALUSSA SIIRTYI VIESTINTÄVIRASTOON KYBERTURVALLISUUSKESKUKSEN TILANNEKESKUKSEN CERT-PÄIVYSTÄJÄKSI. POLIISIIN HÄN PALASI SYKSYLLÄ 2015.

KURITTU ON MYÖS TURVALLISUUSALAN TRADENOMI. HÄN VALMISTUI LAUREASTA VUONNA 2014.

Minä olen yksi niistä, joka ei nostanut kättään, kun opettaja Poliisiammattikorkeakoulun ensimmäisillä orientaatiotunneilla kysyi, kenelle poliisin työ on kutsumusammatti. Kutsumusammatti on mielestäni työ, jota jo lapsena tiesi tulevaisuuden tekemään. Kutsumusammatteihin lukeutuu perinteisesti yhteiskunnan keskeisiä tehtäviä – poliiseja, palomiehiä, pappeja, lääkäreitä. Ei kai kukaan ole lapsuuden kutsumuksensa pohjalta diplomi-insinööri tai osakemerkelari. Kaikki lääkärit eivät kuitenkaan ole kutsumusammattissaan, kuten eivät kaikki poliisitkaan.

Lapsuuteni oli hyvin tavallinen, suorastaan onnellinen. Isäni on yrittäjä ja äitini kiinteistövälittäjä. Elimme keskiluokkaisista elämää keskiluokkaisessa lähiössä, eikä poliisi ollut läsnä päivittäisessä elämässämme oikeastaan millään tavalla. Vanhempieni erottua ei heidän uusiinkaan parisuhteisiinsa kuulunut alkoholi ja väkivalta, joten poliisi ei tässäkään vaiheessa tullut tutuksi. Oman nuoruuteni hölmöilyt pysyivät onneksi hyvin maltillisina ja rajoittuivat lähinnä kelvottomiin katutai-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

deyrityksiin (rikos on jo vanhentunut).

Koin poliisin kuitenkin aina luotettavana instituutiona. Silloin harvoin, kun poliisimiesten kanssa jollain tavalla asioin, sain aina asiallista ja hyvää kohtelua. En koskaan oikeastaan kasvattanut mitään asennetta poliisia kohtaan. Poliisi oli minulle kuin lääkäri tai palomies: tarpeellinen tiettyissä tilanteissa.

Olin lapsena kiinnostunut enimmäkseen tietotekniikasta. Tietokoneet, muut elektroniset laitteet ja vimpaimet olivat minulle sekä harrastus että intohimon kohde. Ensimmäiset tietokoneet isäni toi kotiimme jo, kun olin alle kouluikäinen. Niillä pelattavat pelit tempaisivat minut heti mukaansa, ja mustavalkoisen komentosarakkeen hallitseminen oli mielestäni vangitsevaa. Tuohon aikaan tietokonepelaaminen oli sekä yksinäisempää että sosiaalisempaa kuin nykyään – pelejä pelattiin ilman verkkoyhteyttä, mutta usein samassa huoneessa läsnä olevien kavereiden kanssa, joskus kolmekin lasta saman näppäimistön ääressä. 1990-luvun alun tietokoneiden kasettinauhalta ladattavien ohjelmien latausajat varmistivat myöskin, että lapset saivat reippaasti raitista ilmaa. Monella ei nimittäin takapuoli kestänyt istumista, kun “Last Ninja 2” latasi itseään kasetilta 40 minuuttia. Usein lataus lisäksi epäonnistui, jolloin se piti aloittaa alusta. Kun kerran peli saatiin käyntiin, sitä pelattiin pitkään ja hartaasti. Mielikuvitus korvasi sen, mikä

grafikassa ja äänissä puuttui. Joskus peli unohtui, kun pihapelit veivät voiton.

Koko kouluiän harrastin tietokoneita ja käytin niiden parissa ison osan vapaa-ajastani. Osaamiseni ja ymmärrykseni pohja tietokoneiden sielunelämästä rakennettiin näinä vuosina. Tietokoneiden lisäksi elämäni kuuluivat partio ja pyöräily, joten en kuitenkaan ollut, luopaavista lähtökohdista huolimatta, täydellinen kalpea sisäolmi.

Löysin itselleni tietokoneista myös luovan välineen, sillä tykkäsin tehdä niillä musiikkia ja harkitsin ryhtymistä äänisuunnittelijaksi. Olin koko lapsuuteni ja nuoruuteni aktiivinen “demoskenessä”, tietokoneharrastajien ydinporukassa, joka rakenteli koneilla huikkeitä, reaaliajassa ajettavia multimediaesityksiä. En itse ollut kovin lahjakas missään demontekemiseen liittyvässä, mutta olin demojen suurkuluttaja. Vietin vuosittain Assembly-tietokonetaapatumassa viikonlopun kavereiden kanssa nukkumatta silmänräpäystäkkään. Muutaman samanhenkisen ystäväni kanssa vietimme tuntikausia ladaten purkeista uusimpia demoja ja katselemalla näissä olevia viimeisimpiä efektejä.

Demot repivät tietokoneista kaikki mahdolliset tehot irti, ja niiden avulla pystyi kurkkaamaan pelaamisen ja muunkin digitaalisen viihteen tulevaisuuteen. Demoskeneaktiiveista on kasvanut Suomen pelialan keskeisiä tekijöitä, ja joukossa on myös monia tietotur-

MINÄ OLEN YKSI NIISTÄ,
JOKA EI NOSTANUT
KÄTTÄÄN, KUN OPETTAJA
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN
ENSIMMÄISILLÄ
ORIENTAATIO TUUNNEILLA
KYSYI, KENELLE POLIISIN TYÖ
ON KUTSUMUSAMMATTI.

vatehtävissä nykyään toimivia henkilöitä. Demoskene on edelleen hengissä, mutta itse jättäydyin siitä pois jo vuosia sitten.

* * *

Lukioiässä olin niin kiinnostunut psykologiasta, että suunnittelin vakavissani psykologian yliopisto-opintoja. Luovuin kuitenkin ajatuksesta nähtyäni pääsykoevaatimuksiin kuuluvan, tilastomatematiikkaa käsittelevän tiiliskiven. Matematiikka ei tietokoneharrastuksestani huolimatta koskaan kuulunut vahvuusalueisiini – ehkä tästä syystä en koskaan vakavissani ajatellut suuntautuvani IT-alalle, sillä mielsin sen matemaattisesti lahjakkaiden ohjelmoijien tontiksi. Sitä se vielä 2000-luvun alussa ehkä hieman olikin, suomalaisen pelialan ottaessa vasta ensimmäisiä askeleitaan. Olin ehkä myös demoskenen kanssa puuhastelllessani päätenyt siihen virheelliseen käsitykseen, että minulla ei ole erityisiä, markkinoitavia kykyjä. En ollut kovin taitava tekemään musiikkia, olin kelvoton tekemään grafiikkaa, en osannut lainkaan ohjelmoida. Lukion päättyessä minulla ei ollut mitään käsitystä, mihin haluaisin jatko-opiskelemaan.

Armeijassa pyrin lääkintämiehen tehtäviin, sillä palveluspaikassani Isosaaren linnakkeella lääkintämiehillä oli paljon vastuuta ja vapautta. Halusin myös saada sotilaskoulutuksesta irti jotakin siviilielämään sovellettavaa. Olin tähän valintaan läpi palvelukseni hyvin tyytyväinen, ja koin kattavien ensiaputaitojen opetuksen hyvin hyödylliseksi. Harkitsin armeijan aikana vakavasti hakeutumista

KOKO KOULUIÄN HARRASTIN
TIETOKONEITA JA KÄYTTIN
NIIDEN PARISSA ISON OSAN
VAPAA-AJASTANI. OSAAMISENI
JA YMMÄRRYKSENI POHJA
TIETOKONEIDEN SIELUNELÄMÄSTÄ
RAKENNETTIIN NÄINÄ VUOSINA.

LUKION PÄÄTTYESSÄ MINULLA EI
OLLUT MITÄÄN KÄSITYSTÄ, MIHIN
HALUAISIN JATKO-OPISKELEMAAN.

ensihoitajakoulutukseen tai sairaanhoitajaksi, mutta en kuitenkaan kokenut alaa lopulta omakseni. Palomiehen ammattiakin harkitsin, mutta koulutus tuntui liian fyysiseltä. Olin vielä armeija-aikaan hyvin laiska liikkumaan ja yleiskuntoni oli suorastaan huono.

Armeijan jälkeen, vuonna 2003, suunnasin muutaman sattuman kautta turvallisuusalalle. Parin vuoden piiri- ja aulavartijan tehtävien jälkeen päädyin vartioimaan Helsingin metroa. Näihin aikoihin aloin ensimmäistä kertaa harkita poliisin ammattia itselleni sopivana vaihtoehtona. Metrossa tehtävä vartiointityö oli hyvin pitkälle asiakkaiden kanssa toimimista, ja mielestäni pärjäsin näissä tehtävissä hyvin. Mielsin poliisin työn hieman samankaltaiseksi, joskin tehtäväkenttä olisi huomattavasti laajempi ja vastuullisempi.

Vaikka metroasemien vahtiminen oli yksitoikkoista ja tylsää työtä, turvallisuusala tuntui kuitenkin omalta. Hain ja pääsin Laurea Leppävaaraan turvallisuusalan tradenomilinjalle vuonna 2005. Ajattelin tällöin, että käyn ensin Laurean opinnot loppuun ja haen sen jälkeen Poliisiammattikorkeakouluun, koska Laurean korkeakoulututkinnon ja poliisin perustutkinnon yhdistelmällä saa pätevyyden alipäälystövirkoihin asti.

Olin suorittanut Laureasta noin kaksi kolmannelta, kun opiskeluväsymys, työnteko ja päättyneen parisuhteen raskaus alkoivat painaa liiaksi päälle. Jätin Laurean kesken ja tein jonkin aikaa

vain töitä. Olin siirtynyt tässä vaiheessa Helsingin metrosta Kampin Keskukseen toimeksiantoon järjestyksellisenlaisen järjestyksenvalvojan tehtäviin.

Pidin kovasti vilkkaasta vartioimiskohteesta ja työtovereistani, joten työn ja vapaa-ajan täyttämä elämä toimi tässä elämänvaiheessa minulle hyvin. Työnteon lomassa ajatus poliisikoulutuksesta oli kuitenkin jatkuvasti mielessä. Kypsyttelin ajatusta aikani ja päätin, että vaikka Laurea onkin nyt tauolla, voin aivan hyvin hakea Poliisiammattikorkeakouluun nyt ja käydä Laurean loppuun myöhemmin.

* * *

Tiesin omiksi vahvuuksiksi hyvän kirjallisen ilmaisutaidon sekä kohtuulliset vuorovaikutustaidot, joten en ollut erityisen huolestunut pääsykokeiden näistä osuuksista. Sen sijaan fyysistä kuntoa jouduin treenaamaan aika paljonkin, kunnes saavutin sellaisen tason, että pääsin testeistä ylipäänsä läpi. En ollut koskaan ollut mikään urheilija, enkä ollut ikinä innostunut joukkuelajeista. Olin kuitenkin aloittanut muutamaa vuotta aikaisemmin kamppailulajiharjoittelun, joten peruskuntoni oli kohentunut. Työni Kampin Keskuksessa piti minut jalkeilla ja liikkeellä koko päivän, joten olin ihan hyvässä peruskunnossa. Vedin kuntotestit joiltain osin rimaa hipoen, mutta sain muista tehtävistä sen verran pisteitä, että heikohko liikuntasuoritus kompensoitui.

Pääsin aloittamaan poliisin perustut-

ARMEIJAN JÄLKEEN,
VUONNA 2003,
SUUNNASIN MUUTAMAN
SATTUMAN KAUTTA
TURVALLISUUSALALLE.

kintokoulutuksen kurssilla P148 syksyllä 2009. Olin hyvin ylpeä suorituksestani. Tunsin lukuisia vartijoita ja järjestyksenvalvoja, jotka olivat pyrkineet kouluun useita kertoja pääsemättä sisään.

Koulutus oli hyvin mielenkiintoista. Sen tiukka aikataulutus ja läsnäolopakko sopi minulle hyvin. Koulutus eteni omaa uraansa pitkin ilman, että sitä tarvitsi erikseen jaksotella, aikatauluttaa tai suunnitella. Minut valittiin opiskelujen alussa kurssimme puheenjohtajaksi, joten koululla minut piti kiireisenä urheilun ja huvittelun lomassa tapahtunut oppilaskunnan asioiden hoitaminen.

Poliisiammattikorkeakoulun oppisisältö ei ollut mielestäni akateemisesti erityisen haastavaa. Työharjoittelu taas sisälsi haasteita senkin edestä, kun kaikki koulussa opiskeltu piti laittaa käytännössä toimimaan. Käytännön tekeminen toisaalta nivoi yhteen niitä asioita, joista oli pitkään puhuttu pelkkänä teoriana.

Olin ajatellut, että entisenä järjestyksenvalvojana minulla on poliisikoulutuksessa etulyöntiasema, koska olen ollut runsaasti tekemisissä niin poliisien kuin tavallisten asiakkaiden ja rikollistenkin kanssa. Käsitykseni osoittautui kuitenkin virheelliseksi. Sain huomata, että entisellä järjestyksenvalvojalla on paljon poisopittavaa sellaisissa asioissa, joissa toisilla on valmius ottaa vastaan tuoretta tietoa.

Taakkanani oli myös tietynlainen asennoituminen, joka järjestyksenvalvojan tehtävissä tuntuu luonnolliselta, mutta ei sovi poliisimiehelle. Poliisi on yksityistä turvallisuusalan yritystä selvästi vahvempi instituutio, ja yksittäinen po-

MIELSIIN POLIISIIN TYÖN
HIEMAN SAMANKALTAISEKSI,
JOSKIN TEHTÄVÄKENTTÄ OLISI
HUOMATTAVASTI LAAJEMPI JA
VASTUULLISEMPI.

VEDIN KUNTOTESTIT JOILTAIN
OSIN RIMAA HIPOEN, MUTTA SAIN
MUISTA TEHTÄVISTÄ SEN VERRAN
PISTEITÄ, ETTÄ HEIKOKKO
LIIKUNTASUORITUS KOMPENSOITUI.

OLIN AJATELLUT, ETTÄ ENTISENÄ
JÄRJESTYKSENVALVOJANA MINULLA
ON POLIISIKOULUTUKSESSA
ETULYÖNTIASEMA, KOSKA OLEN
OLLUT RUNSAASTI TEKEMISISSÄ
NIIN POLIISIEN KUIN TAVALLISTEN
ASIAKKAIDEN JA RIKOLLISTENKIN
KANSSA. KÄSITYKSENI OSOITTAUTUI
KUITENKIN VIRHEELLISEKSI.

liisimies on ensisijaisesti tämän instituution edustaja. Myös rikolliset tunnustavat tämän ja suhtautuvat poliisiin aivan toisella tavalla kuin yksityisen turvallisuusalan toimijaan. Siinä missä vartija tai järjestyksenvalvoja tekee työtään hyvin pitkälle persoonallaan ja olemuksellaan, poliisimiehellä on kenttäolosuhteissa mahdollisuus häivyttää omaa persoonallisuuttaan ja toimia instituutionsa edustajana. Poliisimiehistön osaaminen on myös paljon tasalaatuisempaa kuin vartijoiden – vartijoiksi kun päätyy usein myös aikamoisia säheltäjiä ja veijareita. Kansalaisten suhtautuminen näihin eri ammattikuntiin on niin valtavan erilainen, että kohtaamistilanteiden ja asennoitumisen uudelleenkalibrointiin meni minulta paljon aikaa.

Kentällä pärjäsini mielestäni ihan hyvin, joskin vartijataustani aiheutti osassa kollegoita nihkeyttä. Itse koin, että hankalissa tilanteissa saavutettu luottamus omaan toimintakykyyn ja taito keskustella kaikenlaisten ihmisten kanssa oli etu. Kun aloin seurata kaupungin vartijoiden työtä poliisin näkökulmasta, ymmärsin hyvin, miksi joillakin poliisikollegoilla oli hieman negatiivinen näkemys yksityisen turvallisuusalan tekijöiden tasosta. Kenttäpoliisissa korostuu vahva ryhmähenki, sillä hankalissa tilanteissa toveriin on voitava luottaa täysin. Porukasta hiemankin poikkeavan on vaikea päästä osaksi ryhmää, vaikka työnteko sinänsä ongelmitta sujuisikin.

* * *

Tutkinnan harjoittelun osuuden suoritin Roban poliisiasemalla. Rikostutkinta tuntui mukavalta työltä, ja pidin erityisesti kuulustelutilanteista. Olin hyvin yllättynyt siitä, miten halukkaita myös rikoksesta epäillyt ovat selvittämään omia asioitaan.

Harjoittelussa tutkittiin ihan tavallisia rikoksia – petoksia, näpistyssakkojen vastustamisia, pahoinpitelyitä. Sain nopeasti paljon omaa vastuuta, mutta kokeneempien konstaapelien tukiverkko oli kuitenkin alati läsnä. Pystyin kysymään kaikista asioista neuvoa, ja kokeneemmat tutkijat auttoivat minua eteenpäin, kun en tiennyt, mitä jutun kanssa pitäisi seuraavaksi tehdä.

Eräänä päivänä ohjaajani toi minulle neljä kannettavaa tietokonetta kertoen, että ne on takavarikoitu kotietisinnän yhteydessä narkomaanipariskunnalta. Niitä epäiltiin varastetuiksi, sillä pariskunta ei osannut antaa mitään selitystä sille, mistä ne olivat kotoisin.

Tietokoneiden sarjanumeron, merkin tai mallin perusteella ei löytynyt rikosilmoituksia, joten ohjaaja epäili, ettei koneiden omistajia tavoiteta. Tietokoneiden sielunelämää hieman ymmärtävänä sain kuitenkin kolmen koneen osalta selvitettyä nopeasti niiden omistajat. Koneet käynnistämällä ja muun muassa niiden käyttö- ja selainhistoriaa tutkimalla oli helppo selvittää, kenelle koneet olivat kuuluneet. Kahdelle koneelle löysin kir-

jatun jutunkin omistajan tietojen perusteella. Kolmannen koneen omistajayritys ei ollut huomannut sen edes kadonneen.

Neljännän koneen käyttöjärjestelmä oli suojattu salasanalla, joten kävimme viemässä koneen tietotekniikkarikosyksikköön, jonka olemassaolosta kuulin ensimmäistä kertaa vasta tällöin. Muistan elävästi, kuinka ajoimme Pasilaan ja kävelimme erään kerroksen perälle, jossa oli röykkiöittäin tietokoneita purettuina ja konstaapeleja häärimässä niiden ympärillä. Muistan ajatelleeni, että jestas, täällähän minä haluan työskennellä! En ollut edes tiennyt, että tietotekniikkarikostutkintaa tehdään omassa yksikössään, eikä minulle ollut tullut tähän mennessä edes mieleen, että tietokoneharrastukseni ja turvallisuusalan työni olisi yhdistettävissä jotenkin mielekkäästi. Harrastukseni ja työelämäni olivat kulkeneet täysin eri polkuja, eikä harrastuksestani ollut ollut juuri muuta hyötyä kuin partiokavereita ällistyttänyt rikosilmoitusten näppäilynopeus.

Olin tähän asti ajatellut pyrkiväni valmistuttuani kentälle, mutta aloin nyt hahmottaa, että poliisissa on tarjolla muutakin minulle sopivaa työtä kuin piipaa-autolla ajelua. Päätin siltä seisovalta, että pyrin tietotekniikkarikosyksikköön ainakin kenttäjakson tutkinnan harjoittelun ajaksi. Aloin selvittää mahdollisuuksiani päästä harjoitteluun, joten kävelin yksikön tutkinnanjohtajan huoneeseen, esittelin itseni ja kerroin asiani.

Tutkinnanjohtaja oli yllättynyt: olin ensimmäinen nuori konstaapelinalku, joka yritti päästä harjoittelemaan kyseeseen yksikköön. Yleensä tietokoneiden

ERÄÄNÄ PÄIVÄNÄ OHJAAJANI TOI
MINULLE NELJÄ KANNETTAVAA
TIETOKONETTA KERTOEN,
ETTÄ NE ON TAKAVARIKOITU
KOTIETSINNÄN YHTEYDESSÄ
NARKOMAANIPARISKUNNALTA.

HARRASTUKSENI JA TYÖELÄMÄNI
OLIVAT KULKENEET TÄYSIN ERI
POLKUJA, EIKÄ HARRASTUKSESTANI
OLLUT OLLUT JUURI MUUTA
HYÖTYÄ KUIN PARTIOKAVEREITA
ÄLLISTYTTÄNYT RIKOSILMOITUSTEN
NÄPPÄILYNOPEUS.

näkeminen aiheutti konstaapeleissa hui-
mausta ja päänsärkyä. Tutkinnanjohtaja
ei kuitenkaan nähnyt asialle mitään es-
tettä, ja sain jutun sumplittua myös mui-
den päällystön virkamiesten kanssa. Ta-
vallisen käytännön mu-
kaan minun olisi pitänyt
mennä päivittäistutkin-
taan perkaamaan juttu-
ruuhkaa, mutta laitoksen
johdossa ymmärrettiin
antaa tilaa harvinaiselle
pyynnölle. Kenttäjaksoa
suorittavia tutkijoita oli
jatkuvasti pyrkimässä
huumerikostutkintaan
tai “murharyhmään”, jo-
ten päälliköillä oli jo yleiskieltävä vastaus
valmiina. Tietotekniikkatutkintaan oli
kuitenkin hankala saada halukkaita edes
vakinaisiin virkoihin. Tilanne oli poliisin
IT-osaamisen kannalta hieman hankala
– poliisikoulutukseen pyrki toki ihmi-
siä, joilla oli kokemusta IT-alalta, mutta
nämä pyrkivät poliisiin ammattiin yleen-
sä päästääkseen eroon tietokoneista.

Kun tutkinnan kiertoni alkoi, kävelin
IT-rikosyksikköön ja asetin oman läppä-
rini kahvipöydälle. Hetken kuluttua sain
käsiini ensimmäisen juttuni ja aloin ton-
kia autovarkaiden GPS-laitetta kahvin-
keittimen ja litalehtipinon välissä.

* * *

Yksikön muut työntekijät esittelivät mi-
nulle tietotekniikkatutkinnassa käytettä-
viä laitteita ja ohjelmistoja sekä selittivät
työn metodeja ja tarkoitusta. Tietotek-
niikkatutkinta jakaantuu karkeasti kah-

teen toisistaan erilliseen tehtävään – tie-
totekniikkarikosten tutkintaan sekä digi-
taalisen todistusaineiston esillehakuun,
joka tunnetaan nykyään laite-etsintänä.
Yksikössä tehtiin molempia asioita, eikä

TILANNE OLI POLIISIN
IT-OSAAMISEN KANNALTA
HIEMAN HANKALA -
POLIISIKOULUTUKSEEN PYRKI
TOKI IHMISIÄ, JOILLA OLI
KOKEMUSTA IT-ALALTA,
MUTTA NÄMÄ PYRKIVÄT
POLIISIN AMMATTIIN
YLEENSÄ PÄÄSTÄÄKSEEN
EROON TIETOKONEISTA.

tutkijoiden välillä ollut
selvää tehtäväjakoja sii-
tä, kuka tekee mitäkin.
Kaksi tutkijoista teki
kuitenkin pääasiassa
laite-etsintää. Digitaal-
ista todistusaineis-
toa haettiin muiden
yksiköiden juttuihin
takavarikoimista tieto-
koneista, ja erityisesti
väkivalta- ja seksuaali-

rikostutkinta toi paljon materiaalia IT-
yksikköön tutkittavaksi.

Digitaalinen elämä on jo valtavan tär-
keä osa arkeamme. Erityisesti mobiili-
laitteiden suorituskyvyn kasvun ansiosta
internetin käyttö on juurtunut kiinteäksi
osaksi elämäämme. Tästä johtuen myös
digitaalisen todistusaineiston rooli rikos-
asioissa kasvaa jatkuvasti.

Tämän todistusaineiston läpikäymi-
nen rikoksen kannalta merkityksellisten
seikkojen löytämiseksi oli mielestäni val-
tavan kiinnostavaa. Tein aiheesta myös
lopputyöni.

Sain ensimmäiseksi laitettutkintatehtä-
väkseni erään itsemurhan tehneen nuor-
en miehen tietokoneen. Miestä ei epäil-
ty rikoksesta, mutta hän oli viimeisessä
viestissään sekavasti ilmaissut yhdeksi
syyksi itsemurhaansa häneen kohdistu-
vat pedofiliaepäilyt. Miehen vanhemmat
halusivat tietää, oliko heidän poikansa
todellisuudessa pedofiili ja olisiko ko-

neelta selvitetävissä muita asioita, jotka toisivat valoa pojan tekemään valintaan.

Vanhemmat olivat toimittaneet koneet oma-aloitteisesti poliisilaitokselle, ja ne odottivat “pajan” puolella, että joku ehtisi niitä katsoa. Olin opetellut tässä vaiheessa datan ns. “forensisesti eheää” käsittelyä, joten aloin tutkimaan koneita. Aloitin ottamalla tutkinnan kohteena olevasta kovalevystä jäljennöksen. Tämän jälkeen sukelsin jäljennöksen datamassaan sisään. Aloin käydä huolellisesti läpi nuoren miehen digitaalisen elämän jälkiä.

On ällistyttävää, millaisen määrän tietoa tietokoneemme meistä tietävät ja muistavat. Istuin tuntikausia käyden läpi selainhistoriaa ja pojan käymien keskustelujen lokeja. Tutkin hakuja, mediatiedostoja, tekstitiedostoja, kaikkea mitä poika oli tietokoneella tehnyt. Kävin läpi jokaisen kuvatiedoston, avasin jokaisen videoleikkeen ja etsin joka nurkan takaa piilotettuja tiedostoja. Pystyin muodostamaan tämän perusteella hyvinkin elävän kuvan nuoresta miehestä ja tämän elämästä.

Tietokoneen läpikäynti ei avannut syytä siihen, miksi poika päätyi riistämään oman henkensä. Olin kuitenkin suunnattoman helpottunut, kun missään vaiheessa datamassan läpikäyntiä en löytänyt todisteita lasten hyväksikäytöstä tai tällaista kuvaavaa materiaalia. Pystyin antamaan sureville vanhemmille tiedon siitä, että poika ei hyvin suurella todennäköisyydellä ollut kiinnostunut lapsista seksuaalisella tavalla. Uskon, että tämä on osittain vähentänyt vanhempien kokemaa tuskaa.

ERITYISESTI MOBIILILAITTEIDEN
SUORITUSKYVYN KASVUN ANSIOSTA
INTERNETIN KÄYTTÖ ON
JUURTUNUT KIINTEÄKSI OSAKSI
ELÄMÄÄMME. TÄSTÄ JOHTUEN MYÖS
DIGITAALISEN TODISTUSAINEISTON
ROOLI RIKOSASIOISSA KASVAA
JATKUVASTI.

Pyörittelin tapausta paljon mielessäni. Se on minulle esimerkki siitä, miten monipuolisen merkityksellistä työtä digitaalisen todistusaineiston läpikäynti voi olla. Poliisin työt ovat kirjaimellisesti elämän ja kuoleman asioita.

Kun tutkinnan harjoitteluni päättyi ja valmistuin Poliisiammattikorkeakoulusta, sain vanhemman rikoskonstaapelin viran tietotekniikkarikosyksiköstä. Virka oli alun perin sovittu vakituiseksi, mutta se muuttui apulaispoliisipäällikön päätöksellä yhdentoista kuukauden mittaiseksi vuorotteluvapaan sijaisuudeksi. Tähän liittyen minun oli oltava myös päivä työttömänä, jotta minut voitiin nimitää virkaan työttömänä työnhakijana.

Viihdyin työssäni vanhempana rikoskonstaapelina erittäin hyvin. En tuntenut juurikaan vetoa takaisin kentälle. Minut yllätti se, miten monipuolisia juttuja yksikköemme tutkittavaksi tuli. Rikokset olivat elämän kaikilta osa-alueilta – mustasukkaisista poikaystäväistä yritys-salaisuuksia varastaviin työntekijöihin. Yhteinen nimittäjä jutuille oli, että ne oli toteutettu joko tietoteknisessä ympäristössä tai tietotekniikkaa hyväksikäyttäen. Tapauksia tutkiessa tuli kuitenkin selväksi, että tietokone on näissä jutuissa pääasiassa vain tekoväline. Rikos itsessään oli usein hyvin perinteinen.

Mieleeni jäi erityisesti tapaus, jossa eräs nuorimies oli eron jälkeen asentanut tyttöystävänsä ja tämän äidin käytössä

olevalle tietokoneelle näppäinpainalluksia vakoilevan ohjelmiston. Tämän ohjelmiston avulla hän onnistui urkkimaan äidin ja tyttären salasanat sekä käyttäjätunnukset ja ottamaan näin haltuun ahdistelunsa kohteiden sähköiset tilit. Tapaus osoitti myös sen, miten syvästi elämämme ovat sidoksissa digitaalisiin identiteetteihimme ja läsnäoloomme sosiaalisen median palveluissa.

Tietotekniikkarikoksissa jälkien täydellinen peittäminen on teoriassa mahdollista, mutta tyypillisesti juttujemme epäiltyjen kohtaloksi koitui ylimielisyys, röyhkeys ja huolimattomuus. Niin tässäkin tapauksessa – kun takavarikoimme epäillyltä tietokoneen, näppäinpainalluksia taltioiva ohjelma oli unohtunut käyntiin. Se oli kerännyt kuukausikaupalla lokia siitä, miten mies oli verkon ylitse ahdistellut, vainonnut ja häirinnyt nuorta naista ja tämän äitiä.

Miehelle luettiin syyksi törkeä tietomurto, kaksi törkeää viestintäsalaisuuden loukkausta sekä lähestymiskiellon rikkominen. Tuomioksi tuli kolme kuukautta ehdollista vankeutta ja noin viiden tuhannen euron edestä korvauksia ja oikeudenkäyntikulua.

Tämänkaltaiset tapaukset olivat arkipäivää. Tietokone näytteli tässä tapauksessa lopulta vähäistä roolia. Kyse oli mustasukkaisuusrikoksista, joiden tekemiseen tietokone antoi mahdollisuuden. Puskassa kykkimisen ja makuuhuoneiden kiikaroinnin on korvannut sähköisten tilien käyttäminen – sen seuraaminen, mitä sairaalloisen kiinnostuksen

POLIISIN TYÖT OVAT
KIRJAIMELLISESTI ELÄMÄN
JA KUOLEMAN ASIOITA.

kohde tekee Facebookissa tai Instagramissa.

Toinen tapausryhmä olivat niin sanotut kyberrikokset, jotka tehtiin nimenomaan tietoteknisessä ympäristössä. Niiden tekijät olivat hairahtuneita hakkerereita tai krakkereita, joita motivoivat verkon alamaailmassa saavutettu maine, järjestelmien murtamisen tekniset haasteet ja joskus jopa pelkkä raha. Osa näistä tekijöistä ei ollut missään perinteisessä mielessä rikollisia, vaikka he rikoksia tekivätkin. Ennemminkin teoissa korostui se, että käsitys todellisen maailman ja nettimaailman yhteydestä oli hämärtynyt. Makuuhuoneesta käsin tehty tietomurto ei tunnu kovin suurelta rikokselta, mutta uhriksi joutuneessa yrityksessä joudutaan usein ryhtymään kalliisiin selvitys- ja korjaustoimiin, joihin kuuluu sekä rahaa että aikaa.

Erityisen huomionarvoista oli se, miten usein krakkereiden ja muiden verkkorikollisten yhteisenä ominaisuutena oli jonkinlainen autismin spektrille asettava diagnoosi. Tämä harvoin toi mukanaan niinkään huippulahjakkuutta, ennemminkin sinnikkyyttä ja monomaanista innostusta nimenomaan tietokoneisiin ja verkkoihin. Tällaisten henkilöiden käytös verkkoympäristössä oli usein hyvin epäsosiaalista ja aggressiivista, ja heidän liittymisensä erilaisiin hakkerikollektiiveihin päättyivät usein riitautumiseen. Joskus tästä oli hyötyä poliisillekin, kun krakkerit nimesivät toisia tekijöitä riitaututtuaan heidän kanssa jostakin aiheesta.

Autismispektrin diagnooseihin liittyvä sosiaalisten taitojen puute teki tällaisista

TAPAUKSIA TUTKIESSA TULI
KUITENKIN SELVÄKSI, ETTÄ
TIETOKONE ON NÄISSÄ JUTUISSA
PÄÄASIASSA VAIN TEKOVÄLINE.
RIKOS ITSESSÄÄN OLI USEIN HYVIN
PERINTEINEN.

TOINEN TAPAUSTRYHMÄ OLIVAT
NIIIN SANOTUT KYBERRIKOKSET,
JOTKA TEHTIIN NIMENOMAAN
TIETOTEKNISSÄ YMPÄRISTÖSSÄ.

tietoverkkorikollisista poliisin kannalta usein hankalia. Oikean ja väärän tajun puute sekä täydellinen välinpitämättömyys sosiaalisesta kontrollista johtivat pitkiin ja raskaasti selvitettäviin rikossarjoja, eikä poliisin väliintulo tyypillisesti vaikuttanut näihin henkilöihin mitenkään. Kiinniotetut poikkesivat joskus ”tavallisista rosvoista” luonteensa ja motiiviansa osalta. Eräskin suorastaan viihtyi poliisivankilassa, omistaen päivänsä lukiemiselle ja yönsä nukkumiselle. Neljän viikon tutkintavankeus kohensi silminnähdessä vangin ulkoista olemusta. Yleensä poliisivankilaan joutuneet ihmiset ovat viikon jälkeen halukkaita selvittämään juttunsa juurta jaksain päästäkseen pois.

Tutkimme yksikkömme rikosylikonstaapelin kanssa useita haastavia ja mielenkiintoisia juttuja, mutta taustalla jylläsi kuitenkin koko ajan tieto siitä, että virkani on määräaikainen. Olin tässä välissä mennyt naimisiin, tullut isäksi, jatkanut tradenomiopintojani Laureassa ja ottanut perheellemme asuntolainaa. Viran pysyvyys olisi tuonut minulle mielenrauhaa ja kyvyn keskittyä sekä työhön että opiskeluun tietäen, että perheeni talous on turvattu. Helsingin poliisilaitoksen resurssitilanne oli kuitenkin sellainen, ettei minulle pystytty järjestämään vakituista virkaa.

* * *

Huomasin loppuvuodesta 2013, että Viestintäviraston Kyberturvallisuuskes-

kus haki vakituiseen virkaan tietoturvasiantuntijaa. Samanaikaisesti minulle puuhattu vakituinen virka muutettiin määräaikaiseksi ”jatkoksi”. Soitin Kyberturvallisuuskeskukseen tutulle johtavalle asiantuntijalle ja tiedustelin työtehtävien sisältöä. Hän kehotti minua hakemaan virkaa, vaikka epäilinkin itse teknisen osaamiseni tasoa. Lähetin hakemuksen tehtävään uskomatta vakavissani, että mi-

HELSINGIN POLIISILAITOKSEN
RESURSSITILANNE OLI
KUITENKIN SELLAINEN,
ETTEI MINULLE PYSTYTTY
JÄRJESTÄMÄÄN VAKITUISTA
VIRKAA.

nulla olisi mahdollisuuksia työllistyä näin haastavina pitämiini tehtäviin. Olimme asioineet Kyberturvallisuuskeskuksen (ent. CERT-FI) kanssa muutamaa isoa tietomurtotapausta selvitellessämme ja saaneet sieltä erittäin asiantuntevaa apua. Kyseessä oli paikka, jonne me soitimme, kun tarvitsimme asiantuntija-apua. Kyberturvallisuuskeskuksen osaaminen oli tehnyt minuun suuren vaikutuksen.

Yllätyksekseni sain kuitenkin kutsun haastatteluun ja sen jälkeisiin psykologisiin kokeisiin. Muutaman viikon kuluessa Kyberturvallisuuskeskuksen tilannekeskuksen päällikkö soitti minulle ja kertoi, että minut on valittu tietoturva-asiantuntijan virkaan. Olin ällistynyt, mutta otin viran välittömästi vastaan. Kyseessä oli vakituinen virka, jossa palkkakin oli selkeästi vanhemman konstaapelin palkkaa parempi. Kaikki järkisyyt puolsivat viran vastaanottamista.

Aloitin tammikuussa 2014 Kyberturvallisuuskeskuksen tilannekeskuksessa CERT (Computer Emergency Response Team) -päivystäjän tehtävissä. Saman

vuoden maaliskuussa valmistuin Lau-
reasta turvallisuusalan tradenomiksi.
Opinnäytetyöni käsitteli pienyritysten
tietoturvallisuusriskejä ja sisälsi niiden
kartoitukseen käytettävän helppokäyt-
töisen työkalun. Jo ensimmäisten kuu-
kausien aikana minulle tuli selväksi, että
uusi tehtäväni tulee olemaan hyvin tek-
ninen. Olin välillä aivan hukassa, mutta
yllätyksekseni pääsin kuitenkin nope-
asti perille siitä, mitä meiltä odotettiin.
Omaksuin työkalut ja menetelmät no-
peasti, sillä tietokoneharrastukseni oli
antanut minulle hyvät kyvyt oppia uutta.

Kyberturvallisuuskeskuksen asiantun-
tijat jaksoivat ohjata ja opettaa minua
monissa asioissa. Itse taas toin Kyber-
turvallisuuskeskukseen näkemystä poliis-
in toiminnasta, rikoslain soveltamisesta
ja rikostutkinnasta, sillä olin yksikön en-
simmäinen poliisitaustainen virkamies.
Kyberturvallisuuskeskus käsitteli päivit-
täin tietoturvaloukkaustapauksia, joissa
oli myös poliisitutkinnallinen elementti.
Teimme paljon yhteistyötä muun muas-
sa Keskusrikospoliisin kanssa.

CERT-päivystäjän tehtäviin kuului
päivystää vuorovikoin. Päivystyksen
tarkoituksena oli tarkkailla ja ylläpitää
kansallista tietoturvatilannetta, ottaa
vastaan ja selvittää ilmoituksia tietotur-
valoukkauksista, viestiä tietoturva-aihei-
sista asioista sidosryhmillemme ja kansa-
laisille sekä auttaa huoltovarmuskriitti-
siä organisaatioita huolehtimaan omasta
tietoturvallisuudestaan. Sain nopeasti
roolin yksikön mediavastaavana, sillä en
erityisesti jännittänyt mediakohtaamisia.
Osasin myös pukea monimutkaisetkin
asiat selkeiksi lausunnoiksi. Virasto tuki

OMAKSUIN TYÖKALUT JA
MENETELMÄT NOPEASTI, SILLÄ
TIETOKONEHARRASTUKSENI OLI
ANTANUT MINULLE HYVÄT KYVYT
OPPIA UUTTA.

ITSE TAAS TOIN
KYBERTURVALLISUUSKESKUSEEN
NÄKEMYSTÄ POLIISIN TOIMINNASTA,
RIKOSLAIN SOVELTAMISESTA
JA RIKOSTUTKINNASTA, SILLÄ
OLIN YKSIKÖN ENSIMMÄINEN
POLIISITAUSTAINEN VIRKAMIES.

minua tässä roolissa lähettämällä minut esiintymisvalmennukseen. Pääsin myös esitelmöimään ja luennoimaan kyberturvallisuusasioista erilaisille sidosryhmille.

Tulin hyvin toimeen työtovereideni kanssa, joiden osaaminen tietoturvasasioissa oli vailla vertaa. Kyberturvallisuuskeskuksen resurssitilanne oli selkeästi Helsingin poliisilaitosta parempi. Pääsin ulkomaille kursseille sekä seminaareihin, paikkoihin, joihin Helsingin laitoksella ei ikinä olisi ollut varaa minua lähettää. Opin valtavan paljon tietotekniikasta ja verkottuneesta maailmasta ja pääsin työskentelemään Suomen tietoturvamailman huippujen kanssa. Olin ihmeissäni, miten olin päässyt tällä opinto- ja urapolulla tällaisiin tehtäviin.

* * *

Jokin poliisista lähdössä jäi kuitenkin kaiheartamaan minua. Olin käynyt kaksi ja puoli vuotta koulua työtä varten, jota ehdin tehdä täysipäiväisesti vain vajaan vuoden. Huomasin, että vaikka viihdyinkin ja menestyin työssäni Kyberturvallisuuskeskuksessa, kaipasin kuitenkin takaisin poliisilaitokselle, erityisesti rikostutkintaan. Poliisin työssä on jotakin, mitä ei missään muualla voi saavuttaa. Työn merkityksellisyyden tunne on omaa luokkaansa. Tietoturva-asiat ovat toki tärkeitä, mutta ne eivät ole elämän ja kuoleman asioita. Poliisin työ on. Se on yksinkertaisesti hyvin, hyvin tärkeää työtä. Ennen kaikkea kaipasin juuri tunnetta siitä, että teen tärkeää työtä.

JOKIN POLIISISTA
LÄHDÖSSÄ JÄI KUITENKIN
KAIHEARTAMAAN MINUA

Poliisilla ei kuitenkaan ollut tarjolla kuin vanhemman konstaapelin tehtäviä, joihin en taloudellisista syistä enää viitsinyt hakea. Halusin erityisesti takaisin Helsinkiin, sillä pääkaupungin laitoksella oli paljon juttuja ja siten myös paljon erilaisia haasteita.

Oltuani noin puolitoista vuotta Viestintävirastossa sain kuulla, että Helsingin poliisilaitoksen tietotekniikkaryhmän johtaja on saanut vakituisen viran Keskusrikospoliisilta ja siirtynyt sinne. Ryhmässä ei siis tuolla hetkellä ollut ryhmänjohtajaa, eikä tiedossa kuulemma ollut edes potentiaalisia hakijoita.

Olin tässä välissä valmistunut korkeakoulusta, joten minulla oli pätevyys hakea myös alipäällystön virkaa. Olin hyvissä väleissä tutkinnanjohtajan kanssa, ja olin pitänyt aktiivisesti yhteyttä Helsingin laitokseen myös Kyberturvallisuuskeskuksen tietoturva-asiantuntijan roolissa.

Päätin lyhyestä poliisikokemuksestani huolimatta hakea kyseistä virkaa, sillä ajattelin, että tämä on viimeinen mahdollisuuteni palata poliisiin. Miehistövirkaa en aikonut hakea, alipäällystövirkoja tuli hakuun kerran vuosikymmenessä ja päällystövirkoihin kokeukseni ja koulutukseni eivät riittäneet. Uskoin, että kokemukseni Kyberturvallisuuskeskuksesta tuo minulle sellaista substanssiosaamista tietoturvasioista, jota poliisi mielellään ottaa organisaatioonsa. Minut nimitettiin virkaan syyskuussa 2015, jolloin tämäkin juttu on kirjoitettu.

Ehkä en nostanut kättäni tunnilla siksi, etten tiennyt mitä kutsumusammatti tarkoittaa. Ehkä en ole vielääkään kutsumusammattissani, mutta ainakin olen ammatissa, jossa ehdottomasti haluan olla. Käynti poliisilaitoksen ulkopuolella osoitti, että vaikka monia asioita voidaan hoitaa toisissa virastoissa paremmin, ei poliisityötä voi tehdä kuin poliisissa.

Minulla ei ole koskaan ollut minkäänlaista idealistista kuvaa siitä, mitä poliisin työ käytännössä olisi. Tästä johtuen en myöskään ole kokenut poliisissa mitään suurta pettymystä, kun työ ei olekaan vastannut pienen pojan unelmaa tulevaisuuden ammatista.

Poliisivirkkaa ei voi mieltää vain yhden asian tekemiseksi. Modernissa maailmassa poliisityötä on monenlaista, ja yllättävistäkin “entisen elämän” osaamisalueista on poliisin työssä valtavaa hyötyä. Omaa uraa kannattaa kehittää rohkeasti myös poliisilaitoksen ulkopuolella, jos sopivia tilaisuuksia sattuu eteen. Sellaista kokemusta ja osaamista ei olekaan, josta ei olisi poliisissa hyötyä. Poliisi on, ennen kaikkea, elämän ammattilainen.

LUE LISÄÄ

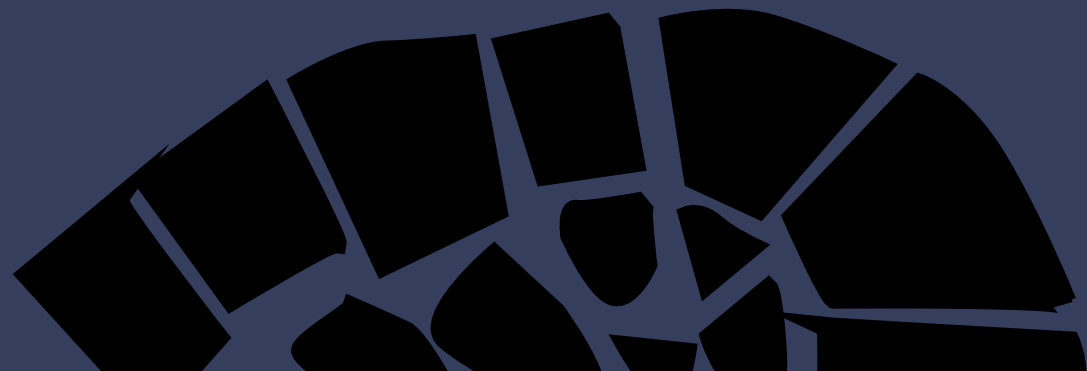
- Juha Peltomäki ja Kati Norppa: Rikos meni verkkoon. Näkökulmia kyberrikollisuuteen ja verkoturvallisuuteen. Talentum 2015.
- Viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskuksen ajankohtaisia tietoturvajulkaisuja: <https://www.viestintavirasto.fi/kyberturvallisuus.html>.

PÄÄTIN LYHYESTÄ
POLIISIKOKEMUKSESTANI
HUOLIMATTA HAKEA KYSEISTÄ
VIRKAA, SILLÄ AJATTELIN,
ETTÄ TÄMÄ ON VIIMEINEN
MÄHDOLLISUUTENI PALATA
POLIISIIN.

KÄYNTI POLIISILAITOKSEN
ULKOPUOLELLA OSOITTI, ETTÄ
VAIKKA MONIA ASIOITA VOIDAAN
HOITAA TOISISSA VIRASTOISSA
PAREMMIN, EI POLIISITYÖTÄ VOI
TEHDÄ KUIN POLIISISSA.

- Yle Uutiset: ”Suomalaiselle teinipojalle ehdollista vankeutta törkeistä tietomurroista.” Julkaisu Ylen verkkosivuilla 7.7.2015: http://yle.fi/uutiset/suomalaiselle_teinipojalle_ehdollista_vankeutta_torkeista_tietomurroista/8135346.

“Poliisi löysi siivoojan asunnosta kampaajan verta,
ja myöhemmin kuulusteluissa myönsi teon.”

PEKKA LOIKKANEN

RUTIINIJUTTU

VANHEMPI RIKOSKONSTAPELI
PEKKA LOIKKANEN TYÖSKENTELEE
TUTKIJANA HELSINGIN
POLIISILAITOKSESSA. LOIKKANEN
VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA
2012. KIRJOITTAESSAAN
ARTIKKELIA VUONNA 2013 HÄN
TYÖSKENTELEI ITÄ-UUDENMAAN
POLIISILAITOKSESSA.

Päivittäistutkintaa on joskus kuvailtu rikostutkinnan liukuhihnaksi. Juttuja tulee ovista ja ikkunoista, eikä edellistä juttua ehdi välttämättä edes aloittaa, ennen kuin seuraava juttu jo ilmestyy pöydälle. Kiire ja priorisointi ovat tuttuja jokaiselle tutkijalle. Usein jutuille ehditään tehdä vain välttämätön, eikä dekkareista tutulle mietiskelylle ja pohdinnalle ole aikaa. Juttu pitää mahdollisimman pikaisesti saada takaisin liukuhihnalle ja matkalle kohti syyteharkintaa. Vaikka juttupinossa odottavista pahoinpitelyistä ja varkauksista tulee tutkijalle rutiinia, voi rutiinijutusta joskus tutkinnan myötä paljastua aivan jotain muuta.

* * *

Istuin joulun välipäivinä toimiston aamupalaverissa. Aamupalaveri käynnistää työpäivän, kahvittelun lomassa käydään läpi toimistolle edellisen vuorokauden aikana tulleet uudet jutut sekä rikoksista epäiltyinä kiinniotetut henkilöt. Vuoro-esimies jakaa jutut tutkijoille ja yleensä uusia juttuja riittää jokaiselle työvuoros-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

sa olevalle. En muista saatesanoja, jotka vuoro esimies sanoi jakaessaan minulle juttua, mutta todennäköisesti kahvipöydässä mainittiin ainakin sanat ”ulko-maalainen” ja ”varkaus”. Vastaavia juttuja tulee tutkittavaksi lähes päivittäin.

Paikalla käyneen poliisipartion laatimaa rikosilmoitusta lukiessani en voinut välttyä ajatukselta, että kyseessä on ruutiinjuttu, jonka suurin haaste tulee olemaan hyvän tulkin löytäminen. Etenkin kun järjestyspoliisin partio oli kirjannut ilmoituksen yhteyteen terveisensä tutkijalle: ”Ei puhu lontoota eikä savoa – tulkkihommia!”

Rikosilmoitusten taso vaihtelee. Hyvästä ilmoituksesta selviävät perustiedot epäilystä rikoksesta: mitä, missä ja milloin on tapahtunut, ketkä asiassa ovat osallisina ja kuinka heidät tavoittaa, mitä osalliset ovat asiasta kertoneet sekä mitä poliisi on ilmoituksen kirjaamiseen mennessä ehtinyt asialle tehdä. Osa ilmoituksista taas päättyy tutkijalle keltaisiin tarralappuihin kirjattujen selitysten kera. Näistä lapuista tutkija saa lukea, miksi paremman ilmoituksen kirjaamiselle ei juuri sillä hetkellä ollut aikaa, miksi osallisille ei ole mitään yhteystietoja ja miksi ilmoitus on muutenkin sitä tasoa, että tutkija saa ensi töikseen selvittää, mitä poliisi on asialle tehnyt.

Nyt juttu vaikutti ilmoituksen perusteella yksinkertaiselta. Tulkkihommiensa lisäksi ilmoitukseen oli kirjattu riittävät perustiedot tapahtumasta. Eräässä suuressa ostoskeskuksessa sijaitsevan vaate-liikkeen myyjä oli havainnut myymälässä

VASTAAVIA JUTTUJA
TULEE TUTKITTAVAKSI
LÄHES PÄIVITTÄIN.

vaatteita varastavan miehen, jonka kaupakeskuksen vartijat olivat juoksukilpailun päätteeksi ottaneet kiinni ja luovuttaneet paikalle kutsutulle poliisipartiolle. Kiinniotettu oli pukeutunut varsin lämpimästi, sillä hänen

oman takkinsa alta oli löytynyt kolme muuta takkia, joita oli syytä epäillä anastetuiksi. Koristeeksi kakun päälle kiinniotetulta oli löytynyt hälyttimien irrottamiseen soveltuva magneetti. Poliisipartio oli toimittanut kiinniotetun poliisivankilaan odottamaan kuulustelua. Rikosilmoitustulosten nurkassa roikkui klemmarilla kiinnitetty muovipussi, jossa oli kiinniotetun hallusta löytynyt puolen nyrkin kokoinen magneetti. Lähtökohdat tutkinnalle olivat hyvät. Rikoksesta epäilty on kiinniotettuna ja anastettua omaisuutta on löytynyt epäillyn hallusta, joten riittävä näyttö tuomioon oli käytännössä kasassa.

Poliisin tietojärjestelmät ovat keskeinen työväline kaikessa poliisitoiminnassa. Aiemmat rötöstelyt ja muut poliisin kanssa solmitut asiakaskontaktit kertovat, minkälaisen henkilön kanssa ollaan tekemisissä. Mitä enemmän ”taustaa” henkilöllä on, sitä paremman kuvan tutkija saa asiakkaastaan ennen kuulustelua. Tällä kertaa tulos oli kuitenkin laiha: kiinniotetulla ei ollut aiempia rikoksia eikä tietojärjestelmistä löytynyt muutakaan tietoa kiinniotetusta. Tarkempi tarkastelu osoitti kuitenkin, että lähes samanniminen henkilö oli aiemmin jäänyt kiinni vastaavista teoista ja hänet oli määrätty maahantulokieltoon.

Maahantulokieltoon määrätyn miehen rekisterivalokuvan vertaaminen kiinnitetun passiin vahvisti sen, mitä ehdin jo hieman epäillä. Aljeksanderista oli tullut Aleksander.

Vaikka rikosilmoitukseen olikin kirjattu riittävät tiedot kuulustelun suorittamiseksi, päätin ennen kuulustelua soittaa varkauden havainneelle myyjälle. Myyjä kertoi havainnoistaan ja rikosilmoitukseen aiemmin kirjattujen tietojen lisäksi myyjällä oli myös uutta tietoa. Myyjä epäili, että varkaalla olisi ollut mukanaan toveri ja samat henkilöt olisivat käyneet varkaissa myös toisessa saman ketjun liikkeessä. Toisessa liikkeessä käyneet varkaat olivat päässeet karkuun, mutta liikkeen myyjä oli nähnyt näiden käyttämän auton ja ottanut rekisteritunnuksen ylös. Myyjä lupasi selvittää asiaa ja soitinkin pian takaisin kertoakseen rekisteritunnuksen.

Poliisilla on oikeus saada rikoksen selvittämisessä tarvittavia tietoja yrityksiltä sekä muilta viranomaisilta. Useimmiten tietoja saadaan yritysten tai viranomaisten tietojärjestelmistä, joihin poliisi on saanut käyttöoikeuden. Muussa tapauksessa asia selvitetään suoraan yritykseltä tai toiselta viranomaiselta. Nyt tehtyjen tiedustelujen perusteella selvisi, että Aleksander oli saapunut Suomeen muutamaa päivää aiemmin laivalla. Samalla laivalla oli saapunut myös kaksi muuta kiinnostavaa henkilöä, Vladimir ja Mihail. Erityisen kiinnostavaksi asian teki se, että miehillä oli mukanaan auto, jonka rekisteritunnus täsmäsi myyjän aiemmin kertomaan.

Vladimir ja Mihail olivat niin sanotusti

POLIISIN TIETOJÄRJESTELMÄT
OVAT KESKEINEN TYÖVÄLINE
KAIKESSA POLIISITOIMINNASSA.

MITÄ ENEMMÄN "TAUSTAA"
HENKILÖLLÄ ON, SITÄ
PAREMMAN KUVAN TUTKIJA SAA
ASTAKKAASTAAN ENNEN KUULUSTELUA.

poliisin vanhoja tuttuja. Mihail oli vain muutamaa viikkoa aiemmin jäänyt kiinni näpistyksestä, ja tunto-merkkirekisteristä löytyi hänestä tuore valokuva. Myös Vladimir oli tavattu Suomessa näpistelemässä noin kuukautta aiemmin, mutta kuvaa miehestä ei löytynyt.

Tarkemmassa selvittelyssä osoittautui kuitenkin, että vaikka Vladimir oli edelleen Vladimir, oli miehen sukunimi vaihtunut. Vladimir oli käynyt Suomessa aiemmin samana vuonna varkaissa yhdessä Aleksanderin kanssa ja molemmat miehet oli määrätty maahantulokieltoon omaisuusrikosten vuoksi.

* * *

Aleksander oli siis tällä kertaa saapunut Suomeen kahden muun rikollista menneisyyttä omaavan miehen kanssa. Aleksander oli jäänyt kiinni varkaudesta ja hänen rikoskumppaninsa oli päässyt karkuun. Miesten käytössä oleva auto oli havaittu toisen varkauden yhteydessä. Johtopäätös oli, että ”keikkoja” olisi todennäköisesti muitakin. Aktiivisen ”alan ammattilaisen” muutaman päivän saalis voi olla arvoltaan useita tuhansia euroja, joten asiaa olisi syytä tutkia hieman tarkemmin. Tutkintaa ei voi kuitenkaan rakentaa pelkkien oletusten varaan, vaan juttuun pitäisi saada myös näyttöä. Oli aika kuulustella Aleksanderia.

Kuulusteleminen on rikostutkinnan perustyökälu. Kuulustelussa kirjataan kuulusteltavan kertomus asiasta tietyt muotomääräykset huomioiden. Kuu-

JOHTOPÄÄTÖS OLI,
ETTÄ ”KEIKKOJA” OLISI
TODENNÄKÖISESTI
MUITAKIN.

lusteltavalle on ennen kuulustelua kerrottava muun muassa hänen asemastaan esitutkinnassa sekä asemaan liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Rikoksesta epäillylle on ilmoitettava teko, josta häntä epäillään. Kuulustelu

kirjataan kuulustelupöytäkirjaan, joka tarkastetaan kuulustelun päätteeksi yhdessä kuulusteltavan kanssa sekä mahdollisten korjausten jälkeen allekirjoitetaan. Muotomääräykset ovat tärkeä osa kuulustelua ja niiden noudattaminen tulee kirjata pöytäkirjaan. Mikäli muotomääräyksien noudattamista ei ole kirjattu, voidaan kuulustelukertomus asettaa hyödyntämiskieltoon tulevassa oikeudenkäynnissä. Ilman näitä merkintöjä oikeudessa voidaan kyseenalaistaa, onko kuulusteltavalle kerrottu hänen oikeudestaan käyttää lainopillista avustajaa ja ymmärtääkö hän varmasti, että rikoksen tunnustaminen kuulustelussa voi johtaa tuomioon oikeudenkäynnissä.

Rikoksesta epäillyllä ei ole kuulustelussa totuusvelvollisuutta, joten epäilty saa kuulustelussa valehdella, kertoa tapahtumista haluamansa version tai olla kertomatta asiasta mitään. Tutkijan tavoitteena on tietenkin saada epäilty kertomaan asiasta totuudenmukaisesti, mutta pakottaa tähän ei voi. Esitutkintalaki kieltää kuulusteltavan uhkailun ja pakottamisen tai väärin tietojen antamisen kuulusteltavalle. Tutkijan tulee siis suorittaa kuulustelu reilun pelin hengessä.

Muotomääräykset ovat kuitenkin vain osa kuulustelua. Rikoksen selvittämisen

kannalta tärkeää on saada epäilty kertomaan asioita, joiden todenperäisyyttä voidaan verrata muihin tiedossa oleviin seikkoihin. Jos epäilty haluaa tunnustaa tekonsa, tulee hänen kertoa teostaan muutakin kuin pelkkä tunnustus. Rikoksen tekijä osaa kertoa teostaan yksityiskohtia, joita syytön ei voi asiasta tietää. Mikäli epäilty kiistää teon, täytyy kuulustelussa selvittää sellaisia asioita, joiden avulla epäillyn kertomus voidaan vahvistaa oikeaksi tai vääräksi. Hyvä kiisto on siis parempi kuin huono tunnustus.

Kuulustelu alkaa yleensä vapaalla kerrolla. Kun olin kertonut Aleksanderille tulkin välityksellä teon josta häntä epäillään sekä rikoksesta epäillyn asemaan liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, pyysin häntä kertomaan omin sanoin, mitä hän tietää asiasta. Aleksander vastasi lyhyesti varastaneensa hänen päältään löytyneet takit liikkeestä ja irrottaneensa niissä olleet hälyttimet mukanaan olleella magneetilla. Tämän jälkeen esitin muutamia kysymyksiä hänen saapumisestaan Suomeen, matkan tarkoituksesta sekä aiemmista käynneistä Suomessa. Aleksander kertoi tulleen Suomeen yksin laivalla tarkoituksenaan käydä katsomassa vakuutusyhtiöiden myymiä kolariautoja. Aleksander kertoi harjoittavansa liiketoimintaa, jossa hän ostaa kolaroituja autoja Suomesta ja vie niitä kotimaahansa korjattavaksi ja edelleen myytäväksi. Jostain syystä Aleksander oli kuitenkin tällä kertaa hairahtunut anastamaan vaatteita ja kertoi olevansa tästä kovin pahoillaan. Aleksander kertoi myös olevansa maahantulokiellossa, mutta autobisneksen vuoksi hänen on

KUULUSTELEMINEN ON
RIKOSTUTKINNAN PERUSTYÖKÄLÜ.

RIKOKSESTA EPÄILLYLLÄ
EI OLE KUULUSTELUSSA
TOTUUSVELVOLLISUUTTA, JOTEN
EPÄILTY SAA KUULUSTELUSSA
VÄLIEHDellä, KERTOAA TAPAHTUMISTA
HALUAMANSÄ VERSION TAI OLLA
KERTOMATTÄ ASIÄSTÄ MITÄÄN.

RIKOKSEN SELVITTÄMISEN
KÄNNÄLTÄ TÄRKEÄÄ ON SÄÄDÄ
EPÄILTY KERTOMÄÄN ASIÖITÄ,
JÖIDEN TÖDENPERÄISYYTTÄ
VÖIDÄÄN VERRÄTÄ MUIHIN TIEDÖSSÄ
OLEVIIN SEIKKOIHIN.

siitä huolimatta käytävä Suomessa ajoitain. Aleksander kertoi yöpyvänsä Suomessa asuvan tuttavansa luona, mutta tuttavan nimellä hän ei halunnut kertoa.

Vaikka tiesin, ettei Aleksanderin kertomus saapumisesta yksin maahan pidä paikkaansa, en halunnut vielä tässä vaiheessa sanoa asiasta hänelle. Aleksanderilla oli kuitenkin jokin syy valehdella juuri tästä asiasta. Epäileväisenä poliisina arvelin, että tämä syy voisi liittyä hänen tovereidensa rikolliseen toimintaan.

Tutkija on vastuussa oman juttunsa tutkimisesta ja esitutkintatoimenpiteiden suorittamisesta. Tutkinnassa ei kuitenkaan voi mielin määrin sooloilla, vaan isommista linjauksista sekä käytettävistä pakkokeinoista päättää tutkinnanjohtaja. Oli siis aika keskustella jutusta tutkinnanjohtajan kanssa. Tutkinnanjohtajalla voi olla samanaikaisesti johdettavanaan satojen juttujen tutkinta, joten hän ei yleensä ole selvillä juttujen yksityiskohdista tai viimeisimpien kuulustelujen tuloksista. Tämän vuoksi tutkinnanjohtajan kanssa pidettävät palaverit alkavat yleensä tutkijan lyhyellä yhteenvedolla jutusta ja suoritetuista toimenpiteistä. Samaan aikaan oman palaverin kanssa saattaa tutkinnanjohtajan huoneen ovelta odottaa kaksi muuta tutkijaa, joten asiassa on keskityttävä olennaiseen. Mitkä ovat jutun olennaiset seikat ja mihin tutkinnanjohtajan halutaan ottavan kantaa.

ALEKSANDERILLA OLI
KUITENKIN JOKIN SYY
VALEHDELLA JUURI TÄSTÄ
ASIASTA.

Esittelin jutun tutkinnanjohtajalle ja olimme samaa mieltä siitä, että Vladimir ja Mihail olisi syytä saada poliisiasemalle kuultavaksi ja heidän autoonsa tulisi suorittaa etsintä anastetun omaisuuden löytämiseksi. Asiaa vaikeutti se, että

emme tiedet missä miehet olivat. Tutkinnanjohtaja määräsi molemmat miehet ja heidän käyttämänsä auton etsintäkuulutettavaksi. Kiinni jääminen etsintäkuulutuksen perusteella olisi kuitenkin tuuripeliä.

Jotta rikoksen selvittäminen ei olisi pelkästään tuurin varassa, piti jostain löytää jokin ”lähtö” johon tarttua. Kolme raavasta miestä tuskin viettää öitään talvipakkasella henkilöautossa, joten heillä oli oltava jokin majapaikka. Soitokerros Etelä-Suomen majoitusliikkeisiin alkoi ja erään leirintäalueen kohdalla tärppäsi. Kuvaukseen sopiva seurue oli muutamaa päivää aiemmin vuokrannut leirintäalueelta mökin, ja majoitus oli maksettuna vielä seuraavalle yölle. Jälleen oli syytä pitää palaveria tutkinnanjohtajan kanssa.

Rikoksista epäillyt palauttavat hyvin harvoin rikoksella vietyä omaisuutta oma-aloitteisesti poliisille. Tämän vuoksi epäiltyjen asuntoihin ja autoihin tehtävät etsinnät ovat jokapäiväisiä toimenpiteitä. Kuten kuulustelujakin, myös etsintöjä sitovat muotomääräykset. Etsinnän tarkoitus on ilmoitettava etsinnän kohteena olevalle ja pääsääntöisesti ennen etsintää on myös esitettävä kirjallinen etsintäpäätös. Sille jonka luona etsintä pidetään, on

varattava tilaisuus olla läsnä etsinnällä. Etsinnästä on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirjaan kirjataan sekä muotomääräysten noudattamiseen liittyvät seikat että etsinnän yhteydessä havaitut seikat.

Tutkinnanjohtaja päätti, että mikäli miehet tavattaisiin leirintäalueelta, heidät otettaisiin kiinni ja heidän käyttämäänsä mökkiin sekä autoon suoritettaisiin etsintä. Mikäli miehiä ei leirintäalueella näkyisi, jäisimme odottamaan miesten saapumista. Loputtomasti miehiä ei kuitenkaan voitaisi odotella, sillä toistaiseksi tutkittavana olisi vain melko vähäisiä rikoksia ja tutkinta olisi kuitenkin suoritettava kustannustehokkaasti.

Leirintäalueelle päästyämme totesimme mökin tyhjäksi. Leirintäalueen vastaanotosta osattiin kuitenkin kertoa, että mökin avainta ei ole palautettu, joten epäilimme miesten todennäköisesti palaavan vielä mökille. Parin tunnin odotuksen jälkeen miesten käyttämä auto saapui leirintäalueelle ja kaksi miestä meni sisään mökkiin. Hetkeä myöhemmin mökille ajoi myös toinen auto, josta meni useita henkilöitä sisään mökkiin.

Emme tarkasti tienneet montako henkilöä mökissä oli, joten pyysimme avuksi järjestyspoliisin partioita. Partioiden saavuttua menimme sisälle mökkiin, josta löysimme viisi henkilöä. Tunnistin joukosta heti Vladimirin ja Mihailin. Vaikka yhteistä kieltä ei ollutkaan, kiinniotettujen reaktiot kertoivat paljon. Kukaan ei ihmetellyt, miksi poliisi tuli heidän mökkiinsä, vaan kaikki käyttäytyivät erittäin rauhallisesti eivätkä sanoneet sanaakaan. Poliisilla sen sijaan riitti ihmeteltävää. Mökin lattialla oli avoimia matkalaukku-

TUTKINNANJOHTAJALLA VOI
OLLA SAMANAIKAISESTI
JOHDETTAVANAAN SATOJEN
JUTTujen TUTKINTA, JOTEN
HÄN EI YLEENSÄ OLE SELVILLÄ
JUTTujen YKSITYISKOHDISTA TAI
VIIMEISIMPIEN KUULUSTELUJEN
TULOKSISTA.

VAIKKA YHTEISTÄ KIELTÄ EI
OLLUTKAAN, KIINNIOTETTujen
REAKTIOT KERTOIVAT PALJON.

ja, joissa oli kelmuun pakattuna kymmeniä takkeja. Sängyllä oli muovikassikauppalla kosmetiikkatuotteita ja hajuvesiä. Pöydillä oli leväällä erilaisia työkaluja ja rikottuja varashälyttimiä. Vaikutti siltä, että olimme keskeyttäneet saaliin pakkaamisen.

Yhteisen kielen puuttuminen vaikeutti kommunikointia, mutta englannin ja elekielen sekoituksella teimme selväksi, että koko porukka toimitettaisiin rikosepäilyyn vuoksi kiinniotettuna poliisiasemalle. Yksi kiinniotetuista jäi mökkiin seuraamaan suoritettavaa etsintää ja järjestyspoliisin partiot lähtivät kuljettamaan muita poliisiasemalle.

Jo etsinnän alkuvaiheessa oli selvää, että käsissämme oli melkoinen saalis. Vaikka mökistä löytyi tuhansien eurojen arvosta tavaraa, varsinainen saalis löytyi Vladimirin ja Mihailin autosta. Auto oli lattiasta kattoon täynnä laukkuja ja kasseja, jotka oli pakattu täyteen upouusia vaatteita sekä kenkiä. Olimme saaneet miehet kiinni viime hetkellä, sillä autosta löytyivät myös matkaliput samana iltana Tallinnaan lähtevään laivaan. Tutkinnallisesti tilanne oli kuitenkin vasta alussa. Vaikka epäillyt olivat kiinni ja noin kolmenkymmenentuhannen euron arvoisen saalis takavarikossa, näyttö rikoksista puuttui.

Näyttöä rikoksista voidaan hankkia monella tavalla. Teknisessä tutkinnassa voidaan löytää jälkiä, jotka osoittavat epäillyn olleen rikospaikalla. Telepakkokeinoilla voidaan osoittaa rikoksesta epäillyn henkilön matkapuhelimen ol-

NÄYTTÖÄ RIKOKSISTA
VOIDAAN HANKKIA
MONELLA TAVALLA.

leen rikoksen tekopaikan alueella teko-aikaan tai epäiltyjen olleen yhteydessä toisiinsa. Teosta voi olla valvontakamerakuvaa tai muuta todistusaineistoa. Anastettua omaisuutta voidaan löytää epäillyn hallusta. Todistajat voivat

kertoa havainnoistaan rikoksen tekijöistä. Rikoksen tekijät voivat itse kertoa teoistaan kuulustelussa. Nyt kuitenkin käsissä oli sarja epäiltyjä myymälävarkauksia, jotka oli tehty keskellä joulun alennusmyyntejä. Väenpaljouden vuoksi todistajista, valvontakameratallenteista tai teknisestä näytöstä olisi turha haaveilla. Telepakkokeinojen käyttö puolestaan on mahdollista vain törkeämissä rikoksissa, joten niistäkään ei olisi apua. Vaatteista puuttuvat sellaiset yksilöivät tunnisteet, jotka voisivat osoittaa juuri tietyn vaatekappaleen olevan peräisin tietystä liikkeestä. Jäljelle jäisivät siis epäiltyjen kuulustelut. Miehet pitäisi saada puhumaan.

Ennen kuulusteluja luvassa oli kuitenkin paljon paperitöitä. Etsintäpöytäkirjaa varten kaikki omaisuus pitäisi luetteloida ja etsinnän kulku dokumentoida siten, että jälkikäteen on luotettavasti todettavissa, mikä takavarikoitu esine löytyi mistäkin. Kiinniotettujen todellinen henkilöllisyys pitäisi selvittää ja henkilöt rekisteröidä tuntomerkkirekisteriin. Anastetuksi epäillyn omaisuuden alkuperää pitäisi selvittää.

Jälleen oli palaverin aika. Tutkinnanjohtaja päätti, että minä jatkaisin Aleksanderin, Vladimirin ja Mihailin parissa ja toisella autolla saapunut kolmikko

tavaroineen siirtyisi toisen tutkijan vastuulle. Saisimme avuksemme myös muita tutkijoita. Työnjaosta ja apuvoimista huolimatta luvassa olisi paljon tekemistä.

* * *

Kuulustelut ovat yleensä rikostutkinnan mielenkiintoisimpia toimenpiteitä ja niiden merkitys rikosten selvittämiseksi on usein ratkaisevan tärkeä. Kuulusteluun ei kuitenkaan ole yhtä oikeaa toimintatapaa tai joka tilanteessa toimivaa patenttiratkaisua. Jokainen kuulusteltava on erilainen. Siinä missä yksi haluaa tunnustaa tekemänsä rikoksen välittömästi, toinen valehtelee kaiken mahdollisen ja kolmas kieltäytyy sanomasta asiassa mitään. Myös kuulustelijoissa on eroja. Joku selvittää asiaa leppoisasti huumorin kautta, kun toinen kuulustelee tiukan virkamiesmäisesti. Kuulustelijan on kuitenkin pystyttävä sopeutumaan erilaisiin kuulusteluihin ja muuntautumaan kuulusteltavan mukaan. Roolia ei silti kannata vetää, vaan parhaan lopputuloksen saavuttaa yleensä olemalla oma itsensä.

Kiinniottoa seuraavana päivänä suoritettussa kuulustelussa Vladimir oli iloinen ja kertoi naureskellen tulleen Suomeen ystävänsä Mihailin kanssa tarkoituksenaan ostaa vakuutusyhtiön myymiä kolariautoja. Autojen katselun lisäksi he olivat kierrelleet useampana päivänä eri kaupoissa. Vladimir kiisti jyrkästi syylistyneensä mihinkään rikokseen, mutta kertoi Mihailin ostaneen matkan aikana runsain mitoin tavaraa, joka nyt oli pakattuna heidän autoonsa. Vladimir sen sijaan oli keskittynyt vain kaupoissa

KUULUSTELUT OVAT
YLEENSÄ RIKOSTUTKINNAN
MIELENKIINTOISIMPIÄ
TOIMENPITEITÄ JA NIIDEN
MERKITYS RIKOSTEN
SELVITTÄMISELLE ON USEIN
RATKAISEVAN TÄRKEÄ. KUULUSTELUUN
EI KUITENKAAN OLE YHTÄ
OIKEAA TOIMINTATAPAA TAI
JOKA TILANTEESSA TOIMIVAA
PATENTTIRATKAISUA.

käyskentelyyn, eikä ollut itse ostanut mitään. Olipa Vladimir vielä tavannut erään kaupan parkkipaikalla vanhan tuttunsa Aleksanderin, mutta kyseessä oli puhdas sattuma; Vladimir ei ennen tapaamista edes tiennyt Aleksanderin olevan Suomessa.

Mihail puolestaan oli hyvin jännittynyt ja hermostunut. Mihail kertoi, että vain osa autossa olevista tavaroista on hänen ja hän on ostanut ne Suomessa asuvilta turvapaikanhakijoilta, jotka myyvät tavaraa kauppojen ulkopuolella. Mitään tavaraa hän ei missään nimessä ollut varastanut, ja jos hänen tavaroidensa joukossa olisi varastettua tavaraa, ei hän ainakaan tietoisesti olisi ostanut sellaista.

Ensimmäisten kuulustelujen perusteella paperilla oli niin sanottua seinäkiistöä. Epäiltyjen kertomuksissa oli kuitenkin ristiriitaisuuksia ja seikkoja, joita poliisi pystyi osoittamaan valheiksi. Laivayhtiön matkustajalista osoitti, että kaikki kolme henkilöä olivat saapuneet Suomeen yhdessä. Myös kuulustelujen kanssa samanaikaisesti suoritettut muut tutkintatoimenpiteet tuottivat tulosta. Ensimmäisen varkauden havainnut myyjä kuulusteltiin todistajana, ja kuulustelussa esitettyjen valokuvien perusteella hän tunnisti varmuudella myös Vladimirin olleen liikkeessä varkauden tapahtuessa. Myyjä pystyi myös tunnistamaan eräät autosta löydetyt takit heidän liikkeestään anastetuiksi, sillä uusinta mallia ei vielä myyty muualla ja takkien

hinalaput olivat löytyneet irti leikattuin liikkeeseen sovituskopista. Toisenkin liikkeen kohdalla onnisti. Rekisteritunnuksen havainnut myyjä kertoi liikkeestä löytyneen irti leikattuja hintalappuja ja kuinka ollakaan, hintalappuja vastaavat tavarat löytyivät miesten autosta. Viimeisenä niittinä oli liikkeen valvontakameratallenne. Aleksander, Vladimir ja Mihail marssivat liikkeessä jonossa kuin köyhän talon porsaasat.

Rikosprosessuaalisten pakkokeinojen avulla voidaan turvata rikoksen tutkintaa. Näillä laissa säädetyillä keinoilla voidaan esimerkiksi puuttua henkilön vapauteen tai omaisuuden suojaan. Tutkinnanjohtaja oli jo päättänyt rikoksesta epäiltyjen kiinniotosta, pidättämisestä sekä heidän hallussaan olleen omaisuuden takavarikoinnista. Olimme kuitenkin tilanteessa, jossa pidätysaika ei riittäisi tutkittavien rikosten selvittämiseen. Epäillyille oli annettu mahdollisuus selvittää asiaa kuulustelussa, mutta kaikki kolme olivat käyttäneet oikeuttaan olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. Epäiltyjen kertomukset olivat ristiriidassa ja kahdella epäillyllä oli hallussaan maasta poistumisen mahdollistava matkalippu. Näytön perusteella epäilty olivat todennäköisesti syyllistyneet useaan varkauteen, ja vapaana ollessaan he voisivat vaikeuttaa asian selvittämistä esimerkiksi sopimalla yhtenäiset tarinat tapahtumien kulusta. Tutkinnanjohtaja päätti esittää tuomioistuimelle epäiltyjen

EPÄILTYJEN
KERTOMUKSISSA
OLI KUITENKIN
RISTIRIITAISUUKSIA
JA SEIKKOJA, JOITA
POLIISI PYSTYI
OSOITTAMAAN
VALHEIKSI.

vangitsemista.

Käräjäoikeus päätti vangita Aleksanderin, Vladimirin ja Mihailin. Vangittu voi pyytää vapauttamistaan tuomioistuimelta kahden viikon kuluttua, joten vangitseminen takaisi tutkinnalle ainakin kaksi viikkoa aikaa. Mihailin kohdalla tätä aikaa tarvittiin vain viisi minuuttia. Vaikka vangitsemisen tarkoituksena ei olekaan epäillyn painostaminen, ei viikkoja kestävä tutkintavankeus tunnu useinkaan kovin houkuttelevalta. Heti vangitsemisistunnon jälkeen Mihail ilmoitti haluavansa selvittää oman osuutensa asiassa.

Etenkin vapautteen kohdistuvien pakkokeinojen kohdalla epäiltyjen yritykset ”tehdä kauppaa” ovat yleisiä. ”Pääsenkö pois jos tunnustan?” on yksi tavallisimpia kuulustelussa pöydän vääreiltä puolelta esitettyjä kysymyksiä. Tutkija ei voi painostaa epäiltyä vapaudenmenetyksellä, joten myöskään tunnustuksen palkitseminen vapaudella ei ole mahdollista. Myös Mihail oli kiinnostunut mahdollisuuksistaan vapautua tunnustuksen jälkeen. Kerroin Mihailille asiaan vaikuttavat tosiseikat. Poliisilla oli takavarikoituna runsaasti anastetuksi epäiltyä omaisuutta ja epäiltyjä oli kolme. Oman osuuden kertominen olisi hyvä alku, mutta myös muiden osuus täytyy saada selville tavalla tai toisella. Vasta sen jälkeen poliisi voisi harkita epäiltyjen vapauttamista.

”Valehteleva ihminen vilkaisee aina vasemmalle” on yksi kuulemistani valehtelun tunnusmerkeistä. Ikävä kyllä niin helppoa totuuden erottaminen valheesta ei ole. Joskus samaa epäiltyä kuulustel-

ETENKIN VAPAUTTEEN KOHDISTUVIEN
PAKKOKEINOJEN KOHDALLA
EPÄILTYJEN YRITYKSET ”TEHDÄ
KAUPPAA” OVAT YLEISIÄ.

laan useita kertoja ja epäillyn toimintaa kuulustelussa pääsee seuraamaan tois-
tuvasti. Joskus harvoin olen näissä tilanteissa ollut havaitsevinani fyysisiä reaktioita epäillyn kertoessa muunneltua totuutta, mutta silloinkin valehtelu

HELPOMMIN VALEHTELU
SEN SIJAAN PALJASTUU
EPÄILLYN TARINASTA.

on paljastunut lopullisesti vasta epäillyn kerrottua asioiden todellisen laidan. Helpommin valehtelu sen sijaan paljastuu epäillyn tarinasta. Tarina voi olla epäjohtonmukainen, yksityiskohdat eivät välttämättä täsmää poliisin selvittämiin yksityiskohtiin, tai tarina voi muuttua tuon tuosta. Usein kuulusteltavan muisti myös huononee sitä mukaa, mitä ikävämmiksi kysymykset hänen kannaltaan muuttuvat. Varmoin valheenpaljastuskeinoiksi näistä ei kuitenkaan ole, sillä minkäs sille voi jos ei oikeasti muista.

Oli ensimmäisessä kuulustelussa valehdeltu tai ei, tuli toiseen kuulusteluun täysin erilainen Mihail. Jännittynyt ja hermostunut mies oli muuttunut rennoksi ja avuliaaksi. Seuraavissa kuulusteluissa Mihail selvitti yksityiskohtaisesti heidän matkansa vaiheita ja vierailuja eri kauppakeskuksissa. Reissuun oli lähdetty tyhjin matkalaukuin varustautuneena ja pääkaupunkiseudun lisäksi oli käyty aina Lahdessa asti. Kaupoissa miehet olivat yleensä hajaantuneet ja kohdanneet toisensa jälleen palatessaan saaliinsa kanssa autolle. Jokainen oli pakannut saaliinsa omiin laukuihinsa, joten rikosoikeudellista vastuuta olisi sen vuoksi helppo kohdentaa.

Tutkinnan rattaat pyörivät kuulustelujen ulkopuolellakin. Sitä mukaa kun

kolmikon reitti ja aikataulut tarkentuivat, osattiin kyselyjä suunnata oikeisiin myymälöihin. Kolmikon saaliiseen sopivia hävikkejä alkoi löytyä. Tutkinnan edetessä selvisi myös tosiasia, että kaikelle omaisuudelle ei tultaisi löytämään oikeaa omistajaa.

Myös Vladimir ja Aleksander halusivat antaa itsestään yhteistyöhaluisen vaikutelman. Vladimir tunnusti olleensa mukana varkaissa Aleksanderin kiinnijäämiseen johtaneella kerralla. Aleksander puolestaan tunnusti anastaneensa tavaraa liikkeestä, jossa myyjä oli nähnyt heidän autonsa rekisteritunnuksen ja valvontakamera oli tallentanut vierailun. Muun autosta löytyneen omaisuuden alkuperästä kumpikaan miehistä ei tiennyt mitään. Vladimir jopa väitti edelleen kaiken tavaran kuuluvan Mihailille. Kokeneina alan miehinä molemmat siis tunnustivat vain sen, mihin heille oli esitetty näyttöä.

* * *

Asiakassuhteen pitkittyessä kuulustelta-
va tulee yleensä tutuksi muutenkin kuin kuulustelujen kautta. Tutkintavankeus saattaa kestää viikkoja tai kuukausia, jolloin tutkija joutuu väistämättä hoitamaan erilaisia juoksevia asioita tutkintavangin kanssa. Kyseessä voivat olla esimerkiksi lääkärikäynnit, oikeuden istunnot tai lähiomaisten tapaamiset. Usein tutkintavangin kanssa käydään vain jutustelemassa ja vaihtamassa kuulumisia. Vaikka kuulustelussa ollaan eri puolella pöytää, voi-

daan kuulustelujen ulkopuolella jutustella hyvässä hengessä aivan muista asioista. Usein juuri näissä kuulustelun ulkopuolisisissa keskusteluissa rakennetaan sitä luottamusta, jonka avulla jutut saadaan selvitettyä. Nyt asiassa oli vain se ongelma, että yhteistä kieltä ei ollut. Kaikki asiointi oli hoidettava tulkin avulla.

Tulkin käyttö toi haasteensa myös kuulusteluihin. Kuulustelut on aina kirjattava riittävällä tarkkuudella, sillä kuulustelussa esitetystä lauseesta tai jopa yksittäisestä sanamuodosta saattaa riippua, tuomitaanko henkilö oikeudessa vai ei. Kun kuulustelu on suoritettu tulkin välityksellä, voi epäilty väittää oikeudessa tulkin kääntäneen väärin tai ymmärtäneensä tulkin kääntämän kysymyksen eri tavalla. Yleensä tutkija ei voi muuta kuin luottaa tulkin ammattitaitoon käännöksissä. Tulkin käyttö tuo tullessaan myös käytännön ongelmia. Paitsi että tulkkauksen moninkertaistaa kuulusteluun tarvittavan ajan, se myös antaa kuulusteltavalle lisää aikaa miettiä vastauksiaan. Itsensä pussiin puhunut epäilty ehtii tulkkauksen aikana miettiä uudet selitykset kertomuksensa puutteille.

Mihailin osalta juttu alkoi näyttää selvältä. Vladimirin ja Aleksanderin asiasta antamat selitykset eivät vaikuttaneet uskottavilta, mutta rikoksista olisi saatava sellainen näyttö, ettei miesten syyllisyydestä jää vartenotettavaa epäilyä. Kerroin Mihailille Vladimirin kertomuksesta, että kaikki autossa ollut tavara kuuluisi Mihailille. Mihail ei varsinaisesti pitänyt siitä, että juttua yritettiin kaataa hänen niskaansa. Mihail alkoi luetella yksityiskohtaisesti, mitä tavaraa kukin

ÄSIKASSUHTEEN PITKITTYYSSÄ
KUULUSTELTAVA TULEE YLEENSÄ
TUTUKSI MUUTENKIN KUIN
KUULUSTELUJEN KAUTTA.

USEIN JUURI NÄISSÄ KUULUSTELUN
ULKOPUOLISISSA KESKUSTELUISSA
RÄKENNETAAN SITÄ LUOTTAMUSTA,
JONKA AVULLA JUTUT SAADAAN
SELVITETTYÄ.

TULKIN KÄYTTÖ TUO TULLESSAAN
MYÖS KÄYTÄNNÖN ONGELMIA.

miehistä oli varastanut mistäkin. Varastetun tavarän määrä oli kuitenkin niin suuri, ettei Mihail osannut kertoa alkuperää kuin osalle tavaroista. Nyt seuraaviin kuulusteluihin olisi joka tapauksessa lisää pelimerkkejä.

Aleksander aloitti kuulustelunsa kertomalla, ettei aiempaan kertomukseen ole lisättävää, ja kiisti varastaneensa muuta kuin jo kertomansa tavarat. Kerroin Aleksanderille tilanteen. Poliisille oli muissa asian johdosta suoritetuissa kuulustelussa kerrottu, että Aleksander on varastanut muutaakin tavaraa. Pienen hiljaisuuden jälkeen aloin yksitellen luetella liikkeitä ja niistä varastettuja tavaroita. Aleksander mietti hetken ja ilmeisesti totesi kiistämisen turhaksi. Muutaman ensimmäisen liikkeen kohdalla Aleksander jaksoi kertoa yksittäisistä varastetuista tavaroista, kunnes ilmeisesti totesi pelin olevan menetetty. Aleksander ilmoitti kaiken hänen laukkujensa sisältämän tavarän olevan varastettua, eikä halunnut enää lausua asiassa muuta.

Enää oli jäljellä Vladimir. Hymyilevä Vladimir jatkoi edelleen kiistolinjalla. Kerroin, että hänen rikoskumppaninsa olivat tunnustaneet omat osuutensa ja että poliisille oli kerrottu myös hänen tekemisistään. Tuloksetta. Vladimir lähinnä epäili poliisin valehtelevan hänelle tai kavereidensa kertoneen poliisille vain sen, mitä poliisi halusi kuulla. Luetteloin Vladimirille useita liikkeitä ja kysyin, onko Vladimir käynyt näissä liikkeissä ja varastanut niistä tavaraa.

Vladimir kertoi käyneensä useissa liikkeissä, mutta kiisti varastaneensa niistä mitään. Vladimir oli kuitenkin ilmeisesti arvioinut tarinansa uskottavuutta ja todennut sen heikoksi. Kuulustelun jälkeen Vladimir pyysi saada selliinsä kynän ja

paperia, jotta voisi hieman selvittää asiaa seuraavassa kuulustelussa.

Ehdin jo toivoa Vladimirin tuovan viimeiseen kuulusteluun listan varastamastaan tavarasta, mutta turhaan. Vladimir päätti tarttua viimeiseen oljenkorteen ja muuttaa tarinaansa. Vladimir kertoi, että osa autossa olleista laukuista oli kyllä hänen ja tavaroiden joukossa oli myös hänen varastamaansa tavaraa. Vladimir luetteli kaikki aiemmassa kuulustelussa mainitsemani liikkeet ja kertoi varastaneensa yhdestä liikkeestä pipon, toisesta hanskat ja muistakin lähinnä vähäarvoisia tavaroita. Suurimman osan laukuissaan olleista tavaroista Vladimir kertoi saaneensa erältä tuntemattomalta maanmieheltään, joka oli maksanut Vladimirille tavaroiden toimittamisesta kotimaahansa. Vladimirin mukaan tavara oli peräisin alennusmyynneistä ja hän ei ollut aiemmin maininnut tästä toimeksiannostaan, koska ei halunnut kavereidensa pääsevän osille hänen kuljetuspalkkiostaan. Vladimir tiesi varmasti, ettei tarina ilman yksityiskohtia ole luotettava, joten sain hyvin tarkan kuvauksen tavaroiden luovutuksesta paikkoineen ja aikoineen.

Lopulta Vladimir sortui omaan näppäryyteensä. Tarinan muuttamisen lisäksi

VLADIMIR PÄÄTTI
TARTTUA VIIMEISEEN
OLJENKORTEEN JA
MUUTTAA TARINAANSA.

hänen kertomuksensa uskottavuutta nakersi eräs toinenkin asia. Vaikka hänen kertomustaan kuljetustoimeksiannosta ei voitu suoraan osoittaa vääräksi, yksi hänen kertomistaan yksityiskohdista ei voinut mitenkään pitää paikkaansa. Hän oli aiemmassa kuulustelussaan tunnustanut varkauden, joka oli tapahtunut aivan toisella puolella pääkaupunkiseutua vain parinkymmenen minuutin kuluttua väitetystä tavaroiden luovutuksesta. Tätä yksityiskohtaa Vladimir yritti muuttaa vielä oikeudenkäynnissä, mutta edes käräjäoikeus ei pitänyt Vladimirin tarinaa uskottavana.

Miehet tuomittiin lopulta yli kolmesatakymmenestä varkaudesta vankeusrangaistuksiin. Vapauduttuaan miehet palasivat kotimaahansa tyhjin käsin, jopa mukana olleet matkalaukut tuomittiin rikosentekovälineinä valtiolle menetetyksi.

Juttujen selvittäminen on mielestäni parasta, mitä rikospoliisin työ voi tekijälleen tarjota. Selvitetty juttu tuo onnistumisen tunteita ja uskoa omaan osaamiseen, mutta oppia voi ottaa myös tehdyistä virheistä. Tutkimaan oppii kuitenkin lopulta vain tutkimalla, ja usein oppi tarttuu tutkijaan oman kantapään kautta. Jokaisen jutun tutkiminta alkaa nollasta. Vaikka jutut eivät aina selviä, hyvää tutkijaa ajaa kuitenkin eteenpäin mielenkiinto rikosten selvittämiseen. Työssä tarvittavia teknisiä ja taktisia taitoja voi opetella, mutta tärkeintä on tutkijan oma motivaatio. Sen on löydettävä tutkijasta.

Aleksanderin, Mihailin ja Vladimirin nimet on muutettu.

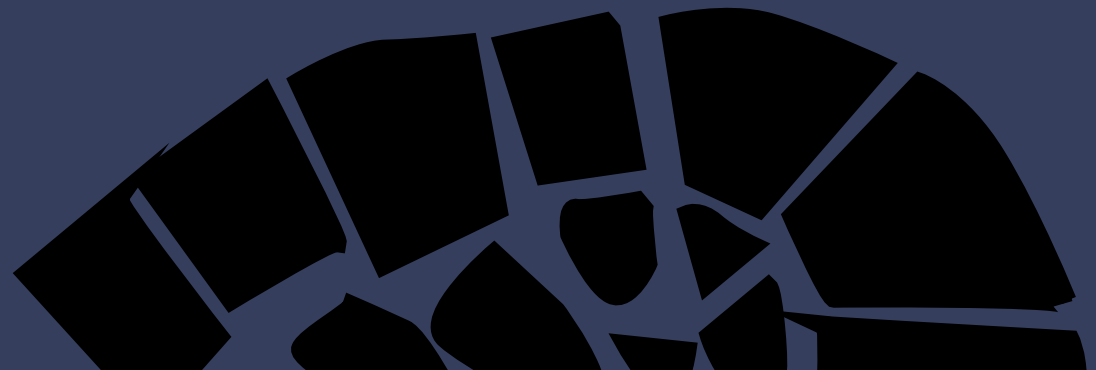
VLADIMIR TIESI VÄRMÄSTI, ETTEI
TARINA ILMAN YKSITYISKOHTIA OLE
LUOTETTAVA, JOTEN SAIN HYVIN
TÄRKKÄN KUVÄUKSEN TAVAROIDEN
LUOVUTUKSESTA PAIKKOINEEN JA
AIKKOINEEN.

LOPULTA VLADIMIR SORTUI OMAAN
NÄPPÄRYYTEENSÄ.

LUE LISÄÄ

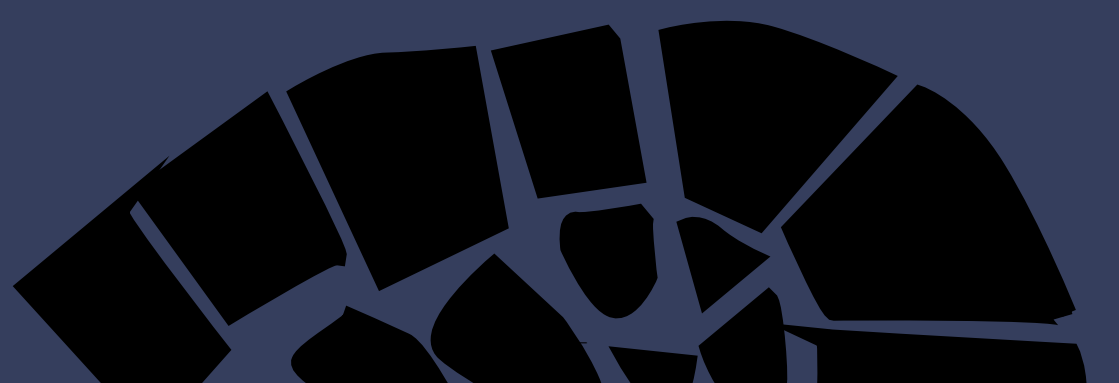
- Luuppala, Jarmo: ”Myymälävarkaat anastivat röykkiöittäin arvotavaraa.” – Julkaistu Iltalehden verkkosivuilla 29.1.2013: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013012916610909_uu.shtml.

“Naishenkilön kautta uhri oli tutustunut mieshenkilöön, jonka johdosta naishenkilö oli tullut mustasukkaiseksi ja alkanut suunnitella vainajan surmaamista.”

“Siivooja oli valmistanut päivällisen ystävälleen
jonka maustoi unilääkkeillä.”

JUSSI MAJANEN

VAATIVIN TEHTÄVÄ?

VANHEMPI KONSTAPELI JUSSI MAJANEN VALMISTUI POLIISIKSI 2005. VALMISTUMISEN JÄLKEEN HÄN TYÖSKENTELI PIRKANMAAN HÄTÄKESKUKSESSA HÄTÄKESKUSPÄIVYSTÄJÄNÄ, KUNNES SIIRTYI VUONNA 2007 VAKITUISESTI POLIISIN KENTTÄTÖIHIN. MAJANEN TOIMII PIRKANMAAN POLIISILAITOKSEN KANGASALAN KENTTÄRYHMÄSSÄ. HÄN SUORITTI KENTTÄJOHTOLISENSSIN 2009.

MAJANEN ON TOIMINUT MYÖS POLIISIEN JA HÄTÄKESKUSPÄIVYSTÄJIEN KOULUTTAJANA POLIISI-AMMATTIKORKEAKOULUSSA.

AIEMMALTA KOULUTUKSELTAAN MAJANEN ON MERKONOMI (1995). ENNEN POLIISIURAA MAJANEN TYÖSKENTELI MYYJÄNÄ URHEILUKAUPASSA SEKÄ MATKAOPPAANA EGYPTISSÄ JA KREIKASSA.

Kentällä työskentelevän poliisin ammatti on hyvin vaihteleva. On paljon tehtäviä, jotka hoi-
tuvat kuin itsestään vanhalla rutiinil-
la eivätkä aiheuta juurikaan fyysistä tai
psykykkistä rasitusta. On myös tehtäviä,
jotka saattavat vaatia sekä hyvää fyysis-
tä että henkistä kuntoa. Sitten on niitä
tehtäviä, jotka eivät fyysisesti rasita ol-
lenkaan, mutta vaativat todella paljon
henkisesti.

Jokainen kentällä työskentelevä kons-
taapeli joutuu uransa aikana kohtaamaan
jollain tasolla väkivaltaa. Keikoilla tulee
vastaan rautatankoja, pesäpallomailoja,
puukkoja ja ampuma-aseitakin. Niihin
varaudutaan erilaisin taktiikoin ja tekni-
koin ja useimmiten tilanteista selvittää
onneksi puhumalla. Varmasti kaikki
kentällä työskentelevät poliisit joutuvat
jossain vaiheessa uraansa käyttämään
fyysisiä voimakeinoja vastarinnan mur-
tamiseksi. Suuri osa meistä joutuu jos-
sain vaiheessa turvautumaan johonkin
voimankäyttövälineeseen. Joku meistä
valitettavasti joutuu jopa kohdistamaan
aseensa ihmiseen, joku joutuu jopa lau-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

kaisemaan kohti. Ampuminen on aina äärimmäinen voimakeino ja voin vain kuvitella, millaisen myrskyn konstaapeli joutuu sisällään käymään tuollaisen ta-
pahtuman jälkeen.

Yksi vaativimpia poliisitehtäviä on kuitenkin tehtävä, jossa emme kohtaa väkivaltaa emmekä joudu pukemaan päälle taktisia suojavarusteita. Se on tehtävä, jolle ei kutsuta toista partiota tueksi varmistamaan. Tällä tehtävällä ei käytetä fyysistä voimaa eikä tehdä näyt-
täviä sisäänmenoja. Tehtävä vaatii hen-
kistä kanttia, rohkeutta ja äärimmäisen
hyviä vuorovaikutustaitoja. Se on teh-
tävä, jolle jokainen poliisi joutuu jossain
vaiheessa uraansa. Yksi poliisin vaati-
vimpia tehtäviä on mielestäni kuolin-
viestin vieminen. Tietenkään en voi pu-
hua kenenkään muun suulla, mutta itse
koen sen jopa kaikkein vaativimmaksi
poliisitehtäväksi. Se on tehtävä, johon ei
varmasti koskaan totu, ja toisaalta myös
hyvä näin. Siinä vaiheessa, jos ihmisen
kuolema ja poislähtö ei enää kosketa, on
jotain mielestäni pahasti vialla.

Ihmisen kuolema saattaa jossain ta-
pauksessa olla loppujen lopuksi omaisel-
le jopa helpotus. Saattaa olla, että ihmi-
nen on jo pitkän aikaa kärsinyt vakavasta
sairaudesta ja tämän vuoksi jopa itsekin
toivonut viimeisen matkan alkamista.
Joka tapauksessa kuolema on aina lopul-
lista ja sen kohtaaminen on aina erityi-
nen tapaus. Jokaisella meillä on jossain
rakastavia ja välittäviä ihmisiä, joita pois-
meno koskettaa. Jokaista ihmistä se kos-
kettaa omalla tapaa, siksi sen kohtaami-

nen on aina erilaista ja vaatii joka kerta
omanlaisen nöyrän lähestymistavan.

* * *

Oma mieleenpainuvin kokemukseni
kuolinviestin viemisestä on vuosien ta-
kaa kenttäjaksoajoiltani
Kokemäen silloisesta
kihlakunnasta. Etsin tuo-
ta juttua poliisin järjestel-
mistä kirjoitukseni tuek-
si, mutta en löytänyt siitä
harmikseni kuin koosteen. Ilmeisesti se
oli siirretty jo arkistoihin.

Hetken aikaa koneella istuttuani taju-
sin, että tuon keikan muistamiseksi en
tarvitse mitään rikosilmoitusta. En tar-
vitse muistilappuja tai tukisanoja. Voin
yhtä hyvin kirjoittaa siitä omasta muis-
tista niin kuin sen muistan ja muistan
sen hyvin, vaikka tuosta keikasta alkaa
olla pian kymmenen vuotta.

Perjantaina 21. tammikuuta 2005 olin
mennyt yövuoroon Kokemäen kihla-
kunnan poliisilaitoksessa. Partiossa oli
lisäksi ryhmänjohtajamme ylikonstaa-
peli Tapani Härkälä. Olimme alueemme
ainoa partio. Vuoro oli alkanut iltaseitsemältä ja sen oli määrä kestää aamuseitsemään. Yön jälkeen minun oli määrä ajaa vielä 100 kilometriä kotiin nukkumaan ja toipumaan yövuoron rasituksesta.

Ilta oli sujunut tavanomaisen perjantai-
illan mukaisesti, ja jo vuoron alkuvaiheil-
la oli alkanut sataa sakeasti lunta. Toki
kaikkia tuon normaalin illan tehtäviä
ei enää näin pitkän ajan jälkeen muis-
ta, mutta yön tunteina tuli puhelu, joka
muutti yövuoron dramaattisesti. Puolen-

yön jälkeen Loimaan poliisin kenttäjohtaja soitti meidän partiomme puhelimeen ja kertoi, että heidän alueellaan oli sattunut paha kolari, jossa oli menehtynyt useita henkilöitä. Näytti siltä, että kolarin toisen osapuolen kaikki kydyissä olleet ihmiset olivat samasta pienestä kylästä. Loimaan kenttäjohtaja kertoi, että meidän tehtäväksemme jäisi kaikkien noiden menehtyneiden kuolinviestin vieminen mahdollisesti vielä yön aikana.

Mielessäni käväisi tuolloin ajatus, että kolarin ja sen osapuolten selvittämisessä menee toivottavasti sen verran aikaa, että tuo raskas tehtävä siirtyy aamuun tulevan partion hoidettavaksi.

Aamuyöllä puhelin soi uudestaan ja Loimaalta kerrottiin, että yhtä vailla kaikkien henkilöllisyys oli varmistettu ja tämän yhden tytön kuva lähetetään meille sähköpostiin, jotta voimme ottaa sen mukaan ja tunnistuttaa tytön mahdollisella kotitalollaan. Pohdimme sähköpostia avatessamme, voimmeko me näyttää mahdollisesti pahasti päättään loukanneen vainajan kuvaa kenellekään. Viisitoistavuotiaan tytön kasvot olivat kuitenkin kuvassa siistit ja levolliset.

Ylikonstaapeli Härkälä selvitti kylän kirkkoherran puhelinnumeron ja soitti hänelle. Kirkkoherran vaimo vastasi puhelimeen ja päivitteli, kannattaako kirkkoherraa herättää nyt aamuyöstä. Härkälä sanoi, että nyt on sellainen asia kyseessä, että kirkkoherra herätetään ja tuodaan puhelimeen.

Sovimme kirkkoherran kanssa tapaamisen seurakuntatalolle. Printtasimme mukaan väestötietojärjestelmästä menehtyneiden kotiosoitteet ja suuntasim-

MIELESSÄNI KÄVÄISI TUOLLOIN
AJATUS, ETTÄ KOLARIN JA SEN
OSAPUOLTEN SELVITTÄMISESSÄ
MENEET TOIVOTTAVASTI SEN VERRAN
AIKAA, ETTÄ TUO RASKAS TEHTÄVÄ
SIIRTYY AAMUUN TULEVAN PARTION
HOIDETTAVAKSI.

me kohti kylää, joka pian olisi surun täyttämä. Seurakuntatalolla keskustelimme kirkkoherran kanssa ja teimme suunnitelman, miten toimitaan. Poliisi kertoo vain tosiasiat, mitä on käynyt ja missä, ja kirkkoherra huolehtii jatkotoimenpiteistä ja henkisestä jatkohoidosta.

Suuntasimme ensimmäiseen taloon. Kuolleen pojan isä murtui täysin. Pojan äiti sai jollain tapaa pidettyä itsensä koossa ja juteltua meidän kanssamme. Muistan, kuinka sydäntä särkevää tuon isän itku oli. Ajattelin itse, kuinka tulen kestämään vielä viisi samanlaista tilannetta.

Toinen talo sijaitsi hieman kylän ulkopuolella. Ajoimme röntäsateessa pimeään pihaan. Kolkutimme oveen ja sisältä kuului, kuinka koira herätti perheen. Perheen isä tuli ovelle. Kirkkoherra kertoi tapahtuneesta kolarista ja ylikonstaapeli Härkälä täsmensi tapahtumakulkua, joka meillekin oli vielä osittain epäselvä. Isä purskahti itkuun ja ovelle tuli perheen tytär, joka tietenkin myös alkoi itkää. Siinä me seisoi oviaukossa pimeässä, kylmässä röntäsateessa, enkä tiennyt, miten haalareissani olisin ollut. Muistan tuon isän itkiesään murehtineen, kuinka pojilla olisi ollut seuraavana aamuna ratkaiseva futus-peli, mutta kolarissa menehtyi puolet joukkueestakin. Perheen tytär kysyi meiltä, voisimmeko me palata uudestaan seitsemän jälkeen, kun perheen äiti pääsee yövuorosta. Tytär sanoi, etteivät he pysty kertomaan äidille tätä suurta surua. Niin pahalta kuin se tuntuikin, niin Härkälä totesi faktat, että meillä oli vielä

monta kotia käymättä ja emme voineet enää tulla toista kertaa.

Hetkiä ja yksityiskohtia on syöpyneet mieleeni niin, että muistan ne edelleen elävästi. Muistan tuon yön sään, muistan talot, muistan osan kylän teistäkin. Pystyn vieläkin jollain tapaa aistimaan yön tunnelman.

Muutama koti meni kuin sumussa. Jokaisessa kodissa vastaanotto oli yhtä musertava. Ihmiset aavistivat pahaa jo ovella, kun näkivät aamuyöstä pimeässä seisovan kaksi poliisia lakki kourassa ja heidän mukanaan kaikkien tuntemaan kirkkoherran.

Viimeiseen taloon mentäessä alkoi olla selvää, että kaksi viimeistä uhria olivat saman talon lapsia. 17-vuotias poika ja 15-vuotias tyttö. Toisaalta viimeinen talo oli ehkä helpoin kohdata, koska silloin jo tiesin, että tästä kun selvittää, niin raskas lasti on saatu kannettua.

Viimeisessä talossa oltiin totta kai myös murheen murtamia. Perheen kaksi nuorimmaista lasta olivat nukkumassa meidän puhuttaessamme vanhempia. Lasten äiti ja isäpuoli kertoivat, että olivat jollain tapaa jo osanneet pelätä pahinta. Lapsista ei ollut kuulunut mitään. Vanhemmat olivat lukeneet pahasta kolarista teksti-tv:stä ja tämän jälkeen yrittäneet saada lasten puhelimiin yhteyttä, mutta molempien puhelimet olivat pois päältä. Äiti oli jättänyt molemmille viestin puhelimeen ja mennyt nukkumaan. Nyt hän heräsi siihen kauheimpaan herätykseen, mihin ihminen voi herätä.

Olen käynyt tuota tehtävää monesti

PYSTYN VIELÄKIN
JOLLAIN TAPAA
AISTIMAAN YÖN
TUNNELMAN.

läpi kollegojen ja tuttavien kanssa. Usein kun tulee puhetta raskaimmista poliisikeikoista ja erikoisista tapahtumista, otan esimerkiksi kyseisen yön tapahtumat. Se on varmasti yksi niistä poliisitehtävistä, joita en tule koskaan unohtamaan. Uniin tuo tehtävä ei ole koskaan päässyt, mutta muistojen arkistoissa se säilyy.

Puhuminen ja asioiden purkaminen kuuluu osaksi debriefingiä. Se onneksi hoituu poliisityössä hyvin kahvipöytäkeskusteluissa. Meillähän on vuorossa 12 tuntia aikaa puhua partiokaverin kanssa. Siinä sitä ehtii purkaa niin työstressiä kuin henkilökohtaisiakin asioita.

Jälkiviisastelu on aina helppoa. Jälkeenpäin on aina helppo ajan kanssa pohtia, mikä meni pieleen ja mitä tehtiin oikein. Mielestäni tuona yönä poliisi ja kirkko tekivät yhdessä sen, mitä tehtävissä oli. Toisen alueen partiot hoitivat paikatutkinnan ja siihen kuuluvat muut käytännön tehtävät. Meidän tehtäväksemme jäi fyysisesti helpoin, mutta omasta mielestäni henkisesti vaativin tehtävä, kohdata omaiset, jotka olivat menettäneet kaikkein arvokkaimman, oman lapsensa. Työ hoidettiin nöyrästi tosiasiat kertoen ja osaa ottaen. Muuta emme voineet tehdä.

Jälkeenpäin olen miettinyt, kuinka ammattitaitoista ylikonstaapeli Härkälältä oli huomata soittaa heti tapahtumasta kylän kirkkoherralle ja saada hänet mukaan tuolle haastavalle tehtävälle. Emmehän me tienneet, kuinka uskavaisia mikin perhe oli, mutta tuossa vaiheessa tuskin kukaan kyseenalaistaa, miksi kirkonmies on mukana tehtävällä. Kirkko on kuitenkin se organisaatio, joka useim-

OLEN KÄYNYT TUOTA TEHTÄVÄÄ
MONESTI LÄPI KOLLEGOJEN JA
TUTTAVIEN KANSSA. USEIN KUN
TULEE PUHETTA RASKAIMMISTA
POLIISIKEIKOISTA JA ERIKOISISTA
TAPAHTUMISTA, OTAN ESIMERKIKSI
KYSEISEN YÖN TAPAHTUMAT.

MIELESTÄNI TUONA YÖNÄ POLIISI
JA KIRKKO TEKIVÄT YHDESSÄ SEN,
MITÄ TEHTÄVISSÄ OLI.

miten hoitaa tilannetta tuosta eteenpäin ja on läsnä kuoleman kohdatessa. Kirkkoherra osasikin heti antaa tietoa tulevasta, kertoi seurakunnan alkavan järjestää heti aamun valjettua muistotilaisuutta ja ennen kaikkea osasi antaa omaisille tukea ja yhteisön turvaa tuolla kylmällä ja karulla hetkellä aamuyöstä.

* * *

Vaikka kerroinkin, että kuolinviestin viemiseen ei koskaan totu, jollain tapaa siihen on saanut varmuutta ja on saanut koottua itselleen sellaisen sapluunan, että se ilmeisen sujuvasti hoituu. Tärkeintä mielestäni on olla läsnä tilanteessa ja osata elää empaattisesti ihmisen surussa mukana. Kysehän ei ole vain normaalin poliisiasian perille toimittamisesta, vaan kuolinviestin toimittamiseen tarvitsee käyttää aikaa. Tehtävä hoidetaan rauhasa. Ei sitä viestiä huudeta ovelta ja poistuta takavasempaan. Tuolla tehtävällä ei saa koskaan olla kiire.

Hyvä esimerkki tapahtuman ainutlaatuisuudesta on tuosta menneeltä talvelta, kun toimitimme kuolonkolarin jälkeen kuolinviestin kolarissa menehtyneen pojan äidille aamuyöstä. Soitimme mukaan kuolinviestipäivystäjän kirkon puolelta ja astelimme kaikki kolme yhdessä kerrostalokaksioon. Kerroimme äidille tapahtuneesta kolarista ja pojan menehtymisestä. Kerroimme, että mukanamme oleva nainen on kirkon edustaja ja hän jää tarvittaessa hetkeksi keskustelemaan asiasta äidin

kanssa. Naiset jäivät asuntoon ja me poistuimme täydentämään rikosilmoitusta. Tehtävä sujui mielestäni asiallisen hyvin, mutta ilman suurempia onnistumisen tunteita.

Viikon päästä tapahtuneesta työpaikan postilokerossani oli lappu tuolta äidiltä. Lapussa äiti halusi välittää kiitoksensa erittäin hienosti hoidetusta kuolinviestin viemisestä ja osanotosta hänen suureen suruunsa. Meidän näkökulmastamme normaalisti hoidettu tehtävä oli hänen silmiinsä näyttänyt erittäin hienosti hoidetulta ja tuntunut tuolla surun hetkellä hienolta eleeltä.

Poliisityössä kiitos ei kuulu ihan jokaiseen työpäivään. Kun sitä osakseen saa, niin se tuntuu erityisen hienolta. Varsinkin, kun kyseessä on ollut hienotunteisuutta vaativa ja omalla tapaa vaikea tehtävä.

* * *

Muutamia viikkoja ennen tämän kirjoittamista olin jälleen vainajatehtävällä. 86-vuotias mies oli menehtynyt aamuyöstä kodissaan pitkäaikaisen sairauden murtamana. Tällä kertaa varsinaista kuolinviestiä ei tarvinnut toimittaa, koska asunnossa oli paikalla vainajan 83-vuotias vaimo, joka oli herännyt ja löytänyt itse miehensä menehtyneenä vessasta.

Kun odotimme hauturia, juttelimme naisen kanssa elämästä ja kuolemasta, menneestä ja tulevasta. Vaimo kertoi, että talvella pariskunnalle olisi tullut 60

TÄRKEINTÄ MIELESTÄNI
ON OLLA LÄSNÄ
TILANTEESSA JA OSATA
ELÄÄ EMPAATTISESTI
IHMISEN SURUSSA MUKANA.

vuotta yhteiseloä täyteen. Puhuimme, kuinka noihin vuosiin on yhdessä koettu niin elämän ylä- kuin alamäetkin.

Kaksi hauturia tuli paikalle jonkin ajan kuluttua. Poistuessamme kerroimme vielä surunvalittelumme. Rouva ihmetteli, kuinka hän jaksaisi tulevia aikoja yksin. Vanhemman hauturin sanat vainajan vaimolle olivat: ”Kyllä te jaksatte, kyllä te jaksatte, te olette vahva ihminen.” Itse hieman ihmettelin noita sanoja. Toki uskoa tulevaan pitääkin hädän hetkellä luoda, mutta mistä tuo hauturi tietää, kuinka vahva ihminen on kyseessä? Mistä hän tietää, jaksako rouva surun keskellä?

Toinen esimerkki kyseenalaisista sanavalinnoista on jonkin ajan takaa erään työharjoittelijan suusta. Partion poistuessa paikalta vanhempi konstaapeli esitti vielä kertaalleen surunvalittelunsa ja osanottonsa. Myös nuorempi konstaapeli otti osaa suruun ja tokaisi partion poistuessa ovesta, että ”kaikesta huolimatta hyvää päivänjatkoa!” Käytän samaa fraasia itsekin, mutta lähinnä silloin, kun asiakas poistuu poliisiautolta pieni rikesakko kourassaan. Katson sen sopivan sakotustilanteen loppuhetkeen tai kenties pieneltä peltikolaripaikalta poistumiseen, mutta en missään tapauksessa käyttäisi lausetta poistuttaessa kuolinviestitehtävältä tai paikalta, jossa on vainajan omaisia. En kyllä käyttäisi sitä poistuttaessa miltään muultakaan tehtävältä, missä kuolema on ollut läsnä.

Kuolinviestitehtävällä on aina vaikea löytää oikeita sanoja. Tämän tehtävän hoitamiseen soveltuu onneksi sama ideologia kuin moneen muuhunkin poliisin tehtävään: ei ole vain yhtä oikeaa

MEIDÄN NÄKÖKULMASTAMME
NORMAALISTI HOIDETTU TEHTÄVÄ
OLI HÄNEN SILMIINSÄ NÄYTTÄNYT
ERITTÄIN HIEENOSTI HOIDETULTA
JÄ TUNTUNUT TUOLLA SURUN HETKELLÄ
HIEENOLTA ELEELTÄ.

tapaa hoitaa tehtävä, vaan jokainen valitsee oman näkemyksensä mukaan parhaan mahdollisen tavan. Meillä jokaisella on ja saa olla omat sananvalintamme, mutta erityisen herkillä tehtävillä sanat on syytä harkita hyvin tarkkaan.

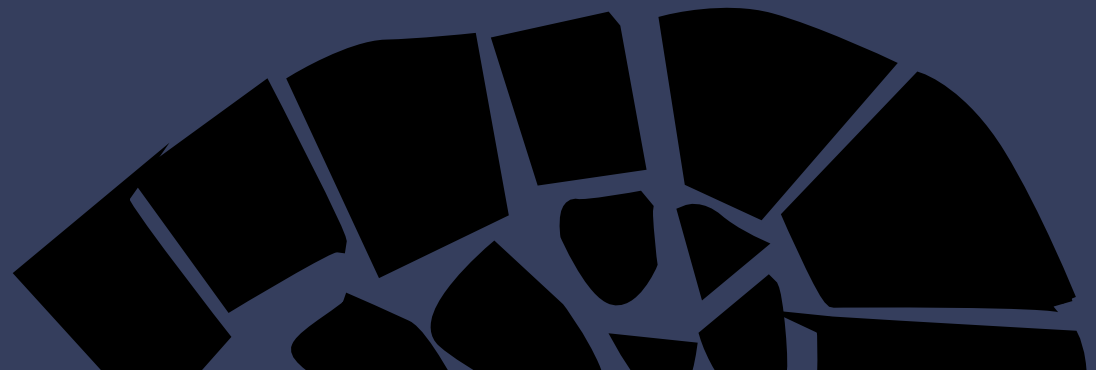
Pieni paluu vielä lopuksi tuonne vanhan pariskunnan kotiin. Hauturin kanssa riisuimme vainajan ja laitoimme hänet kuljetuskuntoon paareille, rouvan odottaessa toisessa huoneessa. Kun vainaja oli valmis siirrettäväksi autoon, kävin hakemassa rouvan vielä hyvästelemään kuolleen miehensä. Olohuoneessa vainajan ympärillä seisoivat täysin hiljaa kaksi konstaapelia ja kaksi hauturin edustajaa. Vainaja makasi peiteltyinä paareilla siten, että kasvat näkyivät peitteen väliltä. Vanha rouva kyykistyi vielä kerran miehensä viereen ja silitti hellästi tämän poskea lausuen seuraavat lauseet. ”Hyvästi nyt rakas xxxxx, toivottavasti vielä kohdataan. Onneksi sait rauhassa kotona lähteä. Olit kyllä aina hyvä mies minulle, vaikka en sitä ihan aina muistanut kertoa. Hyvää viimeistä matkaa.”

Sydämeni kohdalla tuntui tyhjältä, aivan kuin kivi olisi painanut rintaani. Nielaisin liikituksen voimasta. Saattoi olla, että minua katsonut nuorempi hauturi näki kostean silmäkulmani, mutta mitä sillä on väliä. Kun täältä maan päältä aikanaan lähtö tulee, niin juuri tuolla tavoin sitä kai itsekin haluaisi lähteä. Kivuttomasti omassa kodissa lähimpien ja rakkaiden luona. Jos joku minulle lausuu tuollaiset sanat kuolinvuoteellani, niin voin sanoa eläneeni hyvän elämän.

LUE LISÄÄ

- Kiiski, Kimmo K.: Poliisin rooli kuolemansyöntutkinnassa. 2., uudistettu painos. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 18/2009. Poliisiammattikorkeakoulu 2009. – Julkaistu myös pdf-tiedostona: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88350/Oppikirjoja%2018.pdf>.
- Serkamo, Rosanna: ”Menetin kolariissa kaksi teini-ikäistä lastani.” – Julkaistu Me Naiset -lehden verkkosivuilla 23.6.2010: <http://www.menaiset.fi/artikkeli/ajan-kohtaista/ihmiset/menetin-kolariissa-kaksi-teini-ikaista-lastani>.

“Hän tarjosi aterian kampaajaystävälleen,
jonka rippeet unilääkkeillä terästetyn jälkiruan
kera hänen vatsastaan sittemmin löydettiin.”

OTSO MANNINEN

EN OLLUTKAAN NIIN OUTO LINTU

VANHEMPI RIKOSKONSTAAPELI OTSO MANNINEN VALMISTUI POLIISIKSI 2015. HÄN TYÖSKENTELEE TAKTISENA TUTKIJANA KESKUSRIKOSPOLIISIN TUTKINTAOSASTOLLA.

ENNEN POLIISIOPINTOJA MANNINEN ON SUORITTANUT HUMANISTISTEN TIETEIDEN KANDIDAATIN TUTKINNON ARKEOLOGIASSA JA MASTER OF SCIENCE -TUTKINNON FORENSISESSA ARKEOLOGIASSA. HÄN TOIMI PITKÄÄN AKATEEMISENA PÄTKÄTYÖLÄISENÄ ARKEOLOGISTEN KENTTÄTÖIDEN PARISSA SUOMESSA JA ULKOMAILLA. POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUUN HÄN LÄHTI TIIMINVETÄJÄN TEHTÄVISTÄ HELSINGIN YLIOPISTON TIETOTEKNIKKAKESKUKSESTA.

Olen saanut vastata lukuisia kertoja kysymykseen ”kuinka ihmeessä arkeologista tulee poliisi?”. Pitkä ja mutkitteleva polkuni akateemisesta pätkätyöläisestä rikoskonstaapeliksi tuntuu itselleni jälkikäteen ajatellen täysin järkeenkäyvältä, mutta joskus pistoolikoteloä vyöhön työntäessä tai epäiltyä kuulustellessa tulee hetkeksi epätodellinen tunne: miten tässä näin kävi?

Osallistuin syksyllä 2006 arkeologisiin tutkimuksiin Lappeenrannan Huhtiniemessä. Helsingin yliopiston hankkeen tarkoituksena oli selvittää, pitivätkö huhut rintamakarkureiden laittomista teloituksista jatkosodan lopun perääntymisvaiheessa paikkansa. Huhuja näistä teloituksista oli liikkunut Lappeenrannan seudulla jo vuosikymmeniä, ja leirintäalueella tehtyjen kaivinkonetöiden yhteydessä esiin tulleet pääkallot olivat herättäneet suurta kiinnostusta. Helsingin yliopiston hankkeen tarkoitus oli selvittää, mistä jäännöksistä oli kyse ja voisivatko huhut pitää paikkansa.

Aloitimme suorittamalla koekaivauksia eri paikoissa vuosien saatossa kertynei-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

den vihjeiden perusteella. Tutkimusten kuluessa paikansimme myös kohdan, josta paikallinen kaivinkoneen kuljettaja oli jo vuosikymmeniä aiemmin löytänyt pääkallon. Paikansimme alueelta ryhmähaudan, josta löytyi noin kymmenen vainajan jäännökset. Tutkimusryhmään kuului Keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa työskentelevä luututkija, joka oli myös koulutukseltaan arkeologi. Silloin havahduin ensimmäisen kerran siihen tarkemmin ajateltuna itsestään selvään asiaan, että myös Suomessa poliisin palveluksessa on monia eri tieteenalojen asiantuntijoita. Luututkija kertoi erikoistuneensa Englannissa Bournemouthin yliopistossa forensiseen arkeologiaan eli arkeologisen metodiikan hyödyntämiseen rikostutkinnassa. Työskentelimme yhdessä kaivausten ajan. Hänen asiantuntijuutensa ja mielenkiintoiselta vaikuttava työnkuvansa tekivät vaikutuksen.

Tutkimuksen myötä selvisi, että vainajat oli haudattu alueella 1800-luvulla sijainneen venäläisen sotilassairaalan hautausmaalle. Vainajista tehty osteologinen analyysi ja vainajilta löydetty esineet kuten ortodoksisiristit osoittivat, että kyseessä eivät olleet jatkosodan aikaiset suomalaissotilaat vaan 1800-luvulla eläneet miehet, jotka todennäköisesti olivat Venäjän armeijan sotilaita. Miehet olivat menehtyneet ilmeisesti jonkin tautiepidemian uhreina, ja heidät oli haudattu yhteishautaan. Kyseessä ei siis ollut ri-

SILLOIN HAVAHDUIN
ENSIMMÄISEN KERRAN
SIIHEN TÄRKEMMIN
AJATELTUNA ITSESTÄÄN
SELVÄÄN ASIAAN, ETTÄ
MYÖS SUOMESSA POLIISIN
PALVELUKSESSA ON MONIA
ERI TIETEENALOJEN
ASiantuntijoita.

kos vaan aivan laillinen hautaus, joka oli historian pyörteissä hävinnyt kartoilta ja tullut esiin leirintäalueen huoltorakennuksen perustustöissä.

Huhtiniemen kokemusten myötä alkoi mielessäni kypsyä ajatus erikoistumisesta forensiseen arkeologiaan. Ajattelin lapsellisen itsevarmasti, että muutaman vuoden päästä minäkin voisin olla KRP:ssa hommissa. Perusteellisena humanistina annoin kuitenkin ajatuksen hautua pari vuotta ja lähdin viimein kandidaattitutkintoni jälkeen apurahan turvin Englantiin Bournemouthin yliopistoon suorittamaan forensisen arkeologian maisteriopintoja. Tutkinnon nimi oli Forensic Archaeology: Crime Scene and International Investigations. Koulutuksessa keskityttiin arkeologisen metodiikan hyödyntämiseen joukkohautatutkimuksessa, vainajien maastoetsinnöissä ja maastoon kätkeytyneiden henkirikosten uhrien jäännösten taltioimisessa.

Palattuani Englannista työskentelin hetken aiempien opintojeni pohjalta tietotekniikan parissa, mutta pian halu päästä hyödyntämään Englannissa oppimaani alkoi pyrkiä pintaan. Englannissa poliisi käyttää rikostutkinnassa jatkuvasti ulkopuolisia siviilitiedemiehiä ja asiantuntijoita ostopalveluna. Suomessa rikosten esitutkinta on kuitenkin pitkälti poliisin omissa käsissä ja esimerkiksi rikospaikkatutkintaa tekevät pääsääntöisesti poliisit. Niinpä pohdimme yhdessä

puolisoni kanssa, mitä kaikkea alanvaihto ja poliisiksi opiskeleminen tarkoittaisivat käytännössä. Yhteisellä päätöksellä pistin sitten hakupaperit postiin.

Lueskelin netistä pääsykoevaatimuksia ja aloin hipsiä aina työpäivän jälkeen työpaikan pikkuiselle kuntosalille. Olen aina pitänyt urheilusta, mutta ruumiinrakenteeltani olen poliisilangilla ilmaistuna ”pulkannaru”. Juoksu kulki, mutta penkkitreeneit aloitin tyhjällä tangolla. Olin kuitenkin päättänyt, ettei sisäänpääsy ainaakaan yrityksen puutteesta jäisi kiinni. Eri vaihteita ja lopullisia tuloksia jännitettiin yhdessä. Lopulta treenit ja pönttääminen palkittiin ja seuraavan vuoden helmikuussa aloitin poliisin perustutkinnon yhdessä 23 muun opiskelijan eli kokelaan kanssa. Näin jälkepäin ajateltuna en tiennyt poliisin työstä mitään.

* * *

Olin poliisiopintojen alkaessa 34-vuotias. Moni on kysynyt, oliko poliisiksi kouluttautuminen vaikeaa yli kolmekymppiselle yliopistotaustaiselle alanvaihtajalle. Sovitko joukkoon? Eivätkö kaikki muut ole tosi nuoria? Miten humanistin käteen sopii teleskooppipatukka tai pistooli? Pärjäätkö fyysisesti? Näitä tietenkin mietin myös itse, kun katselin ympärilleni ensimmäisenä koulupäivänä.

Jo esittelykierroksen jälkeen kuitenkin huomasin, että en ollutkaan niin outo lintu kuin olin etukäteen luullut. Kurssin ikähaitari venyi karkeasti kahdestakymppistä neljäänkymppiin, koulutustaustaa oli kirvesmiehestä yhteiskuntatieteiden maisteriin, ja siinä missä jollakulla oli lap-

AJATTELIN LAPSELLISEN
ITSEVÄRMÄSTI, ETTÄ MUUTAMAN
VUODEN PÄÄSTÄ MINÄKIN VOISIN
OLLA KRP:SSA HOMMISSA.

OLEN AINA PITÄNYT URHEILUSTA,
MUTTA RUUMIINRAKENTEELTANI OLEN
POLIISISLANGILLA ILMAISTUNA
”PULKANNARU”. JUOKSU KULKI, MUTTA
PENKKITREENIT ALOITIN TYHJÄLLÄ
TANGOLLA.

JO ESITTELYKIERROKSEN JÄLKEEN
KUITENKIN HUOMASIN, ETTÄ EN
OLLUTKAAN NIIN OUTO LINTU KUIN
OLIN ETUKÄTEEN LUULLUT.

set ja omakotitalo, vieruskaveri oli vasta muuttanut vanhempien luota omilleen. Jokin kuitenkin yhdisti porukkaa jo tässä vaiheessa ja henki vain vahvistui kurssin edetessä. Työelämään siirtyessäni koin saman tavallaan uudelleen: keskinäisestä kilpailusta, nokittelusta, rajusta huulenhietosta ja ajoittaisesta kyräilystäkin huolimatta poliisit ovat kuitenkin kaikki yhtä suurta perhettä. En tarkoita sitä millään sellaisella naiivilla tavalla, että kaikki poliisit olisivat kavereita keskenään. Mutta jotain yhteistä meissä kaikissa on.

”Ryhmätyötaidot” ja ”tiimipelaaja” ovat usein työpaikkailmoituksissa toistuvia kliseitä, mutta poliisin työssä niiden merkitystä ei voi liioitella. Poliisi ei ole yksin mitään, mutta kaksi poliisia pystyy tarvittaessa viikosta ja vuodesta toiseen kulkemaan yhteiskunnan rujompaa reunaa ja pysymään silti järjissään. Sitä ajaa pillit päällä väsyneenä siihen suuntaan, mistä kaikki järkevät ihmiset ovat menossa pois, koska jollakulla on paha mieli ja kirves. Tai koputtaa omakotitalon oveen tietämättä muuta kuin sen, että on juuri leikannut hirttäytyneen naisen alas puusta ja tämä on hänen perheensä osoite. Silloin ei tutkinnoista ole apua, vaan on turvaututtava partiokaveriin. Jos toiselta meinaavat sanat loppua, toinen voi jatkaa. Jos jokin keikalla kohdattu jää vaivaamaan, se on helppo keskustella auki. Ei tarvitse selittää alusta alkaen asiaa, koska toinenhan oli siellä mukana.

POLIISI EI OLE
YKSIIN MITÄÄN, MUTTA
KAKSI POLIISIÄ
PYSTYY TARVITTAESSA
VIIKOSTA JA VUODESTA
TOISEEN KULKEMAAN
YHTEISKUNNAN RUJOMPAA
REUNAA JA PYSYMÄÄN
SILTI JÄRJISSÄÄN.

Aiemmista opinnoista on toki ollut myös hyötyä. Olen opiskellut käytännössä koko elämäni. Opiskelu Poliisiammattikorkeakoulussa ei poikennut merkittävästi aiemmin kokemastani. Matkan varrella kertynyt opiskelurutiini oli avuksi. Tentit, esseet ja deadlinet hoituivat niin kuin aiemmissakin kouluissa. Uutta olivat poliisiyön käytännöllisemmät taidot. Ensimmäinen voimankäytön tunti tuntui lähes absurdilta miehestä, jolla ei ole mitään kokemusta kamppailulajeista. Kynnys tarttua kiinni kurssikaveriin oli iso, mutta se piti ylittää nopeasti. Muuten löysi itsensä kasan alta. Hyvä kurssihenki nousi tässäkin arvoonsa, kun kokeneemmat opettivat kärsivällisesti ja antoivat huonommilleen mahdollisuuksia kehittyä. Tärkein opetus on ollut oppia tietämään, mihin omat voimat ja kyvyt riittävät.

Suoritin poliisin perustutkinnon vanhalla mallilla ennen kuin siitä tuli ammattikorkeakoulututkinto. Voin arvioida nykyistä tutkintoa vain sen perusteella, mitä siitä meille koulussa kerrottiin ja mitä korviini on työelämässä ollessani kantautunut. Monet poliisit ovat kummastelleet tutkinnon pidentämistä ja akateemisen tutkimuksen painottamista osana laajentunutta tutkintoa. Ottamatta kantaa uudistuksen onnistumiseen (jota voitaneen todella arvioida vasta muutamana vuodena päästä) uskon, että alanvaihtajille ja vanhemmille opiskelijoille

se voi tarjota jopa hienoista etua, jos korkeakouluopiskelu ja tieteellinen kirjoittaminen ovat jo entuudestaan tuttuja. Toisaalta tutkinnon pitempi kesto asettaa varmasti monille, etenkin perheellisille, alanvaihtajille omat haasteensa.

Tein työharjoitteluni puoliksi tutkinnaassa ja puoliksi kentällä, kuten suurin osa nuoremista konstaapeleista vanhassa tutkintomallissa. Tiesin jo aloittaessani, että tutkinta kiinnostaa enemmän, mutta lähdin myös kenttäharjoitteluun avoimin mielin. Se on kuitenkin monien mielestä sitä ”oikeaa” poliisityötä, ja totta onkin, että ilman omakoh- taista kokemusta valvonta- ja hälytys- sektorista käsitys poliisityöstä jää varsin ohueksi. Kentällä parasta oli se, että ikinä ei vuoron alussa tiennyt, mitä kaikkea tulee yön tai päivän aikana vastaan.

Harjoittelujakson aikana tarjottiin mahdollisuutta hakea Keskusrikospoliisiin puoleksi vuodeksi tekemään harjoittelun toinen puolisko, jota vanhassa tutkinnossa kutsuttiin kenttätyöjaksoksi. En epäröinyt hetkeäkään, vaan kirjoitin niin hyvän hakemuksen kuin vain kehtasin ja laitoin sen toivorikkaana eteenpäin. Sain kutsun haastatteluun ja pääsin kuin pääsinkin toteuttamaan unelmani: puolen vuoden pesti Keskusrikospoliisin Tutkintaosaston henkirikoslinjalla oli tosiasia.

Vaikka olin jo pitkään työelämässä pyörinyt, ja aiemmissa työtehtävissäni pidin itseäni ehkä jopa kokeneena ammattilaisena, olin melkoisen nöyrää poikaa kulkiessani ensimmäisen kerran Jokiniemen rautaportista sisään. ”Jäykin” siihen asti tutkimani rikosnimike taisi

TÄRKEIN OPETUS ON OLLUT OPPIA
TIETÄMÄÄN, MIHIN OMAT VOIMAT
JA KYVYT RIITTÄVÄT.

TIESIN JO ALOITTAESSANI,
ETTÄ TUTKINTA KIINNOSTAA
ENEMMÄN, MUTTA LÄHDIN MYÖS
KENTTÄHARJOITTELUUN AVOIMIN
MIELIN.

olla pahoinpitely tai varkaus. Pian istuinkin palaverissa, joissa puhuttiin terrorismista, järjestäytyneestä rikollisuudesta ja murhasta. Siinä missä aiemmin käytössä oli lehtiö ja sakkokäsikirja, nyt käytettiin telekuuntelua, tarkkailua ja verkkotiedustelua.

Olin aluksi kuin agenttielokuvaan joutunut pikkupoika. Samaan aikaan piti oppia tuntemaan vieras talo ja huikea määrä uusia ihmisiä ja toimintatapoja. Onneksi minulle oli nimetty perehdyttäjä, joka tunsu poliisityön läpikotaisin kentältä kabinetteihin ja esti hienovaraisesti uuden tulokkaan mokat ja eksymiset vierassa talossa. Aivan kuten partiokaveri kentällä turvaa selustan. Hän esitteli ihmiset, auttoi uusien järjestelmien kanssa ja antoi vinkkejä, mitä keikkakassiin tutkinnan puolella kannattaa pakata. Oli taas mukavaa huomata, että nuorempi konstaapeli otettiin työyhteisössä hyvin vastaan. Sain kysellä tyhmiä ja tutustua rauhassa juttuihin. Esimerkiksi monet salaiset pakkokeinot, kuten telekuuntelu ja televalvonta sekä niihin liittyvät järjestelmät, olivat vieraita, mutta nuorempaa konstaapelia rohkaistiin käyttämään ja opettelemaan kaikkia työssä tarvittavia tietojärjestelmiä.

Pääsin myös hyödyntämään aiempaa tutkintoani ja pohtimaan vanhoja katoamistapauksia sekä henkirikosta, jonka uhria ei ollut koskaan löydetty. Tutkin ilmakuvia ja tein kartta-analyyseni. Välillä käytiin maastossa katsomassa potentiaalisia paikkoja sekä tekemässä etsintöjä ruumiskoirien ja koiranohjaajien kanssa.

Vaikka tärppejä ei sen kevään aikana tullut, saatiin ainakin uusia paikkoja suljettua pois etsinnöistä.

PARHAIMMILLAAN
TYÖSKENTELY OLI TV-
SARJOISTAKIN TUTTUA
PORUKALLA POHTIMISTA

Parhaimmillaan työskentely oli tv-sarjoistakin tuttua porukalla pohtimista. Istuttiin pöydän ääressä kahvimukien kanssa ja esitettiin teori-

oita siitä, miten tapahtumien kulku olisi voinut mennä jonain kohtalokkaana iltana, kun henkilö oli viimeisen kerran nähty elossa. Henkilökohtaisesti minun on vaikea kuvitella mitään mielenkiintoisempaa työtehtävää kuin rikostutkinta silloin, kun siihen saa käyttää tarvittavan ajan ja resurssit. Päivittäistutkinnassa se ei valitettavasti aina ole mahdollista muuten kuin vakavampien nimikkeiden osalta.

Kenttätyöjakson aikana sain myös kokemusta kansainvälisestä puolesta, kun isännöimme perehdyttäjänä kanssa englantilaista tutkijaryhmää, joka oli Suomessa vierailemassa. Nykyisin myös lähes jokaiseen juttuun, jossa olen mukana, liittyy kansainvälisiä oikeusapupyynnöitä ja kirjeenvaihtoa Europolin tai Interpolin kanssa. Ulkomailla opiskellessani ja työskennellessäni tarttunut kielitaito helpottaa päivittäisten tehtävien hoitamista huomattavasti. Jo työharjoitteluni ensimmäisillä viikoilla pääsin kuulustelemaan ensimmäisen kerran englanniksi. Nyky-Suomessa kaikenlaisesta kielitaidosta on poliisille hyötyä. Poliisit ovat myös luovia kielenkäyttäjiä ja slangia ja lyhenteitä pitää omaksua nopeasti.

Vaikka nautin tutkintaan kuuluvasta työpöydän ääressä tapahtuvasta pohdin-

nasta, näytön kokoamisesta ja kerätyn aineiston analysoimisesta, on työn suola myös ”ulkoilu” eli juttuihin liittyvät kotietsinnät ja kiinniotot sekä epäiltyjen kuulusteleminen. Kiinniotta edeltävä tarkkailu ja kohteiden tiedustelu antavat tärkeää vaihtelua toimistohommiin. Voimankäyttöön varautuminen ja kiinniottojen taktinen puoli ovat myös rikostutkijan arkea, jos haluaa olla oman alansa ammattilainen. Siviilivaatteet päällä touthutessa myös riskit ovat hieman erilaisia. Toisaalta kohteita pääsee lähelle ja yllättäminen onnistuu helpommin.

* * *

Yleisesti voisin todeta, että poliisin työssä jokainen voi kokeilla rajojaan niin fyysisesti kuin henkisesti. Harva työ tarjoaa niin konkreettisia onnistumisen tunteita kuin viimeisen päälle tehty poliisityö. Eräs kollega kerran kuvasi nokkelasti, että paikalta poistamista vastustava asiakas ”pisti hanttiin kuin kolmas apina Nooan arkin rampilla”. Näitä tilanteita sattuu kaikille joskus, ja silloin voi partiokaverin kanssa sulavasti suoritettu maahanvienti ja käsiraudoitus pelastaa ei vain päivän, vaan koko viikon. Siviilimaailmassa voi myös olla vaikeaa tuntea työpaikallaan sellaista voitonriemua, jonka tutkinnassa kiinniottoon johtava oivallus tai pitkään pimeänä olleen jutun avaava kuulustelu tarjoaa.

Ei jokainen päivä tietenkään ole juhlaa. Etenkin kenttäpartiossa voi yhden työvuoron aikana kokea koko skaalan halvaannuttavasta tylsistymisestä lähes sietämättömään jännitykseen. Perus-

VOIMANKÄYTTÖÖN VARAUTUMINEN JA
KIINNIOTTOJEN TAKTINEN PUOLI
OVAT MYÖS RIKOSTUTKIJAN ARKEA,
JOS HALUAA OLLA OMAN ALANSA
AMMATTILAINEN.

puurtamista on tarjolla ja työt eivät poliisilta tekemällä lopu. Keikkoja menee välillä penkin alle ja päivittäistutkinnassa moni kyyristyy ja turhautuu. Joskus jää kotihälytyksen jälkeen tunne, että meniköhän tämä nyt aivan oikein ja vietiinkö oikea osapuoli yöksi säilöön. Joskus huomaa kuulustelun jälkeen, että se tärkein asiahan jäikin kysymättä. Kaikista tilanteista kuitenkin oppii ja kehittyy.

Oman paikan löytämiseen saattaa kulua aikaa. Nyt, kun oma ura vanhempana rikoskonstaapelina on alkanut ja pääsee itse tekemään ja suunnittelemaan vähän vaativampaakin tutkintaa, huomaan, että alkuperäinen suunnitelmani muuttuu jo muotoaan. Organisaation ovet ovat auenneet ja ymmärrän päivä päivältä enemmän poliisin työstä. Haluan toki edelleen hyödyntää aiemmin oppimaani, mutta olen jo löytänyt niin paljon uusia kiinnostuksen kohteita ja hankkinut uutta osaamista, että en enää koe itseäni arkeologiksi. Olen rikostutkija, joka sattuu tietämään jonkin verran arkeologiasta. Valmistumiseni jälkeen olen aloittanut uusissa tehtävissä uudessa yksikössä ja hieman erilaisen tutkinnan parissa.

Alanvaihtoni on onnistunut paremmin kuin osasin odottaa. Ajat ovat nykyisessä taloustilanteessa haastavia poliisillekin, ja parannettavaa löytyy varmasti monessa asiassa. Tiedän, että mielipiteiden kirjo poliisin sisällä on suuri. Omalla taustallani ja omasta näkökulmastani katsoen poliisi on kuitenkin juuri niin monipuolinen ja mielenkiintoinen työn-

antaja kuin olin toivonut. Koen olleeni todella onnekas.

ALANVAIHTONI ON
ONNISTUNUT PAREMMIN
KUIN OSASIN ODOTTAA

Poliisi tarvitsee riveihinsä erilaisia ihmisiä. Ihmisiä, joilla on erilainen koulutus, eri kulttuuritausta, eri kielitaito tai ylipäänsä erilaista

osaamista ja ominaisuuksia kuin enemmistöllä. Vain siten poliisi pystyy mielestäni vastaamaan lakisääteisten tehtäviensä haasteisiin. Siksi myös poliisin perustutkintokoulutukseen täytyy saada päteviä hakijoita eri aloilta. Tämä lienee yksi tutkinnonuudistuksen suurimmista haasteista.

Tiedän, kuinka vaikeaa on jättää olemassa oleva työpaikka ja lähteä aikuisena kouluttautumaan uudelleen. Poliisia on pidetty perinteisenä kutsumusammattina. Jotkut meistä vain löytävät kutsumuksensa melko myöhään. Poliisiammattikorkeakoulun haaste on houkutellessa hakijoiksi myös niitä ihmisiä, jotka eivät lapsesta asti ole halunneet sinisiin haalareihin. Opiskelijoiksi pitää saada myös niitä, jotka vielä vierastavat poliisin organisaatiota ja poliisin julkisuuskuvaa. Monet eivät tunne yhtään poliisia, eivätkä ole asioineet poliisin kanssa kuin passia hakiessaan.

Myös oma käsitykseni poliisin työstä oli vuosia sitten varsin yksipuolinen. Arvostin kyllä työn raskaan raatajia, mutta en olisi kuvitellut itse sopivani joukkoon enkä kokenut ammattia mitenkään henkilökohtaisesti mielenkiintoiseksi. Nyt on vaikea kuvitella, että palaisin siviilitöihin.

LÄHTEILLE

- Hunter J., Simpson B. & Sturdy Colls C. 2013: Forensic Approaches to Buried Remains. Wiley-Blackwell.
- Hunter J. & Cox M. (eds.) 2005: Forensic Archaeology: Advances in Theory and Practice. Taylor & Francis.
- Halinen P., Immonen V., Lavento M., Mikkola T., Siiriäinen A. & Uino P. (toim.) 2008: Johdatus arkeologiaan. Gaudeamus.

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN
HAASTE ON HOUKUTELLA HAKIJOIKSI
MYÖS NIITÄ IHMISIÄ, JOTKA
EIVÄT LAPSESTA ASTI OLE
HALUNNEET SINISIIN HAALAREIHIN.
OPISKELIJOIKSI PITÄÄ
SAADA MYÖS NIITÄ, JOTKA
VIELÄ VIERASTAVAT POLIISIN
ORGANISAAATIOTA JA POLIISIN
JULKISUUSKUVAA.

MARKKU NYMAN

POLIISI KOHTAA, KUULUSTELEE, KIRJOITTAÄ – PSYKOLOGINEN NÄKÖKULMA

MARKKU NYMAN TYÖSKENTELEE POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA HENKILÖARVIOITA TEKEVÄNÄ PSYKOLOGINA.

KOULUTUKSELTAAN NYMAN ON YHTEISKUNTATIETEIDEN MAISTERI JA PSYKOLOGIAN MAISTERI. HÄN ON TOIMINUT PSYKOLOGINA JA TUTKIJANA VIIMEISET 17 VUOTTA, SIITÄ VALTAOSAN HENKILÖARVIOINNIN JA ALAAN KYTKEYTYVIEN KEHITTÄMIS-, OHJAUS- JA KOULUTUSTEHTÄVIEN PARISSA. NYMAN MYÖS VALMENTAA, PITÄÄ VASTAANOTTOA JA TEKEE VAIKUTTAVUUSTUTKIMUSTA.

NYMAN TOIMI VARUSMIES-PALVELUKSENSA JÄLKEEN NOIN KUUSI VUOTTA PUOLUSTUSVOIMOISSA KOULUTTAJANA. LISÄKSI HÄN ON TYÖSKENNELLYT MUUN MUASSA KAUPAN ALALLA, SIIVOOJANA JA JÄRJESTYKSENVALVOJANA.

”Ihmisten välille voi syntyä eroottista värinää riippumatta lainkaan siitä, tavoitteleeko kumpikaan nutta kumppania vai ei. Värinä, jota toisissa kohtaamisissa on enemmän, toisissa vähemmän, on eroottisesti virittäytyneiden tilanteiden akku, psykologisen vuorovaikutuksen lähde. Kehon kieli saattaa paljastaa värinässä tapahtuvia muutoksia, peiteltyä tai täysin avoimesti esitettyä kiinnostusta.

Samalla tavalla toimivien lainalaisuuksien päälle rakentaa myös hyvä kuulustelija vuorovaikutuksen lähtökohdan. Myös kuulustelijan ja kuulusteltavan välillä on aina värinää, jännitettä, jota ainakin kuulustelun alkuvaiheessa molemmat osapuolet pyrkivät kaikin tavoin peittämään.

Kuulustelijat kyllä tiedostavat, että he pyrkivät lukemaan kuulusteltavan käyttäytymisestä merkkejä jostakin heikosta kohdasta. Kun he sellaista havaitsevat, he pyrkivät selvittämään, mihin heikko kohta voisi mahdollisesti liittyä. Syyinä voi olla huono omatunto, valehtelemisestä kiinnijäämisen pelko tai jonkun vaatiman valheellisen todistajalausannon antaminen. Melkein aina kysymys on valehtelemiseen liittyvistä tekijöistä.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Usein kuulustelijat kuitenkin unohtavat, että myös kuulusteltava saattaa pyrkiä löytämään kuulustelijan käyttäytymisestä sellaisen heikon kohdan, jota voisi käyttää omien tarkoituksien saavuttamiseksi. Erityisen taitavia tässä ovat kokeneet kovien rikosten tekijät, talousrikolliset ja seksuaalirikoksia tehneet.

Kuulustelija on voinut tehdä huonosti koti-läksynsä. Hän ei esimerkiksi ole selvittänyt itselleen kunnolla, mitä tutkittavassa asiassa on siihen mennessä käynyt ilmi, vaan tulee kuulusteluun ylimielisenä ja korskeana ja antaa samalla tilaa ylpeydelle käydä lankeemuksen edellä. Ylimielinen ja virkavaltainen käyttäytyminen antaa aina kuulustelvalle mahdollisuuksia käyttää sitä hyväkseen. Silloin kuulustelija ei pysty enää hallitsemaan tilannetta, vaan kuulustelun johto siirtyy kuulusteltavalle. Tilanteen niin vaatiessa kuulusteltava voi alkaa näyttellä loukkaantunutta, voi osoittaa, ettei koe minkäänlaista luottamusta kuulustelijaan, joka ei kuuntele eikä yritäkään ymmärtää, tai voi uhata ottavansa yhteyttä asianajajaan tai kanteluviranomaiseen.

Mitä tarkempi psykologinen silmä kuulustelijalla on, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on päästä hyvään lopputulokseen. Herkällä tuntumalla on helpompaa säilyttää keskusteluyhteys hankalassakin tilanteessa, ja se mahdollistaa kuulustelijalle kuulustelun henkisen hallinnan. Siitä lähtökohdasta voi alkaa pelata shakkia, piilotella todellisia tarkoituksiaan, sitoa kuulusteltavaa yksittäisten havaintojen verkkoon ja lopulta ajaa hänet tilanteeseen, jossa ei ainakaan ole olemassa enää vastasuurtojen mahdollisuutta. Kuulustelutilanteessa ei aina

tarvita mattia, hyvin rakennettu ja taltioitu siirtoketju osoittaa totuuden.”

Lehtori Mikko Ylikangas

Tässä artikkelissa pohditaan ajattelun, kielen, vuorovaikutuksen ja kirjoittamisen yhteyksiä poliisityössä psykologisesta näkökulmasta. Artikkelin kirjoittaja on saanut useilta henkilöiltä tukea tekstin taustatyötä tehdessään. Keskustelut arjen poliisityötä tekevien tai tehneiden, syyttäjänä toimineiden ja Poliisiammattikorkeakoulun opettajien kans-

sa ovat valottaneet laajaa aihepiiriä monipuolisesti. Erityiset kiitokset kuuluvat 35 vuotta poliisina toimineelle lehtori Mikko Ylikankaalle, joka myös muussa yhteistyössä on johdattanut kirjoittajaa tutkivan ajattelun,

ihmisten kohtaamisen ja ymmärtämisen, puhuttamisen ja kuulustelun maailmaan pitkän KRP-tutkijauransa ja kuulustelutaidon opettajakokemuksensa pohjalta.

Kirjoittaja vastaa yksin tekstissä esitetyistä näkemyksistä, valituista painotuksista ja mahdollisista virheistä. Tar kastelukulmien valikoitumiseen vaikuttanee työskentely ja tutkimustyö sekä turvallisuusalalla – puolustusvoimissa ja poliisissa – että ammatinvalinnan, mielen terveytyön ja vankeinhoidon aloilla. Artikkelissa raportoidut empiiriset tutkimustulokset perustuvat kirjoittajan omassa perustyössään Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijavalinnoissa te-

MITÄ TARKEMPI
PSYKOLOGINEN SILMÄ
KUULUSTELIJALLA
ON, SITÄ PAREMMAT
MAHDOLLISUUDET HÄNELLÄ
ON PÄÄSTÄ HYVÄÄN
LOPPUTULOKSEEN.

kemään, kunkin hakukerran arviointia ja toisaalta prosessin ja menetelmien kehittämistä tukevaan tutkimukseen.

On selvää, että näin laajaa teemakonaisuutta ei voi tyhjentää laajoissa oppikirjoissakaan, saati lyhyessä artikkelissa. Kirjallisuuskatsauksen tehtyään tämän kirjoittaja toteaa, että ajattelun, kielen, vuorovaikutuksen ja poliisitekstien tuottamisen teemakenttä saattaisi kaivata suomenkielistä oppikirjaa, jos kohta muillakaan opetuksen pääkielillä ei tälle risteysalueelle osuvaa teosta tahdo hakemalla löytyä. Toki esimerkiksi kuulusteluteknisiä ja valheenpaljastukseen painottuvia teoksia löytyy viljaltikin, samoin poliisitekstien tuottamiseen opastavia teoksia.

Tässä artikkelissa luodaan ensin katsoaus siihen, minkälaiset psykologiset ominaisuudet keskimäärin luonnehtivat valintakokeen kirjoitustehtävissä menestyneitä poliisikoulutukseen päätyneitä hakijoita – tulevia poliisitekstien tuottajia, kuulustelijoita ja rikostutkijoita. Sen jälkeen tarkastellaan joitakin poliisityön ja erityisesti rikostutkinnan alueita, jotka ovat psykologisessa katsannossa kiinnostavia – ihmisten kanssakäymistä, tiedonhankintaa, ajattelua ja poliisityön keskeisen kirjallisen tuotteen, esitutkin-
tapöytäkirjan, sisällöntuotantoa.

Aluksi on lyhyesti valotettava lukijalle kirjoittajan tieteenfilosofista mieltymystä, joka vaikuttaa kirjoittajan valitsemiin näkökulmiin ja aiheiden käsittelytapaan.

Psykologia tieteenalana asettuu vielä neurotieteiden merkityksen hyvin voimakkaasti vahvistuttuakin luonnon-
tieteiden ja yhteiskuntatieteiden väli-

ARTIKKELISSA RAPORTOIDUT
EMPIIRISET TUTKIMUSTULOKSET
PERUSTUVAT KIRJOITTAJAN
OMASSA PERUSTYÖSSÄÄN
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN
OPISKELIJAVALINNOISSA TEKEMÄÄN,
KUNKIN HAKUKERRAN ARVIOINTIA
JA TOISAALTA PROSESSIN JA
MENETELMIEN KEHITTÄMISTÄ
TUKEVAAN TUTKIMUKSEEN.

alueelle, osaksi psykologiatieteen monihaaraisen perinteen ja monipuolistuvien tutkimusalueiden ja näistä seuraavan menetelmäkirjavuuden vuoksi. Kirjoittajan ajattelun filosofisen kehyyksen muodostavat instrumentalismi ja (realistinen) pragmatismi. Nämä lähestymistavat sallivat psykologisen arvioinnin metatason tarkasteluissa empiirisen näytön hyödyntämisen käsitteitä määriteltäessä ja perusteltaessa. Pragmatistinen ote nostaa ideoiden, ajatusten, mallien ja teorioiden puolustettavuuden kriteereiksi niiden käytännön toimivuuden tai hyödyllisyyden sekä empiirisessä koettelussa saadun tuen. Tällöin suhde tietoon, käsitteisiin, malleihin ja menetelmiin on instrumentalistinen: käytännön tuloksia ja myönteisiä muutoksia tuottavia, ongelmanratkaisua helpottavia ja toisaalta ihmisten välistä ymmärrystä lisääviä menettelytapoja tulee suosia.

* * *

”Ensin on opittava tuntemaan itsensä ennen kuin voi kehittyä hyväksi kuulustelijaksi.”

Mikko Ylikangas

Tässä osassa tarkastellaan empiiristen arviointitulosten pohjalta niitä psykologisia ominaisuuksia, jotka tukevat poliisikirjoittajan työssä menestymistä. Poliisiammattikorkeakoulun poliisi AMK

VALINTAKOEAINEISTON
ANALYYSIN POHJALTA
VOIDAAN TODETA, ETTÄ
KOEOTEHTÄVÄT NOSTAVAT
ESIIN LAAJEMMINKIN
SUOTUISIA
KEHITTÄMISVALMIUKSIA
AJATELLEN KAIKKEA
POLIISITYÖTÄ.

-koulutuksen valintakokeessa arvioidaan hakijoiden lähtövalmiuksia kehittyä kirjoittajana poliisityössä vaadittavalla tavalla. Valintakokeessa on kaksi kirjoitustehtävää, jotka erityisesti mittaavat näitä valmiuksia: tiivistelmä ja esse. Tiivistelmätehtävässä (vuodesta 2016 lähtien osana psykologisia testejä) hakija saa koetilaisuudessa luettavaan artikkelin, johon

hän on ensin lyhyessä ajassa perehdyttävä ja josta hänen on sen jälkeen muistinvaraisesti laadittava tiivistelmä. Esseetehtävässä hakija laatii annetusta aiheesta esseen hyödyntäen tehtävänannossa mainittuja valintakoekirjan – eli tämän parhaillaan lukemasi artikkelikokoelman – artikkeleja ja niiden lisäksi yhtä koetilaisuudessa jaettavaa kirjoitusta.

Näiden kirjoitustehtävien arviointi ja pisteytys ovat rakentuneet ja rakentuvat jatkossakin käytännön kirjoitustyössä keskeisiksi tiedetyille vaatimuksille. Valintakoeaineiston analyysin pohjalta voidaan todeta, että koetehtävät nostavat esiin laajemminkin suotuisia kehittämisvalmiuksia ajatellen kaikkea poliisityötä. Vaikka poliisin toimintaympäristössä ja tehtävissä tapahtuu muutoksia, on ilmeistä, että nykyisenkaltaiset hakijan valmiudet ja ominaisuudet tukevat myös jatkossa menestymistä valintakokeissa, koulutuksessa ja edelleen poliisityössä.

Poliisin työssään käyttämän kielen repertuaarien kokonaisuudesta voinee aluksi todeta, että poliisityössä käytän-

nön puheen variointi on hyvin laajaa johtuen tehtävien luonteesta, käsillä olevista tilanteista ja selvitetävistä tapahtumista ja erityisesti näihin kytkeytyvistä ihmisistä, heidän rooleistaan ja toiminnastaan. On vaikeata löytää työtehtävää tai ammattialaa – jätettäessä näyttelijän ja kielenopettajan työ tarkastelun ulkopuolelle – joka edellyttäisi ammattilaiselta yhtä laajaa puheen varianttien, tyyli-
lajien ja äänenkäytön hyödyntämistä. Alustava puhuttaminen lienee tavallisin puheen laji, jolla poliisi lähestyy selvitetävissä ja tutkittavissa tilanteissa tai tapahtumissa osallisia ihmisiä. Jo kyky lähestyä ja puhuttaa hyvin erilaisia ihmisiä eri tilanteissa edellyttää poliisilta aitoa yleistä kiinnostusta ihmisiin ja psykologista ymmärrystä ihmisen toiminnasta. Erityisemmin on hyötyä sosiaalisesta rohkeudesta ja kontaktin ottamisen kyvystä, kuunteluvalmiudesta ja tietenkin tilanneherkkyydestä ja joustavuudesta – pelisilmästä. Kielellinen kyvykkyys sinänsä on hyödyksi. Myös halu kehittää mainittuja valmiuksia on tarpeen, vaikka poliisin työ itsessäänkin on omiaan vahvistamaan kaikkia näitä vuorovaikutuksen taitoja.

Kun tarkastellaan valintakokeen kirjoitustehtävissä yleensä parhaiten menestynyttä ryhmää, todetaan, että naiset ovat miehiä useammin sijoittuneet kärkipäähän. Tämä hyvin tunnettu kielelliseen kyvykkyyteen liittyvä seikka on linjassa muualla tehdyn tutkimuksen kanssa. Psykologisin menetelmin mitattu kielellinen kyvykkyys on hakijoiden kirjoitustehtävistä saamien pisteiden vaihtelua selittävästä tekijöistä ymmär-

ON VAIKEATA LÖYTÄÄ
TYÖTEHTÄVÄÄ TAI AMMATTIALAA
- JÄTETTÄESSÄ NÄYTTELIJÄN JA
KIELENOPETTAJAN TYÖ TARKASTELUN
ULKOPUOLELLE - JOKA EDELLYTTÄISI
AMMATTILAISELTA YHTÄ LAAJAA
PUHEEN VARIANTTIEN, TYYLILAJIEN
JA ÄÄNENKÄYTÖN HYÖDYNTÄMISTÄ.

rettävästi vahvin. Valintakokeessa odotetaan, että hakija kykenee tuottamaan johdonmukaisia esityksiä hyödyntäen annettuja materiaaleja ja että hakija käsittelee aiheitaan loogisesti. Psykologisissa päättelykykyä ja johdonmukaisuutta mittaavissa tehtävissä paremmin menestyneet ovat niin ikään keskimääräistä vahvemmin edustetut myös kirjoitustehtävissä parhaan viidenneksen ryhmässä.

Ilmaisun selkeys ja tiedon käyttöä helpottavan rakenteen hyödyntäminen lienevät yleisesti toivottavia kirjoittajan perushyveitä. Psykologisen arvion näkökulmasta selkeät, mutta ajattelussaan ja ilmaisussaan joustavat kirjoittajat, jotka eivät ole tarpeettoman kaavamaisia, ovat menestyneet poliisikirjoittamisen perusvalmiuksia mittaavissa valintakokeen kirjoitustehtävissä keskimääräistä paremmin. Sen sijaan impulsiivisuus ja psykologisessa arvioinnissa esiin tuleva paisuttelu, liioittelu ja siten mahdollisesti myös kehittymätön minäkuva ovat johtaneet keskimääräistä useammin vastaajan päättymiseen kirjoitustehtävien arvioinnissa alimman viidenneksen ryhmään. Samalla tavalla todennäköisyyteen päätyä alimpaan viidennekseen on vaikuttanut psykologisissa tehtävissä esiin tuleva sepittelytaipumus ja suhteellisesti katsoen kohonnut püütaamattomuus yleisistä

normeista. Hylättyihin kirjoitustehtävien kokonaissuorituksiin on hylätyillä hakijoilla liittynyt psykologisessa arvioinnissa todettu kielellisten ja päättelyvalmiuksien suhteellisesti matala taso, samoin kuin impulsiivisuus, liioittelu ja sepittelytaipumus. Samalla on syytä huomata, että myös liian kaavamainen ja jäykkä toimintatapa on ollut epäsuotuisa kirjoitustehtävissä menestymistä ajatellen.

Tiivistelmätehtävä simuloi muodoltaan käytännön poliisikirjoittamista ja mittaa tehokasta käytännöllistä kirjoittamista aikapaineessa. Ei olekaan yllätys, että tiivistelmätehtävässä varsinkin kielellisesti kyvykkäät, paineensietokyvyltään ja käytännön operatiiviselta muistiltaan vahvat hakijat ovat saaneet korkeimpia pisteitä.

Valintakokeen analyysiin perustuvat psykologiset havainnot voidaan tiivistää seuraavasti: sikäli kuin valintakokeen kirjoitustehtävät todella ennustavat hakijan kykyä ja kehittyminenvalmiuksia poliisikirjoittajana, hyväksi poliisikirjoittajaksi tuleminen kannalta on hyödyksi, jos hakijalla on vahvuuksinaan myös

- itsetuntemusta ja riittävä kehittyminenvalmius ja -nöyryys
- sopivasti kielellistä lahjakkuutta ja päättelyvalmiuksia
- riittävä paineensietokyky ja emo-

PSYKOLOGISEN ARVION
NÄKÖKULMASTA SELKEÄT,
MUTTA AJATTELUSSAAN
JA ILMAISUSSAAN
JOUSTAVAT
KIRJOITTAJAT,
JOTKA EIVÄT OLE
TARPEETTOMAN
KAAVAMAISIA,
OVAT MENESTYNEET
POLIISIKIRJOITTIMISEN
PERUSVALMIUKSIA
MITTAAVISSA
VALINTAKOKEEN
KIRJOITUSTEHTÄVISSÄ
KESKIMÄÄRÄISTÄ
PAREMMIN.

- tionaalinen tasapainoisuus
- riittävä kyky muistaa ja raportoida tarkasti havaitsemaansa
 - suunnitelmallisuutta ja pyrkimystä selkeyteen toiminnassa
 - kurinalainen suhtautuminen sääntöihin ja normeihin ilman kaava- maista jäykkyyttä vuorovaikutuk- sessa ja ilmaisussa.

On hyvä huomata, että edellä tarkas- tellut, kirjoitustehtävissä keskimääräis- tä parempaan menestymiseen liittyvät psykologiset ominaisuudet nostavat va- lintakokeessa menestymisen mahdolli- suuksia jo ennen kuin varsinaista psy- kologista kokonaisarviota on tehty tai psykologisia soveltuvuus pisteitä on an- nettu. Näemme, että monet kaikessa poliisityössä tärkeät yksilön ominaisuudet saadaan esiin tehokkaasti jo pelkästään taiten laaditun, selkeää ja loogista tekstin tuottamista aikapaineessa edellyttävän kirjoitustehtävän avulla.

* * *

”Perusilmoitukseen kirjoitetaan pelkästään objektiivisesti havaitut asiat – epävarmoja havaintoja ei kirjata varmoina eikä havainto- aukoja täydennetä!”

Mikko Ylikangas

Poliisin tehtävä on selvittää tutkittavaksi määrättyä tai otettua tapahtumaa mah- dollisimman objektiivisesti. Ensipartion poliisit joutuvat – usein vieläpä suuren työ- ja aikapaineen keskellä, seuraavien tehtävien jo odottaessa – kirjaamaan

EI OLEKAAN YLLÄTYS, ETTÄ
TIIVISTELMÄTEHTÄVÄSSÄ VARSINKIN
KIELELLISESTI KYVYKKÄÄT,
PÄINEENSIE TOKYVYLTÄÄN JA
KÄYTÄNNÖN OPERATIIVISELTA
MUISTILTAAN VAHVAT HAKIJAT OVAT
SAANEET KORKEIMPIÄ PISTEITÄ.

NÄEMME, ETTÄ MONET KAIKESSA
POLIISITYÖSSÄ TÄRKEÄT YKSILÖN
OMINAISUUDET SAADAAN ESIIN
TEHOKKAASTI JO PELKÄSTÄÄN
TAITEN LAADITUN, SELKEÄÄ JA
LOGISTA TEKSTIN TUOTTAMISTA
AIKAPAIINEESSA EDELLYTTÄVÄN
KIRJOITUSTEHTÄVÄN AVULLA.

tapahtuma- tai rikospaikalla kaikki olennaiset tiedot muistiin sekä tuottamaan välittömästi tai usein vasta kiireisen työvuoronsa päätteeksi perusilmoituksen tapahtumasta. Ilmoituksen tulee vastata tapahtumia ja olosuhteita koskeviin kysymyksiin täsmällisesti, objektiivisesti ja luotettavasti. Perusilmoituksesta tulee selvittää, mitä, missä ja milloin on tehty tai tapahtunut sekä kuka on tehnyt, miten, millä ja miksi, sikäli kuin nämä asiat ovat ilmoitusta kirjattaessa tiedossa. Ilmoituksesta tulee selvittää myös, ketkä kaikki henkilöt ovat olleet osallisina, todistajina tai mahdollisesti vielä jäsentymättömissä rooleissa (aina ei ole aluksi lainkaan selvää, kuka esimerkiksi on epäillyn rikoksen uhri, kuka taas epäilty tai silminnäkijä).

Ilmoitukset voidaan luokitella R- ja S-ilmoituksiin. Seuraavassa käsitellään lähinnä R-ilmoituksia eli rikosilmoituksia. Poliisi kirjaa lisäksi S-ilmoituksia eli sekalaisilmoituksia tapahtumista, joihin ei epäillä liittyvän rikosta.

Ilmoituksen kirjaaminen on oikeusvarmuuden kannalta ensisijaisen tärkeä, myöhemmille ratkaisuille perustan muodostava tehtävä. Tämän tehtävän suorittaminen vaatii yksittäiseltä poliisilta päivittäisessä työssä luotettavuutta, objektiivisuutta, puolueettomuutta, täsmällisyyttä, huolellisuutta ja kurinalaisuutta sekä tehokkuutta ja paineensietokykyä tilanteissa, jotka voivat olla hyvin monella tavalla kuormittavia. Poliisin rikos- tai tapahtumapaikalla keräämä tieto muo-

dostaa perustan kaikille toimenpiteille ja asiakirjoille, joita poliisi tuottaa asian esitutkintaa, syyteharkintaa ja mahdollista oikeuskäsittelyä varten.

”Kentällä” toimivien poliisien onkin tärkeää tiedostaa, kuinka olennainen heidän panoksensa on rikostutkinnan kokonaisuuden kannalta. Varsinainen rikostutkinta lähtee usein liikkeelle juuri ensipartion kirjaaman rikosilmoituksen pohjalta. Kuulustelujen ja usein myös teknisen tutkinnan tulosten avulla tutkinnassa pyritään sitten etsimään lisää ja tarkempia vastauksia kysymyksiin mitä, missä, milloin, kuka, miten, millä ja miksi.

Rikostutkijalla tulisi olla työtä ohjaava, tutkinnan edetessä täydentyvä ja tarkentuva teoria tai hypoteesi siitä, mitä on tapahtunut. Tämä on erittäin olennaista varsinkin laajoissa jutuissa, ja tutkinnan lopullista laajuutta ei voi useinkaan etukäteen tietää. Usein kuva tapahtumista muodostuu rikoksen uhrin, asianomistajan, tekemästä rikosilmoituksesta (jonka ilmoitusta vastaanottanut poliisi on kirjannut) tai asianomistajan varsinaisesta kuulustelusta. Talousrikoksissa saattaa myös olla käytettävänä vero- tai erityis-tilintarkastuskertomuksia. Pienemmissä rikosjutuissa on helpompi saada kuva tapahtumista, varsinkin jos epäillystä rikoksesta on saatu varmoja silminnäkijähavaintoja tai tekijä on tunnustanut. Jos tutkittava asia käsittää useita eri tekoja, joihin liittyy useita eri henkilöitä tai jopa useita liikeyrityksiä, saattaa tutkijan ajat-

ILMOITUKSEN
KIRJAAMINEN ON
OIKEUSVARMUUDEN
KANNALTA ENSISIJAISEN
TÄRKEÄ, MYÖHEMILLE
RATKAISUILLE PERUSTAN
MUODOSTAVA TEHTÄVÄ.

telua, kartalla pysymistä, helpottaa merkittävien päivämäärien ja tapahtumien asettaminen aikajanalle, kronologiseen järjestykseen sitä mukaa, kun asioita selvittää tai niistä saadaan näyttöä. Näin rakentuu tutkintasuunnitelma. Myös työtä ohjaavat hypoteesit ja kysymysmerkit voivat olla tällä aikajanalla. Esitutkin-
tapöytäkirjan tiivistelmää, johdantoa, kirjoitettaessa voidaan sitten hyödyntää valmista, luotettavan näytön varaan rakennettua ja tutkinnan aikana täydennettyä tutkintasuunnitelmaa.

Tutkinnan valmistelu ja toteuttaminen vaatii tutkijalta samanaikaisesti täsmällisyyttä ja luovaa joustavaa ajattelua. Tutkijan on muistettava koko ajan työssään, että tutkinnan lopputuote, esitutkintapöytäkirja, on syyteharkinnassa käytettävä luotettavaan faktoihin ja tietoihin perustuva oikeusvarmuuden takaava asiakirja eikä mikään dekkarikertomus.

* * *

”Kun kohtaat ihmisiä, mukauta oma käyttäytymisesi sen mukaiseksi, mitä vuorovaikutuksesta haluat saada.”

Mikko Ylikangas

Tässä jaksossa pohditaan varsin yleisellä tasolla joitakin kuulustelun taktiikkaan ja siten myös sosiaalipsykologiaan liittyviä ilmiöitä. Tutkijan mieli liikkuu intuitiivisen luovuuden ja kriittisen täsmällisyyden välillä: Täsmällisyyttä ja kurinalaista kriittisyyttä vaaditaan epäiltyä tekoa vastaan ja sen puolesta saadun näytön huomioimisessa ja kirjaamisessa. Luo-

TUTKINNAN VALMISTELU JA
TOTEUTTAMINEN VAATII
TUTKIJALTA SAMANAIKAISESTI
TÄSMÄLLISYYTTÄ JA LUOVAA
JOUSTAVAA AJATTELUA.

vuotta ja kykyä hyödyntää joustavasti opittua ja koettua sekä laajaa intuitiivis-takin ymmärrystä ihmisen toiminnasta vaaditaan tuotettaessa hypoteeseja ja tutkimuskysymyksiä. Rikostapausten yhteydessä nämä klassiset peruskysymykset ovat: kuka ja miksi.

Jos tutkija on sitoutunut vain yhteen teoriaan tapahtumasta, voivat epäluotettavat silminnäkijäläusunnot heikentää oikeusvarmuutta olennaisesti tai johtaa esitutinnan liian varhaiseen lopettamiseen. Silminnäkijäpsykologiasta

tiedämme, että monet tavalliset ihmiset, jotka eivät yleensä joudu poliisin kanssa tekemisiin, kokevat poliisin sellaiseksi auktoriteetiksi, että olettavat suoraan poliisin kiinni ottaman henkilön todennäköiseksi syylliseksi. Osin samoista syistä ihminen saattaa hävetä mahdollista kyvyttömyyttään muistaa varmasti näin tärkeiksi todettuja asioita ja saattaa siksi antaa todellista muistikuvaansa varmemman lausunnon.

Yleisesti tiedetään, että silminnäkijöiden aistihavainnotkin voivat olla hyvin epäluotettavia esimerkiksi valaistuksen tai tapahtuman traumatisoivan äkillisyyden ja yllätyksellisyyden vuoksi tai silminnäkijän näkökyvyn, muun toimintakykyyn liittyvän seikan tai päihtyneisyyden vuoksi. Tietyt psyykkiset ominaisuudet, tilat ja toimintakyvyn puutteet voivat lisätä alttiutta yleensä sosiaalisille vaikutuksille ja kuulustelijan tahattomil-

lekin suggestioille ja voivat tehdä joistakin henkilöistä epäluotettavia todistajia ja kuulusteltavia. Joskus epäillyn tunteva silminnäkijä voi haluta kostaa epäillylle tai suojella toista, tekijäksi tietämäänsä ihmistä. Nämä ja monet muut tutkintaa vaikeuttavat seikat korostavat tutkijan kriittisyydelle, huolellisuudelle, puolueettomuudelle ja pitkäjännitteisyydelle asettuvia vaatimuksia. Tutkijan työ vaatii erityisten psyykkisten vahvuuksien ohella kaikessa poliisitoi-

TUTKIJAN TYÖ
VAATII ERITYISTEN
PSYKKISTEN
VAHVUUKSIEN
OHELLA KAIKESSA
POLIISITOIMINNASSA
VÄLTÄMÄTÖNTÄ
PERUSASENNETTA:
PYRKIMYSTÄ
OIKEAMIELISYYTEEN,
REHELLISYYTEEN
JA TOTUUDEN
PALVELEMISEEN.

minnassa välttämätöntä perusasennetta: pyrkimystä oikeamielisyyteen, rehellisyyteen ja totuuden palvelemiseen.

Yleisen kanssakäymisen hyviä sääntöjä on kyetä joustavasti mukautumaan erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja huomioimaan keskustelukumppani yksilönä. Toisaalta kaikkea sosiaalista toimintaa ohjaavat paljolti näkymättömät yhteisön säännöt ja normit. Vuorovaikutustilanteissa näitä ovat muiden muassa niin sanotut skeemat ja skriptit.

Skeemat ovat yksilön havaintojen, tulkintojen, päätösten ja tekojen ketjuja tai kehiä. Sosiaalisessa toiminnassa skeema on havaitsemisen, tulkinnan ja ymmärtämisen malli ihmisen mielessä. Se jäsentää havaittua informaatiota ja vaikuttaa päätöksentekoon ja toiminnanohjaukseen. Toisaalta skeema on lähtöisin siitä sosiaalisesta toiminnasta, jossa yksilö on osallisena. Se on opittu yleistyys, joka tuo

ennustettavuutta ja mielekkyyttä yksilön kokemukseen.

Skriptit ovat eräänlaisia käsikirjoituksia sille, miten tietty sosiaalinen tilanne etenee. Kaikki institutionalisoitunut sosiaalinen toiminta, tavaksi tullut ja muiden ihmisten, yhteiskunnan – ääritapauksissa juuri oikeuslaitoksen ja poliisin – meissä ylläpitämä normatiivinen, sopiva käyttäytyminen voitaisiin yleisellä tasolla purkaa tilanteiden ja tapahtumien käsikirjoituksiksi, skripteiksi. Kuitenkaan yksilöllistä, luovaa vaihtelua ja etenkin kansainvälistyvässä todellisuudessa kasvavaa kulttuurista toiminnan kirjoa ei voi unohtaa. Skripti onkin analyttinen käsite, ei kenenkään sosiaalisen toimijan taskussa oleva ohje käyttäytymiselle, joskin ulkomaanmatkalle, toiseen kulttuuriin matkatessamme saatamme näitä opiskella hyvin tietoisesti erilaisista oppaista. On selvää, että skeemat, skriptit ja niiden vaikutus käyttäytymiseen eivät ole riippumattomia yksilön muista ominaisuuksista, motiiveista, arvoista ja asenteista.

Yksilön – kuten silminnäkijän tai myös poliisin – itsestäänselvyytensä pitämät skriptit voivat täydentää muistiaukkoja. Todistaja saattaa loogistaa näkemäänsä eli täydentää todellisten havaintojen jättämiä koettuja aukkoja. Eri tavoin omaksutut tai arvojen ja asenteiden mukaiset skeemat saattavat aiheuttaa tiedostamatonta tahatonta painetta tulkita tapahtumia todenvastaisesti ja johtaa päätökseen lausua tapahtumista enemmän kuin on havaittu. Näitä havainnon ja ajattelun peruskäsitteitä hyödyntävät juonet yllätyksellisine käänteineen ovat tuttuja dekkareista.

YKSILÖN – KUTEN SILMINNÄKIJÄN
TAI MYÖS POLIISIN –
ITSESTÄÄNSELVYYTENÄ PITÄMÄT
SKRIPTIT VOIVAT TÄYDENTÄÄ
MUISTIAUKKOJA.

Agatha Christien suosion on arveltu liittyneen erityiseen taitoon rakentaa yllätyksellisiä, sosiaalisten olettamusten vastaisia juonirakennelmia hyödyntäen kuitenkin pientä loogisesti motiivin omaavien epäiltyjen joukkoa. Samoin esimerkiksi Matti Yrjänä Joensuun juonirakennelmissä ratkaisu tulee lukijalle usein laatikon, tavallisten sosiaalisten kognitoiden piiriin, ulkopuolelta, vaikka oikean päättelyn mahdollistavat vihjeet ovat lukijan saatavilla tarinan edetessä reilusti dekkarin hengessä.

* * *

”Kuulustelijan on luotettava itseensä samalla kun on kaikin tavoin vältettävä loukkaamista kuulusteltavaa ihmisenä, mikä päättäisi kuulustelun ja vaikeuttaisi tapahtumien selvittämistä.”

Mikko Ylikangas

Poliisin esitutkintatyö tähtää tapahtumien selvittämiseen sekä niiden kirjaamiseen tai muuhun taltiointiin luotettavalla tavalla. Tämä edellyttää, että tutkittavista tapahtumista jotakin tietävät puhuvat ja antavat tietoa, vaikka toisaalta rikostutkinnassa voidaan yhä enemmän hyödyntää CSI-tyyppisistä tv-sarjoistakin tuttuja teknisiä menetelmiä. Poliisin on kuitenkin saatava hyvin erilaiset ja tutkittaviin tapahtumiin nähden eri asemissa olevat ihmiset puhumaan. Tätä voi tapahtua niin epävirallisemmassa, haastatteluluontoisem-

massa puhuttamisessa kuin varsinaisessa kuulustelussakin, jossa noudatettavat muotomääräykset on Suomessa kirjattu esitutkintalakiin. Siinä määrätään muun muassa kuulusteltavan kohtelusta:

Kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Tunnustuksen tai määrättyyn suuntaan johtavan lausuman saamiseksi kuulusteltavalta ei saa käyttää tietoisesti väärää ilmoituksia, lupauksia tai uskotelluja erityisistä eduista, uuvuttamista, uhkausta, pakkoa taikka muita kuulusteltavan ratkaisuvapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyyntä vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja.

Kuulustelun saa toimittaa kello 22:n ja 7:n välisenä aikana ainoastaan, jos:

- 1) kuulusteltava sitä pyytää;
- 2) asia tutkitaan suppeassa esitutkinnassa, johon kuulusteltava on 6 luvun 3 §:n mukaan velvollinen heti jäämään tai saapumaan; tai
- 3) kuulustelua ei voida lykätä rikoksen selvittämistä vaarantamatta.

Kuulusteltavalle on annettava tilaisuus säännölliseen ateriointiin ja riittävään lepoon.

Ihmisten haastattelemisessa ja tiukkoja muotomää-

räyksiä noudattavassa kuulustelussa on tietysti paljon yhteistä, mutta toisaalta niiden välillä on myös selviä eroja. Eroja

POLIISIN ON
KUITENKIN SAATAVA
HYVIN ERILAISET
JA TUTKITTAVIIN
TAPAHTUMIIN NÄHDEN
ERI ASEMISSÄ OLEVAT
IHMISET PUHUMAAN.

voidaan havaita muun muassa kysymyksissä, ajoituksessa ja teemojen painotuksissa. Kuulustelutekniikkaa käsittelevässä englanninkielisessä kirjallisuudessa esimerkiksi korostetaan, että siinä missä haastattelussa mahdollisesti ollaan hyvin joustavia ja huomioidaan haastatellun persoonallisuus, niin varsinkin akkusatoriselle (kielellisesti, non-verbaalisesti tai implikoidusti syyllistäviä tai kyseenalais-tavia sisältöjä tai menetelmiä sisältävälle) kuulustelulle on ominaista tiedon hankinta suorempien tai suljettujen kysymysten avulla tai hyödyntämällä vähintään suostuttelua, vihjeitä tai vihjailua.

Puhuttaessaan ja kuulustellessaan asianosaisia poliisin tulee kyetä luomaan olosuhteet, joissa tiedonhankinnan tarkoitus tulee palvelluksi. Puhuttamisen ja kuulustelemisen onnistuminen edellyttää, että poliisi kykenee luomaan tiedon välittämislle otollisen keskusteluyhteyden. Tässä yhteydessä näkee englanninkielisessä kirjallisuudessa usein käytettävän huonosti suomen kielelle kääntyvää termiä ”rapport” viittaamaan laajaan käsitteeseen, joka sisältää ajatuksen molemminpuolisesta luottamuksesta ja kunnioituksesta vuorovaikutuksen mahdollistajana. On selvää, että tällaista suhdetta ei voi syntyä, mikäli kuulustelija ei pyri ymmärtämään kuulusteltavaa. Kuulustelijoista kehittyikin työssään usein myös todellisia yleispsykologeja.

Jo pelkästään kuulustelun onnistumisen kannalta keskeisen edellytyksen, toimivan keskusteluyhteyden, aikaansaaminen vaatii paljon: kuulustelijan tulee olla aidosti kiinnostunut erilaisista ihmisistä ja halukas ymmärtämään todellisuutta

JO PELKÄSTÄÄN KUULUSTELUN
ONNISTUMISEN KANNALTA
KESKEISEN EDELLYTYKSEN,
TOIMIVAN KESKUSTELUYHTEYDEN,
AIKAANSAAMINEN VAATII PALJON:
KUULUSTELIJAN TULEE OLLA AIDOSTI
KIINNOSTUNUT ERILAISISTA
IHMISISTÄ JA HALUKAS
YMMÄRTÄMÄÄN TODELLISUUTTA
KUULUSTELTAVAN NÄKÖKULMASTA.

kuulusteltavan näkökulmasta. Näiden valmiuksien saavuttaminen vaatii yhtäältä persoonallista joustavuutta ja toisaalta pitkäjännitteisyyttä kuunnella sekä kykyä pitää ammatillisesti henkilökohtaiset tunteet erillään tutkitavista asioista. Tämä on psykologian näkökulmasta ehkä suurin poliisityön yksilölle asettama – joidenkin mielestä jopa kohtuuton – vaatimus. Onkin tärkeätä, että poliisiorganisaatio voi mahdollistaa henkilöstön hyvinvoinnin ja jaksamisen hyvän johtamisen, työohjauksen ja muiden menettelyjen avulla.

Lähtökohtaisesti poliisiin tulee sietää stressiä ja erityisesti eri tavoin kohdattua sosiaalista monimuotoisuutta sekä sosiaalista painetta. Paine voi korostua nimenomaan kuulustelutilanteessa, joka on muutenkin monin tavoin herkkä ja kriittinen erityisesti kuulusteltavalta tavoiteltua tietoa ajatellen. Poliisiksi päätyykin henkilöitä, joiden luontainen kyky kestää erilaisia stressitekijöitä on vahva. Hyvin tavallisesti poliisit ovat ulospäin suuntautuneita, ihmisistä ja monipuolisesta tekemisestä kiinnostuneita sekä ominaisuuksiltaan niin sanotusti prososiaalisia: auttamiseen ja muiden tukemiseen valmiita. Näitä valmiuksia arvioidaan monin tavoin jo koulutusvalintojen yhteydessä.

Edellä todettua hyvää stressinsietokykyä ei tule kuulustelijantyötä ajatellen tulkita väärin. Kysymys ei ole virkamiesmäisyydestä tai kovuudesta, joka estää vuorovaikutuksessa mikrotason infor-

POLIISIKSI PÄÄTTYKIN
HENKILÖITÄ, JOIDEN
LUONTAINEN KYKY
KESTÄÄ ERILAISIA
STRESSITEKIJÖITÄ ON
VAHVA.

maation hyödyntämisen. Jos kuulusteltava ei reagoi kuulustelijan puheeseen tai alkavassa vuorovaikutuksessa syntyviin reaktioihin, ei vuorovaikutusta ja informaation siirtymistä todellisuudessa edes tapahdu, ainakaan siinä mielessä, mikä on optimaalista kuulustelutapahtumalle. Joissakin poliisitehtävissä, eräissä operatiivisissa tilanteissa, kovuudesta voi olla hyötyä, mutta kuulustelutilanteissa tarvitaan mieluummin pelisilmää ja herkkyyttä – havainnoinnin ja reaktioiden aistimisen merkityksessä.

Ei-kielellinen, kehollinen tai tilan käyttöön liittyvä sekä puolikielellinen – mm. intonaatiota, sanapainoa ja tauotusta koskeva – viestintä sisältää informaatiota, joka siirtyy pääosin tiedostamatta, mutta vaikuttaa silti näkyvään, tekoina ja sananvalintoina ilmenevään käyttäytymiseemme. Kuulustelijat kehittyvät tällaisen tiedon tietoisessa hyödyntämisessä, ja myös tiedostamattaan. Jonkinlainen pieni osuus väestöstä on niin sanottuja luontaisia neroja tai ”velhoja” (wizards) tällä alueella. Tutkimusten mukaan peitetöimintään ja ihmisten tarkkailuun erikoistuneet poliisit ovat erityisen taitavia elekielen tulkinnessa ja hyödyntämisessä. Niin ikään tietyt temperamentaaliset tai persoonalliset taipumukset näyttävät otollisena ajatellen tätä viestinnän aluetta osana kuulustelijana kehittymistä. Näitä valmiuksia ovat sellainen emotionaalinen herkkyyttä, joka ei heikennä toimintakykyä, sekä laajasti ymmärretty joustavuus ajattelussa ja toiminnassa.

* * *

*”Kuulustelijan on ymmärrettävä kuulustelta-
vaa – hyväksyä ei tarvitse.”*

Mikko Ylikangas

Kuulustelijana kehittymiselle otollista on kyky mukauttaa oma käyttäytyminen kulloisenkin vuorovaikutuskumppanin mukaan – osa laajempaa joustavuutta tämäkin. Samoin kyky ymmärtää ihmisiä sosiaalis-kulttuuris-psykologisina olentoina. Vaikuttaisi siltä, että ei-kielellistä viestintää onnistuneesti hyödyntävät ihmiset ovat voimakkaan tietoisia ympäristöstään ja saattavat keskimääräistä enemmän reaaliaikaisesti mallintaa kulloistakin sosiaalista toimintaympäristöään toimintansa pohjaksi. Nämä henkilöt ovat luonnostaan tietoisempia kanssakäymisen ja sosiaalisten tilanteiden hienovireisistä vaikuttimista. Tällainen pürre liitetään usein sisäänpäin suuntautumiseen, introversion, joten ei ole yllättävää, että myös keskittymistä ja pitkäjännitteisyyttä vaativaan tutkijan ja kuulustelijan työhön saattaa päätyä edellä mainittuja luontaisia ominaisuuksiaan hyödyntäviä introvertteja keskimääräistä useammin.

Taitava kuulustelija osaa hyödyntää kielellisiä, puolikielellisiä ja ei-kielellisiä taitoja omassa viestinnässään kuulustelutilanteessa. Kuitenkin myös kuulustelijaan pätevät samat yleiset vuorovaikutuksen lainalaisuudet kuin kuulustelta-vaankin. Tämä tarkoittaa, että kuulustelussa aivan yllätyksenä tuleva informaatio ja kuulusteltavan yllättävät reaktiot

TUTKIMUSTEN MUKAAN
PEITETOIMINTAAN JA IHMISTEN
TÄRKKÄILUUN ERIKOISTUNEET
POLIISIT OVAT ERITYISEN
TÄITÄVIÄ ELEKIELEN TULKINNASSA
JA HYÖDYNTÄMISESSÄ.

KUITENKIN MYÖS KUULUSTELIJAAN
PÄTEVÄT SAMAT YLEISET
VUOROVAIKUTUKSEN LAINALAISUUDET
KUN KUULUSTELTAVAANKIN.

heijastuvat kuulustelijaan ja voivat myös horjuttaa varsinkin huonosti valmistautuneen kuulustelijan asemaa kuulustelutilanteen johtajana. Tästä syystä on hyödyllistä, että kuulustelijalla on mahdollisimman paljon pätevää tietoa niin tutkitavasta tapahtumasta kuin kuulusteltavasta henkilöstä. Tätä tietoa toki kuulustelussakin tavoitellaan, mutta mitä merkittävämpi kuulustelu on kysymyksessä, sitä paremmin kuulustelijan on valmistauduttava kuulusteluun. Tässä voi tukea osaltaan edellä mainitun aikajanahan hyödyntäminen ja yleisemmin se, että kuulustelija on muodostanut muun tiedon varassa käsityksen siitä, mitä on tapahtunut ennen huomion kohteena olevaa tutkittavaa tapahtumaa tai tapahtumasarjaa ja mitä sen jälkeen. Myös tässä valmistelutyössä kuulustelijaa tukee kokemuksenkin myötä lisääntyvä ymmärrys siitä, kuinka ihmiset tavallisesti eri tilanteissa toimivat ja millaisia yleensä ovat sosiaalisten tilanteiden skriptit, käsikirjoitukset. Toisaalta kuulustelijan tulisi hankkia kuulusteltavasta henkilöstä taustatietoa mahdollisimman paljon, tässäkin sitä enemmän ja perusteellisemmin, mitä merkittävämmästä asiasta ja kuulustelukohtaamisesta on kysymys.

Syytön kuulusteltava reagoi tavallisesti – ja täysin ”psyko-loogisesti” ymmärrettävästi – myönteisesti siihen, että hänet mahdollisesti ensimmäistä kertaa tapaava poliisi tietää hänestä paljon asioita ja tämän vuoksi oikeasti ymmärtää kuulusteltavaa. Vastaavasti on kuulustelutaktisesti merkityksellistä, ja tässäkin

JOIDENKIN NÄKEMYSTEN
MUKAAN VALKOISILTA
ON NAPATTU MUUTAMA
NAPPULA POIS JO ENNEN
PELIN ALKUA.

arkiajattelun pohjalta ymmärrettävää, että oikeasti syyllinen kuulusteltava voi yllättyä huomattavasti, kuinka paljon hänestä tiedetään jo ennen varsinaista kuulustelua. Tähän lähtökohtaan – faktuaaliseen syyllisyyteen ja syyttömyyteen – palautuvat ne kuulustelussa esiin tulevat tiedonlähteet, joita taitava ja hyvin valmistautunut kuulustelija voi hyödyntää.

* * *

”Kuulustelu on kuin shakkiottelu, jossa usean pelin myötä tavoitteeseen pyritään pienin askelin, laskemalla etukäteen mahdollisimman pitkälle sitä, mitä kuulusteltava tulee mihinkin kysymykseen vastaamaan.”

Mikko Ylikangas

Mikko Ylikankaan mainio rinnastus kuulustelun ja shakkipelin välillä ilmentää osuvasti erilaisia lähestymistapoja kuulustelukohtaamiseen. Kuten shakissa, myös kuulustelussa persoonallinen tyyli ja kyky varioida sitä ovat merkityksellisiä kohdattaessa erilaisia ihmisiä. Toisaalta molempia toimintoja säätelevät hyvin tarkat säännöt. Epäillyn asemaa määrittävä uudistunut lainsäädäntö, joka takaa myös epäillyn oikeudet, on määritellyt – metaforisessa mielessä – ”pelivälineiden” funktioita ja mahdollisia ”siirtoja” uudelleen merkittävällä tavalla. Joidenkin näkemysten mukaan valkoisilta on napattu muutama nappula pois jo ennen pelin alkua. Tämä asettaa tulevai-

suuden rikostutkijoille ja kuulustelijoille entistäkin suuremmat vaatimukset hallita erilaisia lähestymistapoja ja kuulustelustrategioita, omaa persoonallista tyyliä unohtamatta.

Edelleen shakinpelaajatkin tutustuvat tulevan vastustajan tyyliin ja pelihistoriaan, mikä antaa mahdollisuuden ennakoida tulevaa ja vähentää yllätysten mahdollisuutta. Shakin alkupeli rinnastuu vuorovaikutuksen alkuun, jossa paljolti määräytyy se suunta, johon peli lähtee rakentumaan, sekä ne roolit, jotka osapuolet omalla persoonallaan lunastavat tai ansaitsevat. Keskipelissä – joka voi tutkinnassa tarkoittaa jopa useita kymmeniä kuulusteluja – rakennetaan osin uhrauksia tekemällä hyökkäys- tai puolustusasemat pelin ratkaisulle. Kuulustelijankin on siis kyettävä menemään vuorovaikutuksessa niin syvälle, että ilman strategisesti tärkeän tiedon luovuttamista voi saada vuorovaikutuksesta asian selvittämistä edistävää tietoa. Loppupelissä tai viimeisissä kuulusteluissa kuulustelija – jota ei tule nähdä aggressiivisena hyökkääjänä etenäkään sikäli kuin valmistelut, siis tiedustelu ja taustatyö, on tehty huolella ja keskipeli pelattu viisaasti – käyttää kuulustelussa ja muilla tavoin hankittua tietoa ja näyttöä rakentaen loogisen ja pätevän päättelypolun, johon kuulusteltavan tulisi voida vastata tai kyetä antamaan oma looginen ratkaisunsa.

Kuten taitava shakkimestari useita siirtoja ennen pelin loppua voi tietää, miten peli tulee loogisesti etenemään ja päätymään, myös taitava kuulustelija käyttää tällä tavoin omassa loppupelissään keskipelissä luotuja edellytyksiä, kuulus-

KUULUSTELIJANKIN ON
SIIS KYETTÄVÄ MENEMÄÄN
VUOROVAIKUTUKSESSA NIIN SYVÄLLE,
ETTÄ ILMAN STRATEGISESTI
TÄRKEÄN TIEDON LUOVUTTAMISTA
VOI SAADA VUOROVAIKUTUKSESTA
ASIAN SELVITTÄMISTÄ EDISTÄVÄÄ
TIETOA.

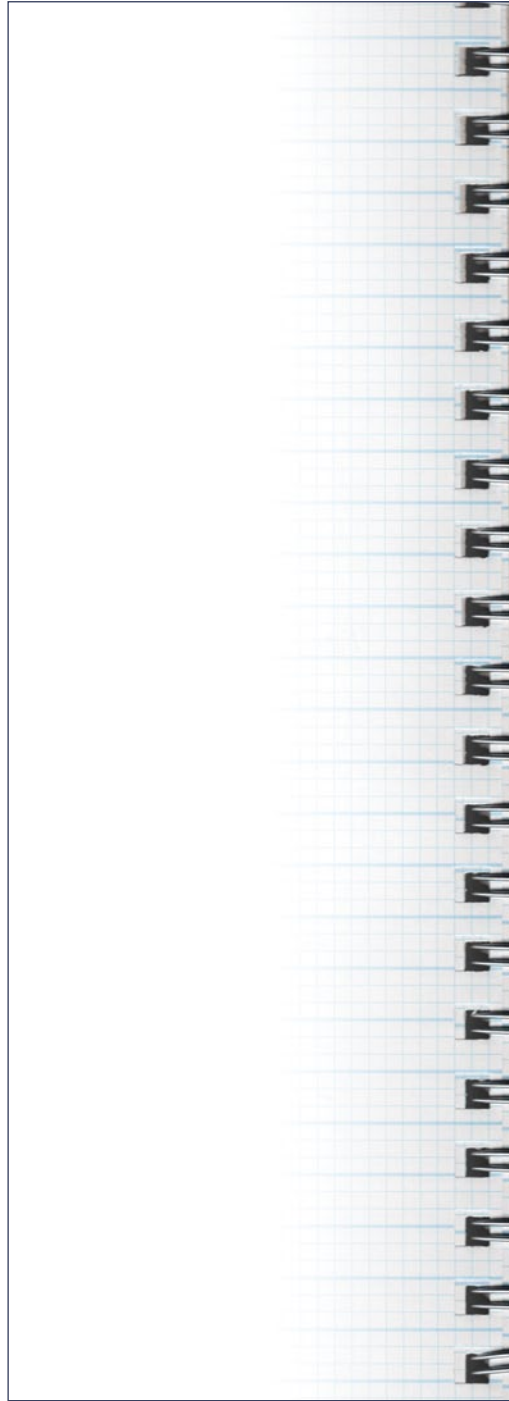
telun aikana tuotettuja tietoja ja usein myös muilla keinoin hankittua näyttöä suunnittelemansa loogisen ja ajallisen järjestyksen mukaan. Samoin kuin shakkipelissä, myös kuulustelussa tunteiden hallinnan menettäminen, provosoituminen tai loukkaantuminen, puolin tai toisin, heikentää mahdollisuuksia onnistua. Kuulustelijan on tunnettava itsensä, oltava valmis kehittymään ihmisenä ja ammattilaisena. Samoin olisi osattava varautua myös siihen, että poliisi ja oikeus eivät aina toselämässä voita.

Tämän ristiriidan kanssa selviytyminen on yksi keskeinen, työn mielekkääksi kokemisen ja hyvinvoinnin kannalta merkityksellinen tekijä kaikessa poliisityössä, myös tutkijan ja kuulustelijan tehtävissä. Poliisi näkee ja kokee työssään yhteiskunnan ja ihmisyyden kaikki puolet. Poliisitehtäviin päätyy erittäin motivoituneita, sitoutuneita ihmisiä, jotka haluavat edistää arjen turvallisuutta, palvella oikeutta, auttaa työssään ihmisiä ja yhteiskuntaa. Vahva sitoutuminen työn päämääriin voi aiheuttaa myös ymmärrettävää kyynistymistä, varsinkin jos nähdään, että on jääty yksin vailla riittäviä välineitä puolustamaan näitä arvoja. Poliisin työhön väistämättä kuuluvien monien kuormitustekijöiden purkamisessa ja käsittelyssä kielelliset valmiudet ja vuorovaikutustaidot ovat eduksi. Kyky keskustella ja sanallistaa kokemuksia on myös poliisin oman hyvinvoinnin ja työkykyisyyden edellytys.

LÄHTEILLE

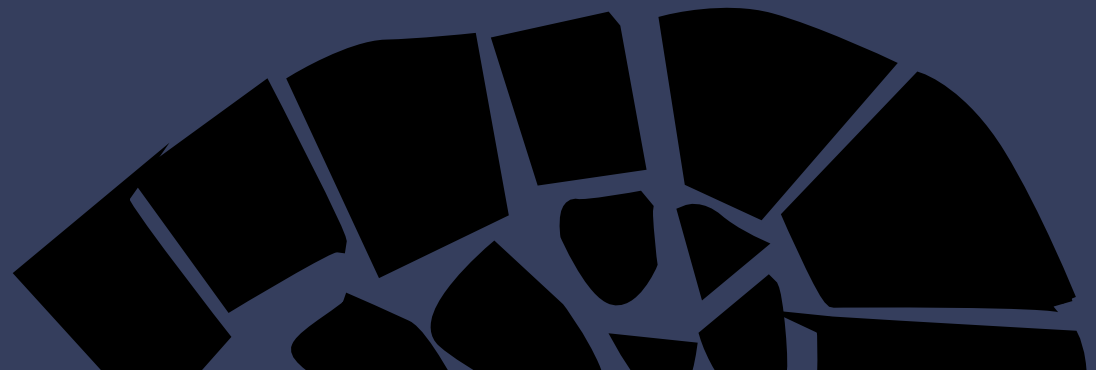
- Ekman, Paul. Telling lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage, W.W.Norton New York, 2009.
- Ellonen Erkki, Eija Karstinen & Veli-Eino Nykänen: Kuulustelutaktiikka. Poliisin oppikirjasarja 1/96. Sisäasiainministeriö, poliisiosasto. Helsinki.
- Esitutkintalaki 22.7.2011/805 (voimassa 1.1.2014 alkaen). Kelan lakipalvelu: <http://plus.edilex.fi/kela/fi/lainsaadanto/20110805>.
- Holmes, Warren D. Criminal Interrogation: A Modern Format for Interrogating Criminal Suspects Based on the Intellectual Approach, Springfield, Illinois, 2002.
- Pihlström, Sami. Structuring the World: The Issue of Realism and the Nature of Ontological Problems in Classical and Contemporary Pragmatism, Acta Philosophica Fennica 59, Helsinki, 1996.
- Pihlström, Sami. Pragmatism and Philosophical Anthropology: Understanding Our Human Life in a Human World, Peter Lang, New York, 1998.
- Vesterbacka, Marko & Maija Pajarinen: ”Avoimien mielen ja rikkaiden kartta. Rikosylikonstaapeli Juhani Huotarin näkökulmia kuulustelutaitoon. Kirjoitelman lähdeaineisto 2011–2013 / Poliisin perustutkintokoulutuksen valintakoe.” Warelia 2010. PDF-tiedosto ladattavissa

osoitteessa http://vesterbacka.net/warelia/avoin_mieli_ja_rikas_kartta.pdf.

“Murha-aseinaan siivooja käytti mustikkarahkaa,
johon oli sekoitettu nukuttavaa ainetta sekä
teroitettua veitseeä.”

TOMMI PARTANEN

SUOMALAINEN MELLAKKA

TOMMI PARTANEN ON SUOJELUPOLIISIN TURVALLISUUS- JA ALUEYKSIKÖN PÄÄANALYTIKKO. PARTANEN VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2000. POLIISIURANSA VIIISI ENSIMMÄISTÄ VUOTTA HÄN TYÖSKENTELI HÄMEENLINNAN POLIISILAITOKSESSA KENTÄLLÄ, TUTKINNASSA JA ALUEPOLIISISSA.

SUOJELUPOLIISISSA PARTANEN TOIMI ALUKSI ETSIVÄNÄ. VUODESTA 2011 LÄHTIEN HÄN ON TYÖSKENNELLYT OPERATIIVISENA ANALYTIKKONA VIRKANIMIKKEELLÄ TUTKIJA.

PARTANEN ON TOISELTA KOULUTUKSELTAAN VALTIOTIETEIDEN MAISTERI JA SOSIAALIPSYKOLOGI.

Tampere, 6.12.2013 klo 17.50. Mielenosoittajajoukko lähestyy poliisin pystyttämää eristysaitaa Sorsapuistossa. Taustalla näkyvässä Tampere-talossa juhliitaan Suomen itseenäisyyttä tasavallan presidentin johdolla. Muutamit mielenosoittajat yrittävät kaataa aidan. Aidan takana päivystäviä JOUHA-poliiseja¹ heitellään pulloilla ja heitä kohti ammutaan ilotulitteita. Rat-supoliisit paimentavat mielenosoittajia ja yrittävät estää heitä pääsemästä eristetyille alueelle. Mielenosoittajat hakkaavat aitaä jääkiekkomailoilla. Poliisihevosek ja niiden selässä partioivat konstaapelit saavat lyönneistä oman osansa. Jossakin taustalla auton ikkuna helähtää rikki. Seuraan mellakointia lähietäisyydeltä ja mietin, että toistaiseksi ei ole tapahtunut mitään yllättävää. Juuri näin tämän ennakoitiin menevän. Mutta miksi ihmeessä Tampereella mellakoidaan joulukuisena iltana? Ja mitä Suojelupoliisin analytiikko tekee paikan päällä tarkkailemassa tilannetta?

¹ JOUHA = Joukkohenhallinta. Pubekielessä käytetään usein nimitystä mellakapoliisi.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

* * *

Suojelupoliisi (Supo) on monelle kansalaiselle melko vieras organisaatio. Virasto on julkisessa viestinnässään hyvin pidättyväinen; lausuntoja ajankohtaisista asioista annetaan harvakseltaan ja niiden sisältö on usein niukka. Tämä johtuu Suojelupoliisin ydintoiminta-alueiden luonteesta. Menestyksekkäs terrorismin, laittoman tiedustelun (vakoilun) ja demokration vastaisen ääriliikeddinnän torjunta edellyttävät toimimista pitkälti kulisseissa. Tiedustelutietoja ja niistä jalostettavia salaisia tiedusteluanalyysejä jaetaan harkiten vain niitä tarvitseville tahoille. Salainen onkin Suojelupoliisille edelleen leimallinen piirre, vaikka avoimuus on saanut selvästi enemmän jalansijaa 2000-luvulla. Viraston toiminnasta on saatavilla aiempaa enemmän tietoa esimerkiksi Suojelupoliisin nettisivuilta ja julkisista katsauksista.²

Terrorismintorjunta on tärkein prioriteetti lähes kaikissa EU-maiden turvallisuuspalveluissa, myös Suojelupoliisissa. Kansainvälisen terrorismin uhka nousee Suomessa otsikoihin erityisesti silloin, kun jossakin muussa Euroopan maassa tapahtuu terrori-isku. Suomeen terrorismi ei ole vielä ulottunut konkreettisen iskun muodossa³. Kansainväliseen terrorismiin liittyviä uhkia ennal-

ta estetään Suojelupoliisissa Terrorismin torjunnan yksikössä⁴.

Toinen keskeinen Suojelupoliisin tehtävä on Suomeen kohdistuvan vakoilun paljastaminen. Merkittäviä vakoilutapauksia tulee ilmi melko harvakseltaan. Ehkä viimeisimpänä runsaasti mediajulkisuuttakin saaneena tapauksena muis-

tetaan vuonna 2013 paljastunut ulkoasiainministeriöön kohdistunut verkko-vakoilu⁵. Vakoilua paljastavaa toimintaa hoitaa Vastatiedusteluyksikkö, aiemmalta nimeltään Vastavakoiluyksikkö⁶.

Kolmas operatiivinen yksikkömme, Turvallisuus- ja alueyksikkö, vastaa valtion sisäiseen turvallisuuteen ja valtionjohtoon kohdistuvien uhkien torjunnasta sekä turvallisuusselvitysten tekemisestä⁷. Itse työskentelen Turvallisuus- ja alueyksikössä kotimaisen ääriliikeddinnän analytikkona. Valtion sisäisen turvallisuuden sektorilla tilanne on Suomessa tällä hetkellä Suojelupoliisin näkökulmasta tarkasteltuna rauhallinen. Järjestäytyneet ääriliikkeet eivät uhkaa Suomen yhteiskuntajärjestystä. Suurimman uhkan muodostavat yksittäiset radikalisoituneet henkilöt, jotka saattavat tehdä laajamittaisen väkivallanteon.⁸

* * *

⁴ *Suojelupoliisin ohjesääntö.*

⁵ *Suojelupoliisin tiedotteet (2.7.2014).*

⁶ *Suojelupoliisin ohjesääntö.*

⁷ *Suojelupoliisin ohjesääntö.*

⁸ *Sisäministeriö. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2014.*

² *Suojelupoliisin esite; Suojelupoliisin vuosikertomus 2014.*

³ *Kullberg, A. (2011). Suomi, Terrorismi, Supo.*

Analyytikon toimenkuva Suojelupoliisissa on kiteytettävissä seuraavasti: Dekkarit – eli etsivät ja ylietsivät – hankkivat tiedustelutietoa, joka päättyy analyytikolle. Analyytikon tehtävänä on koota yksittäisistä tiedustelutiedon palasista kokonaisuus tai asettaa ne jo aiemmin koottuun kokonaiskuvaan sitä täydentäen. Tiedustelutiedon hankinta ja analyysi ovat osa turvallisuustiedustelun sykliä, jonka lopputuotteena syntyy erilaisia analyytikon kirjoittamia raportteja, kuten tilannekatsauksia ja uhka-arvioita. Nämä lopputuotteet päätyvät useimmiten valtion ylimmälle poliittiselle johdolle tai muille poliisiyksiköille päätöksenteon ja toiminnan ohjaamisen tueksi. Ne ohjaavat osaltaan myös Suojelupoliisin omaa toimintaa; analysoitu tieto voi suunnata tiedustelua uuteen suuntaan ja muuttaa toiminnan painopisteitä.

Yksi tiedustelusykli pyörähti omalla kohdallani käyntiin vuoden 2013 jälkimmäisellä puoliskolla, kun havaittiin viitteitä itsenäisyyspäivän radikaalin anarkistisen mielenosoituksen comebackista. Vuosituhannen alussa järjestetyt, melakoinnin värittämät Kuokkavierasjuhlat olivat hiipuneet lähes olemattomiin vuoden 2003 jälkeen; maailmanlaajuisen globalisaatiokriittisen liikehdinnän inspiroima tapahtuma oli tullut elinkaarensa päähän. Vuosien 2004–2012 itsenäisyyspäivinä ei nähty käytännössä minäänlaista radikaalia joukkoliikehdintää Kuokkavierasjuhlien hengessä.

Vuonna 2013 ajankohta oli jälleen otollinen tämän anarkistisen protestin paluulle. Uudelleenelvytyksen mahdollistivat edellisestä radikaalista itsenäi-

MENESTYKSEKÄS TERRORISMIN,
LAITTOMAN TIEDUSTELUN (VAKOILUN)
JA DEMOKRATIAN VASTAISEN
ÄÄRILIIKEHDINNÄN TORJUNTA
EDELLETTÄVÄT TOIMIMISTA
PITKÄLTI KULISSEISSA.

JÄRJESTÄYTYNEET ÄÄRILIIKKEET
EIVÄT UHKAA SUOMEN
YHTEISKUNTAJÄRJESTYSTÄ.
SUURIMMAN UHKAN MUODOSTAVAT
YKSITTÄISET RADIKALISOITUNEET
HENKILÖT, JOTKA SAATTAVAT
TEHDÄ LAAJAMITTAISEN
VÄKIVALLANTEON.

syyspäivän mielenosoituksesta kulunut riittävän pitkä aika sekä tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanoton siirtyminen Helsingistä Tampereelle. Kymmenessä vuodessa anarkistiselle pelikentälle oli ehtinyt tulla uutta nuorta sukupolvea, jolla riitti intoa protestiperinteen elvyttämiseksi – varsinkin täysin uudella areenalla. Presidentinlinnaa ympäröivät kadut Helsingissä vaihtuivat Tampere-talon puistikoksi Tampereella. Tapahtuma sai esikuvaansa mukailevan nimenkin: Kiakkovierasjuhlat.

Suojelupoliisin tehtävänä tänäkaltaisiin protestiluonteisiin poliittisiin joukkotapahtumiin varautumisessa on uhka-arvion laadinta. Sen pohjalta poliisi pyrkii valmistautumaan tilanteeseen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Uhka-arvio vaikuttaa poliisin tilanneorganisaation resursoinnin ja lähtökohtaisen toimintataktiikan määrittämiseen. Koska tulevaisuutta paljastavaa kristallipalloa ei löydy Suojelupoliisistaakaan, on tyydyttävä toiseksi parhaaseen vaihtoehtoon – analyysiin.

* * *

Muutamit Suojelupoliisin dekkarit alkoivat siis kerätä tietoa useista eri lähteistä tulevaan mielenosoitukseen liittyen. Tietojen karttuessa tapahtuman suuntaviivat ja sen muodostamat uhkat alkoivat hahmottua. Odotettavissa ei ollut täysin

rauhanomainen mielipiteenilmaus, vaan sanomaa korostettaisiin laittomin keinoin. Tätä johtopäätöstä tukivat useat tiedustelutiedot tai pikemminkin niiden muodostama kokonaisuus.

Lähtökohtaisen viitekehyksen mielenosoitukselle loi siis Kuokkavierasjuhlat. Koska Kiakkovierasjuhlat oli tavallaan sen jatkumoa, tapahtuman arvioitiin noudattelevan esikuvansa mallia. Jonkinasteista mellakointia oli odotettavissa.

Mielenosoituksen järjestävä taho – löyhä yhteenliittymä anarkisteja ja muita samanhenkisiä äärivasemmistolaisia aktivisteja – suunnitteli tapahtuman raamit: ajankohdan, alkamispaikan, oheisohjelman ja kulkueen alustavan reitin. Järjestäjätaho oli sellainen, jolta saattoi jo lähtökohtaisesti odottaa normaalia radikaalimpaa toimintaa. Anarkistien mielenosoitukset poikkeavat täysin perinteisten kansalaisjärjestöjen mielenilmauksista. Kansalaisjärjestöt eivät syylisty laittomuuksiin, mutta mellakointia ihannoiville anarkisteille lainvastaiset toimintamallit vaikuttavat olevan jopa itseisarvo.

Mainonta on maltillisen ja jopa laiskan mielenosoituskulttuurin Suomessa tärkeää, jotta ihmiset saadaan kiinnostumaan tapahtumasta ja saapumaan paikalle. Kiakkovierasjuhlien mainonnassa hyödynnettiin tehokkaasti internetiä ja sosiaalista mediaa; tieto välittyi blogien, Twitterin, Facebookin ja useiden kes-

KYMMENESSÄ VUODESSA
ANARKISTISELLE
PELIKENTÄLLE OLI
EHTINUT TULLA UUTTA
NUORTA SUKUPOLVEA,
JOLLA RIITTI INTOA
PROTESTIPERINTEEN
ELVYTTÄMISEKSI -
VARSINKIN TÄYSIN
UUDELLA AREENALLA.

kustelupalstojen kautta. Myös valtamedia antoi vetoapua markkinointiin, kun tulevaa mielenosoitusta ruodittiin sanomalehdissä ja tv-ohjelmissa. Tapahtuman mainonta indikoi mielenosoituksen konfliktihakuista luonnetta. Retoriikka ja kuvakieli loivat – joko suoria tai epäsuoria – mielleyhtymiä mellakointiin. Ne antoivat ymmärtää, että tarkoituksena ei ollut ainoastaan tuoda esiin tyytymättömyyttä vaan myös alleviivata sitä mellakoinnin keinoin. Mahdollisuus mellakointiin houkutteli paikalle henkilöitä, joille itse mielenosoittamisella tai sen poliittisella sanomalla ei ollut juurikaan merkitystä.

Kiakkovierasjuhlia ei markkinoitu pelkkänä mielenilmauksena. Kyse oli myös bileistä. Musiikilla ja leikkimielisellä oheisohjelmalla paikalle houkuteltiin aktivistipiirien ulkopuolista, poliittisesti valveutumaton nuorisoa viettämään perjantai-iltaa. Enemmän tai vähemmän päihtyneen nuorison osallistumisen tämänkaltaiseen muutaman sadan hengen protestihenkiseen tapahtumaan arvioitiin osaltaan lisäävän häiriökäyttäytymisen riskiä.

Mielenosoittajille annettiin ennen tapahtumaa myös toimintaohjeita poliisin varalle. Tapahtuman organisaattorit olivat järjestäneet puhelinpalvelun, josta oli mahdollista saada juridista neuvontaa, mikäli joutuisi poliisin kiinniottamaksi. Rauhanomaisiksi tarkoitetuissa mielenilmauksissa tällaiselle varautumiselle ei ole tarvetta.

Edellä mainitut, pelkästään avoimista lähteistä saadut tiedot viittasivat jo siihen, että mielenosoituksessa oli odotet-

UHKA-ARVIO VAIKUTTAA
POLIISIN TILANNEORGANISAATION
RESURSOINNIN JA LÄHTÖKOHTAISEN
TOIMINTATAKTIIKAN
MÄÄRITTÄMISEEN.

. TAPAHTUMAN MAINONTA
INDIKOI MIELENOSOITUKSEN
KONFLIKTIHAKUISTA LUONNETTA.

tavissa levottomuuksia. Tätä näkemystä tukivat vielä muista (salaisista) lähteistä ja muilla (salaisilla) tiedonhankintamenetelmillä kerätyt tiedot. Uhka-analyysin johtopäätös oli, että tapahtuman jo ennakoita radikaalin luonteen vuoksi mellakointi oli väistämätöntä. Käytännössä tämän arvioitiin merkitsevän kiinteistöihin ja ajoneuvoihin kohdistuvia vahingontekoja sekä poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa lähinnä pullojen heitelyn ja fyysisen vastarinnan muodossa. Mielenosoittajien ennakoitiin myös yrittävän päästä poliisin eristämälle alueelle lähemmäksi juhlapaikkaa, mutta sitä ei turvallisuusjärjestelyiden vuoksi pidetty käytännössä mahdollisena. Siinä pelissä mielenosoittajille oli tarjolla vain hopeamitaleita.

* * *

Itse matkustin tapahtumapäivänä Tampereelle hankkimaan tietoa jälkianalyysiä varten. Koska odotettavissa oli mellakointia, tapahtumaa pitäisi analysoida myös jälkikäteen. Tiedonhankintamenetelmänä oli tarkkaileva havainnointi tai passiivinen osallistuva havainnointi. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että seurasi mielenosoitusta ja sen tapahtumia lähietäisyydeltä osallistumatta aktiivisesti tapahtumien kulkuun.

Mielenosoittajajoukon lähtiessä liikkeelle Tammelanorilta useat osallistujat olivat naamioituneet. Oli kommandopi-
poja, huiveja kasvojen edessä ja Timo

Jutila -naamareita. Naamioituminen vaikeuttaa henkilön tunnistamista ja vähentää kiinnijäämisriskiä, mikäli henkilö syyllistyy rikokseen. Siksi tällainen anonymiteetti voi laskea laittomaan toimintaan osallistumisen kynnystä. Laitonta toimintaa alkoikin esiintyä hyvin pian. Ensimmäisen koh-

dalle tulleen pankin ikkunat yritettiin rikkoa jääkiekkomailoilla. Kadulle pysäköityjä ajoneuvoja vahingoitettiin. Tapahtuman radikaali luonne konkretisoitui; tarkoituksena ei ollut vain marssia ja huutaa iskulauseita vaan myös mellakoida.

Kuten artikkelin alussa kerrottiin, mellakointi jatkui Sorsapuistossa poliisin eristämän alueen läheisyydessä. Yksikään mielenosoittaja ei joutunut vielä tässä vaiheessa poliisin kiinniottamaksi, mikä saattoi rohkaista joitakin sivustaseuraajia osallistumaan riehumiseen. Mielenosoittajia oli 200–300 ja tapahtumaa seuraamaan saapuneita sivullisia lähes yhtä paljon. Mielenosoittajista selkeä vähemmistö, ehkä kymmenesosa, osallistui mellakointiin. Passiivisemmat osallistujat kuitenkin osaltaan mahdollistivat mellakoinnin; he antoivat toiminnalle hiljaisen hyväksyntänsä ja muodostivat suuren ihmisjoukon, joka antoi mellakoijille suojaa.

Sorsapuistosta mielenosoittajajoukon matka jatkui keskustan läpi Kirkkopuistoon. Kulkueen aikana rikottiin ikkunoita, vahingoitettiin ajoneuvoja ja hakattiin valvontakameroita rikki. Kirkkopuistossa vietetyn tauon jälkeen al-

koi toinen näytös. Jo hieman supistunut mielenosoittajajoukko marssi pääkatua pitkin takaisin Sorsapuistoon, ja sama meno jatkui: vahingontekoja, poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa, mellakointia. Tässä vaiheessa poliisi alkoi kuitenkin suorittaa kiinniottoja. Osa mellakoijista joutui putkaan, ja loput mielenosoittajat hajaantuivat paikalta. Mielenosoitus päättyi ja mellakointi loppui. Samalla päättyi minun työvuoroni.

Itsenäisyyspäivän illan tapahtumat Tampereella nousivat luonnollisesti median otsikoihin seuraavana päivänä. Poliisi järjesti suorana televisioidun tiedotustilaisuuden, jossa myös Suojelupoliisin uhka-arvion sisältö käytiin läpi⁹. Median päähuomio keskittyi mellakointiin, väkivaltaisuuksiin ja vahingontekoihin. Mielenosoittajien varsinainen sanoma – yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kritiikki – jäi sivuosaan. Suurelle yleisölle tapahtuma näyttäytyi lähinnä päihtyneen nuorison edesvastuuttomana riehumisena. Mielenosoittajien viesti saatettiinkin yleisesti tulkita Radio Suomipopin hovi-muusikko Ilkan kuvaamalla tavalla: ”Kun kalja on lämmintä, maassa on lunta, siihenkin syyppää on yhteiskunta”¹⁰.

* * *

Tampereen mielenosoitus oli hyvin tyyppillinen ”suomalainen mellakka”. Se oli etukäteen suunniteltu, bilehenkinen mielenosoitus, johon oli luotu jo ennakkoon aggressiivinen ja konfliktihakuinen

⁹ YLE *Areena*. *Poliisin tiedotustilaisuus Tampereen mellakoista*. 7.12.2013.

¹⁰ *Radio Suomipop*. *Aamulypsy* 9.12.2013.

TIEDONHANKINTAMENETELMÄNÄ
OLI TARKKAILEVA HAVAINNOINTI
TAI PASSIIVINEN OSALLISTUVA
HAVAINNOINTI.

PASSIIVISEMMAT OSALLISTUJAT
KUITENKIN OSALTAAN
MÄHDOLLISTIVÄT MELLAKOINNIN; HE
ANTOIVAT TOIMINNALLE HILJÄISEN
HYVÄKSYNTÄNSÄ JA MUODOSTIVAT
SUUREN IHMISSJOUKON, JOKA ANTOI
MELLAKOIJILLE SUOJAA.

TAMPEREEN MIELENOSOITUS OLI
HYVIN TYYPILLINEN ”SUOMALAINEN
MELLAKKA”.

ilmapiiri. Ensimmäiset laittomuuksiin syyllistyneet henkilöt määrittivät ja venyttivät tapahtuman normeja ja käytäytymismalleja; he käynnistivät mellakoinnin ja konkretisoivat tapahtuman radikaalin luonteen. Tämän jälkeen kuka tahansa halukas ja uskalias saattoi noudattaa heidän esimerkkiään. Toiminta muuttui pitkälti itseohjautuvaksi. Kun mielenosoitus oli päättynyt, loppui myös mellakointi. Se ei jatkunut yön yli eikä levinnyt uusille alueille. Mellakointi rajoittui sekä ajallisesti että paikallisesti

mielenosoitukseen, oli osa sitä. Juridisesti tapahtumaa voisi periaatteessa pitää mellakkana ja joidenkin osallistujien toiminnasta voi puhua mellakointina. Yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta tarkasteltuna mellakka on kuitenkin liioitteleva termi. Kyseessä oli vain mielenosoitus, jossa ilmeni väkivaltaista käyttäytymistä.¹¹

Kiakkovierasjuhlat on hyvin kuvaava esimerkki suomalaisesta radikaalista äärivasemmistolaisesta joukkoliikehdinnästä. Juuri tuollaista se on ”pahimmillaan”. Liikehdintä muodostaa ennakoitavissa olevan ja rajoittuneen uhkan, mutta se ei merkittävässä määrin vaaranna suomalaista yhteiskuntaa tai Suomessa asuvien ihmisten turvallisuutta.

¹¹ *Sisäministeriö. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2014; Helkama, K., Myllyniemi R. & Liebkind, K. (2004) Johdatus Sosiaalipsykologiaan. Joukkokäyttäytyminen, s. 325–338.*

Tässä artikkelissa on käsittely yhtä Suojelupoliisin toimialaan ja minun toimenkuvaani liittyvää ilmiötä, anarkistista radikaaliliikehdintää, yhden konkreettisen tapahtuman kautta. Anarkistisen radikaaliliikehdinnän muodostamat uhkat ovat kuitenkin suhteellisen vähäisiä. Vakavampia ja yhteiskunnalle haitallisempia uhkia voivat aiheuttaa kansainvälinen tai kotoperäinen terrorismi, muu laajamittainen väkivalta ja vakoilu.

Tehtäväkenttämme Suojelupoliisissa on siis varsin monipuolinen ja tarvitsemme monenlaisia osaajia ja persoonia turvaamaan demokraattista yhteiskuntajärjestelmäämme. Suojelupoliisi voikin tarjota mielenkiintoisen ja haasteellisen työn juuri sinulle.

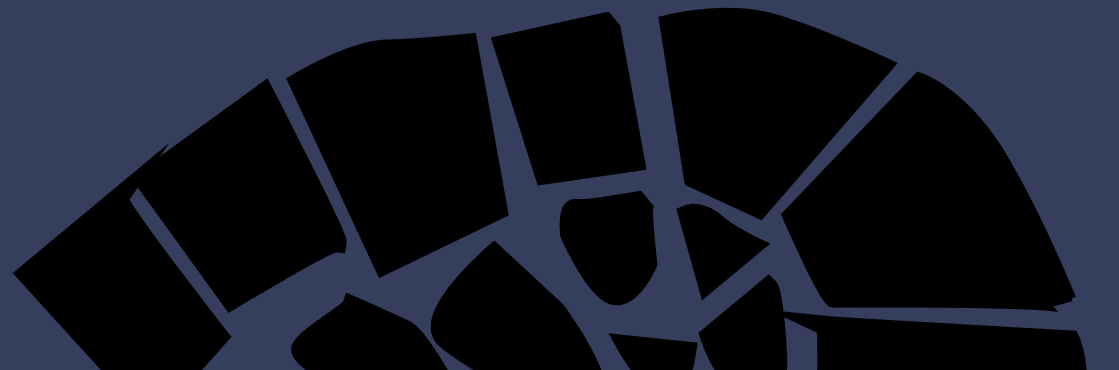
LÄHTEET

- Helkama, K., Myllyniemi R. & Liebkind, K. (2004) Johdatus Sosiaalipsykologiaan. Joukkokäyttäytyminen (s. 325–338). Helsinki: Edita.
- Kullberg, A. (toim.) (2011). Suomi, terrorismi, Supo – Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä? Helsinki: WSOY.
- Radio Suomipop (tuottaja) (9.12.2013). Hovimuusikko Ilkka.

- Kiakkovieraaksi itään. Aamulypsy [radio-ohjelma]. Helsinki: Nelonen Media. Kuunneltavissa osoitteessa <http://www.ruutu.fi/video/898209>.
- Suojelupoliisi. Suojelupoliisin esite. Haettu osoitteesta http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/14566_2011_Supo-Suomi_esite.pdf?704e07a6a665d288.
 - Suojelupoliisi. Suojelupoliisin ohjesääntö. Haettu osoitteesta http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/14188_20140101_Supon_ohjesaanto.pdf?fcc2efa5a665d288.
 - Suojelupoliisi (2.7.2014). Suojelupoliisin tiedotteet. Haettu osoitteesta http://www.poliisi.fi/supo/tiedotteet/1/0/suojelupoliisi_on_selvittanyt_ulkoministerion_tietomurtojen_tapahtumat_20163.
 - Suojelupoliisi. Suojelupoliisin vuosikertomus 2014. Haettu osoitteesta http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/27356_2014-Supo_Vuosikertomus_web.pdf?ccb714a6a665d2882.
 - Sisäministeriö. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2014. Haettu osoitteesta http://www.intermin.fi/download/52012_Tilannekatsaus_1-2014_FINAL.pdf?4eeb06f3920dd188.
 - Sisäministeriö. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2014. Haettu osoitteesta https://www.intermin.fi/download/55540_Vakivaltainen_ekstremismi_Suomessa_-_tilannekatsaus_2-2014_FINAL.pdf?b7cf668c231ed288.
 - YLE Areena (tuottaja) (7.12.2013). Poliisin tiedotustilaisuus Tampereen mellakoista [televisiolähetyks]. Helsinki: Yleisradio. Katsottavissa osoitteessa <http://areena.yle.fi/1-2102885>.

“Ateriassa oli unilääkettä ja nukahdettuaan siivooja riisti tämän hengen, raahasi autoonsa ja vei metsään.”

MIKKO PELTTARI

KERTOMUS TOIMITTAJISTA JA HEIDÄN KERTOMUKSISTAAN

MIKKO PELTTARI ON
YLIOPISTO-LEHDEN TOIMITTAJA.

PELTTARI ON OPISKELLUT
TAMPEREEN YLIOPISTOSSA
PÄÄAINEENAAN FILOSOFIAA,
SEN LISÄKSI TIEDOTUSOPPIA JA
PALJON MUUTA.

ENNEN NYKYISTÄ TYÖTÄÄN
PELTTARI ON MUUN MUASSA
TOIMITTANUT FILOSOFISTA
AIKAKAUSLEHTI NIIN
&NÄINIÄ, ISÄNNÖINUT
KESKUSTELUOHJELMAA
TAMPERELAISISSA RADIO
MOREENISSA JA SUORISTANUT
HAUTAKIVIÄ KALEVANKANKAAN
HAUTAUSMAALLA.

Etsivä Virtaan on aina ollut helppo samaistua. Toki hän on hieman olevinaan, kun hänen hyvästä koulutuksestaan tai kirjallisesta lahjakkuudestaan tulee puhe. Hän on kuitenkin inhimillinen: empaattinen, avoin ja erehtyväinen.

Etsivä Virta on toista maata kuin lähiesimiehensä komisario Frans J. Palmu. Jääräpäisen Palmun mukaan poliisin työssä on tarpeen vain omaehtoinen järkeily. Mielikuvitus, psykologia, intuitio ja sen sellaiset ovat yksinomaan hyödyttömiä ja oikeastaan harmillisia ominaisuuksia. Tästä aiheesta Palmu jaksaaakin paasata. Hänen uskontunnustuksensa kuuluu: ”On vain kerättävä faktat, vankkumatomat tosiasiat, asetettava ne oikeisiin yhteyksiinsä ja tehtävä niistä välttämättömät johtopäätökset. Siinä kaikki!”¹

Tuo periaate osoittaa Palmun perusluonteen: hän on ehtimiseen tarpeettoman ehdoton ja koppava. Ensinnäkään ei kai siinä ole kaikki; komisarion työssä täytyy olla kyse muustakin. Ja miten niin

¹ Waltari: *Komisario Palmun erehdys*, s. 8.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

”on vain kerättävä faktat”? On melkoista ylimieleilyä odottaa, että vankkumattomien tosiasioiden kerääminen, asettaminen oikeaan kontekstiin ja kaupan päälle vielä välttämättömien johtopäätöstenkin päättelyminen olisi millään muotoa yksinkertaista.

Poliisin ammatti-identiteetistä tai työn käytännöistä en tiedä sen enempää, mitä Palmu ja muut kirjallisuuden ja liikkuvan kuvan lainvartijat ovat opettaneet. Mika Waltarin luoman äksylijän periaatejulistus puhuttelee muista syistä. Se nimittäin voisi pienellä viilauksella sopia vaikka reportterille. Vaikkapa näin:

On toki kerättävä vankkumattomat tosiasiat, asetettava ne oikeisiin yhteyksiinsä ja tehtävä niistä välttämättömät johtopäätökset. *Mutta siitä kaikki vasta alkaa!*

Tämä teksti käsittelee journalismia ja toimittajan työtä. Se jobi alkaa edellä mainitusta tosiasioiden keräämisestä, sen jälkeen aletaan kirjoittaa. Tyhjän paperin äärellä pitää ensin keksiä, mikä on tärkeintä. Toimittajat puhuvat usein ”jutun kärjestä”, jolla tarkoitetaan tekstin aloittavaa ensimmäistä ja kiinnostavaa asiasisältöä. Jotain, jota halutaan alleviivata. Tässä asiassa journalistinen teksti poikkeaa usein dekkareista: juonipaljastusta ei kannata pantata loppuun, vaan se on syytä heittää ilmoille ennen kuin lukija on kyllästynyt ja kääntänyt sivua.

Jos tämä teksti olisi sanomalehdessä, tärkein asiasisältö olisi antanut odottaa itseään jo aivan liian kauan. Se tulee tässä. Olen toimittajan töissä oppinut, että

journalismissa on kyse seuraavasta.

Toimittaja etsii tärkeät asiat, kertoo miksi ne ovat tärkeitä ja tekee niistä kiinnostavia.

Palmulaisia periaatteita ei silti sovi unohtaa. Journalismin kannalta tärkeiden asioiden pitää pohjata tosiasioihin, joten vankkumattomien faktojen kerääminen ja koettelu on työn ydinalaa. Kiistämättömmimmäkään faktat eivät kuitenkaan yleensä² ole kiinnostavia, jos ne jäävät irrallisiksi. Siksi hyvä toimittaja tarvitsee harjaantuneisuutta asioiden välisten yhteyksien näkemiseksi ja mielikuvitusta uusien näkökulmien ottamiseksi. Nappiin mennyt journalismi kutsuu ajattelemaan ja tempaa mukaansa.

Puhun tässä kirjoituksessa toimittajan ammatillisesta näkökulmasta käsin, lähinnä henkilökohtaisesta vinkkelistä. Käsittelen lyhyesti sitä, mitä journalismi on, mitä toimittaja tekee ja miksi journalismiin kannattaa suhtautua vakavasti. Etenkin, jos sitä tekee työkseen.

Poliisi on demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen tärkeä ratas. Sitä on myös itsensä vakavasti ottava journalismi, ja mitä suurimmassa määrin.

* * *

Journalismia kutsutaan neljänneksi valtiomahdiksi. Vuosien varrella ajatusta ovat erityisesti helleet toimittajat itse.

² *Helsingin Sanomien entinen sähköisten palveluiden toimituspäällikkö Paula Salovaara sanoi luennollaan lokakuun alussa 2013, että HS:n verkkosivujen Tiede-osiassa neljä aihetta kiinnostavat aina: dinosaurukset, natsit, tähtitiede ja lämpöpumput.*

Puhe valtiomahdeista pohjaa paroni Montesquieun 1700-luvulla esittämään ajatukseen siitä, että kolme yhteiskunnallista vallankäyttäjää, lainsäädäntövalta, poliittinen toimeenpanovalta ja oikeudellinen tuomiovalta, olisi syytä pitää toisistaan erillään³.

Suomalainenkin kansanvalta perustuu tälle jaolle, vaikka kolmea mahtia ei olekaan tyystin erotettu toisistaan.⁴ Lainsäädännöstä on vastuussa kansan vaaleilla valitsema eduskunta, jonka keskuudesta muodostetaan valtion politiikkaa toimeenpaneva valtioneuvosto. Tuomiovaltaa käyttää ja lainmukaisuuden toteutumista taas valvoo oikeuslaitos, aina nuoremmasta konstaapelista korkeimman oikeuden tuomariin.

Kolme perinteistä valtiomahtia määrittää suorasanaisesti perustuslain kolmannessa pykälässä, ”Valtiollisten tehtävien jako ja parlamentarismi”:

Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta, joka päättää myös valtiontaloudesta.

Hallitusvaltaa käyttävät tasavallan presidentti sekä valtioneuvosto, jonka jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta.

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylipäätään tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.⁵

³ Perusteellinen artikkeli Montesquieusta on suomeksi filosofia.fi-verkkotietosanakirjassa: <http://filosofia.fi/node/5286>. (Luettu 17.10.2013.)

⁴ Valtioneuvosto eli arkisemmin hallitus on vastuussa eduskunnalle, joten ne eivät ole toisistaan täysin riippumattomia.

⁵ Suomen perustuslaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. (Luettu 20.10.2013.)

POLIISI ON DEMOKRAATTISEN
YHTEISKUNTAJÄRJESTYKSEN TÄRKEÄ
RATAS. SITÄ ON MYÖS ITSENSÄ
VÄKÄVASTI OTTAVA JOURNALISMI,
JA MITÄ SUURIMMASSA MÄÄRIN.

Kolme vallankäytön muotoa erotetaan toisistaan, jotta väärinkäytösten mahdollisuus olisi pienempi. Tällöin kansanedustaja ei voi jaella sakkoja, eikä poliisi säätää lakeja.

Journalismia kutsutaan neljänneksi valtiomahdiksi, koska sen tehtäväksi ajatellaan toimia kolmen muun vartijana, vallan vahtikoirana. Journalismia ei perustuslaki mainitse, mutta sen edellytykset luodaan kahdennessatoista pykälässä:

*Jokaisella on sananvapaus. Sananvapau-
teen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja
vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita
viestejä kenenkään ennakolta estämättä.⁶*

Suomessa saa ilmaista ja julkistaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Samassa yhteydessä mainitaan sananvapauksen kuuluvan tasavertaisena myös mahdollisuus vastaanottaa näitä viestejä. Sananvapaus on liberaalien demokratioiden⁷ peruskivi, joka antaa journalismille yhteiskunnallisen tilan.

Sananvapauden säädetään myös kuuluvan jokaiselle, joten kuka tahansa voi olla toimittaja tai perustaa vaikkapa lehden. Muissa valtiomahdeissa toimiminen on säännellympää. Tuomariksi, syyttäjäksi tai poliisiksi ei pääse ilman

säädelyä ja erikoistunutta koulutusta, ja valtiolla on poliisibisneksessä vankka monopoliasema.

SANANVAPAAUS
ON LIBERAALIEN
DEMOKRATIOIDEN
PERUSKIVI, JOKA
ANTAA JOURNALISMILLE
YHTEISKUNNALLISEN
TILAN.

Koska mielipiteitä ja muita viestejä saa ilmaista, julkaista ja vastaanottaa kenenkään estämättä, journalismi on kansanääntä, julkaistiinpa sitten mitä hyvänsä: poliittisia kommentaareja, pakinoita, virkkuuvinkkejä, henkilökuvauksia, julkisjuoruja, tilastoanalyseja tai tutkivan journalismin taidonnäytteitä. On selvää, että kaiken journalismin kutsuminen poliittiseksi olisi läpinäkyvän kornia. Silti journalismi on itsessäänkin yhteiskunnallinen voima.

Jo riippumattomuuden nimeen vanovien joukkotiedotusvälineiden ja journalistisen profession⁸ olemassaolon voi ajatella demokratisoivaksi seikaksi. Vallan vahtikoira olisi silkkasylikoira, jos valtaapitävät eivät joutuisi ottamaan sitä huomioon. Vaikka kaikki valtiomahdit voidaan teoriassa lukea kansanvallan tukipylväiksi, niin toimittajalle varsinaiset vallanpitäjät ovat myös alituisen tarkkailun ja epäilyksen kohteena. Pienikin epäily poliitikon tai poliisin harjoittamasta vilunkipelistä asettaa toimittajan heidän vastapuolelleen, tai ainakin pitäisi. Kysyikö poliisi

⁶ Katso edellä.

⁷ Kansanvallainen yhteiskuntajärjestelmä, jossa valtaapitävien on kunnioitettava lakeja ja perustuslaki suo kansalaisille laajat vapaudet.

⁸ Profiessiolta tarkoitetaan Pietilän (2012) mukaan ammattia, joka on ihmiselämän kannalta arvokas ja taidoiltaan sekä koulutukseltaan erikoistunut. Esimerkiksi poliisin ammatti on professio. Kutsun myös journalismia professioksi, koska vaikkeä koulutusvaatimuksia ei ole, vaatii työ moninaisuudessaan nyky-yhteiskunnassa taitoja, joita erityisesti yliopisto-opinnot antavat. Siinä mielessä se on erikoistunutta.

paperit ihonvärin perusteella?⁹ Oliko voimankäyttö tarpeellista? Pääsikä poliisi syyteharkinnassa kuin koira veräjäs-tä? Houkutus väärinkäyttöksiin kun on pienempi paljastumisen pelossa. Siksi ilman toimivia tiedotusvälineitä demo-kratia olisi jotakin muuta kuin demo-kratiaa.¹⁰

Poliittinen ulottuvuus siis kytkeytyy jo siihen, mitä journalismi ylipäätään on. Se, kuinka *hyvin* neljäs valtiomahti onnistuu pitämään kolme muuta ku-rissa ja nuhteessa, on empiirinen kysy-mys ja kiinni toimittajista ja mediasta itsestään. Ei tietenkään ole niin, että kaikki yhteiskunnan kannalta merkittä-vä ja tärkeä olisi poliittista. Herra pa-ratkoon, suurin osa ei ole. Eikä kenties ole mielekästä vaatia, että kaiken jour-nalismiin, tai edes kaiken hyvän jour-nalismiin, tulisi olla edes jotenkin yh-teiskunnallisesti merkittävää. Tärkeintä on, että journalismi aina kuitenkin *voisi olla* poliittista.

Perustuslain sananvapauspykälän joh-dosta journalismi saa olla lainsäädän-nöltä enimmäkseen rauhassa. Sananva-pauslaki¹¹ selventää joukkoviestimien vastuuta ja määrittää esimerkiksi lähde-

⁹ *Syrjintälautakunnan kielto etnisestä profiloinnista:* http://www.syrjintalautakunta.fi/fi/uutiset/1/0/syrjintalautakunta_kiel-si_syrjinnan_etenisen_alkuperan_perusteella_matkustusasiakirjo-ten_tarkistamisen_yhteydessa_38904. (Luettu 30.10.2013.)

¹⁰ *Ajatusta käsittelee nykyhetken näkökulmasta hyvin Vebkoo (2011), s. 114–.*

¹¹ *Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä:* <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030460>. (Luettu 22.10.2013.)

PIENIKIN EPÄILYS POLIITIKON
TAI POLIISIN HARJOITTAMASTA
VILUNKIPELISTÄ ASETTAA
TOIMITTAJAN HEIDÄN
VASTAPUOLELLEEN, TAI AINAKIN
PITÄISI.

HOUKUTUS VÄÄRINKÄYTTÖSIIN KUN ON
PIENEMPI PALJASTUMISEN PELOSSA.

suojan¹². Sananvapautta rajoittaa rikoslaki: journalistin on otettava huomioon erityisesti pykälät kunnianloukkauksesta, yksityisyyden suojasta, salakatselusta ja salakuuntelusta¹³ sekä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan¹⁴.

Sananvapauden suuri ajatus on ennakokosensuurin puute. Sananvapaus ei tarkoita, että mitä tahansa saa sanoa ja se on yhteiskunnan kannalta ok. Sananvapaus ei myöskään tarkoita, että kaikki sanomiset olisivat samanarvoisia. Suomessa ihminen on vapaa myös osoittamaan typeryytensä sanomisillaan. Yksinkertaisesti sananvapaus antaa kansalle mahdollisuuden sanoa sanottavansa kenenkään estämättä.

Kuka vahtikoira itseään sitten valvoo? Suomessa on käytössä journalistinen itsesääntely. Se tarkoittaa, että journalismin koko kenttä, toimittajien, kustantajien ja maallikoiden edustajat, muodostavat *Julkisen sanan neuvostoksi* kutsutun toimielimen, joka valvoo suomalaisen tiedonvälityksen arvoa.¹⁵

Julkisen sanan neuvostoa ei kiinnosta laki. Se valvoo säätämiensä Journalistin

ohjeiden¹⁶ noudattamista. Ohjeet koostuvat 35 kohdasta ja viisikohtaisesta verkkojulkaisujen erityislaatuisuutta käsittelevästä liitteestä. Lähes kaikki tiedotusvälineet ovat JSN:n perussopimuksen allekirjoittaneet, ja näin sitoutuneet sen sääntelyyn. Epäillystä hyvän journalistisen tavan rikkomuksesta voi kuka tahansa laatia kantelun, jonka perusteella neuvosto antaa yksimielisen päätöksen siitä, onko pelisääntöjä rikottu. Langettavan

päätöksen saaneen median tulee osoittaa rikkomuksensa julkaisemalla JSN:n päätöslauselma ensi tilassa. Vuoden 2014 alusta asti JSN edellyttää lisäksi, että korjauksen huomioarvo on suhteutettava virheen vakavuuteen. Olennaisesta asiavirheestä isossa jutussa ei siis pidä selvittää pienellä oikaisulla. Myös verkkokanavissa virheestä on oitis kerrottava, eikä jutun hiljainen muokkaaminen tai poistaminen vetele.

Itsesääntely toimii, koska siihen ovat sitoutuneet toimittajien lisäksi myös kustantajat ja päätoimittajat. Se kertoo pitteet kummankin osapuolen toiminnalle, ja määrittää vähimmäisvaatimukset hyvälle journalismille. Ja antaa koko lehdistön ja yksittäisen toimittajan työlle vahvan tuen.

Jos laki jättääkin toimittajan rauhaan, niin journalistin ohjeet ovat tiukat. Ne asettavat pelisäännöt toimittajan ammatillisesta asemasta, tavoista hankkia tietoja, haastateltavan oikeuksista, virheellisten tietojen käsittelystä ja yksityi-

SUOMESSA ON KÄYTÖSSÄ JOURNALISTINEN ITSESÄÄNTELY.

¹² Lähdesuoja sanoo, että journalisti tai julkaisija voi lähteen pyynnöstä jättää mainitsematta julkaisujen tietojensa alkuperän, jos tilanne tai viestin luonne sitä vaatii. Lähdesuoja voidaan joissakin tapauksissa purkaa tuomioistuimessa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030460#L1AP16>. (Luettu 22.10.2013.)

¹³ Rikoslaki 24 luku: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L24>. (Luettu 22.10.2013.)

¹⁴ Rikoslaki 11 luku: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L11>. (Luettu 22.10.2013.)

¹⁵ Vehkoo (2011) käsittelee myös sosiaalista internetiä, blogimaailmaa ja verkkoyhteisöjä journalistienkin valvojana, viidentenä valtiomahitina. Ajatuksessa on perää.

¹⁶ Journalistin ohjeet verkossa osoitteessa: <http://www.journalisti.fi/pelisaannot/journalistin-ohjeet/>. (Luettu 14.11.2015.)

syiden suojasta julkisessa keskustelussa.

Journalistin ohjeet tulevat alueelle, jota laki ei koske, kun ne linjaavat karkeasti, mitä journalismi on, mitä sen pitäisi olla ja minkäláisten ihanteiden mukaan sen tulisi toimia. Demokratian kannalta on tärkeätä, että tiedotusvälineillä on tietty etäisyys vallanpitäjistä. Toimiva itsesääntely auttaa ylläpitämään tuota tärkeätä juopaa.¹⁷

* * *

Ala-asteikäisenä rakkain kirjani oli WSOY:n *Suuri Maailmanatlas*. Luin kannet irti ja teippasin takaisin. Kun Neuvostoliitto hajosi, piirsin lyijykynällä uusia rajoja.

Kirjassa esiteltiin ensin jokainen alue suurella maanosakartalla, yleiskarttaa seurasivat yksityiskohtaisemmat. Hauskimpia olivat kirjan lopun erikoiskartat, joista oppi muun muassa, että kopra on Tyynen valtameren valtioille tärkeä vientituote. Minulla ei ollut hajuakaan, mitä kopra on.¹⁸

Kartat ovat yhä rakkaita. Nykyisin ihailen usein Helsingin metron selkeydessään hellyttävää karttaa.

Suomen ainoa metrorata lähtee Ruoholahdesta ja haarautuu idässä kahteen eri päätepyssäkkiin. Joka toinen juna ajaa Vuosaareen, joka toinen Mellunmäkeen. Helsingin metroa kuvaava kartta

¹⁷ *Isossa-Britanniassa käydään paraikaa keskustelua sääntelyn kirjaamisesta lakiin. Tanskassa sääntely on pakollista lehdistölle sekä radion ja television kanaville.*

¹⁸ *Kopra on Wikipedian mukaan kookospalmun hedelmän eli kookospähkinän kuivattua siemenvalkuaista: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kopra>.*

DEMOKRATIAN KANNALTA
ON TÄRKEÄTÄ, ETTÄ
TIEDOTUSVÄLINEILLÄ ON TIETTY
ETÄISYYS VALLANPITÄJISTÄ.
TOIMIVA ITSESÄÄNTELY AUTTAA
YLLÄPITÄMÄÄN TUOTA TÄRKEÄTÄ
JUOPAA.

on suora jana, joka haarautuu vähän ennen oikeata reunaa kahdeksi. Jana on jaettu asemiin ja varustettu merkinnöillä niiden välin kulkemiseen kuluva ajasta. Vasemmalta lukien: Ruoholahti.

2 min. Kamppi. 2 min. Rautatientori. 1 min. Kaisaniemi...

Metrojuna ajaa Helsingin halki, ja kartta on siitä pienoismalli ja rajuyksinkertaistus. Kartta ei ota huomioon mutkia, asemien eri uloskäyntejä, niiden maantieteellisen etäisyyden suhdetta tai sitä, että juna nousee Sörnäisten ja Kalasataman välillä maan pinnan päälle. Kartan tekijä on valinnut kaksi seikkaa kaikista mahdollisista kuvattavaksi. Kenties siksi, että ne ovat tässä yhteydessä tärkeitä, hyödyllisiä ja yleisöä kiinnostavia.

Sen lisäksi, että kartat ovat ihania, niillä on myös tekemistä journalismin kanssa. Yhdysvaltalainen journalistiikan professori ja toimittaja Jay Rosen esittää kirjassaan *What are Journalists for?* liudan hyviä kysymyksiä. Yksi niistä kuuluu:

Olisiko journalismi pikemminkin karttatekemistä kuin valokuvaamista?¹⁹

Sekä journalismissa että kartografiassa käsillä olevasta asiasta pyritään puristamaan esiin kaikkein tärkein ja olennaisin

sisältö.²⁰ Toimittajan ammattitaito on journalismin tärkeä rakennusosa, ja siihen kuuluu valikointia, pyrkimys välittää tiedon runsauden kaaoksesta yleisölle jotakin prosessoitua ja käyttökelpoista.

Journalismi on toki tiedonvälitystä, mutta ei ainoastaan tiedonvälitystä. Kuten karttojakin, journalismia tehdään oletetulle yleisölle jotakin tarkoitusta varten. Yleisö ja tarkoitus voivat olla monenmoisia. Järjestöjen tai

yhteisöjen lehdet (esim. *Luonnonsuojelija*, seurakuntalehdet) on suunnattu tietyille yleisöille, *Erä*-lehti tai *Naistutkimus* joukoille, joita yhdistää tietty mielenkiinnon kohde. *Skeptikko*-lehti pyrkii propagoimaan tieteellistä ajattelutapaa, kun taas venäjänkielisille suunnattu *Spektr* avittaa nopeimmin kasvavaa kielivähennistöämme sopeutumaan maahamme.

Edes yleisjulkaisut, kuten *Aamulehti* tai *Suomen Kuvalehti*, eivät voi olettaa tekevänsä lehteä ihan kaikille, elleivät samalla tahdo pyöristää kaikkia kulmiaan.²¹ Jos lehtiä tehtäisiin kaikille, ne olisivat keskenään aivan samanlaisia. Ehkä jotakin tämänkaltaista voi nähdä vertailemalla joitakin kaupallisia tv- ja radiokanavia keskenään.

²⁰ Tämä koskee myös kuvajournalismia, tarkoitus tällä yksinkertaistuksella ei missään nimessä ole vähätellä valokuvan merkitystä tai fotojournalistien ammattitaitoa.

²¹ Esimerkiksi kulttuuritoimitus, joka pyrkii tekemään kulttuurijournalismia myös niille, jotka eivät ole heidän yleisöään, löytäneet itsensä äikesti hakoteiltä. Samoin urheilutoimitus, joka alkaisi yhtiäkiä muuttaa profiiliaan saavuttaakseen lisää yleisöä. Toimittaja Jobanna Vehkoo on sanonut, että lehtiä kannattaa tehdä niiden lukijoille. Vinkki on erinomainen.

¹⁹ Rosen 1999, s. 292–293.

Tiedonvälitys on yksinkertaisimmillaan sitä, että maailmassa tapahtuu jotakin, jonka toimittaja suodattaa uutiseksi ja saattaa yleisön tietoisuuteen. Journalismissa on kuitenkin tämän yksinkertaisuuden ylittäviä piirteitä. Eikö journalismi voisi, kuten Kauko Pietilä asian ilmaisee, olla ”jotakin sellaista, jossa monet, suunnattoman monet joutuvat tai pääsevät erikoisella tavalla keskenään vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen?”²² Tällöin journalismi ei palvelisi kansaa vain johtajia kohtaan asettamalla pelotteella, vaan myös sillä jaetulla kokemukseella, jonka se yleisölle tarjoaa. Puoli yhdeksän uutisten merkitystä suomalaisille ei voi kiistää.

Kirjailija George Orwellin kerrotaan määritelleen journalismin ”sellaisten asioiden julkaisemiseksi, mitä joku ei halua julkaistavan”. Orwellin mukaan kaikkia miellyttävien asioiden painaminen olisi vain julkisuudenhoitoa, PR:ää. Ajatus on poleeminen, muttei vailla järkeä. Kaikkein laajimmassakin mielessä journalismia voi tehdä vain sen lukijoille. Journalistin ohjeet eivät mainitse hyvän journalismin ehtona sitä, että jonkun tulisi aina loukkaantua, mutta toisaalta yritys miellyttää tai kosiskella lukijoita voi olla journalistisen tavan hengen vastaista. Nimittäin journalistin ohjeiden toisessa kohdassa²³ seisoo seuraavaa:

”Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa

²² Pietilä 2012, s. 272–299.

²³ JSN välittelee tietoisesti sanan ”pykälä” käyttöä korostaakseen, että Journalistin ohjeet eivät ole lakeja.

ORWELLIN MUKAAN KAIKKIA
MIELLYTTÄVIEN ASIOIDEN
PAINAMINEN OLISI VAIN
JULKISUUDENHOITOAA, PR:ÄÄ.

missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolelle.²⁴

Tämä kohta on ikään kuin riippumattomuusvakuutus. Päätöksiä eivät saa tehdä mainostajat, eivätkä edes kustantaja- tai rahoittajatahot. Päätöksiä eivät saa sanoella myöskään haastateltavat tai tiedonlähteet. Toimitukselle annettu sisällöllinen valta on sekä merkittävä vapautta että huomattavaa yhteiskunnallista valtaa.²⁵

Se valta kulkee kahtaalle. Tiedotusvälineet ovat toisaalta vapaita olemaan rohkeita, ja toisaalta ne tekevät jokaisen julkaisupäätöksen kohdalla aina myös vastaavia negatiivisia päätöksiä: Mitä jää tässä jutussa sanomatta? Mitä asiaa ei ole mainittu lainkaan? Kansakunnan kokoaminen yhteisten puheenaiheiden ääreen on yhteiskunnallista valtaa, olivatpa ne puheenaiheet aivan mitä hyvänsä. Jos Helsingin Sanomat raportoisi pääkirjoitusaukeaman kolumnipalstallaan vain Big Brother -talon tapahtumista, se olisi mielestäni yhteiskunnallisesti merkittävä.

Uskon, että yhteiskunta on sitä parempi, mitä enemmän jokainen ymmärtää ja saa irti ympärillään tapahtuvasta. Taiteesta, tieteestä, kuluttajatuotteista, käynnissä olevista keskusteluista, urhei-

lusta tai vaikka siitä politiikasta. Noiden asioiden käsittely on mahdollista vain yhdessä toisten kanssa, ja hyvä journalismi on kuin tiekartta siihen, minkälaisia perspektiivejä asioihin on. Eli mitä parempaa journalismia, sitä monipuolisempi, monikulmaisempi ja *parempi* yhteiskunta. Ja siitä kai journalismissa on kyse. Lisätköön tuskaa jos niikseen tulee: tieto on myös valtaa. Ja se kuuluu kansalle.

USKON, ETTÄ

YHTEISKUNTA ON SITÄ
PAREMPI, MITÄ ENEMMÄN
JOKAINEN YMMÄRTÄÄ JA
SAA IRTI YMPÄRILLÄÄN
TAPAHTUVASTA.

Kaiken journalismin pitää aina perustua tosiasioihin, ja vieläpä toimittajan tarkistamiin sellaisiin.

Journalistin ohjeetkin kiinnittävät todennäköisyyden erityisen paljon huomiota:

8. *Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.*

10. *Tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu.*

12. *Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksia.*

Faktat ja niiden alituinen ja toistuva tarkastus ovat toimittajan lihaa ja verta. Jo painotuotteeseen lipsahtaneet lyöntivirheet tai väärän mittaiset viivat kismittävät aina. Jos lehteen on päässyt lipsahtamaan asiavirhe, korpeaa todella karvaasti. Tuskin kuitenkaan on toimittajaa, jonka näppäimistöltä ei olisi lähtenyt asiavirhettä painoon. Kun tekee pal-

²⁴ <http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistin-ohjeet/>. (Luettu 17.10.2013.)

²⁵ Jälleen kerran totan, että aina tai kaikkii journalismi ei ole yhteiskunnallisesti motivoitua tai silkeää riihdettä kummempaa. Viihtyminen journalismin parissa on vallavan tärkeätä, mutta tässä tekstissä se saa jäädä sivunsaan.

jon, mokaa paljon. Tärkeätä on virheistä oppiminen. Kun on kerran kirjoittanut kolumniin Descartes'n²⁶ sanoneen jotakin viisasta ”yli neljä vuosisataa sitten”, on vuosien kanssa siit’edes tarkka. Kun kerran on kiireessä rustannut isolla printillä lehden sisällysaukeamalle toimittaja Heta Muurisen nimen, vaikka tarkoitti kasvatustieteilijä Heta Tuominen-Soinia, on saanut riesakseen nimineuroosin. Tiedän kokemuksesta.

Faktat ovat peruskivi, jonka päälle toimittaja alkaa rakentaa. Journalistin silmin voi nähdä maailman koostuvan sekä tarinoista että kertomuksista. *Tarinalla* tarkoitan tässä tapahtumien kulkua. *Kertomus* on taas esitys näistä tapahtumista. Vaikka tarina ja kertomus ovat tavallisesti fiktion liitettäviä termejä, on niiden käsittelemisestä hyötyä myös journalismin ymmärtämisessä.

Klassisten dekkariopusten loppuksi sankarisalapoliiisi kokoaa kaikki asianomaiset kuulemaan kertomusta, jonka hän on ylivertaisilla älynlahjoillaan kasannut hajanaisen todistusaineiston perusteella. Toimittajantyö voi kulkea monesti samaa reittiä, koska toimittaja ei ole läheskään aina ollut läsnä tapahtumissa, siis itse tarinassa.

Siksi pureudutaan kertomuksiin, joita voi samasta tarinasta olla vaikka kuinka monia. Osa niistä voi esittää rinnakkaisia näkökulmia tarinaan ja vahvistaa toisinaan, osa taas olla keskenään ristiriitaisia. Huojuvat kertomukset pitää tunnistaa, ja pyrkiä ratkaisemaan todenmukaiset tulokset taustalla vaikuttavasta tarinasta.

²⁶ Rene Descartes 1596–1650 oli merkittävä filosofi, mutta hänen tieteellisesti aktiivinen aikansa alkoi vasta vuodesta 1618.

NOIDEN ASIOIDEN KÄSITTELY
ON MAHDOLLISTA VAIN YHDESSÄ
TOISTEN KANSSA, JA HYVÄ
JOURNALISMI ON KUIN TIEKÄRTTÄ
SIIHEN, MINKÄLAISIA
PERSPEKTIIVEJÄ ASIOIHIN ON.

JOURNALISTIN SILMIN VOI NÄHDÄ
MAAILMAN KOOSTUVAN SEKÄ
TARINOISTA ETTÄ KERTOMUKSISTA.

Journalismi siis tutkii kertomuksia ja pyrkii löytämään totuuden ja mielenkiintoiset näkökulmat niiden alla piilevästä tarinasta. Journalismin tuote on puolestaan uusi kertomus samasta tarinasta, kertomus jolle journalistin ammattietiikan ja -taidon pitäisi tuoda lisää painoarvoa.

Toimittaja on pakotettu suhtautumaan totuuteen kaksijakoisesti. Toisaalta kaikkiin kertomuksiin on suhtauduttava lähtökohtaisen epäilevästi: ihmeteltävä, kysyttävä vaikka jo vahvasti uskoisi tietävänsä. Toisaalta toimittajan on uskottava tarinan mahdolliseen löytymiseen. Hän ei saa sortua relativistiseen ajatukseen²⁷ siitä, että kertomukset olisivat samanarvoisia keskenään.

Tarinasta ja kertomuksesta puhutaan usein ylimalkaan, eikä sanoilla ole arkikielessä tässä määriteltyjä sisältöjä. Tekstin alun pohdinta toimittajan työn oleellisuuksista voidaan muotoilla näiden narratologisten²⁸ käsitteiden kautta uudelleen:

Toimittaja äkkää tärkeitä tarinat, ja laatii niistä kiinnostavan ja totuudenmukaisen kertomuksen.

Toimittajan tärkeimmät työkalut ovat paljolti monenlaisen harjaantumisen myötä karttunutta tietoa. Pitää olla ky-

kyjä hakea informaatiota, jäsentää sitä ja muokata se tekstiksi. Kokemusta ei korvaa mikään, mutta koulutuksestakin on apua. Yliopisto-opinnot auttavat käsittelemään lähteitä, analysoimaan kriittisesti väitteitä ja katsomaan asioiden taakse, vaikka kyllä nuo taidot voi oppia muutoinkin.

Journalismi käyttää moninaisia lähteitä, asiakirjoja, henkilöitä, tutkimuksia. Tapaamisia ja kirjoja ei kannata unohtaa, vaikka internet onkin mullistanut tiedonhaun.²⁹ Kirjoittamaan oppii kirjoittamalla, tarinoista oppii laatimaan kertomuksia lukemalla ja tekemällä. Työtä tehdessä oppii esittämään kysymyksiä. Kun kerran julkaisee jutun, jota varten olisi pitänyt ehdottomasti selvittää vielä yksi asia, ensi kerralla sen jo muistaa.³⁰ Osa taidoista taas on käytännönläheisiä knoppeja, jotka tietäekseen ne on vain tiedettävä. Mikä tieto on julkista ja mistä sen saa? Mihin konttoriin pitää kävellä, jos haluaa tietoja pörssiyritysten omistuksista?³¹

Kiistanalaisissa asioissa lähteiden luotettavuus ja monipuolisuus tulevat erityisen arvokkaiksi, samoin toimittajan harkintakyky. Miltä taholta tieto tulee?

²⁹ Mikä tabansa tiedonhaun on parasta aloittaa Wikipediasta. Sieltä saa yleiskuvan. Mukaan pitää tietysti ottaa muita lähteitä, mutta hyvä tapa on vertailla eri paikoista bankittua informaatiota aina toisiinsa.

³⁰ Erinomainen teos kenelle tabansa kriittisen ajattelun tueksi on kanadalaisen Normand Baillargonin *Ahjlisen itsepuolustuksen pikakurssi*.

³¹ Arvopaperiomistuksista voi saada tietoa Euroclear Finland Oyn ylläpitämästä arvo-osuusjärjestelmästä osoitteessa Urho Kekkonen katu 5 C, 8. krs, Helsinki. Erittäin tärkeä julkisuuden muoto sekä toimittajalle että poliisille.

²⁷ Relativismi: ajatus asioiden suhteellisuudesta. Tässä epistemologinen eli tieto-opillinen relativismi: totuus ja tieto ovat tyystin näkökulmasidonnaisia asioita.

²⁸ Narratologia taas on kertomusten ja kertomuksellisten rakenteiden teoriaa ja tutkimusta.

Ajaako se jonkun etua? Kuka siitä hyötyy? Kuka maksaa ja miksi? Kaksi tärkeintä johtolankaa, joita seuraamalla lähteiden epäilyttävyyttä voi arvioida, ovat raha ja valta. Niitä tarkkailemalla voi ainakin välttyä joutumasta vallanpitäjien käyttämäksi pelinappulaksi. Ja aina kun vallanpitäjä – poliitikko tai jopa poliisi – puhuu, on oltava erittäin tarkkana.

Siinä ei ole mitään henkilökohtaista. Pikemmin kuin tilustensa laidalla räkyttävään vahtikoiraan, toimittaja vertautuukin vainuunsa luottavaan poliisikoiraan. Kun saa hajujäljen vallankäyttäjien vääryyksistä, pitää aloittaa meteli ja paljastaa hampaat.

* * *

En ole koskaan työskennellyt päivittäis- tai uutistoimituksissa. Ylipääntään päädyin toimittajan ammattiin (tai professioon jopa) puolisattumalta. Kun vahinko näytti tapahtuneen, tiedejournalismin pariin hakeuduin lopulta tietoisesti.

Tiede on erikoislaatuinen journalismin kohde. Toimittajat ja tutkijat kohtaavat samankaltaisia eettisiä pohdintoja kommunikoidessaan ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kumpikin ammattiryhmä joutuu jatkuvasti käymään sisäistä keskustelua omasta roolistaan, siitä missä menee toimittajan/tutkijan ja yksityisen kansalaisen raja.³² Täydellistä oman itsen häivyttämistä on turha vaatia edes kovimmalta tiedeväeltä. Sekä toimittajia että tutkijoita ohjaakin sisäinen säätely, toimittajilla journalistin ohjeet ja tutki-

³² *Keskustelua aiheesta esim. Clarkeburn & Mustajoki 2007 s. 252–.*

JA AINA KUN VALLANPITÄJÄ -
POLIITIKKO TAI JOPA POLIISI
- PUHUU, ON OLTAVA ERITTÄIN
TARKKANA.

PIKEMMIN KUIN TILUSTENSA
LAIDALLA RÄKYTTÄVÄÄN
VAHTIKOIRAAN, TOIMITTAJA
VERTAUTUUKIN VAINUUNSA
LUOTTAVAAN POLIISIKOIRAAN.
KUN SAA HAJUJÄLJEN
VALLANKÄYTTÄJIEN VÄÄRYYKSISTÄ,
PITÄÄ ALOITTA A METELI JA
PALJASTAA HAMPAAT.

joilla moninaisemmat tutkimuseettiset koodistot. Kummatkin pohjaavat totuudenmukaisuuden ja riippumattomuuden ihanteille, ja kumpikin käsittelee ammattietuikkää taitona tehdä alan kannalta oikeanlaisia ratkaisuja³³. Tieteen omat arviointijärjestelmät³⁴ helpottavat toimittajan työtä, mikä onkin tarpeen. Ainakin, kun humanistitoimittaja kirjoittaa lääketieteellistä tai kosmologian alaa liip-paavaa artikkelia.

Tiedetoimittajan työhön kuuluu toki muutakin kuin uusista tuloksista uutisointia. Mikä on yleisesti merkittävää tieteen ulkopuolella? Mikä tulos pitää saattaa yleisön tietoon? Mikä on vain hulluannuttavan kiinnostavaa älyllisesti? Tiedetoimittaja kulkee tieteen tekijöiden kanssa yhdessä rintamassa tieteellisen maailmankuvan ja kriittisen katsomuksen puolesta. Hyvä tiedejournalismi on tieteen yhteiskunnallinen, mutta toki omaehtoinen jatke.

Vaikka tiede saattaa omassa piirissään toimia itsერიითisesti, kertomusten vallasta sekään ei ole vapaa. On asioita, jotka liittyvät kertomuksiin, sanoihin tai tieteen ihanteisiin, joiden kanssa toimittajan on oltava tarkkana.

Kristoffer Kolumbuksen laivat Niña, Pinta ja Santa Maria saapuivat 12.10.1492 Amerikan mantereelle ensimmäisinä ”eurooppalaisina”, jos viikinkejä ei las-

keta. Kolumbuksen kerrotaan tavoitelleen meritietä Intiaan, ja hän onkin saanut melkomoisen maineen kylmähermoisena uskalikkona. Ei ainoastaan siksi, että hän rohkeni mittavalle merimat-kalle, vaan myös siksi, että hän uhmasi aikansa yleistä uskomusta siitä, että maa on litteä. Tämä tarina on taatusti tuttu.

Kolumbus-esimerkki kertoo hyvien ja tarttuvien kertomusten voimasta. Virheelliset mielikuvat uurtuvat syvään, kun ne vain kerrotaan oikein ja usein. Historiantutkijat uskovat vahvasti, että suurin osa rahvaastakin tiesi jo tuolloin maan olevan pyöreä. Itse asiassa jo 1200-luvulla filosofi-teologi Tuomas Akvinolainen oletti luki-

joidensa pitävän maan pyöreyttä selviönä³⁵. Ajatus Kolumbuksen aikalaisten tietämättömyydestä syntyi 1800-luvulla romantiikan käsityksestä ”pimeästä keskiajasta”. Itse asiassa kuvitelma pimeästä, surkeasta ja seisahduneesta keskiajasta elää yhä hyvin voimakkaana kulttuurisamme.³⁶

Pimeä keskiaika on hokema, ja hokeminen vahvistaa uskomuksia. Toisto luo totuutta myös yksittäisten sanojen kohdalla, niiden kanssa pitää olla vieläkin

VIRHEELLISET
MIELIKUVAT UURTUVAT
SYVÄÄN, KUN NE VAIN
KERROTAAN OIKEIN JA
USEIN.

³³ Vrt. edellinen s. 22–.

³⁴ Tieteessä on käytössä vertaisarviointi: alan asiantuntijat arvioivat toisten tutkijoiden nimittämät työt ennen julkaisua. Anonymiteetilla pyritään estämään minkään muun kuin tieteellisten argumenttien vaikutus arvioinnissa.

³⁵ Google-haulla ”Thomas aquinas flat earth” löytyy paljon mainintoja aiheesta eri kulmista. Nyrkekisäntönä mainittakoon, että kun sekä ”kristillistä tiedettä” edistävät sivustot että skeptikkofoorumit (tai ylipäätään vastakkaiset leirit jossakin spektiakkelimäisessä keskustelussa) ovat jostakin asiasta yhtä mieltä, voi keyseiseen faktaan suhtautua jo varovaisen luottavasti. Itse huomio Tuomas Akvinolainen, *Summa Theologiae* Ia, 1,5.

³⁶ Esim. merkittävän paleontologin ja historioiden Stephen Jay Gouldin artikkeli aiheesta verkosta myös: <http://www.inf.fu-berlin.de/lehre/SS05/efs/materials/FlatEarth.pdf>. (Luettu 23.10.2013.)

tarkempi, koska yksittäisten sanojen vaikutus on hienopiirteisempää ja salakavalampaa. Siksi toimittajan pitää olla niin pikkutarkka pilkunviilaaja tekstiä luodessaan, että itseäkin alkaa ärsyttää. Arkipäiväinen kielenkäyttö vilisee sanoja, jotka kantavat muassaan piileviä merkityksiä. Ne on hyvä pyrkiä tiedostamaan.

Esimerkkejä. On turha uusintaa miesvaltaista järjestystä puhumalla tiedemiestä tai lakimiestä, kun voi puhua tutkijoista ja juristeista. On kiinnitettävä huomiota adjektiiveihin, jotka kulkevat usein sukupuolten tai yhteiskuntaluokien kanssa. Kun korkeaan virkaan valitaan johtaja, joka on nainen, häntä tituleerataan naisjohtajaksi.³⁷ Miesjohtajista puhutaan harvemmin. Köyhiä *kannustetaan* osallistumaan yhteiskuntaan heikentämällä heidän nykyistä asemaansa, johtajia taas *kannustinpalkkioilla*. Onko kyse samasta kannustamisesta?

Tarkkuutta vaativat myös tieteen termit, jotka ovat laajentuneet yleiskäyttöön. Esimerkiksi sana ”luonnollinen” on saanut voimakkaan moraalisen sävyn. Luonnollinen tarkoittaa yleiskielessä usein hyvää ja suositeltavaa, vaikka tieteessä sillä ei ole tällaisia sisältöjä. Luonto on tieteen silmin arvoista vapaata. Toinen tuttu arkiesimerkki on, kun temperamenttia tai mielentiloja väritetään lääketieteen termein. Ajatuksissaan oleileva on ”autistinen”, pirteä taas ”adhd”. Psykopatologioiden teknisistä nimityksistä kannattaa tietenkin journalismissa pidättäytyä, jos haluaa olla edistämättä

TOISTO LUO TOTUUTTA MYÖS
YKSITTÄISTEN SANONEN KOHDALLA,
NIIDEN KANSSA PITÄÄ OLLA
VIELÄKIN TARKEMPI, KOSKA
YKSITTÄISTEN SANONEN VÄIKUTUS
ON HIENOPIIRTEISEMPÄÄ JA
SALAKAVALAMPAA.

³⁷ *Esim. Rantala 2011.*

medikalisaaatiota³⁸. Samalla kun tulee liudentaneeksi ja sekavoittaneeksi tieteen termistöä, saattaa myös tulla vihjanneeksi, että jotkut tyyten normaalit asiat olisivat epänormaaleja tai sairauksia.

Tieteestä uutisoitaessa metodologisista peruskäsitteistä pitää olla selvillä. Tutkimustuloksia tulkittaessa pitää tajuta korrelaation ja kausaliteetin ero. Korrelaatio tarkoittaa, että X:ää ja Y:tä tapahtuu tutkittaessa samaan aikaan. Kausaliteetti taas syys–seuraus-suhdetta. Se, että joku asia tapahtuu jonkin kanssa yhtä aikaa ei tarkoita, että se johtuisi siitä. Jos ateisteilla on enemmän masennusdiagnooseja kuin uskovoisilla, ei voida päätellä masennuksen johtuvan jumalattomuudesta. Se pitää osoittaa erikseen. Tämänkaltaisia virheitä näkee tiedeuutisoinnissa usein.

Toinen journalismin kannalta hankala ja tarkkailtava tieteenihanne on objektiivisuus. Tieteessä objektiivisuuteen pyritään laatimalla koasetelmat niin, että tuloksiin ei vaikuttaisi se, missä tai kuka kokeen tekee. Ihmisiä tutkittaessa objektiivisuutta lisää koehenkilöiden ja kokeiden suuri määrä, läpinäkyvyys, kokeeseen osallistujien valinnan satunnaisuus ja verrokkiryhmien käyttö.

Journalistin ohjeet mainitsevat objektiivisuuden, tasapuolisuuden, tasapainoisuuden ja kaikenkattavuuden yhteensä tasan nolla kertaa. Ei kertaakaan. Tämä ei tarkoita, etteikö journalismin pitäisi pyrkiä katsomaan asioita neutraalista ja

yleisestä näkökulmasta.

Sellainen tasapuolisuus, että kahdelle vastakkaiselle kannalle annetaan yhtäläiset mahdollisuudet, saattaa esimerkiksi vaalitenteissä ja muissa väittelysespeakteleissa olla käytännöllinen tapa tuoda mielipide-eroja ja perusteluja esiin. Yleisesti ottaen kuitenkin journalistin ohjeiden kohta 8, vaatimus totuudenmukaisuudesta, on paljon tasapuolisuutta tärkeämpi.

Tasapuolisuus nimittäin on totuudenmukaisuuden vastaista silloin, kun vastakkaiset näkökannat eivät ole tasarvoisia. Tällöin tasapuolisuus ei ole hyvää, vaan laiskaa journalismia. Tästä voi ottaa tiedejournalismin kannalta traagiseksi klassikoksi kohonneen esimerkin ilmastonmuutoksesta.

Hallitustenvälinen asiantuntijoista koostuva ilmastopaneeli IPCC on julkaissut nyt viisi kattavaa koontiraporttia ilmastonmuutoksesta. Viidennen raportin tieteellinen osuus julkaistiin syyskuussa 2013³⁹. Tutkimustulokset olivat tarkentuneet edellisestä raportista, ja uutta tietoa oli saatu erityisesti merien merkityksestä globaalissa muutoksessa⁴⁰. Tieteen keskeinen viesti on tarkennuksista huolimatta ollut selvä jo yli 20 vuotta: ilmasto lämpenee vaarallista vauhtia

³⁹ <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/#.UmQOZ7tERJU>

⁴⁰ "Ocean warming dominates the global energy change inventory. Warming of the ocean accounts for about 93% of the increase in Earth's energy inventory between 1971 and 2010 with warming of the upper (0–700 m) ocean accounting for about 64 % of the total." http://www.climatechange2013.org/images/uploads/WG1AR5_WGI-12Doc2b_FinalDraft_Chapter03.pdf. s. 3–3. (Luettu 26.10.2013.)

³⁸ Medikalisaaatio merkitsee sairauksien ja lääketieteen, mutta myös lääketieteellisen käsitteistön laajenemista uusille alueille ympäröivään yhteiskuntaan.

ja ihminen on siihen paljolti syyllinen. Silti jokainen raportti tulee ikään kuin yllätyksenä.

Tieteessä kuuluu totta kai aina soraääniä, eikä niitä sovi vaientaa, koska meillä on sananvapaus. Pitkin 2000-lukua media on kuitenkin tasaisesti tuonut esiin ”tasapainottavia” näkökulmia, joissa tieteellinen konsensus on asetettu ilmastonmuutoksen kieltävien marginaalinäkemyksen⁴¹ kanssa rinnakkain. Kyse ei ole siitä, etteikö ilmastonmuutoksen suhteen tulisi olla kriittinen, valtava enemmistö tutkijoista on hyvin kriittisiä omaa tutkimusalaansa kohtaan ja loput ovatkin kehoja tutkijoita. Kyse on siitä, että vastakkaisten ilmastonmuutosnäkökulmien välillä ei tieteessä ole symmetriaa. Kyllä ukonilman sattuessakin voi uskoa, että Zeus ajelee rattaillaan, mutta ei siitä fysikan laitoksella seminaaria pidetä.

Ilmastonmuutos on onnistuttu karnevalisoimaan poliittisten puolueiden väliseksi kamppailuksi tai jonkinlaiseksi uskon asiaksi, eivätkä tiedotusvälineet ole tähän kehitykseen syyttömiä. Toimittajan näkökulmasta sopii toivoa, että kun IPCC julkaisee kuudennen raporttinsa, joka tulee olemaan perussisällöltään samansuuntainen, mutta entistäkin tarkempi ja analysoidumpi, tuolloin tieteellinen konsensus on jo yleisönkin konsensus⁴². Vähän niin kuin pyhä Tuomas saattoi jo

ILMASTONMUUTOS ON ONNISTUTTU
KARNEVALISOIMAAN POLIITTISTEN
PUOLUEIDEN VÄLISEKSI
KAMPPAILUKSI TAI JONKINLAISEKSI
USKON ASIAKSI, EIVÄTKÄ
TIEDOTUSVÄLINEET OLE TÄHÄN
KEHITYKSEEN SYYTTÖMIÄ.

⁴¹ Tieteellinen konsensus tarkoittaa suurta yksimielisyyttä tieteen alan tai tieteenalojen sisällä jostakin seikasta. Katso alla.

⁴² Tutkimus, joka kartoitti 11 944 ilmastonmuutosta käsittelevää tieteellistä artikkelia, sai tuloksekseen, että kaikista artikkeleista, jotka ottivat kantaa siihen, onko ilmastonmuutos ihmisen jossakin määrin aiheuttamaa, 97 % oli myöntävällä kannalla. Tämä on tieteellinen konsensus. <http://iopscience.iop.org/1748-9326/8/2/024024/article>. (Luettu 23.10.2013.)

1200-luvulla olettaa lukijoidensa tietävän Maan olevan pyöreä. Toimittajilla riittää kyllä ilmastonmuutokseen liittyvässä journalismissa muutenkin tehtävää. Ky-symys siitä, millä keinoin ilmastonmuutokseen pitää varautua ja suhtautua, ei ole lainkaan niin selvä kuin ilmiön fyysikaalinen tausta.

Tieteen tulokset nimit-täin ovat tieteen tuloksia. Demokraat-tisen keskustelun ja päätöksenteon teh-tävä on määrittää, miten niihin suhtau-dutaan. Tiedejournalismin postiin taas kuuluu auttaa tieteen ääntä esiin julkises-sa keskustelussa.

* * *

Toimittaja on kielityöläinen, ja siksi toi-mittajan pitää muistaa, etteivät sanat ole koskaan vain sanoja. Kieli muuttuu sitä käytettäessä, ja samassa rytäkässä muok-kautuvat kielen kantamat merkitykset ja arvot. Merkityksiä ja taustaoletuksia kantaa mukanaan jokainen sana. Koska toisto lisää uusien totuuksien voimaa, tällaisella tarttuvalla kielenkäytöllä⁴³ on taipumus heijastella enemmistön arvoja ja käsityksiä. Suurimman osan ääni on enemmistön ääni.

Journalismilla itselläänkin on väistä-mättä aina ääni ja näkökulma. Olipa teks-ti sitten aiheeltaan tai tarkoitukseltaan mikä hyvänsä. Lienee selvää, että suurin osa journalismista puhuu keskiluokkai-sesta kaupunkilaisesta näkökulmasta, keskiluokkaisen, työikäisen, koulutetun

kaupunkilaisen äänellä: tähän porukkaan suurin osa toimittajista ja merkittävä osa heidän yleisöstään lukeutuu.

Tässä piilee tietty ongelma. Sananva-pauden ei pitäisi olla vain hyväosaisen väestön kä-sissä, vaikka tosiasiaassa julkisen keskustelun ää-nistä hyvin pieni osa ot-taa niiden näkökulman, joilla itsellään ääntä ei tiedotusvälineissä ole. Köyhät, työttömät, eriväriset, nistit, juopot, sairaat, hullut, yksinäiset, vanhat, nuoret, homot, uskovaiset, johonkin-muuhun-uskovaiset. Kun totuudenmu-kaisuusvaatimus Journalistin ohjeissa huutaa perusteltuja näkökulmia aiheeseen kuin aiheeseen, sananvapaus itses-sään kutsuu sen puolustajia pitämään huolta *jokaisen* sananvapaudesta.

Vallan vahti- tai vainukoiran ei tule ai-noastaan siis olla kärppänä paljastamas-sa epäkohtia. Journalismin tuotteet ovat uusia kertomuksia, uutta kieltä, ne luovat uutta maailmaa. Vahtia pitää kielikorva höröllään myös sitä, minkälainen se itse luotu uusi maailma on.

Journalismilla, jos oletetaan, että se tu-lisi ottaa vakavasti, on paljon tekemistä arvojen kanssa. Journalismin vakavasti ottaminen voisi tarkoittaa, että journa-lismin tehtävä ei ole työntää ketään mar-ginaaliin, vaan antaa ääni myös äänettö-mille. Eikä journalismin tehtävä ei ole vahvistaa vallitsevaa tilannetta vaan haas-taa se. Näin sananvapaus ja demokratia vahvistuvat.

Demokratiasta nimittäin täytyy pitää huolta. Se ei välttämättä ole niin vahva kuin olettaisi. Tätä kirjoittaessani Ison-

MERKITYKSIÄ JA
TAUSTAOLETUKSIA
KANTAA MUKANAAN
JOKAINEN SANA.

⁴³ *Esim. muotisanat, uudet nimitykset asioille.*

Britannian konservatiivipääministeri David Cameron antoi puheessaan ymmärtää, että ennakkosensuuri ei olisi mahdollon ajatus. Lehdistönvapauden rajoituksia hänet sai pohtimaan erityisesti *Guardianin* uutisointi Edward Snowdenin vuotamista tiedoista, jotka koskivat Yhdysvaltain turvallisuusvirasto NSA:n laajaa verkkourkintaa. Pääministeri katsoi *Guardianin*, liberaalivasemmistolaiseksi profiloituneen laatulehden, toiminnan olleen maalle vahingoittavaa.⁴⁴ Muistutan, että edellinen siis tapahtui vuonna 2013 Isossa-Britanniassa, ei jossakin Kuubassa tai Kiinassa.

On arvoja, jotka kuuluvat journalistille ominaisesti, tulevat ikään kuin työn mukana. Ne liittyvät kansanvaltaisuuden arvostamiseen, lähteiden kunnioittamiseen, asiakirjajulkisuuteen, päätöksen teon avoimuuteen, tietosuojaan, sen sellaiseen.

Vaikka Edward Snowdenista voi olla henkilökohtaisesti monta mieltä, journalismin ja julkisuuden kannalta hän on tehnyt mitä arvokkainta työtä. Sama pätee WikiLeaksin johtohahmoon Julian Assangeen ja Wikileaksille vuotamisesta vankilaan tuomittuun Chelsea Manningiin. Tietovuotoja tehdessään ja mahdollistaessaan he ovat puolustaneet edellä mainittuja journalisminkin arvoja panemalla panokseksi kirjaimellisesti koko elämänsä. Cameronin pelottava lausunto osoittaa ainakin, että *Guardian* on onnistunut vahtikoiran tehtävässään mallikkaasti.

⁴⁴ <http://www.reuters.com/article/2013/10/16/us-usa-security-britain-idUSBRE99F0DF20131016>.
(Luettu 14.11.2015.)

JOURNALISMIN TUOTTEET OVAT
UUSIA KERTOMUKSIA, UUTTA KIELTÄ,
NE LUOVAT UUTTA MAAILMAA.
VAHTIA PITÄÄ KIELIKORVA
HÖRÖLLÄÄN MYÖS SITÄ, MINKÄLAINEN
SE ITSE LUOTU UUSI MAAILMA ON.

EIKÄ JOURNALISMIN TEHTÄVÄ
EI OLE VAHVISTAA VALLITSEVAA
TILANNETTA VÄÄN HAASTAA SE.
NÄIN SÄNÄNYVAPAAUS JA DEMOKRATIA
VAHVISTUVAT.

Toimittaja Elina Grundström, journalistiikan vierailijaprofessori Tampereen yliopistossa vuonna 2013, kysyi Suomen Lehdissä -aikakauslehdessä seuraavaa:

”[M]ikä lopulta heikentää lehden uskottavuutta enemmän: toimittajat, joilla on yhteiskunnallisia mielipiteitä vai toimittajat, jotka kirjoittelevat kolumneja ainoastaan pyöräilystä ja lastenhoidosta?”⁴⁵

Toimittajalla, kuten kaikilla muillakin, on ja sopii ollakin arvoja ja mielipiteitä. Arkielämässään toimittajalla saattaa jopa olla hyvin puolueellisia mielipiteitä hyvin kiistanalaisista kysymyksistä. Minulla ainakin on. Toimittajaan on voitava luottaa siinä, että hän toimii totuudenmukaisuuden puolesta, valitsee uutisoitavaksi tärkeitä aiheita ja kertomuksellistaa niistä olennaiset asiat esiin. Ammatin arvojen pitää kietoutua henkilökohtaisiin.

Arvot ja mielipiteet näyttävät kuitenkin elävän samanaikaisesti sekä yliarvostuksen että alennustilan aikaa. Yhtäältä kaikkien oikeutta arvoihin ja mielipiteisiin tunnutaan kunnioittavan tasapäisyyteen asti, ”jokaisella on oikeus mielipiteeseensä” tarkoittaa, että mitä tahansa pitäisi sietää argumentoimatta vastaan. Samalla arvojen ajatellaan olevan jotenkin likaisia, esimerkiksi jos toimittajan työssä arvot ovat koskettaneet jutuntekoa, artikkelin sanoma on muka sillä

tahraantunut.

Ilmiöön liittyy säännöllisesti kuultu vaatimus siitä, että toimittajien tulisi ilmoittaa puoluekantansa. Vaatimuksen tunnetuin esittäjä lienee Aamulehden entinen päätoimittaja ja Elinkeinoelämän valtuuskunnan nykyinen johtaja Matti Apunen⁴⁶.

Kannatan ehdottomasti, että toimittajat ovat esimerkkeinä avoimuuden suhteen. Apusen ehdotus kuitenkin epäilyttää, sillä en tiedä mistä moinen selvitystyö kertoisi. Tarkoittaako puoluekanta edellistä äänestyskertaa, vai kaikkien äänestyskertojen keskiarvoa vai vasta puolueen jäsenyyttä? Totta kai: äänestyspäätökseni liittyy yhtäältä arvoihin ja yhtäältä reaalipoliittisiin kysymyksiin. Mutta pitää kysyä: mitä äänestyskäyttäytyminen voi kertoa arvoista?

Ongelma tämänkaltaisessa keskustelussa on, että usein on tapana kuvitella arvot joksikin itsenäiseksi ominaisuudeksi. Että ihmisen oman ihmisyyden ydin koostuisi suhteellisen pysyvistä arvoista, jotka ovat olemassa riippumatta teoista. Tällöin olisi luontevaa ajatella, että ihmistä voidaan arvioida hänen oletettujen arvojensa mukaan. Jos toimittaja on äänestänyt kokoomusta tahi sosiaalidemokraatteja, hänen muutkin tekonsa tulkoot tuomittavaksi asiaankuuluvan puolueohjelman mukaisesti.

On selvää, että ajatus on vähintäänkin omituinen. Sen taustalla piilee kuitenkin

⁴⁵ <http://www.suomenlehdisto.fi/blog/2013/09/09/valtakaisin-toimittajille/>. (Luettu 20.10.2013)

⁴⁶ <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1421981711065>. (Luettu 14.11.2015.)

toimittajan kannalta erityisen kiero taustaoletus: että politiikassa olisi kyse arvoista. Puolueet viljelevät mieluusti tätä ajatusta, koska kompromisseja täynnä oleva päivänpolitiikka on neuvotteluja, voittoja ja tappioita. On parempaa brändäystä saada puolueen julkisuuskuva kiinnitettyksi kiinteisiin arvojistuksiin kuin päivittäiseen ähräämiseen.

Merkittävä kysymys on seuraava: mitä arvoa on arvoilla, jos niillä ei tee mitään? Miksi arvot olisivat merkittävämpiä kuin teot? Toimittajille usein toisteltu mainio tyylivinkki voi toimia myös sisällöllisenä ohjenuorana.

Älä selitä, näytä.

Älä sano, että haastateltava on jotakin, kerro mitä hän tekee. Hän ei ole pitkä, hänen hattunsa hipoo oven kamaana. Hän ei ole iloinen, hän nauraa.

Suorempi esittävä kieli on elävämpää kuin ominaisuuksia kuvaileva, ja lukija pysyy paremmin matkassa. Näyttäminen voi tavoittaa myös paremmin totuudenmukaisuuden arvoista.

Palataan hetkeksi narratologiaan. Meillä ihmisillä on kertomuksia siitä, miksi toimimme kuten toimimme. Niiden taustalla on tarina, elämänhistoria tekoja ja tekemättömyyksiä. Tarina lienee aina sama, mutta kertomuksia voi olla useita, ja toimittajan tehtävä on löytää kiinnostava ja totuudenmukainen.

Arvoista puhuminen voi olla journalistisissa merkittävää, jos se liittyy tarinaan, tekoihin. Pentti Linkolan kohdalla olisi absurdin yhdenentekevää sanoa ”Linkola sanoo olevansa luonnonystävä”,

MERKITTÄVÄ KYSYMYS ON SEURAAVA:
MITÄ ARVOA ON ARVOILLA, JOS
NIILLÄ EI TEE MITÄÄN?

mutta hänen lukemattomista ympäristön hyväksi tekemistään valinnoista puhumisessa voisi olla järkeä. Pelkkä kertomus arvoista ilman tarinallista tukea menee silti usein läpi, koska arvoja on hankala kyseenalaistaa. Miksi väittää vastaan, jos poliitikko sanoo ”välittävänsä lapsista”? Itse jättäisin moisen kirjoittamatta juttuun, jos hänellä ei ole tekoja puheensa taustalle.

Jos sanon olevani hävitäjälentäjä, kertomus ei vastaa todellista tarinaani. Seikka on helpohkosti tarkistettavissa. Kertomus teoista ilman vastinetta on tyhjää. Samoin siis kertomukset arvoista ilman niitä tukevia tekoja ovat tyhjiä, joten miksi toimittajan pitäisi kiinnostua merkityksettömästä puheesta? Arvopuheeseenkin tulee soveltaa lähdekritiikkiä. Elina Grundströmin aiemmin lainaamaani huomioon voisi sanoa: niin myös toimittajilta kaivattaisiin tekoja, jotka tuovat esiin heidän arvojaan.

Olen saanut työssäni etuoikeutetusti kirjoittaa monista aiheista, jotka ovat sydäntäni lähellä, niistä jotka ovat mielestäni tärkeitä, ja se on mitä suurimmassa määrin jo arvovalintaa, paljastavaa. Toivon tietysti lukijoiden ymmärtävän, että lehtien ja verkkotoimitusten takana on ihmisiä, joilla on motiiveja teoilleen. Arvot ja motiivit kun eivät ole sinällään pahoja. Arvoja, jotka ohjaavat minua työssäni, voi arvioida lukemalla ja miettimällä kirjoittamiani tekstejä. Tai kysymällä.

Poliiseilla on vuodesta 2001 ollut käytössään eettinen vala, joka listaa ansiokkaasti avoimuuden ja tasapuolisuuden periaatteita:

*Lupaam parhaan kykyini ja taitoni mukaan käyttäytyä aina ja kaikissa tilanteissa poliisin arvolle sopivalla tavalla. Kunnioitan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia. Käytän poliisin valtuuksiani lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Noudatan esimiesteni käskyjä ja olen valmis kohtaamaan poliisin ammattiin liittyvät vaarat. Toimin avoimesti ja sivistäisyyttä edistäen. Käytäydyn rehdisti, auttavaisesti ja ammatillista yhteishenkeä vahvistaen. Olen oikeudenmukainen ja toimin koko työyhteisön parhaaksi. Tällä tavalla tahdon poliisina palvella.*⁴⁷

Nämä kaikki ovat asioita, joita oikeusjärjestelmän täytyykin pitää kunniaansa ollakseen samanarvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden puolella.

Idealistinen etsivä Virta olisi taatusti pitänyt valaa velvoittavana ja suuressa arvossa. Komisario Palmu taas olisi antanut sille piut paut: kaunopuheista ja arvoista ja muista hienoista asioista ei ole hyötyä rikosten loogilliselle selvitystyölle. Paras suhtautuminen löytynee välimaastosta.

Vala päättyy sanoihin: ”Tällä tavalla tahdon poliisina palvella.” Siinä ollaan rehellisillä jäljillä. ”Minä tahdon” on, ainakin journalistin korvaan, paljon uskottavampi väite kuin ”minä olen”. Tahdominen on askel tekemiseen, ja ilman tekoja valoilla ja arvoilla voi heittää vesilintua.

⁴⁷ https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_eettinen_vala.
(Luettu 20.10.2013.)

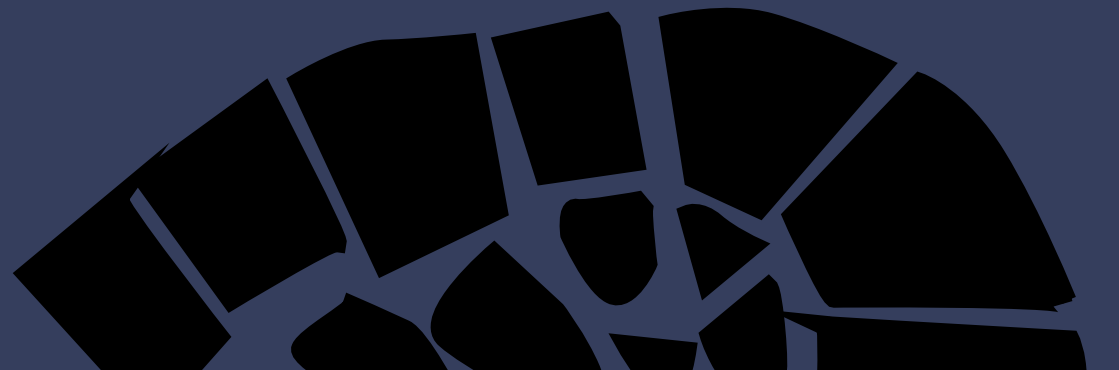
LÄHTEET

- Baillargeon, Normand: Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi. niin & näin 2011.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto: *Tutkijan arkipäivän etiikka*. Vastapaino 2007.
- Cook, John et al.: ”Quantifying the consensus on anthropogenic global warming in the scientific literature”. *Environmental Research Letters* vol. 8, no. 2, 2013. <http://iopscience.iop.org/1748-9326/8/2/024024/article>. Luettu 23.10.2013.
- Grundström, Elina: ”Valta takaisin toimittajille”. *Suomen Lehdistö* 9.9.2013. <http://www.suomenlehdisto.fi/blog/2013/09/09/valta-takaisin-toimittajille/>. Luettu 18.10.2013.
- Gould, Stephen Jay: ”The Late Birth of a Flat Earth”. Julkaistu teoksessa *Dinosaur in a Haystack: Reflections in Natural History*, ss. 38–50, New York: Three Rivers Press 1997. Verkossa: <http://www.inf.fu-berlin.de/lehre/SS05/efs/materials/FlatEarth.pdf>. Luettu 23.10.2013.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC): Fifth Assessment report (AR5). The Physical science basis. <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/#.UqL-KWcydDEY>. Luettu 15.10.2013
- Jokelainen, Jarkko: ”Matti Apusen ehdotus puoluekannan kertomisesta ei saa kannatusta toimit-

TOIVON TIETYSTI LUKIJOIDEN
YMMÄRTÄVÄN, ETTÄ LEHTIEN JA
VERKKOTOIMITUSTEN TAKANA ON
IHMISIÄ, JOILLA ON MOTIIVEJA
TEOILLEEN.

- tajilta.” <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1421981711065>. Luettu 14.11.2015.
- Journalistin ohjeet 2014. Julkisen sanan neuvosto. <http://www.journalistiliitto.fi/pelisaanot/journalistin-ohjeet/>. Luettu 14.11.2015.
 - Lahtinen, Mikko: Montesquieu, Charles Louis de Secondat de. <http://filosofia.fi/node/5286>. Luettu 17.10.2013.
 - Merrill, John C. & Odell, S. Jack: *Philosophy and journalism*. Longman 1983.
 - Pietilä, Kauko: *Journalismi ammattina*. Gaudeamus 2012.
 - Poliisin eettinen vala. https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_eettinen_vala. Luettu 14.11.2015.
 - Rantala, Päivi: *Sukupuoli ja tasa-arvo journalismissa. Tapaus Lappi*. Lapin yliopisto 2011. <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61807>. Luettu 14.11.2015.
 - Rosen, Jay: *What are journalists for?* Yale University Press 1999.
 - Suomen perustuslaki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasaa/1999/19990731>. Luettu 18.10.2013.
 - Suuri Maailmanatlas. WSOY 1990.
 - Tuomas Akvinolainen: *Summa Theologiae*. Verkossa englanniksi <http://www.newadvent.org/summa/1001.htm>. Luettu 23.10.2013.
 - Vehkoo, Johanna: *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajas-*
- ta*. Teos 2011.
- Waltari, Mika: *Komisario Palmun erehdys*. WSOY 1940.
 - Zelizer, Barbie: *Taking journalism seriously. News and the Academy*. Sage Publications 2004.

“Lisäksi poliisit saivat selville tapahtuman kulun, ammattinsa osaava siivoja putsasi huoneiston aterian jälkeen, jonka seurauksena välinpitämättömät asukkaat eivät nähneet kun raavas siivoja kantaa kuolleen naisen autoonsa.”

TIINA TUULASVAARA-KALEVA

KUN PUHE EI RIITÄ

TIINA TUULASVAARA-KALEVA ON POLIISIMUSEON NÄYTTELYISTÄ VASTAAVA TUTKIJA. HÄN ON TYÖSKENNELLYT POLIISIMUSEOSSA SEN PERUSTAMISVUODESTA 2004 LÄHTIEN. ENNEN SITÄ HÄN ON TOIMINUT TYÖVÄEN KESKUSMUSEOSSA NÄYTTELY- JA KOKOELMAVASTAAVANA SEKÄ TAMPEREEN MUSEOKESKUS VAPRIIKISSA KUVA-ARKISTON VASTAAVANA AMANUENSSINA.

TUULASVAARA-KALEVA OPETTAA POLIISIOPIKSELIIJOILLE POLIISIN HISTORIAA JA KÄY LUENNOIMASSA AIHEESTA MYÖS MUUALLA.

”Teidän, pojat, on esiinnyttävä kadulla sellaisella ryhdikkyydellä, korskeudella ja sotilasmaisuudella, että tuo roskakansa teitä pelkää.” Johtajan ohje Venäjän autonomisen Suomen suuruhtinaskunnan poliisikoulussa kesällä 1906 johti poliisien lakkoon pääkaupungissa Helsingissä. Maassa elettiin poliittisesti levotonta aikaa, ja poliisikokelaat kuulivat ohjeen kehotukseksi toimia omaa suomalaista kansaa vastaan.

Poliisikoulun johtajan sanat kuvastavat hyvin tuon aikakauden niin kutsuttua luonnonoikeusajattelua. Sen mukaan ihmiset perustivat valtion suojautuakseen toisiltaan ja samalla luovuttivat kaikki oikeutensa ylimmälle hallitsijalle, jonka velvollisuus oli ylläpitää rauhaa. Hallitsija jakoi säädöksillä valtaa virkamiehilleen parhaaksi katsomallaan tavalla. Poliisivaltuudet perustuivat Suomessa 1800-luvulla itse- ja yksinvaltiaan keisarin tahtoon, joka antoi poliiseille oikeuden käyttää väkivaltaa työtehtävissään. Kansalaisen velvollisuus oli vain alistua siihen.

Fyysinen väkivalta oli kiinteästi osa

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

yhteiskuntaa vielä 1900-luvun alussa. Rauhanrikkojat tuomittiin usein häpeä- ja raipparangaistuksiin. Nimismiehet saattoivat käyttää ruumiillista kuritusta sekä kuulusteluissa että järjestyksen ylläpidossa. Pohjanmaalla kerrottiin vallesmannien panneen monesti ”kipeän kovaa vastaan”. Kamarikuulusteluissa nimismiehet ottivat ”tunnustuksia irti” piuskalla, joka oli punottu nahasta ja messinkilangasta. Selkäänsä saivat keskellä päivää myös tavalliset kyläläiset, jotka vallesmannin mielestä olivat maantiellä hänen tientukkonaan. Saaristossa nimismies antoi pikkurikkeisiin syyllystyneille kovakouraista kuritusta pampulla, jotta vähäpätöisiä asioita ei tarvinnut ”turhaan” viedä oikeuskäsitelyyn mantereelle. Ajatus kansalaisen oikeushyvistä ja ruumiillisesta koskemattomuudesta erosi nykyisestä.

Paikallinen poliisi ei Suomessa Venäjän tsaarin eli keisarin mielestä pystynyt pitämään kansalaisia riittävässä kurissa ja nuhteessa. Niinpä hän lähetti eri puolille maata, Tornioista Turkuun ja Viipurista Joensuuun, kasakoita eli keisarin erikoisratsujoukkoja. Kasakoita tuli maahan heti Suomen sodan alussa 1808 ja he jäivät tänne vartioitehtäviin, valvomaan väestöä ja auttamaan paikallista poliisia erikoistehtävissä. He toimivat nopeina iskujoukkoina väestöä vastaan esivallan näkökulmasta uhkaavissa tilanteissa. Suurin osa heistä oli Donin kasakoita, taitavia ratsastajia ja aseiden käyttäjiä,

joiden palvelusaika kesti noin 25 vuotta. Kasakat eivät ymmärtäneet suomen kieltä, ja heidän toimintatapansa poikkesi paikallispoliisin tavoista vieläkin väkivaltaisempaan suuntaan. Suomalaiset pelkäsivät ja vihasivatkin heitä. Isommille poliisilaitoksille palkattiin omia ratsupoliiseja 1880-luvulta alkaen, sillä kasakoiden käyttöä haluttiin nyt vähentää. Helsingin poliisilaitos ryhtyi 1900-luvun alussa pitämään konstaapeleille itsepuolustuskurseja sekä vaatimaan poliisiksi pyrkiviltä nyt hyvää fyysistä kuntoa ja vähintään 183 senttimetrin pituutta.

Venälaistämispoliitiikan vastustus alkoi Suomessa 1800–1900-luvun taitteessa. Samalla haave itsenäisestä valtiosta heräsi ja suomalaiset ryhtyivät vastustamaan esivaltaa.

Kasakat laukkasivat keskelelle mieltään osoittavia ihmisiä kolmemetriset peitset ojossa ja hajottivat väenkokoukset sapelein ja solmuruoskin. Ensimmäisen maailmansodan alla kasakoiden määrä Suomessa kaksinkertaistettiin.

Venäjän maaliskuun 1917 vallankumouksen jälkeen suomalaiset sanoivat irti kaikki viroissa olleet poliisit, niin kutsutut ”tsaarin kätyrit”. Järjestyksen luisuminen pois esivallan käsistä oli alkanut. Poliisien tilalle otettiin kansanmiliisejä, ”omia hyviä miehiä”, joilla ei kuitenkaan ollut minkäänlaista osaamista esimerkiksi joukkojen hallintaan. Levottomuus ja turvattomuus lisääntyivät. Kesällä 1917 maahan iski myös nälänhätä. Eri kan-

POLIISIVALTUUDET
PERUSTUIVAT SUOMESSA
1800-LUVULLA ITSE-
JA YKSINVALTIAAN
KEISARIN TAHTOON,
JOKA ANTOI
POLIISEILLE OIKEUDEN
KÄYTTÄÄ VÄKIVALTAA
TYÖTEHTÄVISSÄÄN.

salaisryhmittymät perustivat turvakseen omia suojeluskuntiaan. Lopulta oltiin tilanteessa, jossa maassa oli vastakkain kaksi suurta järjestyskaartiä, puna- ja valkokaarti. Yksi Euroopan verisimmistä sisällissodista käytiin itsenäisessä Suomessa 27.1.–15.5.1918.

* * *

Sisällissodan jälkeen Suomen poliittinen ilmapiiri pysyi kireänä ja kansa oli kahtia jakautunut. Sodan voittanut valkoinen osapuoli rekrytoi poliisit itselleen uskollisista oikeistolaisista suojeluskunnista, joihin taas työläiset eivät voineet luottaa. Lainkuuliaisuus väheni myös epäonnistuneen ja kansan oikeustajua koetelleen alkoholin kieltolain myötä. Väkivaltarikoksia oli maassa runsaasti. Myös poliiseja kuoli tuolloin virantoimituksessa enemmän kuin koskaan ennen ja jälkeen.

Hallitusmuodossa 1919 presidentillä oli valta antaa poliisille oikeuksia voimakeinoihin. Poliisiasetuksessa 1925 annettiin oikeus ”tarvittaviin voimakeinoihin”. Mitä ne olivat, sitä ei kuitenkaan erikseen määritelty. Rikoslain 1932 mukaan voimakeinojen tuli olla ”puolusteltavia”.

Kommunistinen puolue oli maassa lailla kielletty, joten sen agitaattorit toimivat ”maan alta”. Aktivistit äärioikealla sitä vastoin näkivät tasavaltaisen Suomen liian vasemmistolaisena. He ryhtyivät painostamaan demokraattisesti vaaleilla valittuja päättäjiä väkivaltaisilla vapaudenriistoilla, kyydityksillä eli muilutuksilla. Liian vasemmistolaisiksi katsottuja henkilöitä siepattiin, pahoinpi-

ÄJATUS KANSALAISEN
OIKEUSHYVÄSTÄ JA RUUMIILLISESTA
KOSKEMATTOMUUDESTA EROSI
NYKYISESTÄ.

LOPULTA OLTIIIN TILANTEESSÄ,
JOSSA MAASSA OLI VASTAKKAIN
KAKSI SUURTA JÄRJESTYSKAARTIA,
PUNA- JA VALKOKAARTI.

MYÖS POLIISEJA KUOLI TUOLLOIN
VIRANTOIMITUKSESSA ENEMMÄN KUIN
KOSKAAN ENNEN JA JÄLKEEN.

POLIISIASETUKSESSA 1925
ANNETTIIN OIKEUS ”TÄRVITTÄVIIN
VOIMAKEINOIHIN”. MITÄ NE OLIVAT,
SITÄ EI KUITENKAAN ERIKSEEN
MÄÄRITELTY.

deltiin, kyydittiin toiselle paikkakunnalle tai aina Suomen itärajalle ja pakotettiin kävelemään rajan yli. Muilutuksissa kuoli kolme henkilöä.

Maan hallitus katsoi nyt tarvitsevan-
sa laillisuuden turvaksi valtakunnalli-
sesti toimivan, sotilaallisesti koulutetun
ja erikoisvarustellun ”Poliisinyrkin”,
jonka oli määrä muun muassa laittaa
”lapualaisterrori” kuriin. Helsingissä
alkoi syksyllä 1930 Liikkuvan Poliisiko-
mennuskunnan (LPK) kolme kuukautta
kestävä koulutus, josta ei hiiskuttu ulko-
puolisille. LPK:n miesvahvuus oli ensin
50 poliisia. Oppiaineina oli eri säädösten
ja yleisen poliisiopin lisäksi mm. jalka-
väkiharjoituksia, poliisitaktiikkaa (kuten
ryhmän käyttäminen rauhallista tai ka-
pinoivaa yleisöä vastaan) sekä kaasua-
seurakoulutusta. Fyysistä kuntoa kehitettiin
voimistelulla ja uinnilla, itsepuolustusta,
kuljetustekniikkaa ja hengenpelastusta-
kin harjoiteltiin. Komennuskunnalla oli
myös erikoiskoulutettu konekivääriryh-
mä ja venäläiset Maxim-
konekiväärit. Tehtäviä riit-
ti, miehistöä oli Mäntsälän
kapinan 1932 jälkeen jo yli
300.

Ohjekirjassa ”Poliisin
menettelystä yleisen jär-
jestyksen ja rauhan säilyt-
tämiseksi” säädettiin vuonna 1928 mm.
seuraavaa:

”Tehtävissä, jotka voidaan suorittaa
vain puhtaalla hyökkäystoiminnalla,
kuuluvat raskaat aseet – erikoisvaunut
konekivääreineen, konepistoolit – etu-
voimiin, muissa tapauksissa tulee tämä
käsytysmyykseen vain hyvin harvoin.”

”Tästä huolimatta tulee poliisiin pyr-
kimyksenä olla suoriutua tehtävästään
asevoimaa käyttämättä. Myöskään ei
poliisijohtaja saa unohtaa, että kapinal-
listen pyrkimyksenä on saada poliisi am-
pumaan ensimmäisen laukauksen taikka
saada syyttää poliisia sen ampumisesta.
Poliisimpiesten, varsinkin johtajan, tulee
kaikissa tilanteissa pysyä järkähtämättö-
män rauhallisina. Heillä ei saa olla her-
moja lainkaan.”

Järjestyspoliisin koulutus työhön oli
sen sijaan vähäistä. Harjoitus- ja palve-
luskäsikirja vuodelta 1930 ohjeisti:

”Patukka on kumista valmistettu lyö-
mäase, johon poliisi voi, milloin lain
asettamat edellytykset ruumiillisiin pak-
kokeinoinhin ryhtymisestä ovat olemassa,
turvautua, ellei hänen toimivaltuuksien-
sa rajoissa antamiaan käskyjä tahi kiel-
toja noudateta – on hänen viimeiseen
saakka vältettävä ampuma-aseen käyttöä
ja koetettava selvittää tilanteesta lievem-
mällä menettelyllä ja että lyömäaseen,

patukan vauriot ovat
säännöllisesti vähemmät
kuin ampuma-aseen vau-
riot.”

Vähäinen koulutus
saattoi johtaa traagisiin
lopputuloksiin ja poliisii-
urmiakin tapahtui paljon.

Ylikonstaapeli Anton Lundqvist ammut-
tiin toukokuussa 1931. Kaksi tunnettua
”huligaania ja viinatrokaria” olivat jo kau-
an kylväneet kauhua Pohjois-Pirkkalan
Lamminkylässä (nykyistä Tamperetta).
Illalla 12.5.1931 hälytettiin miesten rähi-
nöntiä rauhoittamaan kylän konstaapeli
Vihtori Maakala, joka takavarikoi mie-

VÄHÄINEN KOULUTUS
SAATTOI JOHTAA
TRAAGISIIN
LOPPUTULOKSIIN JA
POLIISISURMIAKIN
TAPAHTUI PALJON.

hiltä Mauser-pistoolin ja vei sen kotiinsa. Miehet jatkoivat juopottelua ja lähtivät puoliltaöin pelottelemaan kyläläisiä muun muassa särkien talojen ikkunoita. Yhdeltä yöllä eräs talollinen pakeni häiriköitä juosten Maakalan kotiin.

”Huligaanit” seurasivat perässä, tunkeutuivat asuntoon ja vaativat pistooliaan takaisin. Syntyneessä tappelussa Maakalaa lyötiin kirveellä päähän. Hän onnistui pakenemaan vaimonsa avulla ja lähti hakemaan lisäapua Epilän poliisiasemalta. Paluumatkalla heihin liittyi myös Pispalan poliiseja. Maakalan kodissa poliiseja kohtasi nyt kauhea näky. Konstaapelin 24-vuotias vaimo makasi päähän ammuttuna verilammikossa pienen tyttären itkiessä vieressä. Poliisit lähtivät murhaajien perään ja kiinniottilanteessa Ylöjärvellä heidän välilleen syttyi tulitaistelu. Ylikonstaapeli Anton Lundqvist (49 vuotta) sai osuman ja kuoli Tampereen sairaalassa 14.5.1931. Häntä suremaan jäi vaimo ja kaksi kouluikäistä lasta.

Lehdistö kirjoitti tapauksesta runsaasti ja yksityiskohtaisesti. Helsingin Sanomissa uutisoitiin ”erittäin suurta raakuutta osoittaneesta veriteosta” ja Aamulehti ”mieliä kuohuttavasta, törkeästä koston, joka raakuudessaan haki vertaistaan”. Tampereella järjestettiin asian tiimoilta kansalaiskokous, missä vaadittiin kuolemanrangaistuksen palauttamista myös rauhanajan Suomeen.

Poliisilaitosten asekirjo oli laaja ja sekalainen itsenäisyyden alussa. Puiset patukat muuttuivat kumisiksi 1920-luvun lopulla ja niin kutsutut puukkopistimet kuuluivat konstaapelin virkapukuun

POLIISILAITOSTEN ASEKIRJO
OLI LAAJA JA SEKALAINEN
ITSENÄISYYDEN ALUSSA.

vielä vuonna 1946. Käsiaseina olivat revolverit tai Browning-, Walther- ja Parabellum-pistoolit. Ampuma-ase pidettiin piilossa housun taskussa. Kaasu-aseet tulivat käyttöön 1930-luvulla. Kuopiossa 27 järjestyspoliisia osti itselleen työaseeksi Perplex-kaasupistoolin, koska se oli ”kaupungin sakilaisissa herättänyt sellaista kauhua, etteivät he – – enää rupea vihaamaansa poliisia ahdistamaan”.

* * *

Toinen maailmansota ja siitä Suomessa jatkuneet niin kutsutut vaaran vuodet 1939–1948 toivat poliisille uusia haasteita. Tavallinen rikoskonstaapeli saatettiin yhtäkkiä määrätä erittäin vaaralliseen tehtävään, johon nykyään lähetettäisiin vain erikoiskoulutuksen saaneet poliisin valmiusryhmät. Näin kävi esimerkiksi Tampereen poliisilaitoksen tarkastuskonstaapeli, rikosetsivä Otto Suoniemelle lokakuussa 1942.

Sodanvastustajien etsintä työllisti jatkosodan aikana Valpon eli Valtiollisen poliisin Tampereen osastoa, joka otti avukseen myös kaupungin poliiseja. Autonhuoltaja Pellervo Takatalo (28 vuotta) oli kaupungissa maanalaisten kommunistien nuorisovastaava. Hän soti talvisodassa Summassa, mutta ei hyväksynyt Suomen liittoutumista fasisen Saksan kanssa. Hän ryhtyi jatkosodan alkaessa kokoamaan työläisnuorista sodan vastarintaryhmää

suorittamaan erilaisia sabotaaseja. Tampereella ja ympäristössä tehtiin yhteensä 21 tihutyötä 23.8.1941–23.10.1942. Armeijan autoja, ratakiskoja, junia ja muuntajia räjäyteltiin, Ratinan voimalaitos ja Takon kattohuopatehdaskin saivat omat osuutensa. Valpon etsivät pidättivät Takatalon, mutta hän onnistui pakenemaan tammikuussa 1942. Lokakuussa etsivät saivat varman tiedon hänen piilopaikastaan.

Poliisitutkimusten pöytäkirjojen mukaan Otto Suoniemelle (41 vuotta) tuli määräys 31.10.1942 klo 12.30 lähteä Lamminpähän viiden muun Tampereen poliisin ja kahden Valpon etsivän kanssa. Suomi-konepistooli käskettiin ottamaan mukaan. Automatikalla kerrottiin, että talon kellariin rakennetussa korsussa piileksi etsintäkuulutettu Takatalo. Paikan päällä oli talon rouva, joka ei omien sanojensa mukaan tiennyt mitään Takatalosta tai kellarin korsusta. Lopulta hän kuitenkin suostui avaamaan

poliiseille kellarin oven, minkä jälkeen hän pyörtyi. Rouva kannettiin vuoteeseen ja paikalle kutsuttiin lääkäri.

Kellarin perunalaarista löytyi luukku, josta johti portaat mustalle ovelle. Poliisit käskyttivät: ”Tulkaa ulos tai heitämme käsikranaatin.” Ei vastaus. Poliisit ampuivat ovea ja korsusta ammuttiin ta-

kaisin kaksi laukausta. Poliisit vetäytyivät sivummalle oven suuaukolta, Suoniemi konepistooleineen paremmalle ampu-

TAVALLINEN
RIKOSKONSTAAPELI
SAATETTIIN YHTÄKKIÄ
MÄÄRÄTÄ ERITTÄIN
VAARALLISEEN
TEHTÄVÄÄN,
JOHON NYKYÄÄN
LÄHETETTÄISIIN VAIN
ERIKOISKOULUTUKSEN
SAANEET POLIISIN
VALMIUSRYHMÄT.

maetäisyydelle. Pian korsusta heitettiin kaksi käsikranaattia, tila täyttyi savusta, hengittäminen ja näkeminen oli vaikeaa ja paineaallon takia Suoniemen aseesta irtosi lipas. Kun korsusta lensi kolmas kranaatti, Suoniemen konepistooli putosi lattialle ja hän pauskautui taaksepäin saaden siruja päähänsä. Ovelta hyökkäsi etsivää kohden mies käsissään Nagan-revolverit, joilla ampui Suoniemeä koh- ti. Miesten kamppaillessa etsivään osui kaikkiaan viisi laukausta. Painiottelussa etsivä sai lopulta riistettyä miehen käsistä revolverit ja vyötäisiltä puukon, jolla iski tätä olkavarteen. Mies antautui, Suoniemi talutti hänet ulos kellarista. Takatalo oli pidätetty.

Molemmat miehet loukkaantuivat vakavasti. Heidät kiidätettiin Tampereen Hatanpään sairaalaan suoraan kuolevien osastolle samaan huoneeseen. Etsivä kuitenkin toipui ja palasi töihin poliisilaitokselle jo tammikuussa 1943. Ensimmäiset poliisin ansioristit jaettiin marraskuussa 1942. Otto Suoniemelle se luovutettiin erikoistunnuksin. Peller-vo Takatalokin selvisi hengissä. Sodan jälkeen hän kritikoi jyrkkäsanaisesti poliisin ja häntä hoitaneiden lääkärien ammattietikkaa sekä vaati poliisiin välitöntä puhdistamista vääränlaisesta väestä. Valtiollinen poliisi muuttui niin kutsutuksi Punaiseksi Valpoksi (1945–1948) ja Takatalo värvättiin sen etsiväksi.

* * *

Kommunistisesta puolueesta tuli lailinen toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1944. Työläiset ajoivat nyt etu-

SODANVASTUSTAJIEN ETSINTÄ
TYÖLLISTI JATKOSODAN AIKANA
VALPON ELI VALTIOLLISEN POLIISIN
TAMPEREEN OSASTOA, JOKA
OTTI AVUKSEEN MYÖS KAUPUNGIN
POLIISEJA.

jaan usein lakoilla 1940-luvun lopulta alkaen. Kommunistit ja sosialidemokraatit kävivät ammattiyhdistysliikesssä kiivasta valtataistelua. Toiset lakoista johtivat väkivaltaisiin yhteenottoihin ”korpilakkolaisten”, ”rikkureiden” ja poliisin välillä. Poliisinkin tapa hoitaa levottomuuksia nojasi pitkälti kovaan voimaan, nopeaan pamppujen, konepistoolien ja kyynelkaasun käyttöön tai käytön uhkaan. Poliisi käski, kansa totteli ja tottelemattomat laitettiin kuriin väkikapolla.

Helsingissä Arabian tehtailla alkoi 27.9.1948 lakko, jota ay-liikkeen sosialidemokraatit pitivät laittomana ”korpilakkona”. Lakkolaiset ottivat tehtaan portilla yhteen työhön pyrkivien ”rikkureiden” kanssa. Poliisi määrättiin paikalle takaamaan järjestys ja työläisten pääsy töihin. Päiviä jatkuneiden kahakoiden jälkeen poliisin otteet kovenivat. Aamulla 21.10. portille tuli noin 150 mielenosoittajaa estämään ”rikkureiden” työt. He eivät totelleet ratsupoliisien pysähtymiskäskyä. Poliisi alkoi pamputtaa pitkällä patukoillaan ja lyödä ratsupiisakoilla sekä lopulta pidätti useita ihmisiä. Sama toistui seuraavina päivinä. Väkijoukko ryhtyi 24.10. heittelemään poliiseja kivillä ja yksi ratsupoliiseista loukkaantui kahakassa vakavasti päähän.

Päätöksen poliisin voimankäytöstä oli tehnyt Suomen hallitus ja presidentti, jotka halusivat murtaa lakon. Poliisien toiminnasta vastannut sisäasiainministeri Aarre Simonen sai lempinimen ”Sapeli-

Simonen”, koska eräessä lehtikirjoituksessa poliisin väitettiin hyökänneen väkijoukon kimppuun ”paljastetuin sapelein”.

POLIISINKIN TAPA
HOITAA LEVOTTOMUUKSIA
NOJASI PITKÄLTI
KOVAAN VOIMAAN,
NOPEAAN PAMPPUJEN,
KONEPISTOOLIEN JA
KYYNELKAASUN KÄYTTÖÖN
TAI KÄYTÖN UHKAAN.

Lehtikuvissa poliisin ratsupiiska näytti miekalta, joka oli tosiasiaassa jäänyt poliiseilta pois työkäytöstä jo 1930-luvulla.

Sosiaaliministeriö vaati Kemian tehtaan 260 puunkäsittelijän urakkapalkkoja alennettaviksi. Työläiset ryhtyivät lak-

koon kesällä 1949. Lakko laajeni pian koko yhtiöön, Kemian tukkien erottelutyömaalle sekä Kemian satamaan. Maan hallitus julisti tukkien erottelutyömaan lakosta vapaaksi ja sisäasiainministeri Simonen määräsi poliisit turvaamaan sen työrauhaa. Paikallinen palkkakiista muuttui näin poliittiseksi ja päämääräksi lakkolaisille tuli nyt maan hallituksen kaataminen. Kemiin saapui 60 poliisia, joilla pamppujen ja pistoolien lisäksi oli varusteinaan kyynelkaasua ja viisi konepistoolia.

”Veritorstaina” 18.8.1949 lähti noin 3000 lakkolaista häätämään ”rikkureita” työmaalta kommunistien ohjeiden mukaan. Kulkuetta vastassa olleet poliisit käskyttivät joukkoa pysähtymään. Alkuosa väestä pysähtyi, mutta takana tulleet jatkoivat marssiaan eteenpäin. Väkijoukon painaessa päälle poliisi alkoi pamputtaa sumeilematta sekä ampui varoitustulaukauksia ilmaan. Tilanne riistäytyi hallinnasta. Poliisia kohti heiteltiin kiviä ja ammuttiin haulikolla. Kaksi lakkolaista kuoli, toinen ruhjoutui kuorma-auton alle ja toiseen osui luoti. Myöhemmin

oikeusistunnossa näytettiin toteen, että kyseessä oli ollut harhalaukaus, joka ei ollut lähtöisin poliisin aseesta. Mellakassa vakavia vammoja sai 7 lakkolaista ja 3 poliisia, lievemmin loukkaantui useita kymmeniä, heistä noin 20 poliisia. Tapahuneesta syytettiin myöhemmin 127 lakkolaista, heistä 63 tuomittiin kapinasata. Seuraava hallitus armahti tuomitut.

Sadattuhannet suomalaiset lähtivät yleislakkoon 1.3.1956. Samana päivänä alkoi Urho Kekkosen ensimmäinen presidenttikausi. Syy lakkoon oli työntäjän kieltäytyminen SAK:n vaatimasta tuntipalkkojen yleiskorotuksesta. Hintasäänöstely oli Suomessa juuri loppunut ja elintarvikkeiden hinnat nousivat nopeasti. Lakon piti sujua ilman järjestyshäiriötä SAK:n ohjauksessa, mutta mellakointi alkoi jo heti sen alussa. Väenkokouksissa esiintyi kiihotusta aktiiviseen, väkivaltaiseenkin joukkoliikehdintään, eikä valmiiksi kiihtyneille lakkolaisille aina edes yllykkeitä tarvittu. Sisäasiainministerin etukäteisohjeiden mukaan poliisin oli huolehdittava järjestyksen säilymisestä, turvattava sallittu liikenne ja estettävä työssäkävien häirintä, mutta muuten oli vain tarkkailtava tilannetta päältä.

Kaupungeissa lakkolaiset lähtivät suurin joukoin kaduille ja estivät väkivalloin lakon ulkopuolella olevia liikennöitsijöitä ajamasta omia linja-autojaan ja taksejaan. Huoltoasemilla käytiin ”bensasotaa” polttoaineen myynnin estämiseksi. Työnantajat tulkitsivat pienetkin häiriöt kapinoinniksi. Välikäteen joutunut poliisi ei saanut mitään ohjeita, miten mellakoihin sai tai piti puuttua. Kun poliisi sitten puuttui rähinöintiin, tilanne

VÄKIJOUKON PAINAESSA PÄÄLLE
POLIISI ALKOI PAMPUTTAA
SUMEILEMÄTTÄ SEKÄ AMPUI
VAROITUSLAUKAUKSIA ILMAAN.

muuttui heidän ja lakkolaisten väliseksi vastakkainasetteluksi. Koska yleisohjeita ei ollut, poliisin toiminta vaihteli eri puolilla maata. Paikoin he katsoivat rähinöitä vain tyynesti päältä. Osassa suuria kaupunkeja ei siedetty pienintäkään järjestyshäiriöitä; ratsupoliisi laukkasi kansanjoukkoon, konepistoolit otettiin esille ja niitä kannettiin etupuolella valmiusasennossa. Tämä taas provosoi lakkolaisia ja mielet kiihtyivät entisestään. Lakkolaiset yrittivät vuorostaan saada poliisit hermostumaan, käyttäytymään epäasiallisesti tai lain vastaisesti. Poliisia ärsytettiin nyt ”tuijotus-kampanjoilla” ja kehotuksilla ”vetää liikkuvat taakse” eli virittämään ampumaseensa. Heitä heiteltiin kivillä, haloilla ja kaikella irtoavalla. Lopulta väen ärsyyntymiseen ja rähinöintiin riitti pelkkä poliisin läsnäolo. Pidätyksiä tehtiin paljon. Poliisin ja lakkolaisten välinen tilanne pysyi kireänä lakon loppuun asti.

Mellakoissa loukkaantui noin 60 poliisia. Koko maan lamauttaneen kolmiviikkoisen lakon aikana ei onneksi kukaan kuollut eikä isoja omaisuusvahinkoja kärsitty. Jälkeenpäin pääministeri otti vastuun poliisin toiminnasta: ”Lakkolaisten taholta on väitetty, että poliisi on esiintynyt liian karskisti, toisten taholta on syytetty poliisia liian lievistä otteista. Totuus on nähtävästi se, että poliisi on esiintynyt sillä tavalla kuin tilanne on vaatinut.” Sen katsottiin vielä tuolloin

vaatineen poliisilta kovaa voimankäyttöä ja joustamattomuuttakin, mikä haittasi heidän ja työläisten välejä pitkään. Poliisien ammattiliitto erosi SAK:sta lakon jälkeen.

OSASSA SUURIA
KAUPUNKEJA
EI SIEDETTY
PIENINTÄKÄÄN
JÄRJESTYSHÄIRIÖITÄ;
RATSUPOLIISI LAUKKASI
KANSANJOUKKOON,
KONEPISTOOLIT
OTETTIIN ESILLE JA
NIITÄ KANNETTIIN
ETUPOUELLA
VALMIUSASENNOSSA.

Nuorten ”yhden asian liikkeisiin” sekoittui 1960-luvulla paljon kulttuuri- ja yhteiskuntaradikalismia. Mielenosoitukset muuttuivat toisinaan levottomiksi. Heinäelokuussa 1962 Demokraattinen Nuorison Maailmanliitto järjesti Helsinkiin rauhanfestivaalin Neuvostoliiton tukemana. Yhdysvallat ja Iso-Britannia järjestivät

sille vastafestivaalit. Alkaneet mellakat poliisi lopetti käyttäen pamppuja ja ratsupoliiseja, ja ensimmäistä kertaa isoon väkijoukkoon suunnattiin kyynelkaasua. Pidätettyjä oli yli 80 ja vankeuteen tuomittiin 22 mellakoitsijaa. Vietnamin sodan ja Tshekkoslovakian miehityksen vastaisissa mielenilmauksissa 1966–1968 esiintyi aktiivista ja passiivista vastarintaa poliisia kohtaan. Toisin kuin monissa muissa maissa, Suomessa ei esiintynyt varsinaista katuradikalismia tai -väkivaltaa. Iranin šaahin vastaiset mielenilmaukset Helsingissä kesällä 1970 jäivät kansalaisten mieliin kovaotteisten pidätysten takia. Käsirysy ja pamputus alkoivat, kun poliisi työnsi mielenosoittajia pois näille luvutulta alueelta. Poliisin toimista

kanneltiin oikeusasiamiehelle, ja Helsingin poliisikomentaja joutui lähtemään tapauksen jälkeen eläkkeelle.

Kansalaisaktivismi muuttui 1970-luvulla. Ympäristöliikkeet eivät enää marssineet kaduilla vaan valtasivat esimerkiksi tyhjiä taloja. Luonnonsuojeluliike teki tehokkaasti passiivista vastarintaa ensimmäistä kertaa Koijärvellä keväällä 1979. Maanomistajat halusivat kuivattaa matalan runsaslintuisen järven, jonka luonnonsuojelijat halusivat rauhoittaa. Ratkaisu vesioikeudesta viivästyi ja maanomistajat ryhtyivät ilman oikeuden päätöstä syventämään järven laskuojia vedenpinnan alentamiseksi. Luonnonsuojelijat alkoivat vastatoimiin ja rakensivat omin luvuin paikalle padon. Maanomistajat toivat paikalle puskutraktoreita tarkoituksenaan kaataa padot. Nyt luonnonsuojelijat köyttivät itsensä traktoreihin ja poliisien tehtäväksi tuli koneisiin kahliutuneiden mielenosoittajien irrottaminen ja paikalta pois kantaminen.

Tämän tyyppisissä suhteellisen rauhallisissa joukkotapahtumissa poliisikin rajoitti voimankäytön mahdollisimman vähin. Sitä vastoin nuorison viikonloppuräihinöihin ja jengitappeluihin jouduttiin puuttumaan voimakeinoin. Oulussa 1990 koulujen alkamista edeltävänä ”kristalliyönä” nuoriso riehui ja rikkoi näyteikkunoita ja tilanne rüstäytyi poliisin hallinnasta. Vakavia järjestyshäiriöitä oli myös mielenilmauksissa Irakin lähetystön edessä 1991 ja niin kutsuttuna Murrostorstaina 1993 Eduskuntatalon edessä.

Ulkomailta tuli esimerkkejä vakavasta joukkoväkivallasta isoissa tapahtumissa.

POLIISIA ÄRSYTETTIIN NYT
”TUIJOTUS-KAMPANJOILLA” JA
KEHOTUKSILLA ”VETÄÄ LIIKKUVAT
TAAKSE” ELI VIRITTÄMÄÄN
AMPUMA-ASENSA. HEITÄ
HEITELTIIN KIVILLÄ, HALOILLA JA
KAIKELLA IRTOAVALLA.

KANSALAISAKTIVISMI MUUTTUI
1970-LUVULLA. YMPÄRISTÖLIIKKEET
EIVÄT ENÄÄ MARSSINEET KADUILLA
VAAN VALTASIVAT ESIMERKIKSI
TYHJIÄ TALOJA.

Poliisi kehitti ensin hiljaisuudessa Suomeen mellakkapoliisia (MELPO). Nimi muutettiin pian JOUHA-poliisiksi (joukkojen hallinta), koska sen katsottiin vastaavan paremmin toiminnan laatua maassamme. JOUHA-joukot varautuivat 1990-luvulla isoihin kansainvälisiin kokouksiin, urheilukisoihin ja erilaisiin mielenilmauksiin muun muassa ydinvoimaloita ja turkishuutokauppoja vastaan. Itsenäisyyspäivien protestit alkoivat Presidentinlinnan edustalla vuonna 1996. Tampereella niin kutsutuilla Mustavihreillä päivillä syntyi myös yhteenottoja poliisin ja nuorison välille tammikuussa 1998. Maataloustuottajien keskusliitto järjesti vuonna 1999 suurmielenosoituksen Helsingissä EU:n tukipolitiikkaa vastaan. Mielenosoitukseen osallistui noin 8 000 henkilöä, joista osa varustautui marssille kirveillä, vesureilla ja pesäpallomailoilla. Vakuuttavuutta vaatimuksille haettiin nyt kepinnokkaan lävistetyillä lehmän ja lampaan päillä. Tilanne oli hankala ja se oli riistäytyä pois poliisin hallinnasta, kun EU-päätäjät pitivät kokousta Helsingin messuhallilla. Poliisi oli tuonut kokouspaikan eteen aitauksen, jota mielenosoittajat alkoivat repiä. He syyttivät paikalle nuotion ja yrittivät tunkeutua väkipakolla kokousalueelle. Poliisi sai viimein joukon pysähtymään.

ASEM-kokouksen (Aasian ja Euroopan päämiesten huippukokous) yhteydessä 9.9.2006 JOUHA-joukot eristivät

Helsingissä kokousta vastustaneet mielenosoittajat taidemuseo Kiasman eteen.

JOUHA-JOUKOT
VARAUTUIVAT
1990-LUVULLA ISOIHIN
KANSAINVÄLISIIN
KOKOUKSIIN,
URHEILUKISOIHIN
JA ERILAIISIIN
MIELENILMAUKSIIN MUUN
MUASSA YDINVOIMALOITA
JA TURKISHUUTOKAUPPOJA
VASTAAN.

Osalla väkijoukosta oli poliisin etukäteistietojen mukaan tavoitteena aiheuttaa yleistä epäjärjestystä ja tehdä rikoksia marsseilla. Levoton huliganismi nosti päätään myös 2000-luvun loppupuolelta kansainvälisissä jalkapallo-otteluissa Helsingissä. Väkivaltainen anarkismi näkyi jälleen itsenäisyyspäivän mielenilmauksessa

Tampereella 2013, jolloin myös poliisihevoset ratsastivat joukkoa hallitsemaan.

Tänä päivänä poliisi varautuu joukkojenhallinta eli JOUHA-toiminnassa yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavaan joukkokäyttäytymiseen. JOUHA-poliisit saavat erikoiskoulutuksen myös kriisien, luonnonkatastrofien ja valtakunnallisten suuronnettomuuksien varalle. Järjestelmällinen kehitys- ja koulutustyö alkoi jo vuonna 1991. JOUHA-joukkueita on nyt koko maassa, ja suurissa tapahtumissa toimitaan valtakunnallisesti. Perus- ja jatkokurssien lisäksi JOUHA-poliisit harjoittelevat omissa ryhmissään, muutoin he tekevät tavallisia poliisin töitä.

Suomen poliisi pyrkii nykyään voimankäytön minimointiin ja rauhanomaiseen yhteistyöhön myös levottoman väkijoukon kanssa. Voimaa voidaan näyttää, mutta sitä ei aina tarvitse käyttää. JOUHA-joukkue tulee paikalle turvataksaan kokoontumis- ja ilmaisuvapauden ja tapahtuman häiriöttömän

kulun sekä minimoidakseen haitat niin ympäristölle kuin tapahtumallekin. Erikoiseksi JOUHA-toiminnan tekee erityisvarustus, -koulutus ja -organisaatio sekä kurinalainen ryhmätoiminta. JOUHA-poliiseilla on oltava hyvä fyysinen kunto sekä rauhallisuutta ja huumorintajuja toimia paineen ja provosoinnin alla.

Maailma eli 1960-luvulla poliittisesti niin kutsutussa kylmässä sodassa. Eurooppaa järjestytti terrorismi pommi-iskuineen ja lentokonekaappauksineen. Suomen presidentti Urho Kekkonen havitteli Euroopan yhteistä turvallisuuskokousta Helsinkiin, johon tulisivat päättäjät sekä idästä että lännestä. Etyk-kokousten saaminen edellytti kuitenkin turvallisuustason nostoa maassa. Sisäasiainministeriö perusti erityisturva-osaston keväällä 1972 Helsingin poliisilaitoksen Liikennepoliisiosastoon. Osaston johtajaksi komennettiin ylikomisario Johan Rinne ja joukkueiden johtajiksi määrättiin kolme komisariota. Miesvahvuus joukkueissa oli 15 poliisia. Toiminta oli erittäin salaista, siitä ei saanut kertoa edes toisille poliiseille.

Erikoisryhmien nimet maailmalla viittaavat monasti vahvoihin eläimiin, tiikeriin, kobraan jne. Rinne pohti osaston nimeä, kun ryhmä oli menossa linja-autolla tauolle vuoden 1973 Etykin ulkoministerien kokouspaikalta. Yksi miehistä lausui ”Tuntemattoman sotilaan” Hietasta lainaten Vänrikki Stoolin Viapori-runoa: ”Valmistauttuka poja kualema kori, uskonno ja isänmaan pua-

VÄKIVALTAINEN ANARKISMI NÄKYI
JÄLLEEN ITSENÄISYYSPÄIVÄN
MIELENILMAUKSESSA TAMPEREELLA
2013, JOLLOIN MYÖS
POLIISIHEVOSET RATSASTIVAT
JOUKKOJA HALLITSEMAAN.

SUOMEN POLIISI PYRKII NYKYÄÄN
VOIMANKÄYTÖN MINIMOINTIIN JA
RAUHANOMÁISEEN YHTEISTYÖHÖN
MYÖS LEVOTTOMAN VÄKIJOUKON
KANS-SA

ETYK-KOKOUSTEN SÄÄMINEN
EDELLYTTI KUITENKIN
TURVALLISUUSTASON NOSTOA MAASSA

lest. Taas Suomen karhu elämöi, se nost kämmentäns ja löi.” Osaston nimeksi tuli Karhu.

Valmiusyksikön toiminta poikkeaa normaalista poliisitoiminnasta, vaikka siinäkin on Suomessa omaksuttu lievimmän keinon periaate. Vaarallisen tilanteen ratkaiseminen mahdollisimman vähin vaurioin vaatii osin salaisia toimintatapoja ja -tekniikoita. Karhun alkuvaiheissa tiedon saanti erikoistoiminnasta ja varusteista oli vaikeaa. Työtä vaati luottamuksellisten välien luonti muun muassa Keski-Eurooppaan, ja sinne päästiinkin kilpailemaan ja oppia hakemaan jo 1970-luvulla. Hyvin sujuneiden Etyk-kokousten ja rauhallisen alun jälkeen Karhun taitoja testattiin vuoden 1977 Aeroflotin ja vuoden 1978 Oulun lentokonekaappausten yhteydessä.

Karhusta sai puhua julkisesti vasta vuonna 1983. Sen tehtäviä tuolla vuosikymmenellä olivat muun muassa Opec-kokousten ja tärkeiden valtiovierailujen turvaamistehtävät, yleisurheilun MM-kisat sekä ”kovien konnien” kiinnitöt. Kesän 1986 Jakomäki–Mikkeli-pankkiryöstö ja -panttivankikaappaus oli Karhulle raskas. Helsingin Jakomäen pankkiryöstöstä liikkuvaksi päässyt tilanne päättyi noin 12 tunnin jälkeen Mikkelin torille 9.8. kello yhdeltä yöllä. Siellä kaappari lopulta räjäytti pakoauton, itsensä ja yhden panttivangeista, kaksi panttivangeista oli hetkeä aikaisemmin saatu turvaan. Karhun poliiseista useat saivat vammoja räjähdysainepanoksen

sirpaleista ja paineaallostta. Kaksi lähinnä kaapparin autoa ollutta Karhumiestä,

Kari Tulikoura ja Jussi Makkula, loukkaantuivat räjähdyksessä hengenvaarallisesti. Tapahtuma toi esille puutteita poliisin käskyvaltasuhteissa ja poliisin johtamisjärjestelmää ryhdyttiin kehittämään valtakunnallisesti.

Valmiusyksikön koulutusta lisättiin 1990-luvulla. Mediajulkisuutta saaneita tehtäviä Karhulla olivat muun muassa rikollisten moottoripyöräjengien reviiiritistelut sekä kolme ihmistä tappaneen varusmiehen ansiokas jäljestäminen Kotkassa. Karhu oli myös yhtenä toimintaryhmänä isossa poliisioperaatiossa Lahdessa, jossa palkkamurhasta tuomitua, panttivankeja ottanutta vankikarkuria piirrettiin 15.–17.3.1994. Samana vuonna Kirkkonummen Hirsalassa ihmisten henkeä uhannut mies linnoitautui 30.11. saarella olevaan vuokrahuilaan. Taitavana ampujana hän tulitti satoja laukauksia kohti poliisia. Kyynelekaasuun mies ei reagoinut. Liki kolme vuorokautta kestänyt piiritystilanne päättyi poliisin voimankäyttöön ja miehen kuolemaan. Tästä käynnistyi pitkä oikeusprosessi miestä ampuneita Karhu-miehiä vastaan. Vasta vuonna 2007 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että poliisin aseenkäyttö tilanteessa oli ollut oikeutettua.

Karhun kansainvälinen tietojen ja taitojen vaihto ja yhteiset harjoitukset lisääntyivät 2000-luvulla. Aseistautuneiden rikollisten kiinniottojen lisäksi mu-

VAARALLISEN TILANTEEN
RATKAISEMINEN
MÄHDOLLISIMMAN
VÄHIN VAURIOIN
VAATII OSIN SALAISIA
TOIMINTATAPOJA JA
-TEKNIIKOITA.

kaan tulivat nyt pankkiautomaattiryöstäjien pidätykset Pyhäjoella sekä rahan- kuljetusryöstöjen estot Liedossa ja myöhemmin Loimaalla. Vuonna 2009 Karhu osallistui nuoren naisen vapauttamiseen panttivankeudesta Turussa. Vaativiin työtehtäviin kuuluivat myös useita uhreja vaatineet kouluampumiset Jokelassa ja Kauhajoella.

Valmiusyksikkö tekee tänään Suomessa tiivistä viranomaisyhteistyötä tehostaakseen toimintaansa ja osaamistaan. Vaativissa tilanteissa Karhu toimii tilannejohtajan alaisuudessa mutta suunnittelee ja toteuttaa toimintansa itse, oman johtajan alaisuudessa. Karhuun valittavilta edellytetään poliisin peruskoulutuksen, työkokemuksen ja kovan fyysisen kunnan lisäksi hyvää stressinsietoa. Koulutuksen edetessä vasta lopullisesti selviää, kenen fyysiset ja psyykkiset voimat riittävät vaativaan työhön. Sujuva ryhmätyö on välttämätöntä, jotta vaativa tilanne saadaan ratkaistua mahdollisimman lievin vahingoin ja vammojin.

* * *

Maanlaajuinen toimintamalli poliisin niin kutsuttuihin vaativiin tilanteisiin kehittyi Karhun perustamisen jälkeen vähitellen. Ensimmäinen paikallinen valmiusryhmä perustettiin Ouluun (Valo-79), sitten Hämeenlinnaan ja Raumalle (1980), Vaasaan (1983), Tuusulaan (1986) sekä Joensuuhun (Pohjois-Karjalan hälytysyksikkö). Aseellisista ryöstöistä ja kaappauksista saatujen kokemusten pohjalta uusittiin poliisin ohjeita vaarallisissa tilanteissa. Valmiusryhmiä tuli jo useam-

KARHUUN VALITTAVILTA
EDELLYTETÄÄN POLIISIN
PERUSKOULUTUKSEN, TYÖKOKEMUKSEN
JA KOVAN FYYSISEN KUNNON LISÄKSI
HYVÄÄ STRESSINSIETOA.

MAANLAAJUINEN TOIMINTAMALLI
POLIISIN NIIN KUTSUTTUIHIN
VAATIVIIN TILANTEISIIN
KEHITTYI KARHUN PERUSTAMISEN
JÄLKEEN VÄHITELLEN

malle poliisilaitokselle 1990-luvulla. Tapani Rinteen ”Poliisitaktiikka”-kirjasta (1993) alkoi voimankäytön ja kenttätöiminnan koulutuksen järjestelmällinen kehitystyö. Voimankäytön lainsäädäntö uudistui 1990-luvun lopulta alkaen.

VATI-ryhmä hoitaa vaativat tilanteet ja tekee alkutoimet, jos valtakunnallinen valmiusyksikkö Karhu saapuu paikalle, sekä avustaa sitä. Ryhmät kouluttavat poliisilaitoksilla miehistölle voimankäyttöä ja sen taktiikkaa. Muutoin VATI-poliisit hoitavat tavallisia hälytystehtäviä. Ryhmään hakeutuminen on vapaaehtoista, mutta koulutuksen pääsyaatimukset ovat tiukat kuten Karhu-ryhmässäkin. Karsintakokeissa mitataan aseenkäsittelyä, ampumataittoa ja fyysistä suorituskykyä (motoriikka, koordinaatio, lihaskestävyys, kamppailu- ja kestävyysosio). Haastattelut ja soveltuvuusarvioinnit testaavat ryhmään pyrkivän poliisin tilannetajua, päättelykykyä ja stressinhallintaa. Valmiusyksikkö Karhu osallistuu VATI-ryhmien koulutukseen. Perus- ja jatkokurssien lisäksi ryhmät harjoittelevat itsenäisesti omalla paikkakunnallaan vahvistetun koulutus suunnitelman mukaa. Tällöin harjoitellaan myös alueellisiin uhkakuviin liittyviä erityistilanteita. Kansainvälisessäkin kilpailussa hyvin menestyneen Oulun VATI-ryhmän mukaan maailmalla ollaan erittäin kiinnostuneita Suomen poliisien osaamisesta muun muassa metsätilanteissa.

Karhuryhmä lähti kehittämään, varsi-

naisen operatiivisen toiminnan lisäksi, jo 1970-luvun lopulta alkaen vaativissa tilanteissa toimivia varusteita aina kengistä turvavälineisiin. Henkilökoh- taisten erityisvarusteiden lisäksi Karhu- ja VATI- poliiseilla on ryhmäkoh- taisia varusteita, joissa huomioidaan alueelliset erityistarpeet. Ryhmil- lä on ensiapu-, suoja- ja maastouttamisvälineitä, valaisimia, pi- meätoiminnan laitteita sekä toimintaan soveltuvia ajoneuvoja. Poliisikoirat oh- jaajineen saavat oman erikoiskoulutuk- sensa vaarallisiin tilanteisiin. Tyypillisiä tehtäviä Karhulle ja VATI-ryhmille ovat piiritystilanteet ja aseistautuneiden, vaa- rallisten henkilöiden kiinniotot.

VATI-tilanteessa paikalla on tarvit- taessa taktisen ensihoidon ja poliisin taktisen neuvottelun ryhmät sekä muita erikoiskoulutettuja ryhmiä kuten TE- PO-poliiseja (terroripommi / tekninen pommivalmius). Taktisella ensihoidolla varmistetaan nopea lääkärin apu vaaral- lisissa erityistilanteissa. Toiminta aloi- tettiin Karhu-ryhmässä jo 1970-luvulla. Tänäpä kansalaisten perusoikeudet, lait ja poliisin periaatteet korostavat lievim- pien keinojen käyttöä myös vaarallisissa ja vaativissa tilanteissa. Poliisin taktisen neuvottelun päämäärä on pysäyttää ris- tiriittilanne puhumalla ja ratkaista se il- man voimankäyttöä. Sisäasiainministeri- ön poliisiosasto aloitti taktisen neuvotte- lun koulutuksen Poliisiopistolla Espoon Otaniemessä 1970-luvun lopulla, jolloin opettajina olivat opiston poliisitaktiikan

TYYPILLISIÄ TEHTÄVIÄ
KARHULLE JA VATI-
RYHMILLE OVAT
PIIRITYSTILANTEET
JA ASEISTAUTUNEIDEN,
VAARALLISTEN
HENKILÖIDEN
KIINNIOTOT.

ja psykologian opettajat. Tänä päivänä Suomessa yli 90 prosenttia poliisin vaarallisista tilanteista ratkeaa poliisin puheella.

Poliisin TEPO-toimintakin juontaa juurensa Suomen isännöimiin Etyk-kokouksiin 1970-luvulla. Ensimmäiset ”pommikoirat” ohjaajineen koulutettiin Poliisikoiralaitoksella Hämeenlinnassa jo vuonna 1972 räjähdysaineiden etsintään. Tietoa salaiseen toimintaan haettiin opintomatkoilla muun muassa Saksasta ja Yhdysvalloista. Puolustusvoimien raivauskursseilla elokuussa 1974 koulutettiin ensimmäiset poliisit kirjepommien ja sotilasräjähteiden käsittelyyn. Etyk-kokoukseen 1975 koottiin osasto POMO, johon komennettiin Helsingin poliisilaitokselta 12 raivaajakurssin käynyttä poliisia, 3 pommikoiraa ohjaajineen sekä viikon pikakoulutuksella 15 täydennysmiestä. Toiminnasta vastannut rikosteknisen tutkinnan päällikkö, ylikomisario Pentti Holm raportoi Etykin kokouspaikkojen turvallisuustarkastuksista myöhemmin: ”Etsinnän tarkkuutta kuvanee mm. se, että Tasavallan Presidentin Linnassa löydettiin kukkapurkin mullasta alle millin suuruisia - ilmeisesti jonkun vieraan sormuksesta pudonneita - timantteja.”

POMO lakkautettiin Etykin jälkeen. Lukuisten pommihälytysten ja turvallisuustarkastuspyyntöjen vuoksi toimintaa jatkettiin vapaaehtois pohjalta. Pommiterrörin torjuntakurssin suunnittelutyöryhmä, TEPO-työryhmä, laati vuonna 1980 esityksen koulutuksen tavoitteista ja alustavat tuntiohjelmat. Vuosina 1980–82 pidettiin kolme pe-

TÄNÄ PÄIVÄNÄ SUOMESSA
YLI 90 PROSENTTIA POLIISIN
VAARALLISISTA TILANTEISTA
RATKEAA POLIISIN PUHEELLA.

ruskurssia. Ensimmäisellä koulutettiin Helsingin poliiseja ja kahdella seuraavalla koko valtakunnan kattava paikallisverkosto. Alussa varustuksena TEPO-poliiseilla oli vain peltikypärä, räjäyttäjälaukku ja ”säänmukainen varustus”. Työturvalli-

suus parani 1980–90-luvuilla, kun työvälineiksi Helsinkiin hankittiin röntgenlaite, pommipuku ja pommirobotti.

TEPO-koulutus kehittyi voimakkaasti 2000-luvulla. Koulutus on jatkuvaa ja säännöllistä, jotta poliisit pysyvät mukana alan kehityksessä ja osaavat vastata myös uusiin uhkakuviiin. Tavallisia tehtäviä ovat räjähteiden haltuunotot kotietsintöjen, takavarikkojen ja räjähdekeräysten yhteydessä sekä räjähdekuljetusten ja työmaiden valvonta. Omatekoisiakin ”pommeja” löytyy, usein ne ovat yksinkertaisia eikä niihin liity erityistä draamaa. Räjähteitä löytyy myös ammatti- ja taparikollisten hallusta. Räjähteistä innostuneet mielenterveyshäiriöistä kärsivät ihmiset ovat oma riskiryhmänsä. Tänäpänsä kansainvälinen terrorismi luo vakavia uhkakuvia ja tuo jatkuvasti uusia haasteita TEPO-toimintaan.

TEPO-koulutus alkaa räjähteiden peruskäsittelystä ja etenee pommien rakentamisen kautta niistä lähtevän uhkamaailman tuntemiseen. Hyvän TEPO-poliisin ominaisuuksiksi katsotaan muun muassa rauhallisuus, päätöksentekokyky, oma-aloitteisuus ja ryhmätyökyky. Hyvä fyysinen kunto on välttämättömyys, sillä varusteet ja työvälineet ovat painavia.

ALUSSA VARUSTUKSENA
TEPO-POLIISEILLA
OLI VAIN PELTIKYPÄRÄ,
RÄJÄYTTÄJÄLAUKKU JA
”SÄÄNMUKAINEN VARUSTUS”.

Poliisi on Suomessa kantanut ampuma-asetta koko itsenäisyyden ajan. Lakia, miten poliisin tuli fyysistä voimaa käyttää, ei ensin ollut. Oikeutuksen fyysiseen voimankäyttöön

katsottiin lähtevän poliisityön luonteesta. Rikoslaki 1932 puhui ”tarpeellisesta väkivallasta”, jos joku väkivallalla uhaten vastusti poliisia virkatehtävässä. Poliisin velvollisuuksista, oikeuksista ja tehtävistä säädettiin ensimmäisen kerran poliisilaissa 1966 ja oikeudesta turvautua fyysiseen voimaan säädettiin vasta rikoslain uudistuksessa vuonna 1969. ”Väkivalta” korvattiin nyt sanalla ”voimankäyttö”, koska sillä haluttiin korostaa teon luvallisuutta virkatehtävässä erotukseksi laittomasta väkivallasta. Aseenkäytön rajoja pohdittiin poliisissa jo 1970-luvulla, mutta vasta Mikkelin panttivankidraama sysäsi lainsäädäntöä eteenpäin. Aseenkäyttöohjeella vuodelta 1989 haluttiin vähentää poliisin ampuma-aseen käyttöä työtehtävissä ja siinä onnistuttiin. Tästä lähtien poliisin voimankäytön säätelyä on edelleen täsmennetty ja säännöllisesti uudistettu.

Nykyinen poliisilaki antaa oikeuden käyttää tilanteeseen nähden tarpeellista voimaa virkatyössä vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniotossa, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi sekä välittömästi uhkaavan rikoksen ja muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi. Poliisin voi-

mankäytön puolustettavuus arvioidaan jälkeenkäytön huomioiden muun muassa tehtävän tärkeys, kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus ja olemassa olevat voimavarat. Poliisilla on oikeus käyttää sekä fyysistä voimaa (muun muassa maahan vienti) että voimankäytön välineitä: patukoita, etälamauttimia, kaasusumuttimia ja ampuma-aseita.

Poliisikoira lasketaan myös voimavälineeksi. Koirat saapuivat ensinnä Helsingin poliisilaitokselle jo vuonna 1909. Niitä koulutettiin alussa etenkin etsintätehtäviin, mutta nopeasti myös niiden suojele- ja vartiointivietejä ryhdyttiin käyttämään hyväksi järjestyspoliisin tehtävissä esimerkiksi satamissa. Koirapartio rauhoittaa levottoman tilanteen usein jo pelkällä näyttäytymisellä. Kiinni poliisikoira saa käydä vain ohjaajansa käsystä. Erikoisryhmillä Karhulla, VATI-, JOUHA- ja TEPO-ryhmillä on omat vaativiin tilanteisiin erikoiskoulutetut poliisikoiransa.

Voimankäytössä poliisi noudattaa vähemmän haitan periaatetta. Jos tehtävä ei ole kiireellinen, asunnon lukkoa ei murreta, vaan sinne hankitaan avain, jolla mennään sisään ovia rikkomatta. Kun poliisi menee rauhoittamaan baaritappelua, mietitään tarkkaan, miten tilanne saadaan hallintaan vaarantamatta samalla sivullisten turvallisuutta. Tehokain, toimivin ja lievin keino voisi olla nyt fyysinen voimankäyttö, eikä esimerkiksi tehokas OC-sumutin, joka samalla altistaisi kaikki suljetussa tilassa olevat sumuttimen kirvelyä ja kipua aiheuttavalle kapsaisiinille.

Voimankäyttö on sallittua kaikissa po-

HYVÄN TEPO-POLIISIN
OMINAISUUKSIKSI KATSOTAAN
MUUN MUASSA RAUHALLISUUS,
PÄÄTÖKSENTEKOKYKY, OMA-
ALOITTEISUUS JA RYHMÄTYÖKYKY.

POLIISIN VELVOLLISUUKSISTA,
OIKEUKSISTA JA TEHTÄVISTÄ
SÄÄDETTIIN ENSIMMÄISEN
KERRAN POLIISILAISISSA 1966 JA
OIKEUDESTA TURVAUTUA FYYSISEEN
VOIMAAN SÄÄDETTIIN VASTA
RIKOSLAIN UUDISTUKSESSA VUONNA
1969.

POLIISIN VOIMANKÄYTÖN
PUOLUSTETTAVUUS ARVIoidaan
JÄLKEENPÄIN HUOMIOIDEN MUUN
MUASSA TEHTÄVÄN TÄRKEYS,
KIIREELLISYYS, VASTARINNAN
VAARALLISUUS JA OLEMASSA OLEVAT
VOIMAVARAT.

VOIMANKÄYTTÖ ON SALLITTUA
KAIKISSA POLIISITEHTÄVISSÄ.
KEINOJEN TULEE KUITENKIN
AINA OLLA TARPEELLISIA JA
PUOLUSTETTAVIA.

liisitehtävissä. Keinojen tulee kuitenkin aina olla tarpeellisia ja puolustettavia. Tavallisimpia tehtäviä, missä voimaa käytetään, ovat erilaiset poliisin hälytystehtävät, mutta sitä saatetaan joutua käyttämään myös rikollisen kiinniotossa. Poliisilla, kuten kaikilla muillakin ihmisillä, on oikeus puolustaa itseään hätävarjelussäännösten nojalla. Ampuma-asetta vähemmän vaaralliset voimavälineet kehittyivät 1990-luvulta alkaen. CS-kyynelkaasusumutin vaihtui nyt OC-sumuttimeksi, jonka sumu ei levinnyt yhtä laajalle ja säästi paremmin sivulliset kyynelkaasun haitoilta. Jäykkä muovipatukka vaihtui teleskooppipatukaksi, jota oli helppo kuljettaa mukana. Etälamauttimet tulivat poliisille koekäyttöön syksyllä 2004.

Poliisi ampuu vain pysäyttääkseen toiminnan, josta on välitön ja vakava vaara toisen hengelle tai terveydelle, ja mikäli lievempää keinoa ei voi käyttää. Järjestyspoliisin järjestelmällinen aseenkäytökoulutus kehittyi 1990-luvulla. Sitä ennen koulutus oli enemmän vain ammuntaharjoittelua. Virassa olleet poliisit kävivät vuosittain niin kutsutuissa massa-ammunnoissa, joista tuloksena oli vain tieto, että osaa ampua tai ei osaa ampua. Henkilökohtaisina virka-aseina oli monenmoisia aseita erilaisista pistooleista revolvereihin. Aseistusta ryhdyttiin yhdenmukaistamaan 1990-luvulla ja hankinnat keskitettiin Poliisin teknikkakeskukseen, jossa aseet myös huollettiin. Nykyisin poliisin aseenkäytökoulutus

POLIISI AMPUU VAIN
PYSÄYTTÄÄKSEEN
TOIMINNAN, JOSTA ON
VÄLITÖN JA VAKAVA
VAARA TOISEN HENGELLE
TAI TERVEYDELLE, JA
MIKÄLI LIEVEMPÄÄ
KEINOÄ EI VOI
KÄYTTÄÄ.

sisältää ammunnan lisäksi asetekniikan ja voimankäytön toimintavaltuuksien koulutusta. Vuosittain poliisit käyvät testauttamassa osaamisensa tasokokeissa. Näin poliisin aseiden käytöstä on tullut turvallisempaa ja toimintavarmempaa. Asehankinnat kilpailutetaan tänä päivänä Poliisihallituksen toimesta. Poliisin ampuma-aseiden käyttö on vähentynyt viimeisen 20 vuoden aikana, ja esimerkiksi pakenevaa autoa ei enää saa pysäyttää ampuma-aseella.

Virkavaatetus liittyy poliisin voimavälineiden ja virka-aseiden kantotapaan. Yksiosainen kenttähaalari tuli ensin käyttöön valmiusyksikkö Karhulle ja poliisikoiran ohjaajille 1970-luvulla. Järjestyspoliisi sai haalarit vähitellen 1990-luvulta alkaen, mutta sen käyttö jakoi mielipiteitä. Osa ei pitänyt haalaria valtion virkamiehelle sopivana – sitä pidettiin aluksi ”salaa” yövuorossa. Poliisilla oli ”rähinäremmi” jo 1930-luvulla, mutta siinä kannettiin vain patukkaa, ase pidettiin vielä visusti piilossa. 1990-luvulla poliisit alkoivat hankkia ensin omalla kustannuksellaan varustevöitä henkilökohtaisia voimankäyttövälineitään varten. Toiset poliisit nimittelivät heitä toisinaan ”jouluukuisiksi”, mutta kansalaisilta sen sijaan tuli myönteistä palautetta ja ihailuakin ”kunnon” varusteista. Varustevöitä ryhdyttiin nyt kehittämään poliisin työhön paremmin sopivaksi.

Karhulla oli suojausvälineitä vaarallisia tilanteita varten jo 1970-luvulla. Työ-

suojelullisesti 1990-luku oli monipuolista edistysaikaa. Poliisin henkilökohtaiset, haalarin alla pidettävät kevyet suojaliivit kehitettiin Suomessa poliisin yhteistyönä Kuopion aluetyöterveysaseman ja vaatesuunnittelijaopiskelijan kanssa. Pakollisiksi poliisin kenttätöyöhön Sari-suojaliivit saatiin vuonna 1994. Raskas suojaliivi korvasi partioautoissa mukana kulkeneen poliisin vanhan, jopa 17 kiloa painaneen suojaliivin vuonna 1995. Materiaalien kehittyessä suojavarusteet ovat keventyneet ja suojausaste on kasvanut. Silti kenttätöyössä olevan järjestyspoliisin normaali varustus suojaliiveineen, kenkineen ja varustevöineen painaa edelleen noin 10 kiloa. Suomen poliisi on tehnyt myös erikoisvarusteiden kehitystyötä. Aseellista uhkaa vastaan partioautoihin saatiin 1990-luvulla yhdeksän kiloa painavat Tapsa-kilvet. Erikoisryhmien poliisit joutuivat omalta osaltaan miettimään myös varusteiden toimivuutta ja suojaavuutta maamme kylmissä olosuhteissa.

Poliisin fyysinen työturvallisuus on lisääntynyt parantuneen voimankäytönkoulutuksen ja kehittyneiden varusteiden myötä. Mutta poliisit kokevat työssään myös henkisesti traumaattisia asioita. Pitkään ajateltiin, että henkisesti kuormittavista tapauksista tullut stressi piti poliisin kestää omin neuvoin. Poliisin ”vertaistuki” eli tutulle partiokaverille puhuminen oli ainoa hyvä keino purkaa mieltä painavia asioita, eikä sen merkitys ole mihinkään kadonnut nykyäänkään. Enemmän poliisin psyykkiseen jaksamiseen kiinnitettiin huomiota vasta matkustaja-autolautta M/S Estonian haak-

POLIISIN AMPUMA-ASEEN KÄYTTÖ ON VÄHENTYNYT VIIMEISEN 20 VUODEN AIKANA, JA ESIMERKIKSI PAKENEVAA AUTOA EI ENÄÄ SAA PYSÄYTTÄÄ AMPUMA-ASEELLA.

MATERIAALIEN KEHITTYESSÄ SUOJAVARUSTEET OVAT KEVENTYNEET JA SUOJAUSTEHO ON KASVANUT. SILTI KENTTÄTYÖSSÄ OLEVAN JÄRJESTYSPOLIISIN NORMAALI VARUSTUS SUOJALIIVEINEEN, KENKINEEN JA VARUSTEVÖINEEN PAINAA EDELLEEN NOIN 10 KILOA.

sirikon pitkään jatkuneiden ja henkisesti raskaiden työtehtävien jälkeen vuonna 1994. Turun poliisilaitoksella aloitettiin jälkihoidon järjestelmä, jossa edetään vaiheittain. Esimerkiksi yllättäen vaarallisen tilanteen kentällä kohdannut järjestyspoliisi osallistuu heti työvuoron päätteeksi purkukeskusteluun. Sitä johtaa toinen poliisi ja siihen osallistuminen on pakollista, ennen ei kotiin päästä. Myöhemmät jatkotoimet ovat vapaaehtoisia.

Poliisiväkivallalla tarkoitetaan julkisuudessa yleensä poliisin liiallista voimankäyttöä. Se on Suomessa tänä päivänä virkarikos, josta tuomitaan teon vakavuuden mukaan. Pahoinpitelyepäilyksissä syyte on usein virkavelvollisuuden rikkominen ja pahoinpitely. Virkarikosepäilyt tutkii aina toisen paikkakunnan poliisi erityisessä, normaalista esitutkimenettelystä poikkeavassa poliisirikosasioiden tutkimenettelystä. Tutkiminta johtaa erikseen määrätty, poliisin organisaation ulkopuolinen syyttäjä.

Poliisista tehtiin vuosina 2007–2012 kaikkiaan 536 virkarikosilmoitusta, eli noin 90 tapausta vuodessa. Niiden aiheina oli voimankäyttö, kiinniotettujen säilytys, esitutkiminnan virhe, liikennevahinko tai poliisirekisterin väärinkäyttö. Poliisilta edellytetään nuhteettomuutta myös vapaa-aikana. Vuonna 2012 poliisin vapaa-aikaan kohdistuneita ilmoituksia tuli 267, joista valtaosa (65,4 prosenttia) oli liikenne rikosepäilyjä.

Poliisien lähes rajoittamattomista oi-

keuksista ja väkivaltaisista toimintatavoista on Suomessa noin sadassa vuodessa päädytty hallittuun ja säädelyyn voimankäyttöön. Kun poliisin toimivaltuuksia ei Suomessa pitkään aikaan erikseen ja täsmällisesti määritelty, toimintatavat olivat nykyajan näkökulmasta usein väkivaltaisia, jopa raakoja. Tuolloin ajateltiin vain, että poliisityön luonteeseen kuului itsestään selvästi aina oikeus puuttua pieniinkin rikkomuksiin fyysisin voimakeinoin. Poliisit olivat siis ”kurittajia jumalan ja hallitsijan armosta”. Tänä päivänä Suomen poliisin toimivalta ja voimankäyttö perustuu demokraattisen yhteiskuntamme yhteisesti sovittuun lakiin. Perustuslakimme takaa kaikille kansalaisille oikeuden elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, eikä niihin ei saa kajota ilman laissa erikseen säädettyä perustetta. Poliisille on säädöksillä annettu valta puuttua ihmisten vapauteen ja koskemattomuuteen, mutta se valta tuo tullessaan suuren vastuun. On toimittava lain mukaan, sillä

muutoin seurauksena olisi väkivallan kierre ja sekasorto. Laki suojelee myös poliisia itseään perättömiltä syytöksiltä.

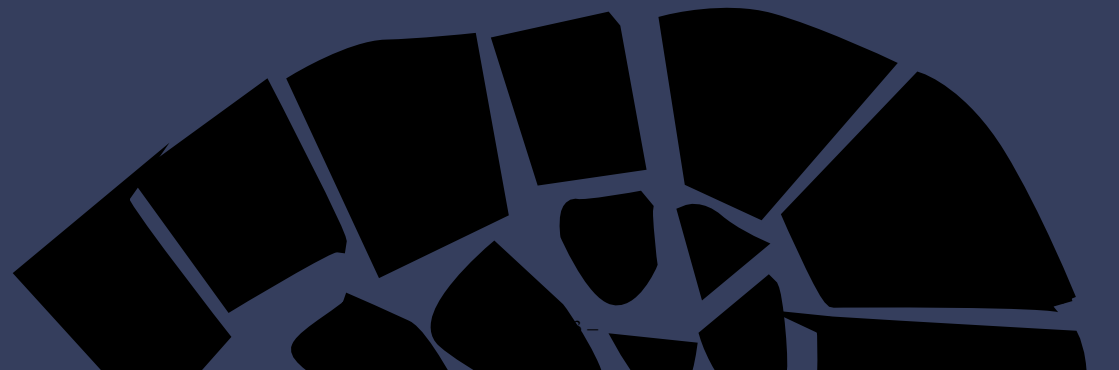
Poliisin kovimmastakin voimakeinosta, ampuma-aseen käytöstä, on tänä päivänä tullut hallittua ja laeilla säädelyä voimankäyttöä. ”Neuvoin, kehotuksin ja käskyin” on jo kauan osoittautunut suomalaisen poliisin tärkeimmäksi ja tehokkaimmaksi toimintaohjeeksi – mutta aina se ei kuitenkaan riitä.

. ESIMERKIKSI
YLLÄTTÄEN VAARALLISEN
TILANTEEN
KENTÄLLÄ KOHDANNUT
JÄRJESTYSPOLIISI
OSALLISTUU HETI
TYÖVUORON PÄÄTTEEKSI
PURKUKESKUSTELUUN.

LÄHTEILLE

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätös 24/09/2007 ("Case of Huohvanainen v. Finland"): [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79771#{"itemid":\["001-79771"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79771#{).
- Tuija Hietaniemi: Lain vartiassa. Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948. Vammalan Kirjapaino 1992.
- Kimmo Kestinen ja Oula Silvennoinen: Helsingin poliisilaitoksen historia 1826–2001. Edita Prima Oy, Helsinki 2004.
- Tomi Mertanen: Kahdentoista markan kapina? Vuoden 1956 yleislakko Suomessa, Suomen historian väitöskirja. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13458>.
- Kari Saari: "Poliisi pamputtaa, aate elää ja toimittajat raportoivat." Tapaustutkimus vuoden 1998 Mustaviehreistä päivistä. Sosiologian pro gradu -tutkielma. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/tapahtumatiedostot/Gradu_Saari.PDF.
- Matti Simola (toim.): Ratakatu 12. Suojelupoliisi 1949–2009. WSOY 2009.

“Kun surutyö oli tehty ja kuljetettu metsään.”

MARKO VESTERBACKA

TUNNE LUKIJASI

POLIISIVIESTINNÄN LEHTORI MARKO VESTERBACKA ON OPETTANUT POLIISIOPISKELIJOITA VUODESTA 2003. HÄNEN VASTUUALUEENAAN ON ERITYISESTI ESITUTKINTAAN LIITTYVÄN KIRJOITTAMISEN JA VUOROVAIKUTUKSEN OPETUS. VESTERBACKA LAATII VALINTAKOKEEN ESSEETEHTÄVÄT JA ARVIOI HAKIJOITA.

HARRASTUKSENAAN VESTERBACKA KIRJOITTAÄ JA KUSTANTAA KIRJOJA.

Jari Tervolla on ytimekkäitä romaanien avausvirkkeitä. Oma suosikkini on *Minut tapettiin vappuviikolla*. Sillä virkkeellä alkaa romaani Pyhiesi yhteyteen (1995). Vappuviikolla tapettu minä on kirjan kertoja; hän alkaa tämän lakonisen toteamuksensa jälkeen muistella hiukan perusteellisemmin, minkäläisten tapahtumien seurauksena kuolo hänet korjasi.

Tervo kertoi joskus, että hänen mielestään tekstistä on aina varaa karsia suurin osa pois. Tervon käyttämä esimerkki on laajasti tunnettu, ja syystä. Hän oli keran työstänyt erään toisen romaaninsa avausvirkkeen yhteen neljäsosaan virkkeen alkuperäisestä versiosta. En ole varma, muistanko Tervon alkuperäistä virkettä täsmälleen oikein, mutta muistaakseni se oli *Ulkona satoi sankasti lunta*. Sen jälkeen Tervo alkoi deletoida löysiä. Ulkona – no sehän on muutenkin selvää, ei kai lumisade sisällä ole. Siis *Ulkona* pois. Entä *satoi sankasti lunta* – turhan pitkästi sanottu, sitä varten on suomen kielessä oma verbinsä. Niinpä aloitukseksi jäi lopulta yhden sanan virke: *Pyrytti*.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Oma opetukseni on kehittynyt samaan tapaan tiivistämisen suuntaan. Kun aloin opettaa poliisiopiskelijoille kirjoittamista kymmenen vuotta sitten, tarvitsin olennaisen sanomiseen huomattavasti enemmän sanoja kuin nyt. Kerroin monisanaisesti, mitä kaikkea poliisiteksteissä pitäisi olla, minkälaista tekstien kielen pitäisi olla ja minkälaista se ei saisi olla.

Jakamani opetusmateriaalit ovat myöhemmin voineet hyvinkin puristua yhteen neljäsosaan alkuperäisestä kuten Tervon virkkeet. Samoin omat yksinpuheluni luokan edessä. Pyrin sanomaan olennaisimmat asiat muutamalla sanalla kurssien alussa. Kaiken sen jälkeen puhumani yritän jotenkin johtaa näistä pääasioista. Muutos on tietysti johtunut pääasiassa siitä, että tajuan itse paremmin, mikä poliisin kirjoittamisessa on olennaista.

* * *

Tämä artikkeli jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa yritän tehdä jartertot ja tiivistää oman opetukseni muutamaaan sanaan. Esitän kolme erilaista kiteytystä:

Kirjoita tarkoituksenmukaisesti.

Kirjoita niille, joille tekstisi on tärkeä.

Tunne lukijasi.

Kiteytysten käsittelyn jälkeen annan puheenvuoron yhden tärkeän lukijaryhmän näkökulman valottajalle. Tämän lukijaryhmän näkökulma voi jäädä hel-

posti ottamatta huomioon, kun poliisi keskittyy tarkoituksenmukaiseen, rikosprosessia palvelevaan kirjoittamiseen.

Artikkelin lopuksi tarkastelen hetken sitä, mitä edellä tuli tehdyksi. Noudatinko alkuunkaan omia ohjeitani kirjoittamisesta? Kirjoitinko tämän artikkelin tarkoituksenmukaisesti? Kirjoitinko niille lukijoille, joille tekstini on tärkeä? Tunsinko lukijani?

* * *

Ensiksi:

Kirjoita tarkoituksenmukaisesti.

Suuresta osasta tekstejä on vaikea sanoa, mikä on tekstin tarkoitus. Esimerkiksi kaunokirjallisuus: mikä on jonkin romaanin olemassaolon tarkoitus? Tai lehtijuttu: miksi jokin juttu on kirjoitettu, mitä varten se on olemassa? Lehden kustantajan näkökulma voi olla, että juttu on olemassa, jotta sen viereen voidaan myydä mainoksia, joista lehti saa tuloja. Lukijan näkökulma voi olla, että hän lukee jutun viihtyäkseen, tietääkseen tai ymmärtääkseen. Mutta mitä hän sillä tekee? Ei varsinaisesti mitään, hän vain lukee sen ja se siitä. Tarkoituksia voi olla myös monia. Mikä on jonkin Facebook-kommentin tarkoitus? Viuhdyttää lukijoita / ilmaista omia tunteita / ilmaista omia ajatuksia / välittää tietoa / ylläpitää kaveruutta / esittää kirjoittaja edullisessa valossa jne. Sekä kirjoittajalla että lukijalla voi olla samanaikaisesti monia eri tavoitteita, joita he eivät itsekään osaa asettaa mihinkään tärkeysjärjestykseen.

Kirjoittajilta on monesti täysin kateissa oman kirjoittamisensa tarkoitus silloinkin, kun olisi tärkeää olla tarkoituksesta tietoinen. Esimerkiksi käy hyvin tavallinen koko kansan tekstilaji, mielipidekirjoitus. Yleensä kai ajatellaan, että mielipidekirjoituksen on tarkoitus vaikuttaa lukijaansa ja saada hänet omaksumaan kirjoittajan tarjoama mielipide. Minkä takia niin harvat mielipidekirjoitukset saavat meidät muuttamaan mielipiteitämme? Kirjoittajat eivät ole kirjoittaneet niitä sellaisiksi. Moni mielipideoksennus jää kirjoittajansa itseilmaisuuden tarpeen tyydyttämiseksi: sainpas sanottua! Toisissa mielipidekirjoituksissa varsinainen tähtäyspiste näyttää olevan kirjoittajan oman asiantuntevuuden ja pätevyuden esiintuominen. Kolmannet kirjoitukset on suunnattu oikeastaan valmiiksi samaa mieltä oleville, vahvistamaan heidän uskoaan omaan asiaansa. Neljännet kirjoittavat, koska nauttivat muuten vain keskustelusta, viidennet koska haluavat heittää bensaa liekkeihin ja trollata. Vain harvojen kirjoittajien teksteistä voidaan erottaa määrätietoinen ja onnistunut tarkoitus vaikuttaa lukijoiden mielipiteeseen.

Virkateksteillä on yleensä selvä tarkoituksensa. Keskeiset poliisitekstitkin tehdään jotakin tiettyä tarkoitusta varten, ja niiden lukijat nimenomaan tekevät asioita niiden avulla: suunnittelevat tutkintaa, harkitsevat syytettä, tekevät päätöksiä.

Kun puhutaan siitä, millainen teksti tai kieli on hyvää, ongelmana on usein liika yleispätevyys: puhutaan tekstien hyvistä piirteistä yleisesti ottaen, vaikka esimerkiksi juuri poliisitekstien hyvyys tai huo-

KIRJOITTAJILTA ON MONESTI
TÄYSIN KATEISSA OMAN
KIRJOITTIMISENSÄ TARKOITUS
SILLOINKIN, KUN OLISI TÄRKEÄÄ
OLLA TARKOITUKSESTA TIETOINEN.

nous on tosiasiassa täysin riippuvaista tekstin käyttötarkoituksesta.

Toinen ongelma on, että keskustelua hyvästä kirjoittamisesta dominoivat ihmiset, joiden omilla teksteillä lukija ei varsinaisesti tee mitään. Esimerkiksi monilla toimittajilla, kirjailijoilla ja kirjoja editoivilla kustannustoimittajilla on voimakkaita mielipiteitä hyvästä ja huonosta tekstistä. Ovatko heidän näkemyksensä sovellettavissa poliisin kirjoittamiseen? Joiltakin osin kyllä, joiltakin osin eivät. Kaikki riippuu siitä, miten hyvin ohjeet sopivat poliisitekstien tarkoitukseen. Toimittajan ja kirjailijan perushaaste kirjoittajana voi olla saada lukija jatkamaan lukemista. Lukijan mielenkiinto pitää vangita, hänet pitää koukuttaa, häntä pitää miellyttää. Asiajutustakin on kirjoitettava jännittävä kertomus. Yli kaiken on varottava ikävyyttämistä lukijaa.

Poliisin ei tarvitse kosiskella lukijaa ja maanitella tätä jatkamaan. Useimmat lukijat lukevat poliisin tekstiä voidakseen tehdä omaa virkatyötään. Pakkohan heidän on jatkaa lukemista, oli teksti kuinka tylsää tahansa. Tekstin vahvuudet ja heikkoudet ovat aivan muualla kuin koukuttavuudessa.

Poliisikoulutuksessa kirjoittamisen kursien johtotähtenä on oppia kirjoittamaan tarkoituksenmukaisia poliisitekstejä: rikosilmoituksia, kuulustelupöytäkirjoja, esitutkintapöytäkirjan johdantoja, tiedotteita, muistioita, vastineita. Näillä teksteillä on aina oma tietty tarkoituksensa, tietty käyttö, josta käsin tarkoituksenmukaiset ratkaisut voidaan johtaa. Voi-

daan ottaa perustellusti kantaa siihen, pitäisikö esimerkiksi tautologiaa vältellä vai tavoitella, toisin sanoen pitäisikö samoista asioista käyttää mahdollisimman paljon samoja sanoja vai pitäisikö pyrkiä päivittäin vaihtelevaan sananvalintoihin. Voidaan ottaa kantaa siihen, pitäisikö tekstissä käyttää pelkästään kirjakieltä vai tarvitaanko myös puhekielisyyttä. Esitut-

POLIISIN EI TARVITSE
KOSISKELLA LUKIJAA
JA MAANITELLA TÄTÄ
JATKAMAAN.

kintapöytäkirjan johdanto kirjoitetaan kauttaaltaan hyvällä kirjakielellä. Kuulustelun aikana kirjattavassa kuulustelukertomuksessa voi olla sekä kirjakieltä että arkityyisiä ja puhekielisiä sananvalintoja. Videotallenteelta tekstiksi purettava kuulustelu kirjoitetaan sana sanalta puhutun mukaisesti. Kaikki riippuu tarkoituksesta, jota varten teksti on olemassa.

Vahva ymmärrys poliisitekstien käyttötarkoituksesta paikkaa myös kirjoittamisen pintatason puutteita. Vastaavasti joku kirjoittaja, joka yleisesti ottaen osaa kirjoittaa hyvin tai jopa erinomaisesti, ei välttämättä ole valmiiksi lainkaan hyvä poliisitekstin kirjoittaja. Hänellä voi olla edessään työlästä poisoppimista omista kirjoittamisen lähtökohdistaan. Esimerkiksi ihmisen, joka on tottunut kirjoittaessaan ennen kaikkea ilmaisemaan itseään ja luomaan vaikutelmia itsestään, voi olla vaikea oppia uudenlaista asennoitumista. Se vaatii tietynlaista nöyrymistä: kirjoitan jollekin lukijalle, häntä varten.

Myös jo valmistuneelle poliisille voi alkaa tapahtua tietynlaista ”kieroon kasvamista” kirjoittajana. Hänen pitäisi kyllä

periaatteessa tietää, mitä asioita tekstissä olisi oltava ja miten ne pitäisi sanoa, mutta toisaalta hän alkaa enemmän ja enemmän myös poseerata, esittää ja alleviivata omaa ammattitaitoaan eikä niinkään tee nöyrästi työtä lukijoidensa hyväksi. Paradoksaalisesti hän omaa ammattimaisuuttaan alleviivatessaan tuleeikin alleviivanneeksi omaa epäammattimaisuuttaan. Todellista ammattitaitoa poliisikirjoittaja osoittaa, kun hän keskittyy kirjoittamaan mahdollisimman hyviä käyttötekstejä. Ammattitaitoon kuuluu nöyryys, jonka avulla kirjoittaja esimerkiksi kuulustelupöytäkirjaa kirjoittaessaan hyväksyy, että hänen roolinsa on olennaisen tiedon välittäjän rooli, toimia luotettavana lenkinä tietyssä ketjussa.

Poliisikoulutuksen alkuvaiheessa erottuvat usein edukseen ne, jotka ovat aikaisemmassa työssään kouliintuneet kirjoittamaan käyttötekstejä. Heidän joukossaan on esimerkiksi hoitoalan ja turvallisuusalan ihmisiä, joilla on kokemusta erilaisten raporttien kirjoittamisesta, sekä teknisen alan ihmisiä, jotka ovat tottuneet laatimaan dokumentointeja ja käyttöohjeita.

* * *

Monella opiskelijallani on ollut kokemusta esitutkinnan tekemisestä ja siten myös esitutkintapöytäkirjojen kirjoittamisesta jo ennen poliisikoulutukseen tuloa. Tullissa tai rajalla työskennelleet ovat voineet tehdä esitutkintaa paljonkin, vaikka eivät olekaan välttämättä saaneet minkäänlaista oppia pöytäkirjojen kirjoittamiseen. Perehtyminen on tapahtunut pääasiassa

KAIKKI RIIPPUU TARKOITUKSESTA,
JOTA VARTEN TEKSTI ON OLEMASSA.

TODELLISTA AMMATTITAITOA
POLIISIKIRJOITTAJA
OSOITTAA, KUN HÄN KESKITTYY
KIRJOITTAMAAN MAHDOLLISIMMAN
HYVIÄ KÄYTTÖTEKSTEJÄ.

toisten pöytäkirjoja lukemalla, mikä siinä onkin erinomainen tapa. Lisäksi esimiehet tai työkaverit ovat saattaneet antaa omia vinkkejään kirjoittamisesta. Eräs opiskelija kertoi aivan taannoin, että hän oli saanut erinomaisen kaksisanaisen neuvon: ”Kirjoita syyttäjälle.”

Siinä se on, esitutkintapöytäkirjatekstien kirjoittamisen kova ydin. *Kirjoita syyttäjälle*. Tuosta kehotuksesta voidaan johtaa lähes kaikki muut ohjeet.

Syyttäjä on poliisin tärkein lukija. Hän lukee esitutkintapöytäkirjan tekstejä voidakseen tehdä oman työnsä, ja hyvä pöytäkirjateksti palvelee syyttäjää hyvin. Hieman kärjistyksi: jos tiedetään, kuinka syyttäjä pöytäkirjoja lukee ja käyttää, tiedetään, millaisia pöytäkirjojen pitäisi olla.

Kenttämiehen tärkein lukija on yleensä rikostutkija, eli toinen poliisimies, joka alkaa kenttämiehen kirjaaman perusilmoituksen perusteella suunnitella jutun tutkintaa. Tässäkin tapauksessa kenttämiehen teksti päättyy usein myös syyttäjän luettavaksi, joko sellaisenaan tai tutkijan muokkaamana ja täydentämänä.

Huonojen pöytäkirjatekstien huonous on usein seurausta siitä, ettei niitä ole kirjoitettu kenellekään. Kirjoittaja on dokumentoinut työtään kuin olisi kirjoittanut sen omaan muistikirjaansa. Kirjoittamisen jälkeen hän on pullauttanut tekstinsä poliisin tietojärjestelmään kuin tyhjiöön, pahimmassa tapauksessa vaivautumatta lukemaan edes itse omaa tekstiään ennen sen tallentamista järjestelmään. Sekavaa tuotosta lukemaan joutuva tut-

kinnan seuraava lenkki saa sitten raapia päätään yrittäessään ymmärtää tätä hajanaista, luonnosmaista kyhäelmää.

Kun aloitin Poliisikoulun opettajana vuoden 2003 alussa, tilasin lähes ensi töikseni pinon englanninkielisiä poliisiraporttien kirjoitusoppaita: *Writing for Law Enforcement. Plain English for Cops. Just the Facts. The New Police Report Manual. Report Writing for Criminal Justice Professionals. Painless Police Report Writing*. Kaikki lähestyivät aihetta hieman eri näkökulmista ja auttoivat osaltaan minua

SIINÄ SE ON,
ESITUTKINTA-
PÖYTÄKIRJATEKSTIEN
KIRJOITTAMISEN KOVA
YDIN.

pääsemään kiinni oman opetustyöni ytimeen. Huonoin oli ehkä viimeksi mainitsemani. Siitä huolimatta, että kirja mainosti nimes-

sään tuskatonta poliisiraporttien kirjoittamista, se oli varsin tuskallista luettavaa. Syy? Kirjassa oli lukemattomia yksityiskohtaisia kirjoitusohjeita ja kielioppisääntöjä ja paljon näiden oppimista tukevia harjoituksia – mutta ei yhtään selvää johtoajatusta, josta kaikki muut ohjeet seuraisivat. Kirja oli omiaan synnyttämään lukijassaan vahvaa riittämättömyyden tunnetta: jos hän ei kyennyt omaksumaan ja hallitsemaan kaikkia näitä irrallisia ja elintärkeitä sääntöjä ja ohjeita, hän ei voisi kirjoittaa hyviä poliisitekstejä.

Virkistävintä luettavaa taas oli entisen poliisin ja myöhemmän syyttäjän Devalis Rutledgen kirjoittama *The New Police Report Manual*. Hänellä oli aivan sama ohje kuin edellä siteeraamani ”Kirjoita syyttäjälle”. Rutledge kertoi kirjassaan, kuinka hän luki poliisitekstejä omassa

työssään ja millaiset tekstit ja ilmaisutavat täyttivät hänen tarpeensa, millaiset eivät. Rutledgen opetus oli omiaan vahvistamaan poliisilukijansa uskoa omiin kykyihinsä: kunhan poliisi ymmärsi, miten syyttäjä tekstiä luki ja miten sitä käytti, hän pystyi kirjoittamaan hyviä poliisitekstejä. Rutledge oli tosin liiankin yksioikoinen julistaessaan, että mitään muuta ei tarvita kuin tieto siitä, kenelle kirjoittaa. On myös osattava kirjoittaa riittävän hyvin – selkeästi, yksiselitteisesti, johdonmukaisesti jne. Jos kieli ei tottele kirjoittajaa, ei ajatus aina välity kirkkaana syyttäjälle saakka, vaikka kirjoittaja tuntisi tapauksen läpikotaisin ja hallitsisi rikosten tunnusmerkistöt ja muut tärkeät asiat.

Kirjoita syyttäjälle on hyvä kiteytys, mutta samalla tietysti kärjisty, eikä se täysin sovi uuden suomalaisen esitutkintalain henkeen. Jos lisäksi ajatellaan poliisin kirjoittamista laajemmin kuin pelkän esitutkinnan näkökulmasta, ohje voisi olla:

Kirjoita niille, joille tekstisi on tärkeä.

Pelkkä ”Kirjoita lukijoille” ei mielestäni riitä, eikä olisi oikein sanoa, että ”Kirjoita kaikille lukijoillesi”. Poliisiteksteillä voi olla hyvinkin paljon erilaisia satunnaisia lukijoita, mutta ei heitä kaikkia tarvitse ottaa erityisesti huomioon. Siksi on tarpeen tehdä rajaus ”joille tekstisi on tärkeä”.

Esimerkiksi poliisitiedotteita osa lukijoista lukee puhtaasti uutisviihteenä. Jotkut poliisit laativat silloin tällöin humoristisia tiedotteita, ja iltapäivälehdet linkittävät näihin tiedotteisiin tai julkai-

SYYTTÄJÄ ON POLIISIN
TÄRKEIN LUKIJA. HÄN LUKEE
ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAN
TEKSTEJÄ VOIDAKSEEN
TEHDÄ OMAN TYÖNSÄ, JA HYVÄ
PÖYTÄKIRJATEKSTI PALVELEE
SYYTTÄJÄÄ HYVIN.

JOS KIELI EI TOTTELE
KIRJOITTAJAA, EI AJATUS AINA
VÄLITY KIRKKAANA SYYTTÄJÄLLE
SAAKKA, VAIKKA KIRJOITTAJA
TUNTISI TAPAUKSEN LÄPIKOTAISIN
JA HALLITSISI SUVEREENISTI
RIKOSTEN TUNNUSMERKISTÖT JA MUUT
TÄRKEÄT ASIAT.

sevat niitä lehden paperiversiossa joskus jopa sellaisinaan. Pieni huumorin pilke tiedottajan silmäkulmassa voikin olla paikallaan, joskus se voi auttaa vaikkapa tiedotteen sisältämän liikennevalistuksen perillemenoon, mutta ei poliisin tarvitse varta vasten virkatyökseen ruveta suuren yleisön nauratajaksi. Myöskään erilaisen päivystävien kieli- ja tyylipoliisien yliherkkää kielikorvaa ei tarvitse itsetarkoituksellisesti yrittää miellyttää.

Todella tärkeitä lukijoita on kahdenlaisia: ne, jotka lukevat poliisin tekstiä voidakseen tehdä omaa työtään, ja ne, jotka lukevat sitä koska ovat itse asianosaisia. Virallinen syyttäjä kuuluu molempiin ryhmiin. Syyttäjä on esitutkintapöytäkirjatekstien tärkein käyttäjä, ja rikosasioissa hänet luetaan yhdeksi asianosaisista.

Muita tärkeitä ammattilukijoita ovat esimerkiksi toiset poliisit sekä asianajajat ja tuomarit. Kun jutun päätutkija saa rikosilmoituksen pöydälleen, hän on olennaisesti riippuvainen ilmoituksen kirjaajan tekstin laadusta. Jos juttu etenee syyttäjälle ja syyttäjä päättää nostaa syytteen, kuulustelupöytäkirjoja saatetaan lukea oikeudessa. Suullisessa pääkäsittelyssä niitä tosin ei lueta ilman erityistä syytä, vaan oikeuden istunnossa kuullaan ihmisiä suoraan. Jos kuitenkin oikeudessa kerrotut versiot ovat kovin erilaisia kuin poliisin esitutkinnan aikana kirjaamat kertomukset, kuulustelupöytäkirjoja saatetaan lukea kirjallisina todisteina. Jos suullista pääkäsittelyä ei järjestetä lainkaan vaan tuomari ratkaisee jutun niin sanotussa kirjallisessa

menettelyssä, hän perehtyy osapuolten kertomuksiin puhtaasti asiakirjojen lukemisen perusteella.

KIRJATUN TEKSTIN
LUKEMINEN VOI
VAIKUTTAA MYÖS
KOKEMUKSEEN SIITÄ,
MITEN POLIISI ON
HEIHIN SUHTAUTUNUT.

Asianosaisina esitutkintapöytäkirjatekstejä lukevat niin asianomistajina kuin rikoksesta epäiltyinäkin kuulustellut. Poliisi on pöytäkirjatekstejä kirjoittaessaan

hoitanut heidän asiaansa, ja tutkittu tapahtuma voi koskettaa heitä henkilökohtaisesti hyvin syvästi. Heidän näkökulmansa on syytä ottaa kirjoittaessaan huomioon. On ajateltava, miltä teksti näyttää heidän silmissään. Kokemus kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta ei riipu pelkästään siitä hetkestä, jona ihminen kohtasi poliisin, vaan se jatkuu ihmisen lukiessa tästä kohtaamisesta kirjattu- ja dokumentteja: rikosilmoitusta ja vielä painokkaammin kuulustelupöytäkirjaa. Kohtaamisen jälkeen kuulusteltava palaa ajatuksissaan kohtaamiseen ja niihin tapahtumiin, joista poliisin kanssa on puhuttu. Omat muistikuvat siitä ”mitä tuli sanottua” ovat saattaneet jäädä hatariksi. Kirjatun tekstin lukeminen voi vaikuttaa myös kokemukseen siitä, miten poliisi on häneen suhtautunut.

Poliisin, jolle kirjaaminen on osa rikosprosessin rutiinia, jopa liukuhihnatyötä, on kaikessa asiakeskeisyydessään aina hyvä muistaa myös tämä inhimillisen kokemuksen näkökulma. Monelle hänen kuulustelussa kohtaamalleen ihmiselle kyse on ainutkertaisesta tapahtumasta. Ammattilukijoiden tunteita ei niinkään tarvitse ajatella, mutta asianosaisten tunteita kyllä.

Uudessa esitutkintalaissa korostetaan, että esitutkinta palvelee syyteharkinnan lisäksi myös asianosaisten etujen valvomista. Poliisin on siis autettava niin asianomistajien kuin rikoksesta epäiltyjenkin asianajajia oikeudenkäyntiin valmistautumisessa. Poliisin on esitutkintapöytäkirjan tekstejä kirjoittaessaan erityisesti muistettava, että hän hoitaa myös epäiltyjen asiaa. On esimerkiksi kirjattava selvästi myös ne esille tulleet seikat, jotka puhuvat epäillyn syyttömyyden puolesta.

Kuulustelukertomuksen tekstin pitäisi olla täysin ymmärrettävää myös muiden kuin rikosprosessin ammattilaisten silmissä. Kun kuulusteltu allekirjoittaa pöytäkirjan, hän allekirjoituksellaan osoittaa hyväksyvänsä, että kertomus on kirjattu oikein. Tämä ei ole mahdollista, ellei hän täysin ymmärrä tekstiä, sen sananvalintoja ja fraaseja. Kymmenillätuhansilla suomalaisilla aikuisilla on ylipäättään suuria vaikeuksia ymmärtää lukemaansa. Rikoksista epäiltyjen joukossa on esimerkiksi luki-vaikeuksista kärsiviä moninkertainen määrä verrattuna koko väestöön. Tekstin on siis oltava suhteellisen yksinkertaista sanastoltaan ja virkerakenteiltaan. Kovin vaikeaselkoiset ja virkakieliset ilmaisutavat voivat vaarantaa kuulusteltavan oikeusturvan toteutumisen.

Osa poliisitekstien ammattimaisista lukijoista tekee työtään poliisihallinnon ja oikeuslaitoksen ulkopuolella. Poliisi ei ehkä miellä samalla tavalla heitä omaksi kohdeyleisökseen eikä varta vasten suuntaa sanojaan heitä varten, mutta myös heistä ja heidän tarpeistaan on syytä olla tietoinen.

KUULUSTELUKERTOMUKSEN
TEKSTIN PITÄISI OLLA TÄYSIN
YMMÄRRETTÄVÄÄ MYÖS MUIDEN KUIN
RIKOSPROSESSIN AMMATTILAISTEN
SILMISSÄ.

OSA POLIISITEKSTIEN
AMMATTIMAISISTA LUKIJOISTA
TEKEE TYÖTÄÄN POLIISIHALLINNON
JA OIKEUSLAITOKSEN ULKOPUOLELLA.

Vakuutusyhtiön korvauskäsittelijät ovat yksi tällainen lukijakunta. Heille poliisin kirjaama rikosilmoitus voi olla tärkeä dokumentti, kun he harkitsevat korvauspäätöksiä. Poliisi pystyy esimerkiksi yhdellä kappaleella kuvailemaan johonkin liikkeeseen tehdyn murron teko-tapaa ja oven lukitusta niin yksityiskohtaisesti, että se riittää kertomaan korvauskäsittelijälle, täyttääkö kohde yritysvaluutusvakuutuksen murto-suojausehdot vai ei. Sellaisetkin ilmoitukset, jotka eivät koskaan etene syyttäjälle asti tai eivät johda edes esitutkintaan, voivat olla vakuutusyhtiölle olennaisen tärkeitä.

Poliisin kirjauksia lukevat myös oikeuspsykiatrisia arvioita tekevät psykiatrit ja psykologit. Esimerkiksi mielentilatutkimuksien tekemisessä ensikätiset kuvaukset rikospaikalta ja kuulustelupöytäkirjat voivat antaa arvokkaita lisätietoja tutkittavien henkilöiden käytöksestä, puheista ja olemuksesta. Riittävän laajasti, yksityiskohtaisesti ja kuvailevasti laadittu kirjaus on merkittävässä osassa, kun rikoksentehtäjän mielentilasta ja syyntakeisuudesta tehdään johtopäätöksiä.

Myös toimittajat ovat tärkeä lukijaryhmä. Uutistoimittajat seuraavat poliisin tiedotteita ja laativat pikku-uutisia tiedotteiden perusteella. Varsinkin ilmaisjake-luperiaatteella toimivat kaupunkilehdet pohjaavat poliisiuutisensa yleensä kokonaan tiedotteiden tekstiin. Tilattavat sanomalehdet tekevät enemmän omaa tiedonhankintatyötään, mutta niillekin tiedotteet ovat tärkeä perustietojen läh-

de. Hyvän tiedotteen ei tarvitse olla sellaisenaan valmis uutinen. Tärkeintä on, että tiedote annetaan oikeaan aikaan ja että siinä on riittävän paljon tarkkaa ja oikeaa tietoa. Vakavissa onnettomuuksissa, kuten kuolonkolareissa, tärkeintä on ensimmäisen tiedotteen pikainen toimit-

taminen median saataville. Tiedotteiden lisäksi varsinkin erikoistuneet rikos- ja oikeustoimittajat lukevat myös esitutkintapöytäkirjoja ja käyttävät niitä omien, joskus hyvinkin laajojen artikkeleiden sa tietopohjana.

Ammattilukijoitakaan ei tarvitse yrittää miellyttää; riittää että ottaa heidät huomioon ja auttaa heitä tekemään heidän omaa työtään, varsinkin jos auttaminen on myös poliisin intressissä. Juuri toimittajissa tuntuu olevan runsaasti edellä mainitsemiani kieli- ja tyyli-poliiseja. Valikoituuhan alalle kielellisesti lahjakkaita ihmisiä, joille ilmaisujen tuoreus ja vaihtelevuus ja lukijoiden miellyttäminen on tärkeää. Heille on usein yhtä tärkeää se, kuinka sanotaan, kuin se, mitä sanotaan. He myös tiedostavat herkästi, milloin jokin sana tai ilmaus on levinnyt liikaa ja alkanut tuntua kuluneelta. Toimittajat ovat yleistajuisen ilmaisun ammattilaisia ja osajia. Virkakielen raskassoutuiset ilmaukset ärsyttävät heitä, samoin erilaisten ammattikielten yleiskielestä poikkeavat ilmaisutavat, kuten *cop speak* poliisin lähettämissä tiedotteissa, joissa kerrotaan, kuinka *ajoneuvoa* kuljetti *mieshenkilö*, jonka kiinniotto *suoritettiin* poliisin *toimesta*.

NÄEN POLIISIN KIELEN
ENNEN KAIKKEA
TYÖVÄLINEENÄ, JONKA
TEHTÄVÄNÄ ON PALVELLA
LUKIJOIDEN TOPELLISIA
TARPEITA JA ILMAISTA
ASIOITA TARKASTI.

Eräs toimittaja lähetti Poliisiammatti-
korkeakoulun tiedottajalle sivun mittai-
sen sähköpostin, jonka viestinä oli, että
sanan *suorittaa* käyttö pitää kerta kaikki-
aan kieltää poliiseilta. Sana kun on tur-
ha, ärsyttävä, sisällötön ja korvattavissa
aina muilla sanoilla: *Poliiisi suoritti paikan
eristämisen* > *Poliiisi eristi paikan*. *Poliiisi suo-
ritti kotietsinnän* > *Poliiisi teki kotietsinnän*.
Toimittaja perusteli kannanottonsa asial-
lisesti ja yksityiskohtaisesti, kaikki kun-
nia hänelle siinä mielessä. En kuitenkaan
lämmennyt vaatimukselle. Olin aika lail-
la samaa mieltä toimittajan kanssa vielä
kymmenen vuotta sitten, kun aloitin
poliisien opettamisen, mutta vuodet po-
liisihallinnossa ja erityisesti esitutkinnan
opetuksessa ovat kuitenkin muuttaneet
näkökulmaani.

Joku voisi sanoa, että kielitajuni on
korruptoitunut, kun olen ollut poliisihal-
linnon sisällä liian pitkään. Ehkä niinkin,
mutta omasta mielestäni kyse on enem-
män muusta: erityisesti huomion siirty-
misestä kielestä itse asiaan. Näen poliisin
kielen ennen kaikkea työvälineenä, jonka
tehtävänä on palvella lukijoiden todelli-
sia tarpeita ja ilmaista asioita tarkasti.

Kyse on myös suvaitsevaisuuden kas-
vusta. Mielestäni työvälinettä voidaan
käyttää monella eri tavalla oikein, kunhan
sitä käytetään tarkoituksenmukaisesti,
tarkoitusta palvelevalla tavalla. Minusta
kielellinen monimuotoisuus on yleensä
ennen kaikkea virkistävää. Tähän moni-
muotoisuuteen luen myös ammattikun-
tien ja yksittäisten kielenkäyttäjien vilje-
lemät fraasit, omat vakiintuneet ilmaisu-
tavat, kunhan ne eivät ole niin outoja,
että estäisivät sanottavan ymmärtämistä.

MIELESTÄNI TYÖVÄLINETTÄ
VOIDAAN KÄYTTÄÄ MONELLA
ERI TAVALLA OIKEIN,
KUNHAN SITÄ KÄYTETÄÄN
TARKOITUKSEN MUKAISESTI,
TARKOITUSTA PALVELEVALLA
TAVALLA. MINUSTA KIELELLINEN
MONIMUOTOISUUS ON YLEENSÄ ENNEN
KAIKKEA VIRKISTÄVÄÄ.

Toisin kuin useimmat toimittajat, minä olen alkanut arvostaa kuluneita ilmauksia. Poliisitekstissä on usein perusteltua käyttää vakiintuneita fraaseja, olkoonkin, että ne olisivat jonkun mielestä latteita ja ikävystyttäviä.

Rohkaisen kyllä opiskelijoitani pitämään kiinni omasta kielitajustaan ja välttämään itselleen luontevien ilmausten korvaamista poliisilanguiin vakiintuneilla vähemmän luontevilla ilmauksilla, turhalla *cop speakilla*. Olen myös käyttänyt usein kursseillani jonkin oppitunnin poliisikielen manereista puhumiseen ja teettänyt joskus harjoitussiakin, joissa suorittamisia ja muita manereita on korvattu tavanomaisemmilla ja tuoreemmilla ilmauksilla. Lisäksi olen koonnut esimerkkejä poliisitiedotteista ja toimittajien niiden pohjalta kirjoittamista uutisteksteistä ja neuvonut opiskelijoita hyödyntämään toimittajia opettajinaan. Toimittajien tekemiin muutoksiin tutustuminen auttaa nimittäin poliiseja tunnistamaan omia manereitaan ja siten poisoppimaan turhasta koukeroisuudesta. On mielekkäämpää kirjoittaa vaikkapa *mieshenkilöiden* ja *naishenkilöiden* sijasta ytimekkäämmin *miehistä* ja *naisista*; samoin on mielekkäämpää kirjoittaa, että jotakin tapahtui *kello 13.14* kuin *kello 13.14 aikaan*. Samoin, että *auto suistui tieltä* sen sijasta, että olisi *tapahtunut ajoneuvon tieltä suistuminen*.

Missään vaiheessa en ole kuitenkaan laatinut enkä aio jatkossakaan laatia opiskelijoilleni mitään kiellettyjen sanojen luetteloita. Se olisi mielestäni ama-

töörimäinen lähestymistapa. Useimmat maneerit ovat vähän kömpelöitä ja turhia, mutta muuten jokseenkin harmittomia.

Amatöörit kirjoittavat lehtiin mielipidekirjoituksia, joissa listaavat pari kolme heitä ärsyttävää sanaa. Näiden sanojen käyttö on heidän mielestään levinnyt sietämättömästi ja osoittaa koko suomen kielen olevan rappiotilassa. Erilaisilla nettifoorumeilla taas on pitkiä viestiketjuja, joiden pääsisältönä on ärsyttävien sanojen listaaminen ("Älä sano näin", "Suomen kielen ärsyttävimmät sanat" jne.). Minusta

USEIMMAT
MANEERIT OVAT
VÄHÄN KÖMPELÖITÄ
JÄ TURHIA, MUTTA
MUUTEN JOKSEENKIN
HÄRMITTOMIA.

tällainen kielikeskeisyys on usein merkki jonkinlaisesta lapsellisuudesta. Liiallinen kielikeskeisyys voi myös olla myrkyttämässä yhteiskunnallista ilmapiiriä. Mielestäni

tätä tapahtuu toisinaan, kun toimittajat repivät lööppitasolle nousevia uutisia poliitikkojen ja yritysjohtajien "möläytyksistä" ja "sammakoista". Pahimmillaan tämä ajojahti on silloin, kun oikein hyvin tiedetään, mitä viaton möläyttäjäparka todellisuudessa tarkoitti, mutta kieltäydytään ymmärtämästä häntä oikein ja vaaditaan hänen eroaan jostakin virasta tai tehtävästä.

Poliisien on kyllä syytä olla tietoisia omista tavallisista manereistaan, jotta eivät esimerkiksi tulisi käyttäneeksi jotakin epätarkkaa yläkäsitettä silloin, kun voisivat käyttää täsmällisempää ilmausta. Esimerkiksi *ajoneuvo* on minusta useimmiten aidosti huono sananvalinta poliisiteksteihin. Jos lukijalle kerrotaan,

että ajoneuvo törmäsi ajoneuvon, lukija joka tapauksessa muodostaa itselleen jonkinlaisen mielikuvan näistä ajoneuvoista. Jos ajoneuvot olivat joitakin muita kuin (henkilö)autoja, syntyvä mielikuva on todennäköisesti virheelinen. Mutta suorittaa-sanassa, esimerkiksi, ei ole loppujen lopuksi mitään perustavaa vikaa, vaikka se ärsyttääkin osaa lukijoista suunnattomasti. Miksi on niin tärkeää kirjoittaa, että poliisi *teki* kotietsinnän eikä että poliisi *suoritti* kotietsinnän? Minun puolestani poliisi saa suorittaa, jos niin tahtoo. Yhtä lailla hän saa tietysti myös välttää suorittamista.

* * *

Jotta voi kirjoittaa niille lukijoilleen, joille teksti on tärkeä, on tiedettävä ja jossain määrin jopa tunnettava nämä lukijat. Siitä johtuukin kolmas kiteytykseni:

Tunne lukijasi.

Vaikka periaatteessa tietäisimme, kuka meitä lukee, meillä voi olla lukijasta väärää mielikuvia. Siitä seuraa esimerkiksi turhaa pönötystä, poseeraavaa kirjoittamista. Sen sijasta, että yrittäisimme kirjoittaa todelliselle, lihaa ja verta olevalle lajitoverillemme ja auttaisimme häntä tekemään omaa työtään, me keskitymme mekin pätemään, esittelemään ja suojelemaan omaa asiantuntevuuttamme ja ammattilaisuuttamme.

Oman opetukseni kehittämisessä kahdenkeskiset keskustelut syyttäjien kanssa ovat olleet kullannarvoisia. Olen kysellyt

JOTTA VOI KIRJOITTAA NIILLE
LUKIJOILLEEN, JOILLE TEKSTI
ON TÄRKEÄ, ON TIEDETTÄVÄ JA
JOSSAIN MÄÄRIN JOPA TUNNETTAVA
NÄMÄ LUKIJAT.

heiltä, miten he konkreettisesti käyttävät poliisin tekstejä. Mitä he lukevat, missä järjestyksessä. Mikä on tärkeää, mikä vähemmän tärkeää. Mikä on turhaa, mikä häiritsevää, mikä pakottaa pyytämään lisätutkintaa. Esimerkiksi viime keväänä sain yllätyksekseni kuulla eräältä syyttäjältä, että poliisin kirjoittamat esitutkin-

tapöytäkirjojen johdannot ovat hänen mielestään monesti yksinkertaisissa rikosjutuissa täysin turhia. Hän ei edes lue niitä, vaan harppoo suoraan kuulustelupöytäkirjoihin ja tekee syyteharkintansa ja asian esittelyn oikeudessa kokonaan niiden perusteella. Onkin muistettava, että syyttäjät ovat useimmiten nopeita lukijoita ja perusteellisesti kouliintuneita löytämään kuulustelupöytäkirjoista olennaiset asiat. He jos ketkä ovat vaikeaselkoisten ja mutkikkaiden tekstien ammattilukijoita. Heille olennaisinta ei ole, että kaikki olisi pureskeltu täysin valmiiksi – vaikka sitäkin monet toivovat ja arvostavat – vaan että se, mikä on sanottu, on sanottu yksiselitteisesti.

Samainen syyttäjä suositteli, että rikostutkijoiden kannattaisi edes joskus, jos se vain suinkin on mahdollista, käydä seuraamassa itse tutkimiensa juttujen oikeuskäsittelyä käräjäoikeuden suullisessa pääkäsittelyssä. Siellä tutkija näkisi, millä tavalla syyttäjä konkreettisesti hyödyntää esitutkin-

tapöytäkirjan tekstejä. Jos syyttäjä ei huomaa nostaa esiin jotakin tutkijan olennaisena pitämää asiaa, tämä voi miettiä, onko asia jäänyt oman kirjoittamisen takia jotenkin katveeseen tai

epäselväksi.

OMAN OPETUKSENI
KEHITTÄMISESSÄ
KÄHDENKESKISET
KESKUSTELUT
SYYTTÄJÄJEN KANSSA
OVAT OLLEET
KULLANARVOISIA.

Myös muiden tärkeiden lukijaryhmien edustajien henkilökohtaisesta tuntemisesta ja tapaamisesta on hyötyä. Se voi auttaa valitsemaan oikein paitsi tekstien sisällön myös tekstien tyylin ja sävyn.

Poliisinhan on käytettävä asiallista kieltä, kun hän puhuu tai kirjoittaa virkamiehen roolissaan. Virkamieheltä odotetaan, ettei hän käytä asiattomia ja loukkaavia ilmauksia. Kuulustelukertomus on tosin oma lukunsa: jos kuulusteltava käyttää halventavia ilmauksia tai kertoo jonkun muun sellaisia käyttäneen, näiden ilmausten kirjaaminen voi olla aivan välttämätöntä. Kuulustelukertomuksessa puhuva ”minä” on kuitenkin kuulusteltava, vaikka käytännössä kertomuksen on kirjannut kuulustelija kuulusteltavan lausumien pohjalta.

Edellä mainittu *suorittaminen* voi ärsyttää jotakuta suunnattomasti, mutta ei se ketään loukkaa. Jos poliisi sen sijaan puhuu tiedotteessa saati rikosilmoituksessa vaikkapa siitä, kuinka puistossa alkoholia nautiskelleet *herrat ottelivat* keskenään, tällaista kielenkäyttöä varsinkin pahoinpitelyssä kärsinyt osapuoli voisi aiheellisesti pitää tapahtumaa ja häntä itseään vähättelevänä.

Loukkaavien ilmausten välttäminen edellyttää lukijan asemaan eläytymistä. Sukupolvierot ja kulttuurierot voivat vaikuttaa tätä eläytymistä suuresti: emme välttämättä osaa lainkaan ottaa huomioon, että jokin meidän mielestämme

harmiton tai asiallinen sananvalinta voisi loukata jotakuta. Ajat myös muuttuvat niin, että se mikä oli sopivaa aikaisemmin, ei olekaan sopivaa enää nykyään. Vielä 1800-luvun Suomessa kaikki yli 60-vuotiaat luokiteltiin ”ikälopuiksi”. Jos nykyään poliisi erehtyy tiedotteessaan nimittämään metsään eksynyttä 75-vuotiasta ”vanhukseksi”, moni virkeä samanikäinen voi pahoittaa mielensä.

Rikosylikonstaapeli Eija Karstinen teki 1990-luvulla väitöskirjatutkimuksen *Keskustelusta pöytäkirjaksi* poliisin kuulustelupöytäkirjojen synnystä. Osana tätä tutkimustaan hän kävi vankilassa haastattelemassa rikoksista tuomittuja siitä, miten he olivat kokeneet kuulustelut ja miten he lukivat kuulusteluista tehtyjä pöytäkirjoja. Haastatteluissa tuli esiin tyytymättömyyttä kirjaamisen suppeutta kohtaan: esimerkiksi kuulusteltujen motiiveja teoilleen ei ollut aina kirjoitettu niin seikkaperäisesti kuin he olisivat toivoneet. Kuulustelija, joka tietää rikosprosessin tarpeet, saattaa automaattisesti karsia kuulustelukertomuksesta pois kaiken sellaisen, mitä ei pidä ehdottoman välttämättömänä asian käsittelyn kannalta. Olennaiseen keskittyminen osoittaa kuulustelijan ammattitaitoa, mutta liian ehdoton asiakeskeisyyskin voi toisaalta olla epäammattimaista, jos ajatellaan kuulustelua ihmisen kohtaamisen näkökulmasta. Joskus voi olla viisasta kirjoittaa hieman monisanaisemmin, jotta kertojan tärkeäksi kokema asia tulee riittävästi huomioitua.

Rikoksen uhrin näkökulmasta on paikallaan muistuttaa vielä perusteellisemmin.

LOUKKAAVIEN ILMAUSTEN
VÄLTÄMINEN EDellyttää LUKIJAN
ASEMAAN ELÄYTYMISTÄ.

Poliisin kanssa asiointi on usein erityisen vaikeaa juuri uhrille. Monille kuulustelu on täysin ainutkertainen, jännittävä ja hermostuttava tilanne. Poliisin kuulustelussa ja sen kirjaamisessa käyttämä sanastokin voi olla osittain aivan vierasta.

Kävin vuosia sitten Rikosuhripäivystyksen Tampereen toimistossa haastattelukäynnillä, jotta voisin itse paremmin ymmärtää uhrin näkökulmaa ja jotta voisin puolestani välittää tätä tietoa eteenpäin poliisiopiskelijoille. Rikosuhripäivystys auttaa asianomistajia, heidän läheisiään ja todistajia esimerkiksi pahoinpitely-, kotimurto-, parisuhdeväkivalta- ja raiskaustapauksissa. Haastattelin toimistossa Satu Hintikkaa, joka tuolloin toimi RIKUn aluevastavaana Tampereen seudulla.

Myöhemmin Hintikan nime muuttui aluejohtajaksi, josta tehtävästä hän on tällä hetkellä työvapaalla ja työskentelee projektipäällikkönä Seksuaaliväkivaltatyön verkostohankkeessa ”VÄLITÄ?”.

Siirrän seuraavaksi useamman sivun ajaksi puheenvuoron Satu Hintikalle. Hän valottaa laajasti rikoksen uhrin näkökulmaa poliisin kohtaamiseen. Koin itse Hintikkaa kuunnellessani monta ovallusta siitä, kuinka rikoksen uhri lukee poliisitekstejä ja kuinka uhrin näkökulma voitaisiin ottaa kuulustelutilanteessa paremmin huomioon.

* * *

”Thmiset eivät luonnostaan ymmärrä esimerkiksi kysymysten ”vaaditteko ran-

gaistusta?” ja ”vaaditteko korvauksia” merkitystä oikein. Nehän ovat tärkeitä kysymyksiä, mutta ei asianomistaja aina ymmärrä lainkaan, mitä merkitystä hänen vastauksillaan on prosessin kannalta, ellei sitä erikseen selitetä.

Vaikka hän haluaisi ilman muuta, että juttu menee eteenpäin, hän saattaa sanoa tähän kysymykseen spontaanisti, että ”eeei mulla mitään”. ”Vaaditteko rangaistusta” voi kuulostaa samalta kuin ”haluatko kostaa?”, ”senkö takia olet liikkeellä, että olet vaatimassa kaikkennäköisiä asioita?”.

Joskus ihminen voi olla kuulustelussa niin jännittynyt ja hermostunut, että asiat on tarpeen selittää toisen ja kolmannenkin kerran. Esimerkiksi oikeudet ja

velvollisuudet vilahtavat helposti ohi pelkkänä listana. Siinä kohtaa olisi oiva tilaisuus viimeistään kertoa, että on olemassa esimerkiksi

Rikosuhripäivystyksen palveluja, joista saa apua ja tukea. Kun ihminen kävelee ovesta ulos, niin hän voi monta kertaa väittää, ettei poliisi sanonut siitä ja siitä mitään; asiat eivät tartu muistiin, kun jännittää niin siinä tilanteessa ja rankan kokemuksenkin takia on vaikea keskittyä asioihin.

Ihmisestä ei voi päältäpäin päätellä, tarvitseeko hän tukea selviytymiseensä. Hän ei usein jaksa ottaa itse yhteyttä jälleen uuteen auttajatahoon. Harva kehtaa myöskään tunnustaa viranomaiselle tarvitsevansa lisätukea, jos sen tarvetta tiedustellaan. Siksi tieto Rikosuhripäivystyksen palveluista pitäisi antaa jokaiselle

ilman tarveharkintaa. Kaikissa perusturvallisuutta horjuttaneissa rikoksissa, kuten väkivaltarikoksissa, kotimurroissa, uhkailuissa ja muissa vastaavissa, uhrilta kannattaa kysyä aktiivisesti, saako tämän puhelinnumeron välittää lähimpään Rikosuhripäivystyksen toimistoon yhteydenottoa varten.

Meillä isoin asiakasryhmä ovat parisuhdeväkivallan uhrin. Usein parisuhdeväkivalta on ollut jatkuvaa ja pitkäaikaisista, ja ihmiset haluaisivat monesti kertoa poliisille koko sen tarinan. Eivät he hahmota, että nyt on kysymys vain niistä tapahtumista, joista on ilmoitus tehty, ja että siksi pitäisi pysyä tiukasti niissä. On vaikea yleensä erottaakaan niitä tapahtumia niin, että tämä oli nyt se ja se kerta. Ne eivät ole erillisiä ihmisen mielessä, vaan ne kaikki kietoutuvat samaan möykkyyn.

Ihmisen kokemusmaailmassa ottaa aikansa, että siellä tavallaan aukeavat ne tapahtumat. Asiakas luulee ja olettaa, että tutkija kyllä osaa kysyä oikeat kysymykset, mutta eihän se aina niin ole. Asiat eivät välttämättä edes yhdellä kysymisellä tule esiin, ja siksi kertomuksesta voi jäädä ihan oleellisia tietoja pois. Jos kysytään, onko toinen ollut väkivaltainen, niin vastauksena saattaa olla, että ”no ei se väkivaltainen ole” – mutta sitten kohta käykin ilmi, että toinen on potkinut ja lyönyt ja retuuttanut tukasta.

Vaikka ihmiset muistaisivatkin kaiken jostakin yksittäisestä tapahtumasta, niin silti asioita voi jäädä kokonaan mainitsematta. Jos joku on usein tullut pahoinpidellyksi, niin hän ei ehkä huomaa kertoa, että toinen uhkasi tappaa hänet. Eihän

JOSKUS IHMINEN VOI OLLA
KUULUSTELUSSA NIIN JÄNNITTYNYT
JA HERMOSTUNUT, ETTÄ ASIAT ON
TARPEEN SELITTÄÄ TOISEN JA
KOLMANNENKIN KERRAN.

KUN IHMINEN KÄVELEE OVESTA
ULOS, NIIN HÄN VOI MONTA
KERTAA VÄITTÄÄ, ETTEI POLIISI
SANONUT SIITÄ JA SIITÄ
MITÄÄN; ASIAT EIVÄT TARTU
MUISTIIN, KUN JÄNNITTÄÄ NIIN
SIINÄ TILANTEESSA JA RANKAN
KOKEMUKSENKIN TAKIÄ ON VAIKEA
KESKITTYÄ ASIOIHIN.

se nyt ollut mitään, että se uhkasi tappaa, ainahan se on uhanut. Samoin ihmiset eivät tule kertoneeksi esimerkiksi sitä, että he ovat pelänneet kuolevansa, vaikka sen kirjaaminen olisi tärkeää esimerkiksi korvausten kannalta. Mitä uhkaavammista kokemuksista on kyse, sitä todennäköisemmin ihmisen mieli suojautuu ”unohtamalla” osia kokemuksesta. Usein on jotenkin hävettävääkin mainita tällaisia asioita.

Ihmisethän reagoivat monella tavalla. On niitä, jotka kuulustelutilanteessakin tavallaan elävät tapahtumia uudelleen ja vyöryttävät sitä tarinaa niin, ettei tahdo väliin päästä, ja kuulustelun kirjaajalla on täysi työ saada olennaiset asiat esiin. Sitten on taas toisia, jotka enemmänkin haluavat välttää koko aihetta. He vastavat juuri ja juuri kysymyksiin, ja tapahtumista saattaa muodostua hyvin tyypistetty kuva.

Ja sitten tietysti voi olla, että ihminen kertoo osan tapahtumista hyvinkin vuolaasti, mutta joku äärimmäisen tärkeä kohta painuu piiloon. Siitä ei vain pysty kertomaan. Ihmiset vaikenivat usein esimerkiksi parisuhteeseen liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta.

Rikoksen uhri voi olla tosi herkällä mielellä. Kun häntä on jo sillä rikoksella loukattu, on usko itseen voinut muutenkin horjua. Lähtökohtaisesti hän saattaa ajatella, että ”minua tässä nyt varmaan epäillään”. Se kuuluu ihan normaaleihin reaktioihin tällaisen tapahtuman jälkeen:

POLIISIN OLISI HYVÄ
KUULUSTELUSSA SANOA
SE ASIANOMISTAJALLE
SELVÄSTI, ETTEIVÄT
HÄNEN ESITTÄMÄNSÄ
IKÄVÄT KYSYMYKSET
SINÄNSÄ TARKOITA,
ETTEI HÄN USKOISI
TÄMÄN PUHEITA.

ihminen syyttää itseään kaikesta ja tulkitsee helposti muidenkin sanat syyttävinä.

Kun poliisinkin pitää tietysti kysyä myös ne kyseenalaistavat kysymykset, ihminen epäilee koko ajan, uskotaanko häntä.

Poliisin olisi hyvä kuulustelussa sanoa se asianomistajalle selvästi, etteivät hänen esittämänsä ikävät kysymykset sinänsä tarkoita, ettei hän uskoisi tämän puheita. Hänen tehtävänsä vain on selvittää, mitä on tapahtunut, ja siihen kuuluu myös ikäviltä tuntuvien kysymysten tekeminen, tietynlainen kertomuksen koettelu. Tämä auttaisi ihmistä ymmärtämään, ettei kyseenalaistaminen johdu hänestä itsestään, vaan asian luonteesta.

Kun ihminen kertoo sitä tarinaa, se voi olla vielä kaaoksena hänenkin päässään. Hän ei kerro jäsentyneesti, vaan kertoo palan sieltä ja toisen täältä, muistaa ensin yhden tilanteen, kohta toisen. Jos siinä tilanteessa on ollut läsnä monia ihmisiä, on usein varmasti vaikea seurata, kuka teki mitä, ja kuulustelijalla saatavat mennä eri henkilöiden sanomiset ja tekemiset sekaisin. Mitä kaoottisempi kertomus on, sitä vaikeampi kuulustelijan on pysyä selvillä, oliko se nyt se asianomistajan naapurin mies, joka sanoi jotakin, vai oliko sanoja sittenkin asianomistajan äidin mies.

Silloin on ihan hyväkin, että aina välillä pysäyttää: ”Anteeksi, ymmärsinkö minä oikein, puhuitko sinä siis tästä vai tästä?”

Se ei ole mitenkään epäkohteliasta, jos sen tekee juuri sillä lailla, että ”anteeksi, minä haluan tarkistaa, ymmärsinkö oikein”. Tämä auttaa ihmistä itseäänkin saamaan juonen siihen tarinaan, joka voi olla hänen sisällään yhtenä isona möykynä.

Kuulustelupöytäkirja ja oikeastaan esitutkintapöytäkirja kokonaisuudessaan on ihmiselle itselleen tarina hänen elämästään, siitä, mitä hän on kokenut. Semmoisena hän sitä lukee, kirjoitetussa muodossa olevana omana kokemuksenaan, eikä ainoastaan oikeudenkäyntiä varten tehtynä dokumenttina. Ei hän yleensä voi tietää sitä logiikkaa, miksi kuulustelupöytäkirjassa tietyt asiat painottuvat ja jotkut muut taas on jätetty kokonaan pois.

Ihmiset käyvät usein sitä kuulustelukertomusta jälkeenpäin tosi tarkkaan läpi, ja se aiheuttaa monenlaisia tuntemuksia, ihmetystä, hämmästyystä, joskus jopa loukkaantumista. Lukeminen saattaa olla suoranainen järkytys: ”Tästä tulee väärä kuva, minä en kertonut näin.” On pantu asioita väärän henkilön tekemäksi tai sanomaksi, tai jopa hänen itsensäkin suuhun on laitettu jotakin, mitä hän ei ole sanonut. Jostakin syystä vain on mennyt sekaisin, kuka sanoi mitä.

Jos sinne on jäänyt vaikka kuinka pieniä ja merkityksettömiäkin virheellisyyksiä, niin ihminen saattaa niistä ahdistua: kun tämä on nyt dokumentoitu näin, niin kyllä tämä nyt varmaan pitää oikaista. Se on iso asia, että kaikki on kirjattu oikein.

Jos ihminen kertoo pitkästikin sellaisista asioista, jotka eivät oikeastaan poliisin näkökulmasta tunnu ainakaan sillä

SEMMOISENA HÄN SITÄ LUKEE,
KIRJOITETUSSA MUODOSSA OLEVANA
OMANA KOKEMUKSENAAN, EIKÄ
AINOASTAAN OIKEUDENKÄYNTIÄ
VARTEN TEHTYNÄ DOKUMENTTINA.
EI HÄN YLENSÄ VOI TIETÄÄ
SITÄ LOGIikkaA, MIKSI
KUULUSTELUPÖYTÄKIRJASSA TIETYT
ASIAT PAINOTTUVAT JA JOTKUT MUUT
TAAS ON JÄTETTY KOKONAAN POIS.

hetkellä liittyvän asiaan, niin ehkä kuulusteluopöytäkirjaan voi kirjata ainakin mainintana, että asiakas on kertonut tällaisista taustoista. Eihän sellaisia epäolennaisia asioita tarvitse yksityiskohtaisesti kuvata, mutta jotenkin olisi varmaan hyvä mainita, mitä kaikkea on tuotu esiin.

Toisaalta siihen, kun kuulustelija yrittää tiivistää pitkän jakson kuulustelua yhteen lauseeseen, liittyy usein ongelmia. Joskus ihminen on esimerkiksi kertonut yksityiskohtaisesti jostakin keskustelusta ja poliisi on kirjannut sen tiivistäen niin, että kyseessä oli ”velkojen perintä”. Tällainen asialle annettu nimilappu ei välttämättä vastaa ihmisen omaa käsitystä, vaan hän saattaa hämmästellä, että ”eihän tässä nyt oikeastaan siitä ollut kyse, tähän asetui ihan outoon valoon”. Tällaisessa tapauksessa olisi hyvä saman tien tarkistaa ihmiseltä, että ”kuvaako tämä sana sitä, mistä oli kyse”.

Vaikka ihmiselle tietysti annetaan jo siinä kuulustelussa mahdollisuus lukea kertomuksensa läpi, niin ei hän osaa välttämättä oma-aloitteisesti kyseenalaistaa poliisin valitsemia ilmauksia. Eiväthän tavalliset ihmiset tiedä, millainen sen kuulustelukertomuksen pitäisi olla, vaan he ajattelevat, että on sen poliisin homma tietää, miten nämä kirjoitetaan ja mikä on tärkeää, mikä ei. Moni tärkeä asia voi siksi jäädä sieltä pois tai tulla kirjattua jotenkin epäselvästi.

Kuulustelu on jo tilanteenakin niin

outo ja hämmentävä. Siitä sanasta ”kuulustelu” voi jo sinänsä tulla vähän sellainen olo, että eikö minua

ihan uskota, kun tämä on ”kuulustelu”. Tulee mielleyhtymiä ”kolmannen asteen kuulustelusta” ja muista sellaisista. Se tilanne jännittää. Pitää kertoa tapahtumasta, jonka muistelemisenkin voi olla hyvin vaikeaa. Kaikki nämä tekijät yhdessä aiheuttavat sen, että ih-

EIVÄTHÄN TAVALLISET
IHMISET TIEDÄ,
MILLAINEN SEN
KUULUSTELUKERTOMUKSEN
PITÄISI OLLA, VAAN HE
AJATTELEVAT, ETTÄ
ON SEN POLIISIN HOMMA
TIIETÄÄ, MITEN NÄMÄ
KIRJOITETAAN JA MIKÄ
ON TÄRKEÄÄ, MIKÄ EI.

minen ensisijaisesti haluaa vain ovesta ulos aika pian.

Kun sitten pyydetään tarkistamaan sitä kirjattua kertomusta, voi hyvin olla, ettei ihminen pysty keskittymään siihen lainkaan, varsinkin, jos siinä ei ole ketään tukihenkilöä tai asianajajaa tai muuta mukana. Kirjaimet vain vilisevät silmissä ja suusta pääsee, että ”joo, tää on ihan hyvä näin”. Tai vaikka sen pystyisikin lukemaan ja huomaisi siellä virheitä, niin vaatii aikamoista rohkeutta sanoa siinä kohtaa, että tässä on virhe ja tuossa on virhe, ja vaivata vielä viranomaista sillä, että tämä joutuu uudestaan kirjoittamaan jotakin ja tulostamaan sen. Ja jos ei vieläkään mennyt oikein, niin taas kirjoittamaan ja tulostamaan.

On siis montakin syytä siihen, miksi se tarkastaminen ja korjauttaminen ehkä jää kuulustelussa tekemättä ja päällimmäinen ajatus on vain, että ”nyt se on tehty ja ovesta ulos, kiitos näkemiin”.

Parastahan olisi, ettei poliisi vain antaisi sitä kuulustelukertomusta luettavaksi, vaan lukisi sen myös siinä ääneen läpi.

Silloin se tulee käytyä kohta kohdalta kahden aistin kautta: ihminen näkee tekstin edessään ja kuulee saman ääneen luettuna.

Kertomuksen kirjoittaminen keskustelun pohjalta ei varmasti ole mikään helppo juttu. Kuulustelija voisi sen itsenkin tuoda esiin sanomalla, että tekstiin on voinut päästä virheitä, ja hänen tulisi selvin sanoin rohkaista tarkistamiseen. Ja jos hän näkee, että kuulusteltavan on vaikea keskittyä, niin sitä painokkaammin asiasta pitäisi muistuttaa.

Pitäisi sanoa selkeästi ja painokkaasti: ”Lue tämä nyt ajatuksella läpi. Tekstiin on voinut tulla virheitä, mutta minä haluan, että kaikki asiat tulevat oikein, ja olen valmis korjaamaan.” Samalla voi vielä kysyä, jäikö jotakin oleellista pois: ”Nyt kun näet sen kirjoitettuna, niin tulleeko vielä mieleen jotain?”

Asenne on siinä tärkeä: pitäisi viestittää koko olemuksellaan, että kiirettä ei ole eikä korjaaminen haittaa, vaikka sitä kiirettä oikeasti olisikin. Sekin poliisin pitäisi sanoa selvästi, että jos vielä jälkeinpäin tulee jotakin mieleen, voi soittaa hänelle.

Ja jos kuulustelussa on esimerkiksi meidän tukihenkilömme mukana, niin silloin hän pystyy antamaan sen viestin, että tässä voi nyt ihan rauhassa lukea ja perehtyä näihin, ei ole mihinkään kiirettä.

Prosessin jatkokin on ihan epäselvää tavalliselle ihmiselle. Siksi hänelle pitäisi antaa jonkinlainen tieto, miten asia lähtee eteenpäin ja minkälaisella aikataululla – puhutaanko viikoista, kuukausista, puolesta vuodesta vai ehkä vielä pidemmästä ajasta.

ASENNE ON SIINÄ TÄRKEÄ: PITÄISI
VIESTITTÄÄ KOKO OLEMUKSELLAAN,
ETTÄ KIIRETTÄ EI OLE EIKÄ
KORJAAMINEN HAITTAA, VAIKKA
SITÄ KIIRETTÄ OIKEASTI
OLISIKIN.

PROSESSIN JATKOKIN ON IHAN
EPÄSELVÄÄ TAVALLISELLE
IHMISELLE.

Meidän näkökulmastamme olisi hyvä, että ihminen saisi sen oman kuulustelupöytäkirjansa mukaansa heti, jos ei ole mitään erityistä tutkinnallista syytä olla antamatta. Silloin asiakkaalla olisi kuulustelusta dokumentti, jonka avulla hän voisi jälkikäteen työstää asiaa. Jos hän ei kuulustelutilanteessa olekaan pystynyt keskittymään tarkistamiseen, niin silloin hän voi-

si kotona rauhassa käydä sen läpi ja ehkä havahtua, että ”hetkinen, nyt minä olen ehkä puhunut väärin tai tullut ymmärrettyksi väärin”, ja voisi ottaa tarvittaessa tutkijaan yhteyttä, ennen kuin esitutkintapöytäkirja on mennyt syyttäjälle.

Kyllähän sitten vielä oikeudessakin voi korjauksia tehdä, mutta se ei tunnu hyvälle. Lisäksi vastapuoli voi silloin aina kuitata korjaukset heittämällä, että ”no, eipä esitutkinnassa kuitenkaan tästä mitään sanottu”. Silloin siihen tulee tällaista vertailua. Kyllä se siis tärkeä paperi on, vaikka sitä ei oikeudenkäynnissä sellaisenaan luettaisikaan.

Kuulustelupöytäkirja voi olla tärkeä apu myös Rikosuhripäivystyksen auttajalle, sillä se antaa tukihenkilölle nopeasti mielikuvan siitä tapahtumasta. Kuulustelupöytäkirjasta tukihenkilö näkee myös sen rikosnimikkeen, jolla poliisi on tapahtuman kirjannut. Kun ihminen tulee tänne ja kertoo, että hän on käynyt tekemässä rikosilmoituksen, niin ei hän aina osaa ollenkaan sanoa, mitä nimikettä poliisi on käyttänyt. Rikosnimike kui-

tenkin auttaa auttajaa jäsentämään heti sitä asiaa, esimerkiksi onko kyse asianomistajarikoksesta vai ei.

Erityisesti kuulustelupöytäkirjan mukanaolo helpottaa asiakasta. Sen avulla hänen ei tarvitse ensimmäiseksi ruveta selittämään oudolle ihmiselle kaikkea alusta lähtien. Paperi tuo tukihenkilön ja asiakkaan välille turvallista etäisyyttä. Keskustelukin on helpom-

paa, kun asiakkaan ei tarvitse mennä sitä tunnemylläkkää heti läpi, eikä tukihenkilönsäkään tarvitse alkaa kysellä ja kaivella epäolennaisuuksia, Kuulustelupöytäkirja auttaa tukihenkilöä esimerkiksi miettimään, olisiko tarvetta avustajalle vai ei.

Vaikka esitutkintapöytäkirjassa olisi kaikki hyvin taitenkin ilmaistu, niin ihminen saattaa liittää sanoihin sellaisia sivumerkityksiä, joita kuulustelija ei ole lainkaan tarkoittanut. Jos esimerkiksi rikosilmoitukseen on kirjoitettu, että asiakas väittää sitä ja sitä, niin hän saattaa ihmetellä, ”miten niin väitän – minähän kerroin, miten se tapahtui”. Väittäminen kuulostaa keksityltä tarinalta. Jos ilmoituksessa lukisi, että asiakas ”kertoo” tai ”sanoo”, ilmaus tuntuisi neutraalilta.

Vastaavasti myös ilmoituksen niissä osissa, joissa viitataan epäillyn kertomukseen, olisi hyvä näkyä koko ajan selvästi, että kyse on todellakin kertomuksesta, siitä, että epäilty itse kertoo niin ja niin. Muuten asianomistaja helposti kokee, että poliisi hyväksyy epäillyn kertomuksen totena, vaikkei siitä olisikaan

MEIDÄN
NÄKÖKULMASTAMME
OLISI HYVÄ, ETTÄ
IHMINEN SAISI SEN
OMAN KUULUSTELU-
PÖYTÄKIRJANSA MUKAANSA
HETI, JOS EI OLE
MITÄÄN ERITYISTÄ
TUTKINNALLISTA SYYTÄ
OLLA ANTAMATTA.

kysymys.

Esiutkintapöytäkirjan johdannon kirjoittamisessa poliisin kannattaisi ehkä olla erityisen huolellinen, jotta hän ei tulisi tahattomasti arvioineeksi sitä, kenen tarina on se kaikkein tosin. Pitäisi tuoda selvästi ilmi se, että tässä nyt kumpikin osapuoli kertoo tapahtumista omalla tavallaan, eikä niin, että toinen kertoo ja toinen väittää.”

* * *

Lupasin lopuksi kääntää katseen omaan tekstiini ja tarkastella sitä poliisikirjoittajille antamieni ohjeiden näkökulmasta.

Kirjoitinko artikkelin niille, joille tekstini on tärkeä?

Artikkelini on rakenteeltaan vähän kummallinen. Muotopuoli suorastaan. Ensin kirjoitan sivukaupalla suhteellisen normaalia artikkelitekstiä, jossa kerron omia näkemyksiäni ja kokemuksiani. Sitten alkaakin yhtäkkiä kuulustelukertomusta muistuttava, toisen henkilön haastatteluun perustuva monisivuinen jakso, jossa äänessä on yksinomaan haastateltavani. Ja lopuksi on tämä itsearviointi. Ei tällainen lajityypin vaihtelevuus kesken kaiken oikein normaalia ole. Vertailukohtia löytyy enemmänkin jostakin kokeilevan elokuvataiteen ja kaunokirjallisuuden puolelta. Tuskin minkään lehden toimitussihteeri olisi päästänyt artikkelia tällaisenaan lehteensä. (Onneksi olen itse saanut toimittaa tämän kirjan, joten kukaan ei ole ollut sanomassa, ettei näin nyrjähtänyttä tekelettä voi julkaista.)

Halusin kuitenkin kirjoittaa juuri näin, halusin laittaa artikkeliin nämä lajityypil-

PAPERI TUO TUKIHENKILÖN JA
ASIAKKAAN VÄLILLE TURVALLISTA
ETÄISYYTTÄ.

tään kovin erilaiset elementit. Uskalsin tehdä sen, koska ajattelin, että tämä teksti on tärkeä ennen kaikkea niille, jotka lukevat artikkeleita valmistautuessaan Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeeseen. Pakko-han heidän on tämä lukea, pitivät taikka eivät. Olipa rakenne millainen tahansa, he lukevat joka tapauksessa ja vielä useampaan kertaan. Niinpä kirjoitin juuri sellaisen artikkelin kuin halusin.

Onnistuinko kirjoittamaan artikkelin tarkoituksenmukaisesti?

Tarkoitukseni oli puristaa sanottavani ydin mahdollisimman hyvin mieleen jääviksi lauseiksi. Siksi esitin poliisin kirjoittamisesta kolme lausetta, joihin olin tiivistänyt itse oppimani tärkeimmät asiat niin pieneen tilaan kuin pystyin. Sen jälkeen yritin avata kutakin tiivistystä perustellen ja antaa jokaisesta tarpeellisen määrän havainnollistavia esimerkkejä. Toivon, että artikkelin jälkeen lukijan ei olisi ainakaan vaikea muistaa, mihin kolmeen lauseeseen olen opetukseni tiivistänyt. Jos artikkeli onnistui olemaan tarkoituksenmukainen, esittämäni perustelut ja havainnollistukset riittivät tekemään näistä kolmesta lauseesta mielekkään tuntuisia ja helposti muistettavia.

Omasta mielestäni myös (yli)pitkä haastattelujakso on tarkoituksenmukainen. Uskon, että Satu Hintikan kerroksen ja yksityiskohtaisen pohdinnan avulla lukija pystyi eläytymään uhrin asemaan paljon paremmin kuin olisi pystynyt, jos minä olisin yrittänyt sellittää uhrin näkökulmaa tai jos olisin

referoinut epäsuorasti Hintikan haastattelua omin sanoin. Tein oikeastaan saman ratkaisun, joka kuulustelukertomusten kirjaamisessa tehtiin vuosikymmeniä sitten. Aikoinaan oli tapana, että kertomukset kirjat-

tiin sillä tyylillä kuin rikosilmoituksetkin: kuulusteltavan kertomaa referoitiin virkakielellä epäsuorasti kolmannessa persoonassa. *Kuulusteltava kertoo tehneensä sitä ja tätä* tai *Kuulusteltava teki niin ja näin*. Ainakin viimeiset kolmekymmentä vuotta kuulusteluissa on tietäakseni käytetty yksinomaan minä-muotoa. Kuulustelijat alkoivat siis kirjoittaa kuulusteltavan nimissä, että *Minä tein niin ja näin*. Näin kuulustelija vetäytyi tekstissä taka-alalle ja etualalle nousi se, jonka kertomuksesta oli kysymys. Samalla tuli mahdolliseksi käyttää enemmän kuulusteltavan omia todellisia sananvalintoja ja ilmauksia, jotka olivat usein täsmällisempiä ja havainnollisempia kuin ne, joita virkamies olisi käyttänyt, jos hän olisi kirjoittanut tekstin kolmannessa persoonassa.

Kun eläytyminen parantaa asian mieleen jäämistä ja vaikuttavuutta, uskon että Hintikan haastattelun lukemisen jälkeen lukijan on enää vaikea unohtaa uhrin näkökulman tärkeyttä. Jos lukija joskus kirjaa vaikkapa pahoinpidellyksi joutuneen asianomistajan kuulustelua, hän osaa ehkä paremmin ottaa myös kirjaamisessa huomioon tämän näkökulman. Hintikan haastattelun lukeminen ehkä auttoi lukijaa myös tiedostamaan, kuinka hyödyllistä erilaisten mahdollisten lukijoiden näkökulmiin tutustuminen on.

ONNISTUINKO
KIRJOITTAMAAN
ARTIKKELIN
TARKOITUKSEN MUKAISESTI?

Pelkkä hyvä tahto kirjoittaa lukijoille ei riitä, jos ei tunne noita lukijoita.

Artikkelia kirjoittaessani olin jo ehtinyt lukea kaikki muut tässä kirjassa olevat artikkelit. Puhuin tarkoituksella osittain samoista asioista kuin eräät toiset kirjoittajat. Jossakin asiassa olin samaa mieltä, jossakin eri mieltä. Loin siis tarkoituksella yhteyksiä toisiin artikkeleihin, mutta tarkoituksella jätin kertomatta, kenen kirjoittajan kanssa kulloinkin käyn vuoropuhelua. Jätin tärkeimpien lukijoideni, hakijalukijoiden, tehtäväksi ja päänvaivaksi miettiä näitä artikkelien välisiä yhteyksiä ja etsiä yhtäläisyyksiä ja eroja.

Onnistuinko siis kirjoittamaan tarkoituksenmukaisesti? Ainakin tarkoitus sai vahvasti ohjata artikkelissa sisällön ja muodon valintaa. Toivottavasti se teki myös nyrjähtäneen rakenteen perusteluksi.

On yleensä tarkoituksenmukaista käyttää sellaista kieltä, joka on lukijalle valmiiksi tuttua. Luetin tämän tekstin ensimmäisen version etukäteen kolmella hyvin tuntemallani lukijalla. Yksi oli 30-vuotias, yksi 35-vuotias, yksi 40-vuotias. Sana trollata oli yllätyksekseni outo kahdelle vanhemmalle. Päätin, että sana ei kuitenkaan tässä tapauksessa kannata vaihtaa muuksi. Esilukijoideni kommentit ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka helposti oman elämänpiirin asiat ja tiedot alkavat tuntua itsestään selviltä.

Tunsinko lukijani?

Yksittäinen lukija on tietysti todennäköisemmin outo kuin millään tavalla tuttu. Jos lukija oli poliisitaustainen, mahdollisuudet jonkinlaiseen tuntemi-

PELKKÄ HYVÄ TAHTO KIRJOITTAA
LUKIOILLE EI RIITÄ, JOS EI
TUNNE NOITA LUKIOITA.

seen ovat aika hyvät. Suomessa on noin 7 500 poliisia, joista olen ehtinyt opettaa noin kolmeatuhatta. Ryhmänä tunnen tämän joukon nuoremman kaartin melko hyvin. Ehkäpä joku ensimmäisten opetusvuosieni uhreista koki nyt jopa jonkinlaisia oivalluksia, jos olin noviisina puhunut turhan paljon olennaisen asian vierestä ja ollut olennaiseen osuessani liian vaikeaselkoinen.

Entä hakijat ja muut kiinnostuneet lukijat? Valintakokeiden kirjoitelmien ja tiivistelmien lukemisen kautta olen tutustunut hakijakunnan ajatuksien juoksuun kymmenen vuoden aikana perusteellisesti. Koko hakijajoukko on tietysti – vaikka onkin jo valmiiksi valikoitunutta väkeä – paljon kirjavampi kuin se joukko, joka koulutukseen valitaan. Uudistuvan poliisikoulutuksen myötä hakijoiden ja myös koulutukseen valittavien kirjo saattaa entisestään kasvaa. Ainakin niin täällä Poliisiammattikorkeakoulussa toivomme. Poliisin toimintaympäristön muuttuessa ihminen voi olla hyvä poliisi entistäkin useammalla eri tavalla. Tilaa on aikaisempaa enemmän erilaisille taustoille ja erilaiselle osaamiselle.

Sinua, yksittäinen hakija, en hyvin todennäköisesti tunne entuudestaan. Mutta jos sinussa on ainesta ja jos valmistaudut valintakokeeseen huolella, toivon, että yllät kokeessa parhaalle mahdolliselle tasollesi ja minäkin opin tuntemaan juuri sinut!

LUE LISÄÄ

Englanninkielisistä poliisiraporttien kirjoittamisoppaista olen itse saanut eniten irti näistä neljästä:

- Brown, Jerrold G. & Clarice R. Cox: Report Writing for Criminal Justice Professionals. Second Edition. Anderson Publishing 1998.
- Meier, Nicholas & R. J. Adams: Plain English for Cops. Carolina Academic Press 1999.
- Rutledge, Devallis: The New Police Report Manual. 2nd Edition. Copperhouse 2000.
- Thaiss, Christopher & John E. Hess: Writing for Law Enforcement. Allyn and Bacon 1998.

Poliisin esitutkintapöytäkirjatekstien syntyä ja käyttöä käsittelevistä vähistä suomenkielisistä kirjoista suosittelen erityisesti näitä kahta väitöskirjaa:

- Karstinen, Eija: Keskustelusta pöytäkirjaksi. Kuulustelijoiden ja rikoksesta epäiltyjen viestintä poliisikuulustelussa. Poliisiammattikorkeakoulu 1998.
- Valtonen, Marjo Rita: Tapaustutkimus poliisin esitutkinnan dokumentoinnista: asiakirjahallinnan näkökulma. Tampereen yliopisto 2005. – Saatavilla pdf-tiedostona osoitteessa <http://tampub.uta.fi/handle/10024/67536>.

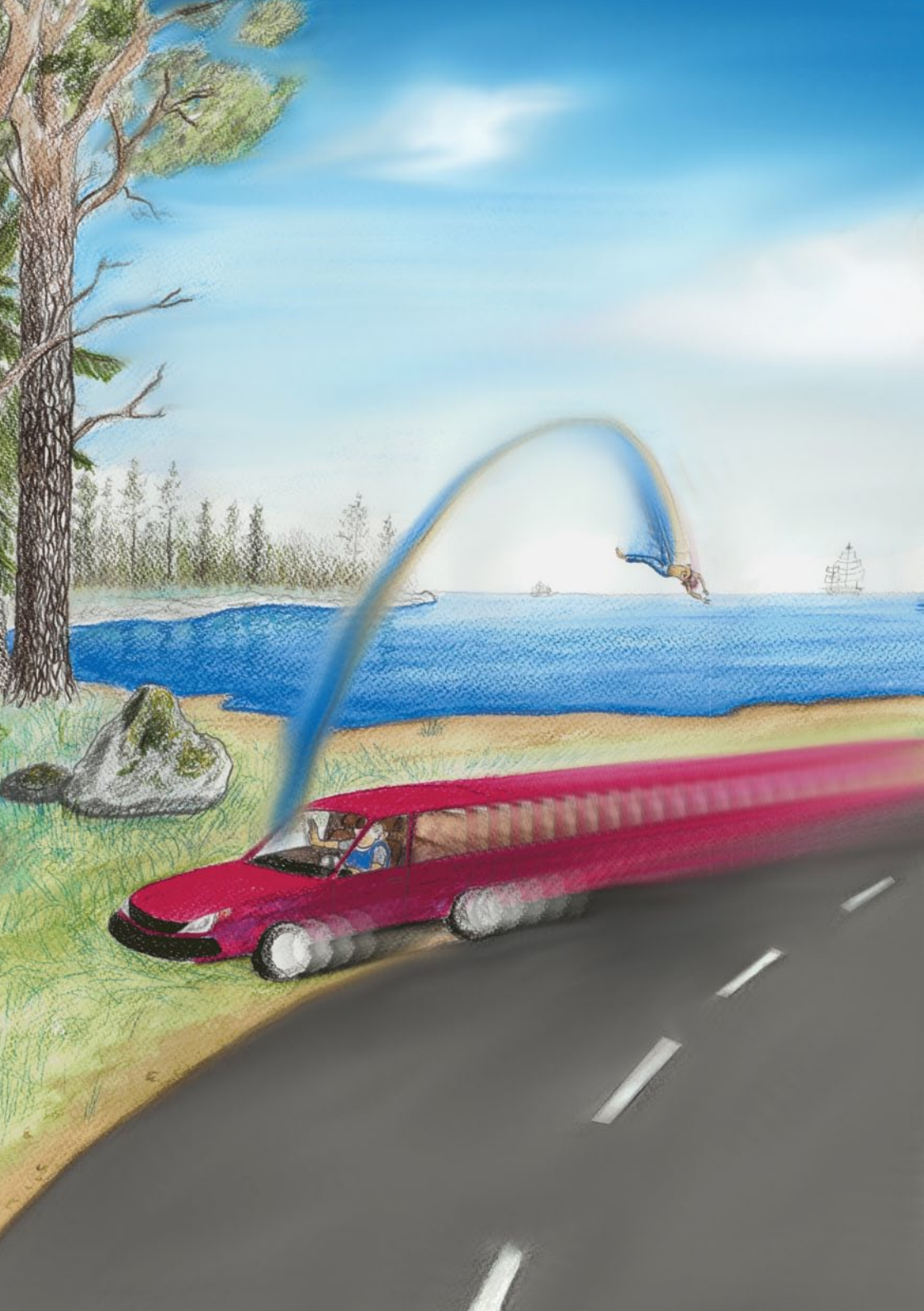
Erilaisia kirjoittamisoppaita on paljon, mutta ne ovat suurimmaksi osaksi tylsiä. Itse pidän poliisikirjoittamisen näkökulmasta lukemisen arvoisina lähinnä sellai-

sia, joissa joku ammattikirjoittaja kertoo omasta työstään. Näissä kahdessa on myös poliisin kannalta paljon hyödyllistä sisältöä:

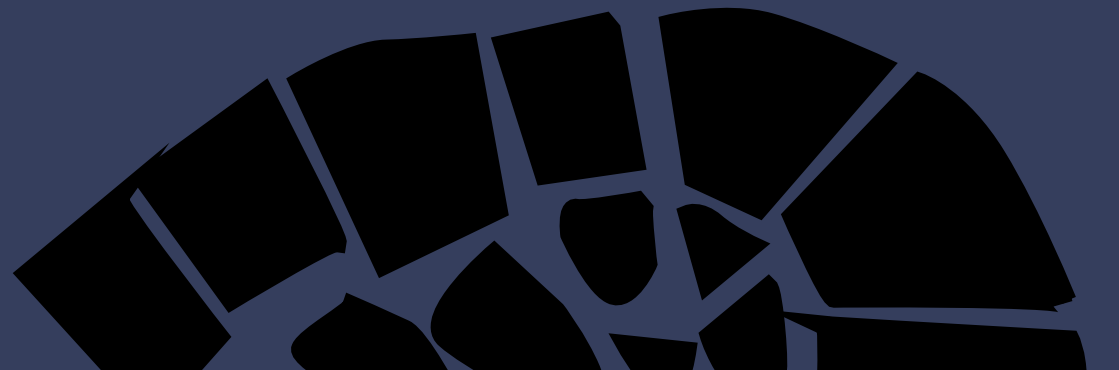
- King, Stephen: Kirjoittamisesta: Muistelmia leipätyöstä. Suom. Ilkka Rekiaro. Tammi 2000. – Kirjaa esitellään lyhyesti Wikipedia-artikkelissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kirjoittamisesta>.
- Antti Tuuri: Kuinka kirjoitan romanin. Art House 2004.

Seuraan aktiivisesti muutamaa suomalaista kirjailijablogia. Näissä kolmessa kerrotaan mielestäni kiinnostavimmin ammattikirjoittajan työstä:

- Jarkko Sipilän blogi: <http://blogit.mtv.fi/elinkautinen>.
- Joonas Konstigin blogi: <http://joonaskonstig.com>.
- Marko Hautalan blogi: <http://markohautala.fi/blogi>.

“Metsään ajaessa ruumis heitettiin veteen.”

MUISTIINPANOJA

VALINTAKOE- ESSEIDEN AIHEET VUOSINA 2014–2015

Maaliskuu 2014. Esseen aihe:

Millainen on hyvä poliisi?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Saara Asmundelan artikkeli "Kääntäjästä konstaapeliksi – akateemisena ammatinvaihtajana poliisissa"
- Markku Nymanin artikkeli "Poliisi kohtaa, kuulustelee ja kirjoittaa – psykologinen näkökulma".

Toukokuu 2014. Esseen aihe:

Mihin taktista ajattelua ja taktisia taitoja tarvitaan?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Elina Katajamäen artikkeli "Kjempebra! – vaihtoopiskelijana Norjan poliisikorkeakoulussa"
- Pekka Loikkasen artikkeli "Rutiinijuttu".

MUISTIINPANOJA

Elokuu 2014. Esseen aihe:

Joutuuko poliisi tekemään liikaa paperitöitä?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Pekka Loikkasen artikkeli "Rutiinijuttu"
- Marko Vesterbackan artikkeli "Tunne lukijasi".

Marraskuu 2014. Esseen aihe:

Kuinka poliisin tulisi suhtautua syrjäytyneisiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Anna-Kaisa Heinämäen artikkeli "Ennalta estäminen kuuluu poliisitoiminnan ytimeen"
- Jussi Majasen artikkeli "Tehtävä 34".

Helmikuu 2015. Esseen aihe:

Kenen puolella poliisi on?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Maritta Jokiniemen artikkeli "Fiktiiviset poliisit ja todellisuus"

MUISTIINPANOJA

- Henna Kelloniemen artikkeli "Poliisi, joka seisoo maineen takana".

Huhtikuu 2015. Esseen aihe:

Kenelle poliisi kirjoittaa?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Anu Haikansalon artikkeli "Niin poliisia!"
- Marko Vesterbackan artikkeli "Tunne lukijasi".

Elokuu 2015. Esseen aihe:

Kuinka tarkasti poliisin ja median pitäisi kertoa rikosten yksityiskohdista?

Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Minna Laukan artikkeli "Vallan vahtikoirasta lain vartijaksi"
- Mikko Pelttarin artikkeli "Kertomus toimittajista ja heidän kertomuksistaan".

Marraskuu 2015. Esseen aihe:

Poliisi pyysi lokakuussa Facebookissa kansalaisia ilmoittamaan pizzeriaista, joissa myydään jatkuvasti

MUISTIINPANOJA

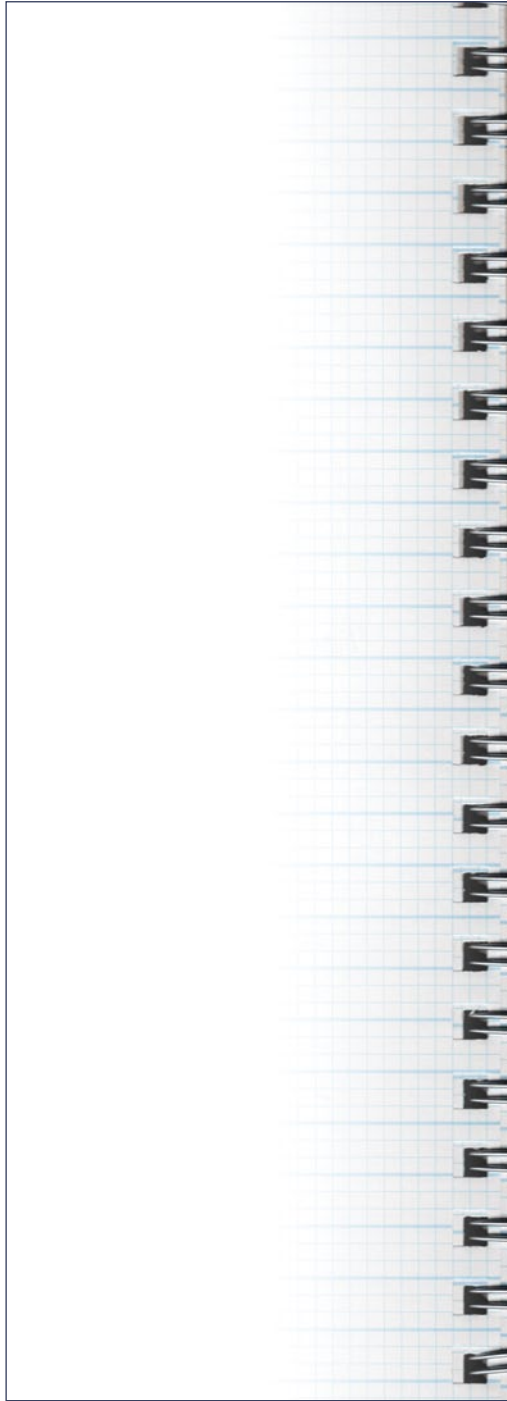
alle kuuden euron pizzoja. Poliisin Facebook-päivitystä kohtaan esitettiin sosiaalisessa mediassa runsaasti kärkevää kritiikkiä.

Mikä meni vikaan – vai menikö mikään? Miten poliisin olisi mielestäsi kannattanut reagoida kritiikkiin?

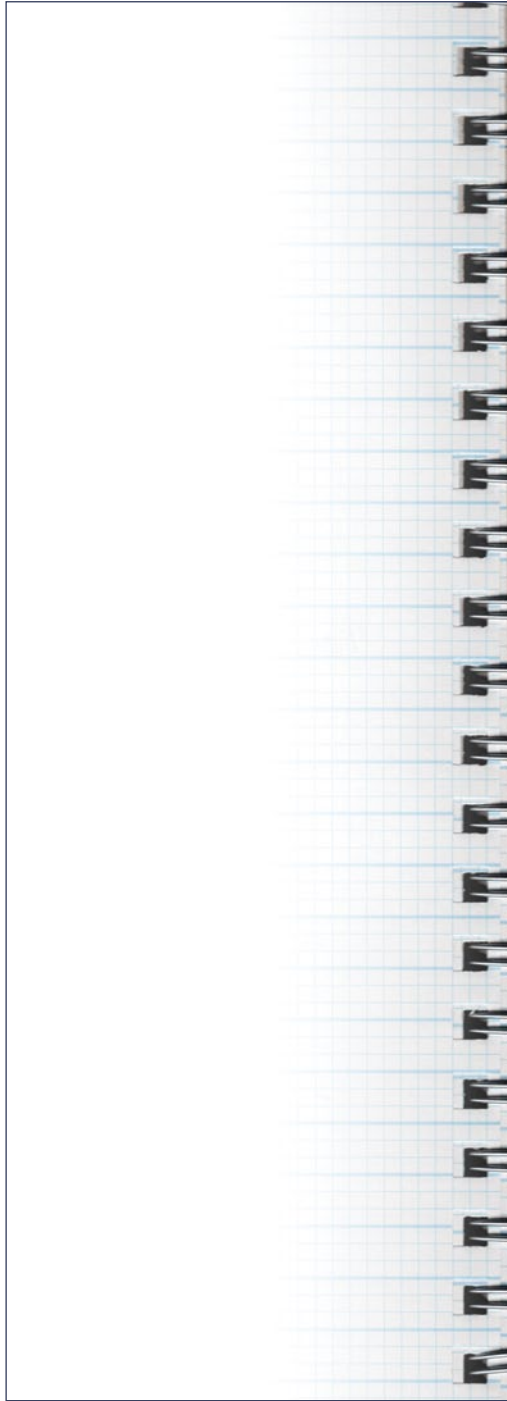
Esseessä oli hyödynnettävä yhtä koetilaisuudessa jaettua kirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Anna-Kaisa Heinämäen artikkeli "Ennalta estäminen kuuluu poliisitoiminnan ytimeen
- Henna Kelloniemen artikkeli "Poliisi, joka seisoo maineen takana".

MUISTIINPANOJA

MUISTIINPANOJA

GRAAFINEN SUUNNITTELU JA TAITTO:

Mika Rautanen / Taitotyö Fenen

VALOKUVAT:

Anna Byckling: s. 38, 52, 66, 90, 150,
168, 188, 198, 208, 230, 242, 268, 294

Riikka Byckling: s. 110

Heikki Hiilamo: s. 78

Kimmo Pallari: s. 134

Annika Sjöblom: s. 12

Göran Wennqvist: s. 22

Kansikuva: Anna Byckling

MUU KUVITUS:

Mikko Ylinen: s. 6, 106, 186, 228, 240, 322

2., uudistettu laitos

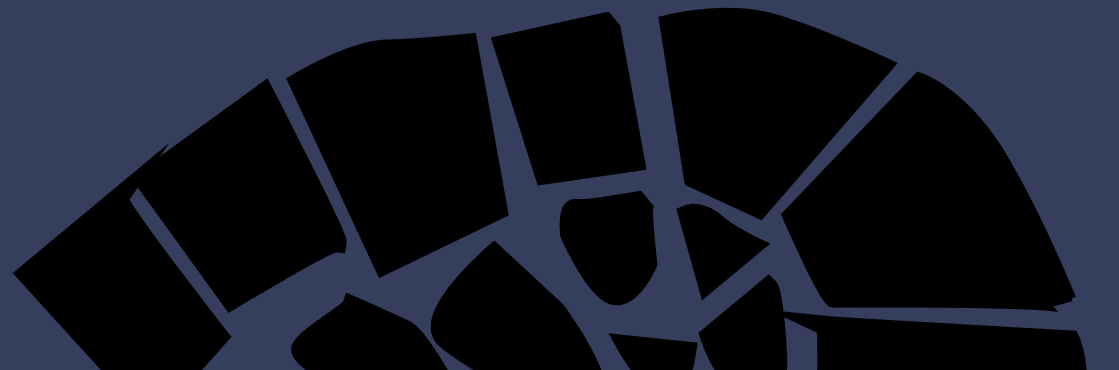
Poliisiammattikorkeakoulu 2016

Juvenes Print 2016

ISBN 978-951-815-303-3 (nid.)

ISBN 978-951-815-304-0 (pdf)

“Erinomaisista siivoajan taidoistaan huolimatta poliisi onnistui löytämään todisteet tätä vastaan ja tuomio saatiin murhaajalle.”

“Poliisin työssä on jotakin, mitä ei missään muualla voi saavuttaa. Työn merkityksellisyyden tunne on omaa luokkaansa.”

Miltä poliisin työ näyttää poliisin silmin? Mikä on saanut poliisin valitsemaan ammattinsa? Mikä poliisin työssä on tärkeintä? "**Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki**" avaa kahdeksantoista kirjoittajan voimin kahdeksantoista erilaista näkökulmaa poliisin työhön.

Kirjoittajista kymmenen on valmistunut poliisiksi 2000-luvulla. Saara Asmundela, Henna Kelloniemi, Antti Kurittu ja Otso Manninen kertovat omat urapolkutarinansa. Elina Katajamäki kertoo opiskeluvaihdosta norjalaisessa poliisikoulussa. Jussi Majanen kertoo, mikä on poliisin vaativin tehtävä. Pekka Loikkanen kertoo rikostutkinnan vaiheista. Ari Ewvaraye ja Anna-Kaisa Heinämäki kertovat ennalta estävästä poliisityöstä. Kirjan kannessa oleva Tommi Partanen kertoo vuoden 2013 itsenäisyyspäivän mielenosoituksesta poliisin näkökulmasta.

Vastapainoksi nuorten poliisien uratarinoille Keskusrikospoliisin rikosylikomisario Thomas Elfgren kertoo omasta, neljäkymmentä vuotta kestäneestä poliisiurastaan ja sen tärkeimmistä opetuksista.

Anu Haikansalo ja Marko Vesterbacka kertovat poliisin kielenkäytöstä. Heikki Hiilamo kertoo, kuinka syntyy hyvä tutkiva teksti. Mikko Pelttari kertoo toimittajan työstä ja toimittajien suhteesta poliisiin.

Tiina Tuulasvaara-Kaleva kertoo suomalaisen poliisin voimankäytön historian. Maritta Jokiniemi kertoo, kuinka lähellä fiktiiviset poliisikuvaukset ovat poliisin työn todellisuutta. Markku Nyman kertoo poliisin työn psykologisista vaatimuksista.

ISBN 978-951-815-304-0

Poliisiammattikorkeakoulu

Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2016–2017

Päällys: Mika Rautanen
351.74